

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Erendiz Atasü

BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI

roman



2. BASIM

TÜRK YAZARLARI

Yayın Yönetmeni : İlknur Özdemir
Dizgi : Serap Kılıç
Düzeltili : Fulya Tükel
Montaj : Mine Sarıkaya
Kapak Düzeni : Semih Özcan

İç Baskı : Özal Basımevi
Kapak Baskı : Çetin Ofset
Cilt : Ze Ciltevi

1. basım : 2002
2. basım : 2002

ISBN 975-07-0212-3

© Erendiz Atasü / Can Yayınları Ltd. Şti. (2002)

Erendiz Atasü BİR YAŞDÖNÜMÜ RÜYASI

ROMAN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

web sayfamız: <http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Erendiz Atasü, 1947'de Ankara'da doğdu. 1964'te Ankara Koleji'ni, 1968'de A. Ü. Eczacılık Fakültesi'ni bitirdi. Mezun olduğu fakülte-de akademik kariyer yaptı. 1974'te Dr. Pharm., 1980'de doçent ve 1988'de profesör unvanlarını aldı. Emekli olduğu Mart 1997'ye dek, farmakognozi dalında öğretim üyesi olarak çalıştı. *Erendiz Atasü*'-nün ilk öyküsü 1981 yılında yayınlandı. Öykü dosyası *Kadınlar da Vardır* amatör yazarlara yönelik Akademi Kitabevi Yarışması'nda birinci olarak 1983'te kitaplaştı. Bunu *Lanetliler* (1985), *Dullara Yas Yakışır* (1988), *Onunla Güzeldim* (1991) adlı öykü kitapları izledi. Yazarın ilk romanı *Dağın Öteki Yüzü*, 1996 Orhan Kemal Roman Ödülü'nü aldı. *Taş Üstüne Gül Oyması* adlı öykü kitabı ise 1997 Yunus Nadi ve 1998 Haldun Taner Öykü ödülleri-ne değer bulundu. Öykü kitabı *Uçu* 1998'de, *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi* adlı romanı 1999'da, yazınsal denemelerini topladığı *Benim Yazarlarım* 2000'de yayınlandı. *Dağın Öteki Yüzü* İngilizce'ye çevrildi ve 2000'de İngiltere'de yayınlandı. Yazarın ayrıca, kadın sorunları ve kadın özgürlüğü, toplumsal ve yazınsal sorunlar üzerine makaleleri ve denemeleri çeşitli yazın dergilerinde yer almaktadır. Bunların bir kısmını 2001'de *Kadınlığım*, *Yazarlığım*, *Yurdum* adı altında yayınlamıştır. *Erendiz Atasü*'nün kimi öyküleri İngilizce, Fransızca, Almanca ve Felemenkçe'ye çevrilmiş ve çeviriler antolojilerde yayınlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

I. Gençlik ve Geçmiş

*Ferhat
Sedat*

II. Orta Yaşa Uyanmak

*Sedat
Hayaldeki Gerçek*

III. Hayatın Sonrası

I

GENÇLİK VE GEÇMİŞ

F E R H A T

ÜVEYLİK

Çocuğun, yetişkin bir insanın işaretparmağı boyun-daki kırmızı terlikleri yatağının yanında öylece duruyordu; terk edilmiş, biri ters dönmüş, minicik... Az önce, ince kollarını babasının boynuna dolamış, yataktan kocaman adamın göğsüne uçuvermişti. Kısa kesilmiş saçlarının çevrelediği uykulu başını babasının omzuna bıraktı. Bademcik ameliyatına götürüldüğünü bilmiyordu. Ayacıkları öylece sarkıyordu, savunmasız, edilgen; incecik bacaklarının ucuna takılıvermiş, ilıştırılıvermiş gibiydiler. Parmakları, tırnakları ne kadar, ne kadar küçücüktüler.

Şirin'in terk edilmiş terlikleri ve savunmasız ayakları burnu sızlatan ve genzi yakan bir anı olup kalmıştı kadının zihninde, izleyen uzun yıllarda. Kocasına içini açsa, adam omuz silker, yürür geçerdi. Feride o gün Şirin'i aldattıklarını düşünmüştü. Ne çok şey saklıyorlardı çocuktan. Bol bol dondurma yiyeceği bir yere götüreceklerini söyleyip kandırmışlardı onu. Herkes çocukları kandırıyordu, herkes onları aldatıyordu. Çocukların canı daha az yansın diye böyle yapıyorlardı.

Hastanede Şirin'in anesteziye uyanmasını beklerken kocasının kalabalık ailesinden az ötede duruyordu. Ferhat ailesinin yanında karısıyla ilgilenmezdi. Şirin

herkesin gözbebeğiydi. Büyükbaba, babaanne, halalar, yeğenler, amcalar, hepsi... hepsi ordaydı. Feride kocasının akrabalarıyla birlikteyken, orta hallilerin yoksullar, kentlilerin köylüler, sessiz evlerde büyümüşlerin ev içlerine sığışamayan aileler karşısında kapıldığı suçluluğu duyuyordu. Onu sevmiyorlardı, biliyordu. O da onları sevmiyordu. Karşılıklı katlanma... Hep birlikte, ona sessiz bir talep yöneltmişlerdi: Şirin'e severmiş gibi bakmasını bekliyorlardı. Çocuğu gerçekten sevmesini beklemiyorlardı ve sevdiğine inanmıyorlardı. Hiçbir zaman inanmayacaklardı. Şirin'i sevmek onların, yani kan akrabalarının hakkıydı.

"Amaann!.. Gelin, 'Ana, koş' diye feryat etmez mi! Hemen seğırttim ki ne göreyim... Su torbası patlamamış mı... Cahil işte, bilemiyo..."

Kayınvalidesi kimbilir kaçınıcı kez, Şirin'in doğumunu anlatıyordu diğer gelinlerine. Mahsus mu yapıyordu? Onu incitmek için mi, Şirin'in ölmüş annesinden ve Feride'nin tanık bile olmadığı doğumundan söz ediyordu? Emin olamıyor, kayınvalidesi hakkında kesin bir yargıya varamıyordu. Doğum ve ölüm bu köylü kadın, bu yaşlı toprak insanı için öylesine sıradandı ki... Özensizce bağlanmış başörtüsünün altından fırlayan asi kırçıl saçları gençlik pırlıltısını çoktan yitirmişti. Olduğundan da kocamış duran, yuvarlak çizgileri sarkmış, tarla yanığı bir yüz... çetin hayatın izlerini taşıyordu ve acıyla kardeş olmuştu. Kayınvalidesinin kimi uyumsuz ya da incitici tavırları belki de yalnızca yaşlı kadının beton insanlarının arasına düşmüş bir toprak insanı olmasından kaynaklanıyordu.

Ferhat'la evlendiğinde aileyle kaynaşmak istemiş, becerememişti. Kardeşsiz ve neşesiz çocukluğunda kalabalık aileler özlemişti hep; ve işte böyle bir aileye gelin gitmişti. İnsanın alışkanlıklarının dışındaki şeyleri özlemesi, özlemine kavuşunca ise uyamaması hazindi. Kaynata evinde, kendi geçmişindeki sessizlikten bile koca- mandı sözle dokunulmayan alanlar, düğüm düğüm, bo-

ğum boğum biriken, insanlar arasında. Nereye dönsen, bir gizli yasak! Ve geçit vermeyen saygı merdiveni. Umu-
dunu kesmişti kabul edilmekten. Yerini biliyor ve biraz
ötede kendi başına duruyordu.

Eltilerinin bir bankada memur olanı, yüzünde açık
bir sıkıntıyla kayınvalideyi dinliyor, arada sırada ‘üvey
gelin’den yana özür dileyen kaçamak bakışlar yolluyor-
du. Sade giyimli, başı açık, makyajsız bir kadındı, me-
mure. Feride ailede en fazla onu, kendine yakın hisseder-
di.

Öbür eltinin her zaman soğuk bir terle parıldayan
suskun yüzünde bir anlam okumak mümkün değildi.
Başını, yenilerde güçlenen tarikatlardan birinin ayrıntılı
talimatı üzerine sıkıca örtmüştü. O da ‘üvey ana’ya
bakıyordu arada sırada, Feride’nin tepkisini ölçmek iste-
yen durgun bir merakla.

Kadın onları, aileyi yadırgamıyordu. Yadırgadığı Fer-
hat’tı. Her geçen gün biraz daha az kavrar ya da daha
seyrek anımsar oluyordu, Ferhat’a bir zamanlar nasıl ve
niye delice sevdalandığını. Oysa hepi topu birkaç yıl ön-
ceydi. Sahi kimdi bu yabancı? Şirin’in babası. Bundan
böyle Ferhat’ın kimliği buydu.

Hepsi hayal miydi? Zihnin oyunu mu? Ferhat’a duy-
duğu o baş edilmez arzu... Kaslarını ezen, yüreğini has-
retle derinden çizen arzu... Keşke bu kadar kırılgan ol-
mayaydı... Kocasını hoyrat ve buyurgandı ama yüreği te-
mizdi adamın, hatta şefkatliydi. Sertlikle eğitilmişti;
içindeki şefkati dışa vurmaya bilmiyordu. Hep bağışlı-
yordu kocasını. Öfkesini zapt etmese, boğmasa, döküp
saçsa, kussa, kadınlık coğrafyası soğuk mevsimi geride
bırakır mıydı?..

Ferhat’la evlenirken arzunun aşındığını biliyordu.
Ferhat onu hep terk etmişti. Terk edip dönmüş, dönüp
terk etmişti. Evli adama sevdalanmanın cilveleriydi bun-
lar. Sonra apansız Ferhat’ın karısı ölüvermişti. Herhangi
bir yolu karşıdan karşıya geçerken, ehliyetsiz bir sürücü
çarpmıştı kadıncağıza. O an ölmüştü.

Beklenmedik ağılatı, güçlü bir asit gibi Feride'nin Ferhat'a duygularını yakmış, yüreğini kurutup artmıştı. Uzun süre Ferhat'ı görmedi. Ve sonra bir gün apansız, "Evlenelim," deyiverdi adam. Ona 'Hayır' demeliydi. Ama otuzuna yaklaşıyordu ve anne olmak istiyordu. Ferhat'ı geri çeviremedi.

Talihsiz bir huyu vardı kadının. Beğenmese de başladığı kitabı yarıda bırakamıyor, sıkıldığı filminden çıkamıyor, bir erkeği terk edemiyordu. Garip bir görev duygusuyla sonuna kadar dayanmak gerektiğini sanıyordu. Kollarını sıvadı, elini beline doladı, canla başla daldı evlilik hayatına.

Şirin olmayaydı, varır mıydı Ferhat'a? Anımsıyordu: Ferhat kızıyla idi. Üç buçuk yaşındaydı çocuk; sıkılıyor-du büyüklerin arasında. Annesi öleli bir yıla yaklaşıyordu. Bir ara Feride'nin yanına sokuldu. Feride çocuğu kucakladı. Çocuk ince kollarıyla kadının bedenini sarmaya çabaladı, başını göğsüne gömdü ve, "Annemi özledim," dedi. O an, aşkın bir deneyim yaşadı kadın. Sonradan bu ânı anlatırken, "Yüreğimden karnıma dek, sanki bir kapı açıldı ve sen içime doldun," diyecekti Şirin'e.

Ferhat yeni eşiyle çocuğunun kaynaşmasını memnuniyetle ve biraz uzaktan, yukardan izliyordu. Onların zeminine inip oyunlarına katılmazdı. Kadın böyle erkeklerden hoşlandığını sanıyordu eskiden, çocukluğunda imrendiği o büyük ailelerin babalarından, onların kadınların ve çocukların patırtılı dünyasının üstünde seyreden kendinden emin, tarafsız ve sakin tavırlarından. Şimdiyse kendini aldatılmış hissediyordu. Kocasına yakıştırılan konumun sahiciliğinden kuşkuya düşmüştü. Miras kalmış tören giysisini andırıyordu, aile reisliği. Özellikle bol kesilmişti; bütün küçük güvensizlikleri, korkuları, beceriksizlikleri örtsün diye. Kadın aptal değildi, görebiliyordu. Kadınların hepsi farkındaydılar; ne kayınvalidesi, ne görümceleri, ne eltileri safça idiler, erkeklerini tanıyor, biliyor ve oyunu sürdürüyorlardı. İşte buna gelemiyordu kadın. Kocasında sezdiği, insanların

zayıflık diye nitelendirdiği insani halleri anaçlığıyla sarmalamaya hazırdı. Ama istenen bu değildi. Hayat bir tiyatro sahnesiymiş gibi rol yapması bekleniyordu kendisinden. Denedi, başaramadı; olmuyordu; yer ayağının altından kayıyor, soluyacak hava kalmıyor, bir insan olmaktan çıkıp silik soluk bir hayale dönüyordu kadın, kendi imgeleminde. İşte o zaman ‘istifa’, ‘intihar’ gibi soynun sopunun yaşam deneyiminde yeri olmayan kavramlar önce kara örümcekler gibi dolaşmaya başladılar sabrın gittikçe aşınan yüzeyinde. Sonra ince çatlaklar olup derinlere sızdılar. Evlilikten istifa edilebilir miydi? Ya kadınlıktan? Yaşamaktan? İki düşük yapmış, anne olamayacağı anlaşılmıştı. Bir tek Şirin kalmıştı elinde.

Düşlerle yaşıyordu. Hep düşlerle yaşamıştı. Genç kızlığında bir erkeği sevmek üstüneydi düşler, şimdiyse ondan kurtulabilmek üstüne.

Kurtulacaktı. Öylesine beklenmedik biçimde ki... Ya da hep beklendiği üzere... Bu yadırgı özgürlük sürgit yakıcı, delici acıya bulanacaktı.

Ferhat’ın, Şirin’in doğum öyküsünü yarıda kesen, güncel meselelerle yüklü sesi duyuldu. Memurenin kocasına seslenmişti Ferhat, 1977 yılının bu Haziran gününde, memleketin geleceği için umutla dolu kardeşinin iyimserliğini yıkıyordu, kesin ama öfkesiz sözleriyle.

Mahsus mu konuyu değiştirmişti, Feride’nin daha fazla yaralanmasını engellemek amacıyla mı? Kadın hiçbir zaman emin olamıyordu. Daha önce de böyle müdahaleler yaşanmış, Feride duygulanmış, kocasına teşekkür etmeyi dilemişti. Her kez, Ferhat’ın “Neden söylüyorsun?” diyen ilgisiz yüz ifadesiyle karşılaşmıştı. Teşekkür kadının dudaklarında kırık hecelere parçalanmıştı. Daha sonra yüreğe batacak sivri parçacıklara. Onuru zedeleniyordu, Ferhat’ın ondan esirgediği bir değer var sayıp aldandığı için...

Hastane koridoru acı anılar, tekinsiz sezgiler uyarıyordu kadında. Ölmüş annesini, babasını anımsıyordu. Geleceği kestiremiyordu. Şu ışısız koridora sıkışıp

kalmış zaman sanki durmuştu. Şirin'in basit bir ameliyat için burada bulunduğunu, her şeyin yolunda gideceğini yineleyip duruyordu kendine. Gene de, hiçbir şeyin güvenilir olmadığına dair hafif ama ısrarcı, kötücül bir kıpırtı titreşip duruyordu, yüreğinin derininde.

Ferhat yeni kurulan, sosyal demokrat ağırlıklı koalisyon kabinesinin dayanıklı ve güvenilir olmadığını bildiriyordu, biri solcu, diğeri su katılmamış sağcı kardeşlerine. Solcu olan banka memuruydu, sağcı ise bakkal dükânı işletiyordu. Kadınlar erkeklerin önünde siyasi tartışmaya girmiyor, başka konulara da geçmeyip dinliyorlardı. Ferhat'ın tavrı ve ifadesi o kadar kesindi ki, tartışıyor olamazdı; evet, bildiriyordu. Kardeşler, ağabeye saygılarından mı, susuyorlardı?

“İkinci Milliyetçi Cephe hükümetinin eli kulağındadır, bilesiniz,” dedi Ferhat.

Kadın umutlu olmak istiyordu. Sosyal demokratlar zafer kazanmıştı... ve mevsim bahardı... Hem kötüsü gelse bile, kendileri için yakın bir tehlike söz konusu olamazdı. Sabahları uyandıklarında, sokaklarındaki taze duvar yazıları, devrimci sloganlardı, hep. Lise müdürü, öğretmen arkadaşların ve öğrencilerin çoğu solcuydu. Kocasının yorumundan yayılan kötümserliğe rağmen, Feride'nin kasvet basmış iç dünyasına bir tutam aydınlık vurdu. Ferhat'ın yüzüne, seyrek beliren bir anlam yerleşmişti. Alçakgönüllü bir cesaret, ağırbaşlı bir sorumluluk. Hastane koridoru aniden genişleyiverdi. Feride, Ferhat'a neden delice sevdalandığını anımsamıştı. Adamı, yüzünün değişen aykırı anlamları için sevmişti. Herkes gamlıyken, çocuksu bir neşeye açan gülüşü, herkes duyarsız bir neşeye kapılıp hüznün bitip tükenmez öğreticiliğinden teneffüse çıkmışken, yüzünde derinleşen tasalı düşünceler için. İki yıl önceyi anımsadı, Milliyetçi Cephe hükümetinin kurulduğu nisan gününü. Öğretmenler Odası kara yaslar bağlamıştı, birden Ferhat'ın gülümseyişi girdi içeri,

“Gazamız mübarek olsun,” dedi adamın şakacı sesi,

"bundan böyle mücadele kızışacak, haberiniz ola!" Ke-yifle ellerini ovuşturuyordu; muzip bir pırıltı çakıyordu gözlerinde. Feride, yıllar sonra o günü anımsadığında, Ferhat'ın devrimci mücadelede kendi kısırdöngüsünden bir çıkış kapısı bulduğu için o kadar heyecanlandığını düşünecekti, kısıtlı koşullarla bungun çocukluk ve ilk-gençlik yıllarında gövdesinde birikmiş yaşam enerjisini yöneltebileceği, yaşama susuzluğunu doyurabileceği bir kaynak.

Ferhat haklı çıkmıştı. Mücadele kızıışmıştı.

Kararlı bir kurban gibi duruyordu Ferhat, yüzünde hüznü bir cesaret. İçi eriyiverdi kadının, kocasına aktı. Uzanıp adamın elini tutmak istedi. Ailenin önünde yapamazdı. Yakınlık duygusu kısa sürmüş, derinleşmeden yitmişti. Teni ve tüm ruhu sanki yaraydı. Hastane koridoru daha da daralmıştı. Sonuçsuz sürüp giden sorunlar yeniden ve hep birlikte Feride'nin usuna üşüşüverdi.

Boşanma meselesini kocasına bir türlü açamayışının sebebinin Şirin olduğunu düşünüyordu. Doğurmadığı yavrusunu alıkoyamazdı ki... Asla Şirin'i ona vermezlerdi. Hatta aile Şirin'le görüşmesine izin bile vermeyebilirdi. Açmazdaydı.

Açmazını kesinlikle görüp tanıyınca suçlu bir dilek belirmişti yüreğinde. Ferhat ölüverse ne olurdu sanki... Birden, acısız... Ölse ve kurtulsaydı, karısını da kurtarsaydı, ne olurdu... Yaşamaktan tat almıyordu ki Ferhat! Neden böyleydi? Ağır bir görev gibi yüklenmişti sorumluluklarını, kendisine ve çevresine çektirerek yerine getiriyordu görevlerini. Ölse, kimse Şirin'i almaya kalkışmazdı kadının elinden. Birkaç yıllık gelinlik serüveninde büyük ailenin sırrını çözmüştü. Salt şaşkınlıktandı, ailenin ölü bir şekilden ibaret eskiye tutunması; lime lime, bol bir harmaniye andıran eskiye, ellerde parçalanan. Aslında, görünüşünün tersine, kentte hızla küçülmüş, dağılmıştı aile; ve kendine olanları izleyememişti bile. Amcalar, halalar Şirin'in sorumluluğunu alıp çocuğu büyütmeye gönüllü olmazlardı. Öyleymiş gibi davranır,

yüksek sesle telaşlı söylevler çeker, gözlerini siler ve yengelerinin yalnız kalmasına gönülleri razı gelmediğinden sevgili yeğenlerine üvey annenin bakmasına lütfen izin verir, denetlemekle yetinirlerdi. Sonra denetim gitgide tavsar, ilişkiler seyrekleşir, aile bayramdan bayrama görüşür hale gelir, daha sonra da uzayan bayram tatilinde herkes büyük ülkenin bir köşesine dağılacığından bayramlar silinir gider, düğünlerle ve cenazelerle sınırlı kalırdı, amcalık, dayılık, halalık, yeğenlik.

Feride Şirin'e sarılmak için, sabırla sırasını bekledi. Aile üyeleri çekildikten sonra yavruyu bağrına bastı. Anestezinin etkisi geçmiş, çocuğun boğazı acımaya başlamıştı. Şirin ağlamaklıydı. Onu oyalamaya, yatıştırmaya çalıştı. Kadının da boğazı ağrıyordu. Gövdesi aynı garip özdeşlikle bir zamanlar Ferhat'a yönelirdi; anımsıyordu. Canlıydı ama uzaktı anı.

"Bu gece Şirin'le kalacağım," dedi kocasına. Ferhat'ın yüzünde kocaman bir hayal kırıklığı belirdi. Yoru-cu ve kaygılı günün sonunda, sevişme ödülünü canı çekiyordu, besbelli; ama ses çıkarmadı. Ve burukluk şefkatli bir gülümseyişte eriyiverdi. Kızı söz konusuysa canı feda idi babanın.

Feride'nin aynı günde ikinci kez içi yumuşuyordu kocasına doğru. Bir an, Şirin'i kucaklamak, evlilik yataklarına taşımak geçti usundan. Bu üçlü, Ferhat'la oluşturdukları ikiliden çok daha sıcak bir güven veriyordu kadına. Geç kalmıştı, Ferhat yatak odasının kapısını örtmüştü. Kadın derin bir soluk aldı. Ferhat'a duyduğu bir ürperişlik özlem ve onsuz kaldığı için kapıldığı zayıf pişmanlık bu solukla birlikte üflenip gitti. Sonuçta, adamın gövdesinin boğucu basıncından bir gecelik olsun kurtulmuştu.

Şirin'in odasına girdi. Çocuğun üşümüş, küçük ayaklarını avucunda ısıttı. Minicik çoraplarını giydirdi.

Ona ilerde asla yalan söylemeyecekti, onu kandırmayacaktı.

Peki, ne söyleyecekti? Kendi gençliğini doğru dürüst anımsayamıyordu bile. Sanki hayatı Ferhat'a sevdalandığı o sarsıntılı yıllarda başlamıştı, '970'lerin başında. Ondan öncesi renksiz bir tekdüzelikti; kanayan tutkunun ve acıyan bedenlerin garip bir canlılığa boyadığı bir filmin giriş bölümündeki gri fotoğraflar gibi. Kimi kez bu silik ve uzun başlangıcın kimi bölgelerinde titrek bir nabız atmaya başlıyordu, anımsayıştı, gençliğe ve gençliğin tutkularına dair. *Puslu kıtalar* arasında berraklaşan ince bir kan damarı gibi.

İlerde o damarın sesini dinleyecekti, ilerde. Şimdi... Şirin uyuyuncaya kadar bekledi.

MAZİ SAYFALARI 1

İstanbul'u ilk gördüğümde üniversite öğrencisiydim, Şirin. Fakülte Şubat tatilinde son sınıf öğrencileri için gezi düzenlerdi. O zamanlar motorlu tren diye bir taşıt vardı. Herhalde mazotla işlerdi. Kara tren diye anılan, kömür karası buharlar püskürten diğer trenlerin yanında lüks sayılırdı. Acil bir durumla karşılaşmadıkça, kimse uçağa binmezdi o günlerde. Pek kimsenin arabası da yoktu zaten. Çoğumuz sobalı evlerde otururduk. İstanbul'a ilk kez ayak basıyorduk. Heyecanlıydık. Her şey ilgimizi çekiyordu, Haydarpasa Garı'nın aşınmış mermer merdivenleri, vapurla karşıya geçiş, fır dönen martılar, her şey.

Biz kızlar bir öğrenci yurduna yerleştirildik. Erkek arkadaşlarımız civarda ucuz bir otelde kalıyorlardı. Beyazıt'a, Üniversite kapısına çok yakındık. Şehir o yıllarda çok farklıydı. Minarelerden yüksek bina yoktu. Saf su buharından oluşmuş bir sis İstanbul'u sarmıştı. Minareler ince uçlu kalemle çizilmiş gibi zarıftı. Boğaz'ın suları firuze renkliydi, çelik halatlı köprüler kurulmamıştı. Uzun sözün kısası, Şirin, Bizans duvarları, Osmanlı kubeleri ve çınarlar iç içe, kardeşçe yaşıyorlardı. Ulu ağaç gölgelerinde, cami avlularında ihtiyarlar bekliyor, sık caddelerden hırsla geçip gidenler şanslarını kovalıyordu. Masaları ayna gibi parlayan muhallebicilerde acemi sev-

gilliler oynayıyordu. Sefalet, servet ve sefahat iç içeydi. Altan alta bir boğazlaşma sürüyordu, fark edebiliyorduk. Aşırı boyalı bir kadın adamın biriyle çatır çatır pazarlık ediyordu, sözgelimi. Başkentin mazbut mahallelerinde böyle manzaralara alışık değildik. Gözlerimiz fal taşı gibi açılıyordu. Gene de bir on yıl, yirmi, otuz yıl sonraya göre her şey daha yumuşak, daha zarif, daha insaflıydı. Martı sesleri her yerdeydi; rüzgâr yosun, köprü altları kızarmış balık kokardı.

Hayır hayır, anlatmak istediğim eski zamana duyulan özlem değil. Daha çok... ne bileyim... belirsizliğin sarsıcı etkisi. Burada şehir kendini dayatıyordu.

Uzun sözün kısası, doğa uyanmak üzere, şehir büyüleyici ve biz gençtik. Ülkemizde hayat sakindi veya biz öyle sanıyorduk. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra doğmuştuk. Yokluğun koyusuyla tanışmamışsak da zenginlikten uzaktık. İlkokuldaydık 6-7 Eylül olayları yaşandığında. Pek anımsamıyorduk. Birçoğu gibi geçirtiliveren, üstü örtülen vakalardı bunlar, aile sırlarını andırıyorlardı, kurcalamaya gelmezdi. '60 ihtilali estiğinde ortaokuldaydık. '68 fırtınasının ufukta belirmesine ise zaman vardı. Uzun sözün kısası Şirin, masumduk, yoksulduk ve mutluyduk.

Mutlu... muyduk? Öyle olmalıydık. Şimdi dönüp geriye bakan on kişiden dokuzu mutluyduk der. Ve yalan söyler, Şirin, yanılısamaya düşer. Niye bunca sakattır insan belleği unutuşla! Ben sana yalan söylemeyeceğim Şirin. Mutsuzduk! Hem de alabildiğine... İçimizde başkaldıran ve hedefini seçemeden aranıp duran bir anafor vardı.

Biz üç arkadaşlık. İçtiğimiz su ayrı gitmezdi. Hiç ayrılmazdık ve birbirimizi çok severdik. Birlikte ders çalışır, sinemaya birlikte giderdik. Hayatımız bundan ibaretti. Bir de bizi sevecek bir erkeği özlerdik. Üçlü gruplar tehlikelidir. Gergin ilişkilerle hep kriz arifesindedirler. İki kişinin bir olup üçüncüye cephe alması kolaydır. Sev-giden çatışma doğar. Paylaşılmayan nedir ya da kimdir,

hangi üçüncü? Onu yalıtılmışlığa hapsetmekten marazi bir haz mı alınır? Üçüncü niye çıkıp gitmez üçgeni parçalayarak? Sevgi tutuklar onu. Cezalı üçüncü her zaman değilse de çoklukla bendim. O yüzden çok, pek çok mutsuzdum. Haklı mıydım, haksız mı, bilemeyeceğim, ama haksızlığa uğrayanların burukluğunu taşıyordum. Sınıfımızdaki kızlarla erkekler arasında kıvılcımlanan o pek aşikâr çekime kapılamamış tek arkadaş grubu biz değildik. Bizim gibi pek çok ikili, üçlü, dörtlü kız ya da erkek grupları vardı. Üç-beş kızdan ve şımartılan küçük kardeş konumunda tek erkekten oluşmuş gruplar da vardı. Sonraları gençlerin hayatından çekilen bu grup arkadaşlıkları güzeldi bir bakıma, kardeşçeydi; insanca bir nitelikti. Erkek arkadaşlarımızı kardeş bellemiştik. Neden? Belki korkunç anılar yüzünden. Evet, korkunç. Henüz dünyadan habersiz çocuklarken veya buluşa yeni girmişken, güvenli bilinen yerlerde bile saldırganlığa uğramıştık. Yetişkin erkeklerin veya bizden az kabaca oğlanların üzerimize bir namlu gibi çevirdikleri cinsel dürtüyü tanımlayacak başka kelime bulamıyorum: Korkutucuydu. Sarkıntılıkların anısı kapanmayan yaraydı. O yıllarda kadınlar derin mahcubiyetlerle kuşatılarak büyütülürdü. Bir kızın kendini savunması zordu. Bir insanın erkek olduğunun farkına varmak bizi korkutuyordu herhalde. Bu bilgiyi reddediyorduk. Ve gelişen vücutlarımızdan bambaşka bir talep yükseliyordu. İçimizde karşı konulamaz bir dalga hareketi çalkalanıyor, kendini kâh bu kıyıya, kâh karşı kıyıya vuruyordu.

İstanbul gezimizde kız yurdunun koğuşlarında yatak bulabilmek kıran kırana bir mücadeleyleydi. On yıl sonra gazetelerde, aynı yurttaki kalan kız öğrenci gruplarının birbirlerini kıyasıya dövdüklerini okuyacaktık. Sebep politik cepheleşmeydi. Anlattığım tarihte ise böyle şeyler yoktu. Bizim derdimiz Şubat tatilinde memlekete gitmiş öğrencilerin boşalttığı yatakları ele geçirmektir.

Üçümüz aynı koğuşta kalmak istiyorduk doğallıkla. On kişilik bir yatakhaneydi burası. Ev sahibi kızlar ara-

sında konukseverlik gösterenler çıktıysa da çoğunluk umursamaz davranmıştı bize. Hep aileleriyle yaşamışlar için yurt yaşantısının ilk izlenimleri tokat gibidir. Kitlenin yırtıcılığıyla yapayalnız insanın ürküntüsü iç içe geçmiştir orda. Koşuşlar düzensiz ve pisti; belki tatil dolayısıyla denetim gevşemişti. Yatak altları kızların kullandıktan sonra savsaklayıp yıkamadıkları kapkacakla doluydu. Yataklar dar ve sertti. Uzun sözün kısası, anemi, babamı özlemiştim. Sonra, dördüncü kattaki yatakhane pencerelelerinden dolan sisli İstanbul manzarasını gördüm. Öyle güzeldi ki bütün çirkinlikleri bağışladım.

Üçümüzün arası gergindi. Sebebi anımsamıyorum. Sebeplerin ne önemi vardır ki; asıl olan gerilimdir; bir sebep nasılsa bulunur. Arkadaşlığımızın doğal haliydi bu; sözlerdense bakışlarla konuşulurdu; havada hissedilen elektriklenme gibi, kurander gibiydi, alınganlıklar, kırgınlıklar; bağlarımız gerilirdi. Bu aşamadan sonra geldirdi acı sözlü tartışmalar; küsülür, kahrolunur, gözü yaşlı barışmalarla yaralar onarılırdı. Yara açardık birbirimizde hiç durmadan.

Gene tartışmıştık, ikisi çekip gitmişlerdi İstanbul'u gezmeye. Ben kırık kalbimle koğuştaki kalmış, erken yatmıştım. Kızlar gülüşüp konuşuyor, bana aldırıyorlardı. Birbirlerine sokuluyor, koklaşıyor, fısıldaşıyorlardı. Evet, iki kızdı bunu yapan. Öbürleri hiçbir şey yokmuş gibi davranıyorlardı. Ben de öyle tabii.

Biz sıkı sıkı birbirimize sarılır, yanaklarımızı sakınımsız öperdik. Kollarımıza, omuzlarımıza dokunduğumuz olurdu. Başka yerlere el sürmek aklımızdan geçmezdi. Kızlar birbirlerinin iç çamaşırlarının altına sokuyorlardı ellerini. Gürültülü kahkahalar atıyorlar, garip garip soluyorlardı. Edepsizce bulmalıydım olup biteni; aldığım terbiye bunu gerektiriyordu. Doğrusu ayıplayamamıştım onları. Elbette çok şaşırmıştım, ama kimsenin önemsemediği bir duruma şaşmanın ne yararı vardı ki! Şaşkınlığı yutup sindirmek düşer insana. Ben de öyle

yaptım ve galiba biraz da onlara imrendim. Onların dişleri tırnakları vardı, kendilerini savunabilirlerdi, öyle sezinlemişim; benimse parmak uçlarım her an kanamaya hazır kırılğan bir deriyle kaplıydı.

Arkadaşlarım geldiğinde uyuyor taklidi yaptım. Suçlu bir hal vardı üstlerinde; kimsecikleri rahatsız etmeye özen göstererek girdiler yataklarına. Battaniyeyi başımdan yukarı çektim. Duygularımda alışık olmadığım bir heyecan kıpırtısı ve ona zıt bir durulma iç içe geçiyordu.

O gece pek az uyuyabildim. Sabaha karşı yumuşak bir ezan sesiyle uyandım kuş uykusundan. Yanık bir ses, vapurla karşı kıyıya geçerken güvertede belli belirsiz aldığım bahar kokusu gibi sisin içinden salınıyordu. Bana dinsel olmayan bir heyecan verdi; başlayan yeni günün tazeliğini duydum. Kalkıp pencereye gittim. Karşımda İstanbul uykuyla uyanıklık arasında uzanıyordu; cibinlikler içinde mahmur bir güzele benziyordu. Ezgi sisin içinde ağır ağır ilerleyen bir sal gibi beni bir başka kıyıya taşıyordu. Mahmurluk sisin eseri, bir yanılsamaydı. İstanbul capcanlıydı. Büyük şehirlerin hiç sönmeyen hayatıyetti bazen müthiş bir güç esinler. İşte o güçle dolmuştum. İlk kez tekiliğimi algılıyordum, hoşnuttum. Mutluydum, kollarımla kendimi sardım ve bir erkeğin bana sarıldığını düşledim, özledim. Beni öptüğünü... Artık üçlülerden sıkıldığımı, ikili bir hayat arzuladığımı anladım. Herkes uyuyordu. Rüyalarında ne görüyorlardı? Rüya görmemişim ya da anımsamıyordum. Kimseye kırgın değildim. Sis İstanbul'u, uyku koğuşı kaplamıştı. Biz genç kadınlarıysa sözümüzü dinlemeyen, başına buyruk, kaygan ve belirsiz ama karşı konmaz bir anaför ele geçirmişti. Adını sonradan koyabildim: Tutkuydu bu. Gece birbirleriyle sevişen kızlar düşlerinde genç erkekler mi görürlerdi? Belki de o garip sokuluşlarla birbirlerine dokunmasalar, rüyalarında genç erkeklerle buluşamazlardı. Arkadaşlarımsa rüyada bile üçlü duygu labirentlerinde dolaştıklarını sandım.

TUTKU

Feride Ferhat'ı uzun bir aradan sonra ilk kez bir balıkçı meyhanesinde gördü. Yaz izinlerini bu küçük kıyı kentinde geçirmeyi seven Ankaralı genç aydınlar arasında, devrimci hasret türküleri söylenirken, bakışlar keşşirken ve gönüller aşka düşerken, sevişme düşleri kurulurken. Büyük servet ve büyük serbesti sere serpe yayılmamıştı henüz ortalığa. Bu gösterinin yoksul ve meraklı kalabalıklarca uzaktan izlendiği bir tuhaf panayıra dönüşmemişti henüz küçük deniz şehri. Geçmişindeki balıkçı köyünün doğal sadeliğinden izler taşıyordu. Alçakgönüllü tatilciler yaz mevsimini tenlerinde duyabilirlerdi hâlâ orda.

Ferhat'ın karısı öleli neredeyse bir yıl olmuştu. Bu sürede Feride'yle görüşmemiş, karşılaşmamışlardı. Şirin masanın sevimlilik tılsımıydı. Feride'nin kucağına tırmanmış ve orda uyuyakalmıştı. Ferhat, kadının alışık olmadığı bir şefkatle bakıyordu küçük kızına ve onun seçtiği kucağa. 'Akşam'ın başlangıcından o âna dek, Ferhat kadın için herhangi bir yabancından farksızdı. O anda, bir yıldır unutuşu koruyan, mühürlenip kapanmış kas ve sinir dokusundan ibaret durgun kılıf içten çözülüyordu. Tutku içsel bir alaz gibi yaladı kadını. Yaz gecesi kırıktıydı. Hava yasemin ve yosun kokuyordu. O tuhaf sessizlik giriverdi aralarına ve onları sımsıkı bağladı.

Hayır, o gece hiçbir şey olmadı.

Tutku hayallerde yeniden boy atıyordu. Ankara'ya dönmeden önceki gece, nihayet tenleri kavuştuğunda, kadının tutkusu harlı bir hava burgacının insafsız darbesine uğramış taze bitki gibi kırılıp kurumuştur ama...

Her şey karmakarışıktı. Zıt duygular birbiriyle çok sık örtüşüyordu. Çok fazla anı, fazla hayal, fazla acı vardı. Sonra, Şirin'le aralarında büyüyen arkadaşlık. Özlem çok büyüktü... çok, *tutkunun o belirsiz nesnesine...* Adamın teni uzaktayken ve yanındayken -ona değmedikçe- heyecanlandırıyordu kadını; mıknaş gibi çekiyordu. Öyleydi de, niye ve nasıl kavurup kurutuyordu? Düşünmeye vakit yoktu, zamana amaçlar ve sorumluluklar el koymuştu. Gecikmiş hayat yaşayarak öğrenilecekti. O ilk gece, nice engelden sonra kavuştuğu erkeğinin yanında, derin bir hayal ezikliği içinde, kırık bir soru işareti gibi sessiz ve uykusuz yatarken ve sevgilisi büyük soluklarla uyurken, içindeki eksikliğe bulabildiği tek açıklama, kendi geçmişine benzer hayat hikâyelerinden gelen genç kadınlardan beklenilebilecek yorumdan başkası değildi: uzun sürmüş el değmemişliğin yol açtığı bir ten beceriksizliği, kendine ve yalnız kendine ait bir duyu yetersizliği. Evli arkadaşlarının utana sıkıla, mahcup kırdamalarla biraz da ferahlayarak anlattıkları, bir bozgunu andırır ilk gece hikâyelerine pek benziyordu, Bodrum'da, bir pansiyon odasında yaşanan. Oysa kendileri için farklı olacağını sanmıştı, ummuştu. Zamanla her şeyin düzeleceğini umuyordu şimdi de. Kadınlık coğrafyasına Ferhat'ın nihayet ve tam anlamıyla el koymasından cılız bir zihinsel haz filizlendirmeye uğraşıyordu.

Evlendiler.

Evlilikleri boyunca derneklerde, devrimci kuruluşlarda toplantıdan toplantıya koştular. Ferhat haklı çıkmıştı. Sosyal demokrat koalisyon çökmüş, sağın bütün kesimleri yeminli bir sol karşıtlığında kenetlenmiş, ikinci Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuştu. Sağla sol arasındaki bıçaksı yarığın kesmediği ne bir kurum ne bir so-

kak ne bir ev kalmıştı. Yarılma giderek incelen damarlar halinde solun dokusunu da bölmeye devam ediyordu, sağ katı ve sağlam dururken. Ölümle, saldırılarla katmerlenip kapanan bir halkanın boğuntusundaydılar, kadın ve kocası... Ve en altta kadının tutkusu... yara gibi kabuk bağlamıştı. Tutku kocanın kaba dokunuşlarına çarpıkça içe doğru kanıyordu, kabuğu çatlatamıyordu. Sokaklar öfkeye ve aleve boyandıkça erkeğin arzusu kabarıyor, hoyratlaşıyordu. Birçok arkadaş yitirmişlerdi siyasi karşıtlıkların kapışmasında. Koşullarının farkındaydılar elbette, hem de nasıl... Tehlikeyi yoksaymayı seçtiler. Zorunlu bir seçimdi bu. Memleketleri onları saçmanın ölümcül sahiciliğine, tehlikenin samimi heyecanına yargılamıştı. Ve koşullar kendilerine özgü cesareti doğurmuşlardı. Ferhat'ın bilinci bireysel ilişkileri geri itmişti, "Ülkenin esenliğinde yoğunlaş," diye buyuruyordu varlığının geri kalanına.

Düşmanlık uçurumunun kıyısında yaşıyordu hayat ve doymak bilmez uçurum günde bir düzineden fazla kurban talep etmeye başladığında bile Feride hâlâ umudunu koruyordu, sağ çıkacaklardı bu fırtınadan. Ortak tehlikeden karı koca yalnızken hiç konuşmuyorlardı, fikir çevresinde de pek konu edilmiyordu. Feride'nin sorununa arada sırada birlikte değindiği tek kişi –o da kıyısından köşesinden– yaşayan tek akrabası, teyze kızıydı.

"Fazla bulaştınız bu işlere."

"Bunun azı çoğu olmuyor. Bizim yeraltı faaliyetleriyle ilgimiz yok. Demokratik bir mücadele yürütüyoruz."

"Sizin için endişeleniyorum."

"Endişelenme. Hayat her zaman tehlikeyle iç içedir. Pencereden uzan, bak. Duvarlardaki sloganlar kimin?"

"Solcuların galiba."

"Gördün mü? Sokağın bu bölümü devrimcilerin denetiminde demektir bu."

"Yani?"

"Yani, en kötü ihtimal devredışı. Faşistler bizim tarafa geçip ev basamazlar."

“Ya okulda? Öğrenciler bile silahlanmış deniyor.”

“Okuldan yana hiç kaygın olmasın. Müdür sıkı bir arkadaş, bizden. Solun kalesi diyorlar bizim liseye.”

Bu konuşma Feride’yi rahatlatıyor, ümit edebilmesini kolaylaştırıyordu. Gerçekten de liseden yana endişesi yoktu. Feride’yi düşündüren, sokak çatışmasında evlerinin bulunduğu bölgenin el değiştirip faşistlerin denetimine geçebilme olasılığıydı.

Daha sakın günlerde yüreğinde barınan, kocasıyla ilgili suçlu dilek kaybolmuştu. Ölüm köşe başına dayanınca, çekiciliğini yitiriyor, imgelem kişinin kendisinin ve yakınlarının hayatta kalabilme şansları üstünde bile niyordu.

Kısa süre sonra ’80 darbesi inecek, sokaklarda, avlularda kol gezen ölümü safdışı bırakıp kendine özel infaz dizgelerini yerleştirecekti.

Ölümle birlikte geri dönecekti tutku. Bütün güven hesaplarının altında, her an herkesin öldürülebileceği gerçeği, sığ suların dibindeki sert kayalar gibi hep hissettirmemiş miydi kendini? Öyleyse hazırlıklıydı. Hayır, genç ölüme asla hazır olunamıyordu.

Ferhat darbeden sadece birkaç hafta önce maruz kaldı, ense köküne inen ölümcül vuruşa! Kaza mıydı! Kadın uzun süre, kocasını faşistlerin katlettiğine inanmak istedi. Lise bahçesinde sopa ve sustalıyla birbirlerine girmiş bütünleme sınavı öğrencilerini ayırmaya çalışıyordu Ferhat. Oracıkta öldü. Sorumluluk duygusu böyle bir saçmalığı, iki sol grubun çatışmasını kenarda izlemesine izin vermemişti.

Hayalde boy atan, acıyla ve acımayla iki büküm tutku... Yığitti, heybetliydi duruşu adamın. Yakışmamıştı ölüm ona. Öyle sessiz ve kavgasız yatırmek... Kadının kirpiği kirpiğine değmeden, sırtüstü ve kaskatı uzandığı geceler boyunca, tutku yanık karanfil kokusu gibi döndü geldi maziden. Uzaklardan değil, kendi içinden. Gövdeye

dair anların biriktiği o hassas bölgeden dalga dalga yayıldı. Küçük ya da büyük kırgınlıklar, haşın tavırlar, kalabalıklar... onları düşünmenin yararı yoktu. Zaten imkânsızdı onları anımsamak. Adamın özverisi hepsini silmişti. Orda öylece yatıyordu, beton avlunun kıyısında, kırık boynuyla. Kötü niyetli rastlantıların davet edip sonra yok ettiği özverisiyle. Aylarca ve yıllarca öyle sessiz ve devinimsiz uzanacaktı kadının usunda. Kocasını mıydı yerde yatan? Feride olay mahalline ulaşabildiğinde, Ferhat'ın harlı teni çoktan soğumuştur. Bu kadar çabuk mu susardı kan, bu kadar mı çabuk üşürdü ten... Ne kadar vefasızdı insan teni!.. Kocasını mıydı yerde yatan şey... Tutkunun nesnesi...

Zihnindeki ikileşme cinayetden kaç gün sonra başladı? Belki de hemen. Bir zamanlar Ferhat olan o çürümeye durmuş organik kimya bileşkesi ve gepegeç, capcanlı Ferhat, Feride'nin ona sevdalandığı günlerdeki gibi.

Belki de bitimsiz dinsel törenler sırasında yarıldı bilinci. Kabir duası... Üçüncü gece duası... Yedinci gece duası... Helva... Hatim indirme... Ferhat'ın ana baba ocağına köz düşmüştü. Büyük erkek evlat orta direk gibiydi. Direk kırılmış, tekne alabora olmuştu. Yaşamın ve ölümün kanıksanmasıyla çizilmiş o eski, bildik rotayı yakalamak bu yaşlı evde, bir daha hiç mümkün olamayacaktı.

Feride, başında annesinden kalma işlemeli namaz örtüsü, kucağında Şirin, kaynata-kaynana ocağında bir köşeye ilişmiş, dayanmaya çalışıyordu. Küçük odada, gülsuyu gibi ağırlaşan dualar ona hiçbir şey demiyordu. Kendini duanın ritmine kapıp koyuvermek istiyor, isteği başarısızlıkla sonuçlanan denemelerden öteye gidemiyordu; acıyla ve tedirginlikle kasılmış vücudu ona itaat etmiyordu. Zaman durmuş gibiydi, saatler geçiyor, zaman kıpırdamıyordu.

Ferhat bir öte dünyaya inanır mıydı? Halka ters düşmemek için dinsel inançlara saygılı davranmanın gereğinden söz ederdi. Fakat içten duygusu neydi? İnanır

mıydı? Bilmiyordu. Kadın dehşetle kocasını hiç tanımadığını fark etti; ya da öyle bir sanıya sürüklendi; zihni acının basıncıyla kaskatı kesilmiş zamanın içinde hareket edebilme yetisini yitirmişti. Hep Ferhat'ı iyi bildiğini sanmıştı, salt adamın tutkusunu tanıdığından. Kocasının ortama aykırı düşen, değişken ruh hallerine aşına olduğu için: Kötücül sezgiler karşısında gülebildiğini, ani iyicillikleri temkinle karşılayabildiğini fark edebildiği için. Oysa Feride, yalnızca davranışlara, dışavurumlara tanık olmuştu; tavırların arkasına yığılmış duygu ve anılar yükü hiç paylaşılmamıştı ki...

Keşke, ruha, aşka, ölümlerin boşa gitmeyip devrime hizmet ettiğine inanabilseydi, kadın. Acının kişiyi duygu iletişiminden yalıtın, zamanı durduran en amansız çeşidine tutulmuştu. Bir tek, kucağındaki Şirin'in sıcaklığını duyumsayabiliyordu.

Cenaze töreninde benzer yalıtımınla kuşatılmıştı. Ailenin yanından yöresinden bir alt devrim gibi akan iniltilerin, ağlamaların, duaların üstünde arkadaşların, yoldaşların öfkeli sloganları çatışıyordu, anlam değilse de sesler çarpışıyordu. Kimse birbirini işitmiyordu. Şirin'i getirmemişlerdi. Feride koca evrende bir toz taneciği kadar önemsiz ve değersizdi, Şirin yanında değilken. Teyze kızı, eltisi, liseden öğretmen arkadaşları ona sarılıyor, dokunuyorlardı. Hiçbir şey hissetmiyordu, ölmüş anne babasına ani, derin ve umarsız özleminden başka. Keşke bir mucize olaydı, zaman geriye sarılaydı, Feride çocukluğuna döneysel, annesinin kucağına sığınaydı. Dua ve slogan alışımı gürültüye, bir duvara bindirir gibi çarptı, kadının bedeni. Tökezlemişti. Yere kapaklanacakken bir kucak sarmalayiverdi Feride'yi. Kadın başını kaldırdı, kucağın yüzünü görebilmek için. Öğretmen Sedat'tı bu. Feride'ye sessiz bir şefkatle bakıyordu.

Kırkinci gün duası... Elli ikinci gece mevlidi... Sonunda çocuğıyla yalnız kalabildi.

Geceleri Şirin uyuduktan sonra, Feride'nin ikinci hayatı başlıyordu. Uykusuz saatler... Zaman yumuşak ve

karanlık bir zemin gibi Feride'yi içine çekiyordu. Orada Ferhat'la, onun gencecik haliyle buluşuyordu. Henüz Feride'yi hırpalamaya başlamamış bir Ferhat.

İşte bu gepegenç hayale duyulan tutku geceler boyu çağıldı durdu ve bir kez daha mühürlendi, bu defa kas-sinir ve anımsama kılıfına. Mümkün değildi yeni bir gövdeye yönelmesi... hiç mümkün değil... Feride ile başka gövdeler arasında lisenin beton avlusu, avlunun kıyısında kurumuş ve unutulmuş meyve ağaçları, taşa kahve telvesini andırır pıhtılaşmış kan ve yeniyetmelerin siyasi hisşımı vardı... Ve Ferhat'ın kırık boynu...

Feride Şirin yanındayken, toz parçası değildi ama yalnızdı, altı yaşındaki bir çocukla yapayalnız. '80 darbesi tozkoparan fırtınası gibi savuruyordu dost gruplarını, kimini cezaevine, kimini sürgüne, kimini umarsızlığa, kimini insansızlığa. Kadının yalnızlığı hiç tanımadığı, bilmediği boyutlardaydı. Güneş onun için hâlâ soldan doğuyordu ama, kocasının öldürölmesinden sonra –kimbilir belki de gizli suçluluk duygusundan, o değil miydi bu ölümü dileyen, böyle zalimcesini değilse de– soğumuştı fikir çevresinden. Fikirlerden değil, onları taşıyan insanlardan. Kendisine biçtikleri rolü oynamayacaktı. Cenazede başlamıştı soğuma. Hayalde Ferhat'a doğru korkusuzca atılan sımsıcak arzuyu temas nasıl parçalayıp kırık bir acı oku gibi gerisin geriye batırmışsa tenine, ülkenin geleceğine yönelen yüksek umutlarını da hayat öylece kırıp paralayıp fırlatıyordu, kadının ufalmış varlığına doğru, yıkmak, ezmek istercesine. Yaşlıydı yaşlı olmasına, duldu kuşkusuz; öfkeliydi elbette ve kararlıydı, siyasi bakımdan. Ama içten ve derinden yası, ölümün kendisinden ve şeklinden öte, yaşanmamışlıklar içindi. Başka bir şey yadsınmıştı onlara, esirgenmişti onlardan, ellerinden alınmıştı...

ŞİRİN'İN KUCAKLARI

Ilıktı ve karanlıktı. Yumuşak. Güvenliydi, sessiz ve yalnızdı... Yalnız... mıydı?.. Henüz görme yoktu. Görmek dokunuştı. Her şey o'na aitti, dokunuşun gözlerinden. Ve o her şeydi.

Sonra bir sel gibi boşanan çığ ılık ve bentleri yıkan gürültü var oldu. Soğuktu. Savunmasız... Korktu. İlk yuvanın anısı yıkıntının altında yitti.

Çabuk sarmaladı ikinci yuva; tombul ve besleyiciydi. Yıkıntının anısı onarılmıştı. Yeni bir sıfır ufku. Tenin altındaki cennetten ışığa yolculuk ufuk çizgisinin altında kaldı. Şekiller belirliyordu çizginin üstünde, yaklaşıp uzaklaşırken yeni yuvalar, kimi hareketli, kimi durgun, kimi kez yumuşak, kimileyin kaba yuvalar. Anılar yapılanıyordu, izlenimler, hayat şekilleri, isimler. Ferhat Şirin'i seviyordu.

Ferhat'ın kucağı anneninkinden farklıydı, hareketliydi, hop diye fırlatıyordu Şirin'i sallanan şingir mıngır parıltıya doğru. Şirin kıkır kıkır gülüyordu. Hiç korkmuyordu. Ferhat'ın kucağının o'nu aşağıda beklediğini biliyordu.

Sonra Ferhat'ın kucağı kayboldu. Zaman nedir ki bir çocuğun bilincinde... An sonsuzlukla özdeştir. Ferhat sonsuzca yitmişti... Annenin kucağı yerli yerindeydi ama rahat değildi. Çocuk sinirleniyordu orda. Karı koca an-

laşmazlığı ne anlam taşır ki bir çocuğa... Birkaç yıl sürdü büyüklerin zamanında, kavgalar, darılıp barışmalar. Şirin için hepsi tek bir anı; yalnızca bir an gibi anımsanacak bir resim; tedirgin, rahatsız bir izlenim, ağırlık merkezi oynamış, bir ucu –hangi uç belirsiz– kopartılıp zedelenmiş.

Ferhat'ın kucağı yine belirmişti. Ferhat Şirin'i terk etmişti ama dönmüştü. Tümünden asla gidemeyeceğine ant içiyordu, babanın gözlerindeki bir ışık. Işığın dilinden bir tek Şirin anlıyordu. O dile güvendi, ama terk edildiğini de unutmadı. Şirin Ferhat'a küçük cezalar biçmeyi, küçük yaygaralar koparmayı, şımarmayı öğrenmekte gecikmedi.

Kucaklar değişirdi. Bir gider bir gelirlerdi. Biri gider biri gelirdi. Ve bütün kucaklar aynı işe yarardı.

Annesi öldüğünde iki buçuk yaşındaydı Şirin. Başat kucak yok olmuştu. Döner diye bekledi. Gelen Feride'nin kucağıydı. Şirin'in anne tarafından kadın akrabaları yoktu. Babaannenin mağarayı andıran kucağındansa Feride'nin oyun vaat eden kucağı daha çekiciydi. Feride'yi seçti.

Biraz büyüdüğünde rakibinin ülke olduğunu anlamıştı. Ferhat ülkesini çok sevdiği için geç saatlere dek çalışıyordu ve ülkesini sevdiği için ölmüştü. Bir rüya olmuştu. Şirin günün anaokulundan arta kalan saatlerini çoğu kez Feride'yle geçirirdi. Ferhat hep biraz uzaktaydı. Günün sonunda beliren bir ödül gibiydi Şirin'e 'iyi geceler' öpücüğü veren gülümseyişi, çocuk uykuyla uyanıklık arasındayken. Şirin bilirdi, her gece tazecik bilinci tatlı bir loşlukta yiterken babasının gülümseyişi onu okşayacaktı. Ve günün birinde Ferhat erişilmez bir rüya oluverdi. Ve yeni bir gerçek çıktı ortaya: Sedat. Sonraları, Sedat'ın başına da türlü aksiliğin ülkeyi sevdiği için geldiği çalınacaktı Şirin'in kulağına. Bir Feride vardı ülkeyle Şirin'i eş seven. Daha doğrusu, Feride için ülke Şirin, Şirin ülke demektir. Feride'ye güvenilebilirdi.

S E D A T

ŞEFKAT

Kadının derin ve içten yasını sezen, anlayıp kabul eden, suçluluğunu yüreğin sessiz diliyle bağışlayan tek kişi vardı. Yaslı dul yerine cıvı cıvı anne olmak istiyorsa haklıydı elbette. Sedat... Birlikteyken sunduğu sözsüz destek, kadının bulunmadığı ortamlarda suçlayıcı yorumları bozguna uğratan kesin savunulara dönüşüyordu; seziyordu kadın; biliyordu, kendisine biçilen role çıkmadığı için fikir çevresi ona içerlemişti. Sedat onlardan on yaş büyüktü; yaşının ve siyasi fikir deneyiminin sağladığı ağırlığı Feride'yi kollamak için kullanıyordu. Kendine has manyetizmasıyla kadını ve Şirin'i ısıtılı bir enerji alanı gibi çevrelemişti. İçten ve babacan ilgiyle canlı davranışları, bunaltmayan bir yoğunluk sergilerdi. Sedat, kadın ve çocuk birlikteyken, çocuğun öz babasının yanında erişilemeyen bir tümlenmeye kavuşuyorlardı. Neşeliydi, dosttu, yorulmak bilmezdi. Yakışıklıydı, çok erkeksiydi görünümü; vücudunun hoş bir kalınlığı vardı. Feride ona bakmalara doyamıyordu.

Sonra, elleri... Güçlü ve güzeldi. Konuşurken ne de güzel kullanırdı onları, duruşuna, sesine yakıştıırırdı adaleli, kemikli, oranları uyumlu, çalışkan erkek ellerini... Hayır, dokunmak istemiyordu Feride, seyretmek yetiyordu. Adamın yoğunluğundaki çekiciliğe kapılmıştı.

Bu hemen olmadı. Ferhat'ın ölümünün üstünden

aşağı yukarı iki yıl geçmiş, Feride ağır bir yas töreni gibi seyreden arzulama-anımsama sürecinden biraz kendini alabilmişti. Durgun zaman yeniden küçük yaprak kımıltılarıyla devinmeye başlamıştı. Son iki yıl zihninde ateşli bir hastalığın anıları gibi bulanıktı. Kocasını faşistler katletmiş olaydı eğer, memleketin kaderiyle kişisel ağlatıyı herhalde ilişkilendirir, bu koşutlukla avunur, kimbilir belki başlarına gelen felakette ezinçli bir doyum bile bulabilirdi. Oysa şimdi yadırgı bir hastalığa yakalanmış gibi ayrı ve farklıydı dost bildiklerinden. Bu hastalığın nekahetinde, bir gün başını kaldırdı ve iki yıldır yanında bulunmasına alıştığı adamı gördü. Gövdesinin o hoş kalınlığını... Sedat'ın bunca zamandır kendisini beklediğini anladı ve gururlandı; belki de hayatında ilk kez. Sedat gözde bir bekârdı. Ama, Ferhat gibi hovarda meşrep değildi. Ferhat'ın kimya, Feride'nin edebiyat okuttuğu lisede, biyoloji öğretmeniydi. Kadın meslektaşlarıyla ilişkileri hep sıcaksa da araya belli bir saygı mesafesi yerleştirirdi, özenle. Feride belki de yetişkinliğe ulaşalı ilk kez güven duyuyordu; Sedat onu asla terk etmeyecekti.

“Niye beni seçtin?” diye sormuştu bir gün Feride.

“Alçakgönüllü ve içtensin, görüldüğün gibisin,” dedi adam. “Masumsun,” diye ekledi, yorgun bir gülümseyişle, “sana güvenebilirim.”

Feride adamın gözlerine baktı. Orda, Ferhat'ın gözlerindeki ısırmacı arzu alazını bulamadı. Garip bir durgunluk vardı Sedat'ın bakışlarında; buzlu camın ardında kalmıştı alev. Aldırmadı, erkeğin baskın arzusu Feride'yi ürkütürdü, varlığının derinine itilmiş korkuları kıpırdatır, kendisini yakalanınca zincire vurulacak bir av gibi hissetmesine yol açardı. Böylesi iyiydi, çok daha iyi, zamanla her şey yoluna girerdi.

Sedat... farklıydı ilk erkekten. Geriye bakınca Ferhat'ın nasıl biri olduğunu kestiremiyordu. Bütün belirsizlikler gibi acı veren bir belirsizlikti bu. Ferhat biçilmiş rollerden mi ibaretti? Hayır. Biçkiye, desene sığmayan

tutkusu vardı, sonra Şirin'e sevgisi; biraz yukardan, araya mesafeler koyan ama içten ve gönençli sevgisi. Tutku bütün rolleri yırtıyor ve kalıbına gireceği bir desen bulamadığından, hoyratça oraya buraya çarpıyordu. Ferhat'ın yoğunluğunu yaratan arzuydu, hayata karşı kösnül bir özlem beslerdi, hiçbir zaman tümüyle gerçekleştiremediği yaşama tutkusu... Hep yarım, hep kırık, hep suçlu... Kapıp koyuveremezdi kendini hazzın hiçbir türüne. Aşırı sıcaklık gibiydi Ferhat, geçici bir soluk. Ve sonra birden, alevin ardında bıraktığı boşluğu fark edebilirdi kişi. Baştan beri sezinlemişti bunu Feride ve boşluğun dayatacağı düş kırıklığını; ürpermişti. Ferhat kırık arzularıyla o bol kaftanın içine çekilirdi, büyük evlat, aile reisi, koca. Ve Feride dışarıda kalırdı. Sezinlemişti. Ama... Ne çare... Arzunun sıcaklığı aldatıyordu insanı, kadını, erkeği...

Sedat Feride'nin dikkatini ilk kez yıllar önce çekmişti. Sonradan üzerinde durulmamış bir iletişim ânı.

"Adımdan utanıyorum," deyivermişti Feride. Kendi de şaşmıştı dediğine. Dahası ilk kez bilincine varmıştı kimliğine yönelik bu sevgisizliğin. Sedat'ta insanların küçük sırlarını ağızlarından kaçırımlarını kolaylaştıran bir tılsım vardı.

"Neden?" diye sordu. Sesi ne ilgisizdi ne fazla meraklı.

"Annemin bana hamileyken *Çalıküşu* romanını okuması, bunca etkilenmesi, gereksiz, abartılı bir duygusallık."

"Bence Feride çok güzel bir isim. Kulağa hoş geliyor. Ayrıca çağrışımları da çok hoş."

Feride bu yanıtı beklemiyordu, bir kez daha şaşırdı. Uç noktada umabileceği, eski kuşağın duygusallıklarının hoş görülebileceği doğrultusunda bir yorumdu. Ve ancak, zıt düşünceyle karşılaşma ânında 'gereksiz, abartılı duygusallık' kavramının kendisine değil, kocasına, Ferhat'a ait olduğunu fark etti. Sevimsiz bir farkındalık-tı bu.

Sedat duygular, romantizm, Reşat Nuri Güntekin,

Türk romanı, kadın hakları ve sosyalizmin hepsine birden değinen, değinme noktalarında derin çağrışımlar uyandıran küçük bir söylev veriyordu. Edebiyatı kendi alanı sanan Feride afallamıştı.

“*Feride’lerimizi* yitiriyoruz; oysa onlar bizim toprağımızda henüz bu yüzyılda boy atmaya başlamışlardı. Onlara duyduğumuz saygıdan vazgeçerek, özlemi bastırarak yanlış yapıyoruz. Devrimci hareketi maalesef başarısızlığa uğratacak sebeplerden biri de bu olacak,” diyerek bağlamıştı sözlerini.

Feride Sedat’ın kurduğu düşünce ve söz mimarisine hayran kalmıştı. Ve sözlerine eşlik eden ellerine... Sedat’ın anafikri, romantizmin insan soyu için neredeyse biyolojik bir ihtiyaç olduğuydu. Yaşamak için organizmanın işleyişi ve beslenme yeterli değildi; ışık, ses ve dokunma uyarısına muhtaçtı memeliler. Ve insan soyunun bunlara ek olarak, hayal gücüyle harmanlanmış duyguya gereksinimi vardı. ‘Çocuksu’ diye hor görülen duygulardan ve durumlardan onları reddederek değil, kabul edip olgunlaştırarak büyünebileceğini ileri sürüyordu. Bu aşamalar kişiler için de, toplumlar ve siyasi akımlar için de, edebiyat için de geçerliydi. Edebiyat yapıtları yalnızca yazarlarının değil, bir halkın ortak bilinçaltını da yansıtırdı. O bilinçaltını tanımak, onunla ilişki kurmak gerekliydi; reddetmek, ancak bireyin ve halkın yaşam akışında onarılması zor kopuşlara sebep olurdu.

Feride o gece Ferhat’a, Sedat’ın görüşlerini aktardı. Garip bir heyecan yaratmıştı kadında, adamın düşünceleri ve sözleri, fiziksel bir heyecan. Konuşmak isteyip bir türlü söyleyemediği şeyleri somutlaştırmıştı Sedat. Feride sözcükleri mi bulamıyordu, ortamı mı? Ferhat omuz silkti.

“Fazla soyut şeyler, bunlar,” dedi. Sevişmek istiyordu. Feride’nin eti kocasına karşı kıpırtısızdı.

Sözlerle alevlenen, etsel olmayan bir başka şehvet mi vardı?..

Yıllar sonra, Sedat’ın kadınla çocuğu yüzme havuzu-

na götürdüğü bir gün, bu eski anı düştü aklına; adama duyduğu ani ve yoğun hayranlığı anımsadı. Sedat'ın mayolu gövdesine baktı, gönendi, nasıl yakışıklıydı. Ferhat'ın güç fişkırان kasları yanında kendini hep biraz ezik hissetmişti. Sedat öyle değildi. Boylu boslu, erkek güzeli, alımlı duruşunda, Feride'nin gövdesini belli belirsiz çağrıştıran yumuşak, yuvarlak çizgiler geziniyordu sanki... bazen... Feride kendini şaşırtan bir şey yaptı. Sedat'ın baldırına bir şaplak attı. Sedat irkilmişti ama kadının gülüşü öyle çocuksu bir neşeyle doluydu ki tepki vermedi. Feride o anda, neredeyse bir tarih önce, üniversite öğrencilerinin hayatları ders çalışmak, sinemaya gitmek, parasızlık çekmek, gençlik acılarına yanmaktan ibaret olduğu çok eski dönemlerde, bir fakülte gezisinde, bir yurt penceresinden gördüğü sisli İstanbul görünümünü anımsadı. Anı geldiği gibi süratle yitti.

Kadın mutluydu; onunla yaşıtıymış gibi oynayan bu kocaman adamdan çocuk da hoşnuttu. Kendiliğinden oluşmuş bir üçlü ortam. Aileye hem benzeyen, hem benzemeyen.

Ferhat öleli beri, Feride Şirin'le birlikte büyük ailenin iyice ıssızlaşmış, neşesiz evine sık sık gidiyordu. Yaşlı karı kocadan –yaşlı ana babadan– başkası kalmamıştı orada. Ferhat hayattayken imkânsız olan kaynaşma gerçekleşmişti, kayın baba, kayın ana ve gelin arasında. Feride bu acılı insanları, onlar torunlarını sahiden evlat bilmiş bu garip kadını sevmeyi öğrenmişlerdi. Ev yalnız sessiz değil, ışıksızdı da. Şirin orayı sevmiyordu. Babaannesinin örtüler arasındaki buruşuk, ıslak yüzünü, sözcükler mırıldanan –anlamıyordu çocuk, dua deniyordu onlara– kıpırtılı dudaklarını, göğsünden yayılan tuhaf kokuyu –gülsuyuydu adı– sevmiyordu. Sevmiyordu, çünkü ona diğer çocuklardan farkını hatırlatıyordu bütün bunlar. Duvarda yan yana asılı o iki fotoğraf. Babası ve anımsamakta zorlandığı diğer yüz, annesi. Feride ve Se-

dat'la birlikteyken yaşitlarından farklı değildi. Çocukluğun katıksız bencilliğiyle bu yeni beraberliğe yöneliyordu. Feride ise Şirin'in gerçekten, kendi gerçeğinden kopuk büyümesini istemiyordu. Biraz da bu nedenle ayağını çekmiyordu kaynata evinden.

Ferhat'ın katli büyük ailenin gelenekçi görüntüsünün sürmesini sağlayan hassas dengeleri darbelemişti. Bütün konuşulmazlıklar, ödün vermez sınırlar olup diki-livermişti. Evlatlar, yeğenler arasındaki siyasi fikir ayrılıklarının yoksayılması mümkün değildi artık. Her görüşten insan vardı büyük ailenin üyeleri arasında. Konuşulmayanlar gene öylece konuşulmadan duruyordu ama sudan sebeplerle kopan büyük kavgalar, gereksiz hırçınıklar ve alınganlıklarla sarsılıp duruyordu aile. Ölüle ilgili dini vecibeler biter bitmez, hatta bitmeden belirmeye başlamıştı sınırlar, savunma ve saldırı hatları.

Cenazeden henüz dönülmüştü; Ferhat'ın kardeşleri, mutfakta neredeyse birbirlerinin boğazına sarılacaklardı.

“Ağabeyimin ölümünde bile cimrilikten, istifçilikten vazgeçemez misin, be adam!” diye gürlüyordu, banka memuru, “Kendi ananı babanı kazıklamaktan utanmıyor musun!”

• “Seni gidi dinsiz imansız, senin için fesat! Ölünün kemikleri bile soğumadan küfür edersin, Allahsız, kı-tapsız! Çekil karşımdan!”

Sorun ölünün helvası için gerekli irmik ve şekerdi. Doğal ki, malzemeyi bakkaliye işleten kardeş sağlamış, bankada çalışansa miktarları az bulmuştu. Olup biteni algıladığı kuşkulu yaslı ana ile tepkileri donmuş Feride'nin dışındaki tüm kadınlar seğirtip kadın işine karışan erkekleri hemencecik mutfaktan uzaklaştırdılar. Erkeklerin üzüntüden ne söylediklerini bilmedikleri konusunda ağız birliği yapıp patlamayı örtbas ettiler.

Ve tabii edemediler. Kavganın siyasi bir yönü vardı. Siyasi çekişme yıllardır birikmiş kişisel ve örtük kırgınlıkların vurduğu bir maskeli silahşörler sahnesiydi bel-

ki de. Bu ortamda yaşlı ana baba iyice çekik kalmışlardı bir köşede, oğullarının acısı ve artık konuşulması imkânsız, bastırılı bastırılı sıkıca bohçalanmış eski püsküleri andırır örtük mevzularıyla birlikte. İşte o zaman, bu küslük sevmeyen kentli gelin, torunlarını gerçekten ana gibi bağrına basmış bu tuhaf kız, oğullarının ilk evliliğini yıkmaya kalkmış fettan kadın olmaktan çıktı –ilk gelinlerini de hiç sevmezlerdi ya–, pek çözemedikleri, ama sahiciliğinden kuşku duymadıkları bir masumiyete büründü. Feride el kızı değildi artık. Kente savrulalı beri anlamadıkları bir hayatı sürüklemiş ve artık anlayabilme şansını hepten yitirmiş bu iki yaşlı, her türlü çıkar beklentisinin ötesine geçmiş trajik kahramanlar gibi duruyordu Feride’nin algılayışında. Doğdukları kadim topraktan sürüp taşıdıkları bir dayanıklılıkla karşı koyuyorlardı büyük acıya ve aralarındaki sessiz ve sözsüz mevzulara: mütevekkil sabırla. Feride onlara saygı duyuyordu.

Duvardaki kadın fotoğrafına gözü iliştiğinde, bir zamanlar kapıldığı ve sözlendiremediği o tedirginliğe sürüklenmiyordu artık. Ferhat Şirin’in annesi ölmeden önce terk etmişti Feride’yi; kimbilir kaçınıcı terk edmişti bu. İlişkilerine noktalı virgül koyabilmesini kolaylaştırmak içindi, Feride ile tensel ilişkisini sonuna dek götürmemesi. Farkındaydı, Feride. Peki, bütün bu sürede Ferhat karısıyla sevişiyor muydu? Belki, arada sırada. Soramıyordu. Ferhat ise konuya değinmiyordu bile.

“Evliliğim bitti,” diyordu da başka söylemiyordu.

Nerede gerçekleşmişti bitiş? Mahkemede olmadığı kesindi. Ferhat’ın zihninde mi, dileğinde mi? Ya yatakta?

Hiç görmemiş, tanımamıştı Ferhat’ın karısını. Gene de, genç kadının uğradığı kaza ile temellerinden sarsıldı. Geceler boyunca, uykusuz döşekler kimliğini emdi durdu, mezarda yatan kadını düşündükçe; onunla özdeşleşti. Onun da tıpkı kendisi gibi Ferhat’ı beklediğini, sevdiğini, istediğini, terk edildiğini, küçük bir iç denizi dolduracak kadar gözyaşı döktüğünü yeni anlıyordu; anladıkça ruhu çözülüyor, varlığı mezarda eriyen kadının par-

çacıklarına karışıp dağılıyordu. Kaskatı gövdesi kalıyordu geriye. O –Feride– ölü kadınla aynıydı; ve öbürü –erkek, yani Ferhat, ikisinin de katili– günün birinde sigarasını tüttürerek bir başka kadına yürüyecekti.

Feride’nin ölü bedenini Şirin’in okşayan küçücük elleri, kucağına sokulan minicik bedeni canlandırmıştı, yosun kokulu bir balıkçı meyhanesinde. Şimdi o yaz ve o gece çok uzaktaydı. Feride’nin ölü kadınla özdeşliği ancak Ferhat ölünce tümüyle tükendi. Kocasını geri almıştı, ölü kadın; çocuksa Feride’de kalmıştı. Ödeşmişlerdi.

Bunları –sözcükleri bulabildiğince– Sedat’a aktardı. Sedat iyi bir dinleyiciydi. Şirin’in annesiyle ilgili bulanık kederlerini, kendi annesiyle paylaşmak istemişti vaktiyle, Feride. Ama, hayır. Anne kesin tavrını koymuştu. Kızının tutkusunu anlamak, bilmek, hissetmek istememişti. Yıllar boyunca kapalı kaldığı genç gövdeden taşmaya, coşmaya muhtaç o yakıcı tutkuya dokunmayı bile reddetmişti. Evli bir adama âşık olmak yanlıştı. Bunu bildi, bunu söyledi annesi. Evli bir adamın bir genç kızı baştan çıkarması yanlıştı. Ferhat’ı hiçbir zaman sevmemişti annesi. Sedat’ı tanısaydı severdi, onaylardı. Belki de haklıydı. Ama, kızını onca ihtiyaç duyduğu anaçlıktan yoksun bırakmıştı. Feride gecikmiş şefkati şimdi Sedat’ta buluyordu.

SEVME ARZUSU

Kadınla çocuğun birlikte sık ziyaret ettikleri yaşlı bir ev daha vardı, yaşlı büyükbaba-babanne evinden başka. Sedat'ın annesiyle anneannesinin eviydi burası. Feride'ye artık kapanmış olan kendi aile ocağını anımsatıyordu. Tavrılar, sesler, renkler, gölgeler... Radyodaki yurt haberlerinin hâlâ süren başat önemi... Burada ısınyordu. Duvarı Sedat'ın ölmüş babası üzgün bir yüzle grim-tıraklıkların arasından bakıyordu. Albay üniforması için fazla hüzünlüydü. Feride çok daha sonra, albayın bir Kürt beyinin oğlu olduğunu, amcalar babasını katlettiğinde on bir yaşındaki çocuğun ruhunun öldüğünü, kimsesiz, topraksız, dilsiz yıllardan sonra, bilinmez serüvenler sonucu Erzincan Askeri Ortaokulu'nda yeniden doğduğunu ve sonraki hayatının bu okulun devamından ibaret olduğunu öğrenecekti. Sedat'ın baba tarafından hiç akrabası yoktu. Katil amcaların elinde kalmış yitik topraklarla birlikte akrabalıklardan da vazgeçilmişti.

Doğum/ölüm dengesi ölümden yana eğilmiş bu evde daha ağır bir havayla karşılaşmayı beklemişti Feride. Öyle değildi. Feride'nin babasının buruk mizahı ve annesinin hüznüyle soluk alıp veren ana baba ocağından daha az kederliydi, örnekse. Biri altmışlarını, öbürü seksenlerini süren bu iki dul neşeli bile sayılabilirlerdi. Yürek vurgunları, evlat acısı ve kanser ameliyatlarıyla hır-

palanmış ihtiyar gövdesiyle eğlenebiliyordu, on yıl önce oğlunu yitirmiş büyükhanım; onda Feride'ye babasını anımsatan bir mizah duygusu vardı. Çocuklukta, gençlikte yaşanan yıkıntılı göç, ya sürgit hüznün ya direngen alaycılık doğuruyordu; Feride'nin Rumelili annesinde hüznün incinebilirliğini, vaktiyle Rus işgalinden kaçmış Karadenizli babasında mizahın dayanıklılığını yaratmıştı. Sedat'ın anneannesi ise yıkımlara dirençli bir anıt gibiydi. Girit katliamından sağ çıkıp, fırtınalı Ege'yi fındık kabuğu tekneyle aşarak ta Bursa'ya ulaşabilmişti genç kızlığında. Sonra... evlenmişti. Çanak kale şehidi, çiçeği burnunda güveyinden iki madalya miras kalmıştı gencecik dulluğuna, karnındaki ikizler... Kısa sürmüş kadınlığının yadigârları... Yaşlı kemiklerine nüfuz etmiş tarihi, hayatın diğer acılı yüküyle birlikte, alçakgönüllü ve bu-ruk bir alaysamayla taşıyordu.

Feride evdeki iyimserliğin büyük ölçüde müzmin bekâr oğulunun nihayet bir kadına yönelmesine bağlı olduğunu kestiremezdi. Yaşlı kadınların durgun yaşantısında bir büyük heyecan belirmişti. Nicedir özlenen gerçekleşecek miydi? Feride'nin dulluğu biraz keyfe kederdi ama, eh ne yapalım, kim dul değildi ki... kader... Şirin'in varlığı... Ne yapalım, memleketin cilveleri... Tanrı Sedat'ı korusundu. Zavallı Şirin'cik, ne feci bir ölümle yitirmişti babasını.

Feride burada, Ferhat'ın Çorum Alaca'nın köylüklerinden kopmuş ailesiyle kapıldığı suçluluktan ve bulanıklıktan uzaktı. Yoksul akrabalar ve bozkırda yiten kıraç topraklar arasında dağılmıyordu mazi burada, açıktı, belliydi. Maziye karşı takınılacak tavır da öyleydi, belliydi, tıpkı kendi anne baba ocağındaki gibi.

Mazide büyükbabalar zabıt üniformalarını giyip yıkılan ve sonra yeniden kurulan ülke için ölmeye gitmişlerdi, hiç yakınmadan. Bitimsiz cephelerden dönmedi ki-mi. Büyükanneler ise –o zaman taze kadınlardı– yokluk ve hasretle yıkık kentlerde kaldılar. Teslimiyeti reddeden bir sabırla çocuklarının açlıktan ölmemesi için di-

rendiler.

Sedat'ı götürmeye gelen 12 Mart işkencecilerinin karşısına aynı sabırla dikilmişti büyükhanım –yetmişlerini sürüyordu o zaman–, yaralı küçük bedenini, damar tıkanıklıkları ve neşter izlerinde sessizce taşıdığı tarihle birlikte, işte tam şuraya, sokak kapısının önüne germiş, “Torunumu teslim ettiğim gibi geri isterim,” demişti, “ağzı burnu yerinde, vücudu tastamam.”

Önlerine bakmışlardı gelenler.

Sedat döndüğünde tüm vücudu çürük içindeydi

Memleket yaralıydı, belalıydı, kusurluydu... Ama ona sahip çıkılırdı. İnsan bu evlerde Cumhuriyet'in tam göbeğinde dururdu. Ne tepesinde ne de çizgileri bulanıklaşan kıyılarında.

Feride bu çözümlemeyi o zaman yapamazdı elbette. Günün getirdiği kimi kararlı, kimi kararsız heyecanlar geçmişe ve geleceğe açılacak düşünce kanallarını iptal etmişti. Bu, belki herkes için böyleydi. Bildiği, iki evi –Ferhat'ın ve Sedat'ın ana baba ocağını– peş peşe ziyaret etmekte, hac görevini yerine getirmiş mümin gibi bir ruh hazzı, bir tümlenme bulduğuydu.

Bu tümleniş Sedat'a yöneliyordu. İçten bir sevme arzusuyla.

MAZİ SAYFALARI 2

Bak, güzel kızım, benim –yani senin– Sedat’ı iyi bilesin: O çok değerlidir. Çok emek vardır üstünde, bilesin, çok... Onu ben büyüttüm sayılır. Bunlara kalsaydı... Ohoo...

Hikâyenin burasında kayınvalidem –Sedat’ın annesi– mahcup bir genç kız gibi önüne bakarak gülerdi.

Harp senelerinin Şark’ını bilemezsin. Yokluk, yoksulluk ne türlüydü, bilemezsin. Sedat’ın babası Şark vazifesinde. Kar diz boyu. Altı ay yollar kapalı. Kömür bulunmaz. Yaz geldi mi, su bulunmaz. Paran olsa da bulunmaz. Para kimde vardı zaten. Sedat’ın babası yüzbaşı, bütün gün alayda uğraşır durur; annesi ise okulda; alfabe, kerrat cetveli belletir çocuklara.

Burada kayınvalidem mutlaka annesinin sözünü keser, “Sade o kadar mı, coğrafya, tarih, hayat bilgisi, geometri, kompozisyon,” diyerek 1940’ların ilkokul müfredatını sayardı.

Bir yandan da ikinci bebeği emziriyor. Kızamık, sarılık, bebeler kırılıyor. Zatiürree, zatülcenp ve...

Burada büyükhanım gözlerini kocaman kocaman açardı.

...Verem!.. Baktım, vaziyet perişanlık. Benim kız baş edemiyor. Bir emir eri var, tam bir alık. Ev hizmetine yardım etmek şöyle dursun, o garibin de ciğerlerinden sıkıntısı var; ona biz bakıyoruz. Çektim aldım Sedat'ı. Bursa'ya, benim eve götürdüm de hayatı kurtuldu. Nitekim, ikinci torun ateşlenmiş, kurtaramamışlar.

Sedat'ın annesi iç geçirirdi, gözleri buğulanır, "Hiç unutamadım o çocuğu," derdi. "Adı Tülin'di." Ve sonra senin başını okşardı, Şirin.

Kim bilsin, kuşpalazı mı oldu çocuk. Ne olduğu bile anlaşılmazdı. Ölüp giderdi insanlar.

"Penisilin bile yoktu," derdi kayınvalidem, "kininle sülfamit vardı." Büyükhanım sözünün kesilmesinden hoşlanmaz, kızını sustururdu.

Neyse, canım, neyse, sadede gelelim. Sedat'a gözüm gibi baktım. Emanet çocuk. Bursa'da hayat daha kolaydı ama, iti kopuğu pek boldur oranın.

Sözün burasında büyükhanım, Bursa, karşısında duran ve bütün kusurlarına rağmen affa uğramış küçük bir çocukmuş gibi bir tavır takınırdı.

Sedat, güzel çocuk. Aklım çıkardı başına bir şey gelecek diye.

Büyükhanımı severdim, sayardım. 'Büyükanne' derdim ona. Çok acılardan geçmişti. Göç erkekleri çökertir, Şirin. Kadınlar daha dayanıklıdır. Büyükanne genç kızlığında inanılmaz bir serüven yaşamıştı. Babası, ağabeyleri gitmesine nasıl razı gelmişlerdi? Aile muhacir olup Bursa'ya yerleştikten sonra, büyükanne Yunan egemenliğindeki Girit'e tek başına dönmüştü. Herhalde bu yol-

culuğu erkekler yapamazdı, çünkü kabul edilmezlerdi. Yolculuğun amacı bir miktar altındı. Yurtlarından kaçarken yanlarına alamamışlardı. Bir gün dönebilmek ümidiyle, aile bir yerlere gömmüştü bu küçük serveti. Büyükanne sapına kadar gerçekçiydi, geri dönüş diye bir şeyin olamayacağını görüyordu. Babası ve ağabeyleri Girit hayalleriyle yaşarken, geçmişini kazınmış, küçük hazineyi bulmuş ve Girit'ten Bursa'ya kaçırmıştı. Böylece ailesini sefaletten kurtarmıştı. Bu olayla hiç övünmezdi. Anlatmaya hevesli de değildi.

Kocası Çanakkale'de şehit düştüğünde, biri oğlan, öbürü kız –yani Sedat'ın annesi– ikizlerine hamileymiş. Çocuklarını kimselere muhtaç etmeden, yakınmadan büyütmüş, okutmuş.

Fedakârdı, ataktı, akıllıydı ve buyurgandı. Sedat onu ne çok severdi. İnanılmaz bir bağ vardı aralarında; Bursa yıllarında kurulmuş olmalı. Büyükhanımı kıskanmadım Şirin; çok yaşlıydı ve bana, özellikle sana karşı çok şefkatliydi. Sertlik ve yumuşaklık karakterinde iç içe geçmişti. Şefkat gözlerindeydi. Elleri soğuk, sert ve kuruydu. Uzak geçmişte kanını donduran şeyler yaşamış, soğukluk üstüne yapışıp kalmıştı. İnsan ona değmeye bile çekinirdi. O zaten kimseye dokunmazdı. Ama bizden –senden ve benden– yanaydı. Ölürken, bilinci bulanmıştı. Bana hakaretler ediyor, ağza alınmaz küfürler savuruyordu. Akı başındayken, öyle kibar bir insandı ki... Kayınvalidem ve Sedat nasıl utandılar, yerin dibine girdiler... Halleri gülünçtü. Ne yapacaklarını bilemiyor, büyükannenin beni başkasıyla karıştırdığına dair bir şeyler kem küm ediyorlardı. Durumu mesele haline getirmeden, büyükannenin öldüğü odadan çıktım. Ölür-ayak kadını sinirlendirmenin ne âlemi vardı? Bu tuhaf hadiseyi içimde büyütüp, büyükannenin hatırasına kin bağlamadım. Yalnız şu oldu... Bu olayı ne zaman anımsasam, insan ruhunun dipsiz kuyusu karşısında ürperirim. Hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını galiba ilk o gün anladım. Bu gecikmiş kavrayışı Sedat'la paylaşamazdım.

Bilmiyorum, paylaşabilir miydim? Belki o farkındaydı, belki de değildi. Bilmiyorum. Uzun sözün kısası Şirin, ben de kayınvalidem gibi yaptım, Sedat'la anneannesi arasındaki bağı öylece kabul ettim.

Çok az büyük insan bir çocuğu yetiştirirken bu kadar bilinçli emek sarf etmiştir. Akılcı olmadığı, olamadığı tek konu veremdi!.. Dönemin fobisiydi tüberküloz hastalığı. Beslenmemi gereğinden çok önemsediydi. Tombuldum, muhallebi çocuğu dediklerinden. Birlikte çok güzel vakit geçirirdik. İkimiz için özel oyunlar geliştirdi ve hayata dair bilgileri oyun sırasında öğretirdi. Doğuştan pedagoji uzmanıydı, diyebiliriz. Bazen bu bana yetmiyordu. Gözüm dışarıdaydı. Sokağımız çoğu benden büyük çocuklarla kaynıyordu. Onlara imreniyor, onlar gibi efelenmek istiyordum. Sokağı yasaklamıştı. Haklıydı, terbiyemin bozulacağından kaygı duyması anlaşılır bir şey. Ama ben vazgeçmiyordum. Tutturdukça tutturuyordum. Bak, nasıl bir yol izledi: Bir gün beni dışarı saldı. Nasıl davranacağımı kestiremiyordum. Müthiş bir toz bulutu kopartarak sokak köpekleri gibi hevesle boğuşan haylaz oğlanlara bakakaldım. Oyunlarını kesmişler, beni süzüyorlardı. Becerip oyunlarına katılmak istediğimi belirtemiyordum. Derken bir şey oldu, biri bir şey söyledi, ıslık çalmış da olabilir. Hep birden üstüme saldırdılar. Önce çekiştiriyorlardı, sonra sille, tokat ve ısırıkla giriştiler. Neye uğradığımı şaşırıyordum. Aklım başıma gelince can havliyle sokak kapımıza atıldım. Açılmıyordu. Kapının demirlerine yapışmış ağlıyordum. Oğlanlar hâlâ vuruyorlardı. Anneannem olup biteni camdan gözlüyordu. Dersimi aldığıma kanaat getirince kapıyı açtı. Kucağına sığınmak istedim. Oğlanları şiddetle azarladı. Çil yavrusu gibi dağıldıklarına bakılırsa anneannemden ödleri patlamıştı. Bir daha kimse beni rahatsız

etmedi. Bir daha sokak diye tutturmadım.

Kimbilir Şirin, belki babanın da geçmişinde böyle öyküler vardı. Ama Ferhat anlatmazdı. Hiç söz etmezdi. Onun için bilemiyorum. Sedat neşelendiği zamanlar anlatırdı. Doğrusu ben gülemezdim, Şirin.

Okula başlayıncaya kadar arkadaşım anneannemdi. Beraberken canım hiç sıkılmazdı. Okulla birlikte başlayan arkadaş sorunum liseye, üniversiteye kadar sürdü. İnsanlarla kolay kaynaşamıyordum. Bu arada anneannemle dostluğumuz da gelişerek sürüyordu. Güçlü bir okuma alışkanlığı edinebilmiş olmam anneannemin eseridir. Okuyor ve düşünüyordum. Çevremdeki insanları incelemesini, kendimi geliştirmesini öğreniyordum. Bir süre sonra çevremdekiler beni çekici bulmaya başladılar ve kendiliklerinden benimle dost olmayı istediler.

Doğruydu, özellikle kadınlar Sedat'ı çok çekici bulurlardı. "Benim üstüme niye düştün?" diye ona sorardım. "Sana güvendiğim için," derdi. Sonra, ortak yıllarımızda, Sedat beni incitti, incitmedi değil. Onu bağışlardım. Aklıma azgın veletlerle büyükannenin ödünsüzlüğü arasına sıkışmış o küçük, tombul oğlancık gelirdi. Onun başına gelene ben hiç gülemedim. Aralarına karışmak istediği, imrendiği büyük çocuklar onu hanımeyvladı diye horlamışlardı, ellemişler, dövmüşlerdi. Sedat o küçük oğlancığın acısını çoktan unutmuştu. Ama onun unuttuğu, benim yüreğime saplandı kaldı. Bu olayı Sedat kimbilir kaç kez gülerek anlatmıştır bana! İlk seferinde herhalde yüzüne tuhaf tuhaf bakmışım. Onun üzerine uzun bir açıklamaya girişti. Olayın uzun vadede kendi üstündeki olumlu etkilerini bir bir sıraladı ve hükümünü bildirdi.

Mahallemiz it kopuk doluydu. Anneannem haklıydı.

Korku sokakları beklerdi Şirin.

SEVME KARARI

Sedat'ın bilincine, Cumhuriyet'in annesiyle babasının inandıkları kadar kusursuz olmadığı, onları görev yaptıkları uzak illerde, kasabalarda ziyaret ettiği yaz tatillerinde yavaş yavaş yerleşti. Bu kanı her yaz büyüye güçlene, çocuk genç yetişkinliğe vardığında, 'bir şeyler yapmalı' enerjisini açığa çıkartan kararlılığa bilendi. Ankara'daki üniversite öğrenciliğine dek -babası emekli olmuş ve aile başkente yerleşmişti- anneannesiyle kalmıştı. Yaz tatillerinde, bütün yalnız çocuklar gibi kitap okuyarak ve çevreye dikkat kesilerek günlerini dolduruyordu. Kardeşleriyle itişip kakışan, gülüşen -daha mutlu mu demeli-, belki daha benmerkezci ya da günlük ilişkilerin gelgitlerine daha fazla odaklanmış çocukların gözlerinden kaçan jilet gibi keskin ayrımları zihni fotoğraf makinesi gibi saptıyordu. Geceleri uykuya dalmadan bu görüntüleri gözden geçiriyordu, sorular belirliyordu usunda. Babasıyla annesinin kaygılı kaygılı başlarını sallamalarına sebep olan, geçıştirdikleri sorular. Amansız yoksulluğu, perişan hastalığı öğreniyordu. Töre'nin zulmüne, katı itaate, görgüsüz varsılığın yırtıcılığına tanık oluyordu.

Bursa'ya dönerken anneannesinin yanında suskun katettiği tren ve otobüs yollarınca düşünüyordu. Ortaokula başlayalı anneanneyle aralarında sözcükler azal-

muştu, sevgi eksilmemişse de. Anneanne karışmıyordu çocuğun kitaplarına ve düşünmelerine; izlemekle yetiniyordu. Onun ilerde büyük bir adam olacağını düşlemekte ağırbaşlı bir mutluluk buluyordu. Kurak topraklardan, ıssız kırlardan, fukara köylüklerden, sönük kasabalardan geçiyorlardı, bereketli Bursa Ovası'na kavuşuncaya dek. Sedat hep düşünüyordu. Hayatlarını belli kalıplara sıkıştırmış –evet, görevlerini eksiksiz yerine getiren ama– kalıbın dışındakilerle ilgilenmeyen insanlardan olmak istemiyordu, ilerde. Gelecek, yaşayamadığı çocukluğunu parlak bir ışıkla aydınlatıyordu.

Büyümek ve gelecekteki hayat, kafasını kurcalayan öbür meselenin gitgide daha çok yerini alıyordu. Artık annesinin babasının öz çocuğu olduğundan kuşkulandırmıyordu. Biliyordu, öğrenmişti, akli ermişti; akrabadan birisinin evlat edinilmiş gayri meşru çocuğu filan değildi o. Hangi koşullarda anneannesinin onu çekip aldığını biliyordu. Daha küçükken –ne zamandı, ilkokulla başladığında mı, hani bütün arkadaşları annelerinin babalarının yanındayken– döşeğinde kıvrılıp uykusuz yatardı kimi geceler. Kimin çocuğu olduğunu düşünürdü. Onu anneanesi doğurmuş olamazdı. Annesi doğurduysa, niye Bursa'ya atmıştı? Sonraları bir kardeşi olduğunu duydu. Küçük bir kız, ölmüştü... Sedat anımsamıyordu. Bursa'ya atılması kızın ölümüyle ilintili miydi? Neden anneannesine sormuyordu? Sormuyordu işte. Sessizce düşünüyordu, gösterişsiz bir inatla, umutsuz ama kendine has lezzeti olan bir ısrarla. Onda bir gariplik, bir çarpıklık olmalıydı. Döşeğinde uykusuz kıvrılırken, küçük oğlan gövdesinde ne olduğunu kestiremediği bir tuhaflığın varlığında karar kılıyordu. Başkalığıyla hem gururlanıyor, hem kendinden korkuyordu. Susuyordu, kimseye sormuyordu. Yaz tatillerinde kendindeki bu uğursuz başkalık üzerine çeşitlemeler türetmekten vazgeçip çevreye yoğunlaşıyordu, alabildiğine. Onun için yaz tatillerini seviyordu.

Lise çağında, kardeşinin ölümünde sorumluluğu bu-

lunmadığını aklı öğrenmişti artık. Yakışıklı bir delikanlıydı. Herkes onu beğeniyordu. Pek çok arkadaşı vardı. Üniversitede bol bol acısını çıkartacaktı yalnız çocukluğunun. Hareketliydi yaşamı, geçmişi düşünmeye vakit mi vardı... Gene de, acılı çocuklara özgü o donuklukla kuşkulara daldığı gecelerin unutulmuş anılarından, yitmemiş bir tortu zehir gibi birikmişti benliğinde. Sıradan günlerde dipte öylece hareketsiz, belirtisiz duran bu tortu, sarsıntılarla kıpırdıyor, ipince bir toz bulutu gibi varlığına yayılıyordu.

Komünistlik yüzünden tıp fakültesinden atılması, ailenin 'oğlumuz büyük adam olacak' hayallerine sekte vurduysa da, Sedat'ı çok fazla etkileyemedi. Bu olay anne ve babasının onu gerçekten sevdiklerini kanıtlamıştı. Tekdir ve azar beklerken destek bulmuştu onlardan. Oğullarını seçtiğini okumakta, dilediğiyle görüşmekte fazla özgür bırakmalarını eleştiren eşe dosta, hısım akrabaya sert çıkmıştı babası. "Ama, işi vatana ihanete kadar götürdü," diye üsteleyen birini ise duraksamadan kovmuştu. Sedat annesiyle babasının dar bulup küçümsemediği yaşama kalıplarında ne çok kırıklığın, hüznün, deneyimin biriktiğini ve o darlığın bütün kırıkları, evliliği, kalıbı, görevi, her şeyi bir arada tutan ve adına vefa denen ve yavaş yavaş dünyadan silinmeye yüz tutmuş bir nitelikle nasıl da bir anlamda gepgeniş olduğunu kavramaya başlıyordu. Derin bir şefkat duyuyordu onlara, onları korumak istiyordu. Onun annesi babası olamamışlardı gerçi, olmaları gereken yıllarda ve birden çocuğu konumunda buluvermişti onları. Yaşlıydı ve hastaydı babası; dayanıklıydı ama ürkekti anası. Yıllar sonra Feride'yi daha yakından tanıdığında, evlatların yalnızca var olarak sunabildikleri desteği gördü genç kadında. Feride'yi ayakta tutan Şirin'di. Ve komünistlik yüzünden fakültesinden atıldığı o dönemi, artık yaşamayan babasını, bir genç kız ruhuyla yaşlanmış annesini anımsadı.

Sedat Feride'ye buluş çağının yaz tatillerinden sık sık söz etti; bilinçlenmesine, gelişimine katkıda bulun-

muş süreçlerdi onlar. Lise son sınıfta, Bursa'da yaşadığı rezalet boyutundaki aşk macerasını da anlattı. Kendinden hayli büyük bir bar kadınına tutulmuştu; anneanesi kıyametler kopartmıştı. Bu sefer direnmişti Sedat, kolay kopmamıştı dedikoduları ayyuka çıkan sevdasından.

Feride'ye anlatmadığı şeyler de vardı, unutmayı yeğlediği, varlığından uzaklaştırmayı seçtiği, onda inanılmaz bir yorgunluk ve yıpranmışlık duygusu bırakmış yaşantılar. Karanlık parklarda, ucuz otellerde, arka sokaklarda, uzak sahillerin kirli pansiyon odalarında geçmiş, kapalı ve gizli yaşantılar. Bir yanardağ patlamasının soğuk ve şekilsiz, sevimsiz ve değiştirilmesi olanaksız artıkları gibi duvarımsı bir yükselti içinde, kendiyle arasında. Pişmanlığa hem benzeyen hem benzemeyen bu yorgunluğu yaratan gizlilik miydi? Bunu çözebilmek için artıkları kurcalamak gerekliydi. Bu ise işine gelmiyordu. Her şey yaşanıp bitmişse pişman olunabilirdi, gönül huzuruyla; ya da pişmanlığa hiç gerek kalmayabilirdi. Ya yeni bir patlama olursa!.. Unutuşa terk etmek en iyisiydi.

Yirmili yaşlarından önce, kendini kodları yüzyıllardır belli ve kadınlara kapalı bir yeraltı ülkesinde buluvermişti. Orada kaybolmak işten değildi ama, kader de değildi. Harita bütün erkeklerin ceplerindeydi galiba. Yaşam boyu güvenle dolanıp durabilirdi hatta bu labirente, dilerse kişi. Biraz özen, biraz önlem... O kadar. Kaç yıl kaldı orada? Yeterince. Ve sonra, Sedat haritayı yeryüzüne çıkmak için kullandı. Korkmuş muydu? Evet, elbette. Gene de yalnız korkuyla açıklanamayacak bir ruh hali söz konusuydu. Sonradan devrimciliğin yeraltı örgütlenmelerinden aynı sebeple uzak durmuştu. Gizlilikten değil açıklıktan hoşlanıyordu.

Feride'yle birbirlerine yakınlaşmaya başladıklarında, Sedat kırkına geliyordu. Devrimci hareketin yenilgiye varacağını görüyordu. Gençlik yıllarında bambaşka sebepten kaynaklanan yorgunluğun benzerine yakalanmıştı. Anneannesinin fazla ömrü kalmadığını seziyor-

du. Annesiyle konuşabildiği konular kısıtlıydı. İlk kez bir kadının şefkatine umarsız bir özlemle ihtiyaç duymaktaydı. Bir yuva istiyordu, bir çocuk, bir eş.

Feride'ye haksızlık ediliyordu. Ferhat'ı öldürenler faşistlermiş gibi davranmasını talep ediyordu dost çevresi. Oysa Sedat'taki açıklık tutkusu vardı kadında. Acıklı farslarda rol almak üzere yaratılmamıştı. Vefa duygusuyla gerçeklik tutkusunun kısıkacında, efendice çekilmekte buldu çözümü, Feride. Başka bir liseye tayinini istemişti. Kocasının katledildiği avluya her gün ayak basmayı reddettiği için kim suçlayabilirdi onu. Tayini çıkınca büsbütün gölgelerde kaldı Feride, Şirin'le birlikte. Sessiz, yakınmasız, çekinik.

Sedat, onları sevme kararıyla gölgelere yürüdü.

BİR EVLİLİK

Feride Sedat'tan önce uyanır, sessizce kalkar, aynada uzun uzun saçlarını fırçalardı. Her sabah yinelenen küçük bir törensilikti bu. Eskiden, böyle küçük ödüllere değer bulmazdı kendini. Sedat'la ortak yataklarından, anne kucağında uykuya doymuş bir bebeğin unutkan iyimserliğiyle doğrulurdu. Kocasının sıcaklığını duyardı teninin çevreninde ve aynada onun yumuşak soluklarla inip kalkan o hoş ve kalın gövdesini seyrederdi. Evlilik mutluluğu diye bir şey vardı, kim ne derse desin. Saçlarını fırçalarken, yavaş yavaş anımsardı, kimdi, neydi, hangi ülkede ve hangi dönemde yaşıyordu. Gerçeklik tatlı unutuşu ezecekken, Sedat uyanırdı, aynada saçlarını tarayan karısını kucaklar, mutfığa kahvaltı hazırlamaya giderdi. Feride yatağı toplayıp mutfığa vardığında, kahvaltılıklar küçük masaya dizilmiş, ılık ve nemli çay kokusu her yanı kaplamış olurdu. Mevsim kıştı ve dışarıda kar vardır. Şirin çocuk henüz uyanmamıştır.

Her sabah yinelenen aynı ritimde gövde sanki genişliyor, evcil hayat doğal bir uzantı gibi bedeninin salınımlarına uyuyordu. Evet, evlilik mutluluğu diye bir şey vardı.

Bazı önkoşullar gerekliydi bu mutluluk için. İnsanın bir mazisi olmalıydı. Daha doğrusu kişi bir mazisi olduğunun farkına varmalıydı. Ferhat'ın zamanında Feride'-

nin mazisi yoktu ki... Şimdiyse, mazi Ferhat'tı. Karı koca mazilerden karşılıklı haberdar olmalı ama ayrıntıları merak etmemeliydi. Zaman zaman mazi hatırlanmalı, anımsayışlara şöyle bir değinilmeliydi. Ve kişi eşini maziye yeğlemeliydi. Bu yeğleyiş açıkça söylenmemeliydi. His-sedilmeli, hissettirilmeliydi. Sözlere güvenilemez; okşarken acıtıverirler kimi kez.

Sedat'ın mazisi, yıllar öncenin Bursa'sında kalmış bar şarkıcısı sevgili ve Feride'nin merak etmediği diğer şeylerdi. Kişi mazideki unutulmuşlukları ya da fark edilmemişlikleri istese de paylaşamaz ki eşiyile. Feride Ferhat'tan önce bir mazisi olduğunu bilmiyordu. Sedat mazinin yarısını, erkeklere mahsus labirentte dolaştığı yılları unutmıştu. Belki unutmamıştı da önemsemiyor, kendine has bir şey olduğunu düşünmüyordu. Tıpkı mahalle arasında futbol oynamak ya da askere gitmek türünden bir yaşantıydı bu da, yaşanırdı ve biterdi. Tek farkla: Sözü edilmezdi.

Yaşam pek kolay değilse de aşırı güçlüklerle boğuştukları söylenemezdi. En azından onlar böyle yorumluyorlardı yaşantılarını. Feride öğrencilerine, yeniyetmelere, acımayla karıştığı için tanınması ve tanımlanması zor kırıncı bir öfke, zayıf bir kin besliyordu. Bunun farkında değildi. Öğretmenlik mesleğinin onu sıktığını sanıyordu. Ama edebiyata sevgisi bıkkınlığı dengeliyordu.

Okul dönüşü bir gün, kocasını evde buldu. Sedat'ın halinde bir başkalık vardı. Değerli bir eşyasını çarptır-mış da, aldırmmamaya çabalıyormuş gibiydi. Beklenen olmuştu demek ki...

"Gözün aydın, Feride Hanım," dedi Sedat. "Senin *Hayrullah'ın* pasaportunu eline tutuşturdular."

Çalılıkuşu romanını aralarında oyuna çevirmişlerdi. Sedat Feride'den hayli büyük olduğu için haliyle *Dr. Hayrullah* rolü düşmüştü ona. Bu hikâyede *Kâmuran* yoktu. Ferhat *Kâmuran* konumuna pek uymuyordu; olsa olsa yakışıklı yüzü şarapnel yarasıyla paramparça, Harb-ı Umumi kahramanı binbaşı rolü yakışırdı Fer-

hat'a. Ferhat oyunların erişemeyeceği bir yerde, yeni ailenin üç bireyine de eşit uzaklıktaydı. Böylece Feride *Kâmuran*'sız kalmıştı. Bazen 'zavallı yoksun Feride'cik', bazen de, 'Kâmuran'lardan kurtulmuş şanslı Feride' oluyordu. Roman kahramanı küçük kızın trajik sonundan ürperdikleri için öykünün bu yanına değinmiyorlardı ama, Şirin de pekâlâ küçük *Munise*'nin yerine cuk oturuyordu.

Feride kocasına sarıldı,

"Canı sağ olsun, benim *Hayrullah*'çığımın," dedi.

"Bir çözüm bulunur, neyin çaresi yok ki, ölümden gayrı."

Meslek örgütlerindeki daha önceki faaliyeti sebebiyle Sedat öğretmenlikten çıkartılmış, devlet memurluğuyla ilişkisi kesilmişti. Feride kocasının uzattığı resmi yazıya şöyle bir göz attı. Midesinde hafif bir bulantı başlamıştı. Elini içgüdüsel bir hareketle belinin üstüne götürdü. Bulantıyı bastırmak, Sedat'a belli etmemek istiyordu. İkisinin gözlerinde aynı görünüm: Ferhat'ın cansız bedeni beton avluda yatıyor, pıhtılaşmış kan kahve telvesi gibi. Bu manzara hayatlarını asla terk etmeyecekti. Yaranın kabuk bağlamasına hayat asla izin vermeyecekti. Feride barışık ve dingin iç dünyasında ince ama hayati bir damarın açılıp derinlerde, unutulmuş kuytular da göllenen tutkuya doğru kanadığını duydu. Ferhat bıçak yarası gibi sızladı o gölgeli bölgede.

"Ah, benim 1402'lik sevgilim," dedi, Feride. Sesi az önceki kadar doğal ve serbest çıkamamıştı. İçinden, "Bende mi bir uğursuzluk var?" diye geçiriyordu.

Sedat karısının düşüncesini okumuş gibi o kocaman kahkahasını koyuverdi.

"Adam sen de," dedi. "Haklısın, her şeyin çaresi var. Hiçbir iş bulamazsam, tutar seyyar satıcı olurum. Portakal satarım. Bu da yasak değil ya!"

Rahatlamışlardı. Portakalların Şirin'le paylaşılan yaşamda hoş bir anısı vardı.

Karı koca şu anda başlarına gelene hazırlıklıydılar. Sedat'ın yasadışı etkinliğinin bulunmaması yeni dönem

için bir anlam taşımıyordu. Solculuk yüzünden ikinci kez kapı önüne konuyordu adam. Tıp fakültesinden çıkartıldığı günlerin deneyimi yardımcıydı ona. Üstelik kötüsünü bekliyordu. Tutuklanabilir, uzak bir kazaya atanabilir, böylece örtük sürgün cezasına çarptırılabilirdi. O zaman, Feride ve Şirin ne yaparlardı? Solun terbiye edildiği baskı yıllarını yalnızca iş yitirerek atlatabilirlerse, sevinmeliydiler.

Deneyim hayata karşı tam bağışıklık sağlayamayan aşışa benziyordu. Darbeler yıkamaz olur, ama aşındırır. Belli belirsiz, belli belirsiz aşınmalar, fark edilmeyen. Ve bir gün kemirici kurtlar özü yiyip bitirir, geriye boş bir kabuk mu kalır?

Feride'yle Sedat'ın evliliği Feride ve Şirin çekirdeğinin yörüngesinde dönüyordu, aslında. Bu yönden Feride-Ferhat ilişkisinden çok da farklı değildi. Kadınla çocuktan oluşmuş, tümüyle kapalı olmayan ama geçirgenliği düşük bir alan vardı; erkek çevrendeydi. Kadınla erkeğin ilişkisi ise çekirdekle yörünge arasında dalgalanan alanı dolduruyordu; çekirdeğin içine bir miktar süzülebiliyordu.

Feride-Şirin kozası Bodrum'daki balıkçı meyhanesinde örülmeye başlamıştı. Küçücük bir elin okşayışları -Feride ne zaman üzgün dursa, Şirin kucağına tırmanıp yüzünü, boynunu okşardı-, anaç kucak, el ele okula gidip gelmeler, kartopu oynamalar, yanak yanağa uyumalar, öpücükler ve fısıldayışlarla örülmüş bir koza. Kimseyi dışlamak gibi bir amacı yoktu çekirdeğin, doğal hali böyleydi, içsel bağlarının güçlendiği oranda dışa açılabilen karbon halkası gibi. Aralarındaki fiziksel temas önemliydi; Şirin Feride'nin gövdesinden doğsaydı, belki bu denli önemsenmeyebilirdi. Kadın çocuğu aylarca emzireydi, belki de bıkılırdı bu fiziksellikten. Ama şimdi, apayrı bir önem ve özerklik taşıyordu dokunuş. Tersine bir yol izliyordu doğum. Şirin dış dünyadan Feride'nin varlığına doluyor ve oradan yeniden doğuyordu. Ferhat

olup biteni uzak yörüngesinden izlemekten hoşnuttu, hayattayken. Feride'nin tutku uyandıran erkek gövdesine duyduğu korku Ferhat'ı yörüngede tutmaya yetiyordu. Sedat'la ise, çekimle merkezkaçın yumuşak dengesini kuran şefkatti, başlangıçta.

Feride ve Sedat Şirin'i nüfuslarına geçirip geçirmeyi uzun uzun tartıştılar. Bu eylem birtakım yasal kolaylıklar sağlayabilirdi belki, ama aile içi sırlardan ikisi de nefret ettikleri için vazgeçtiler. Şirin'e Ferhat'ın ölümünü anlatmanın yolunu, Feride içe doğuşla bulmuştu. Çocuğa babasının bir kazada öldüğünü söyledi. Bir yol kazası değildi bu. Ülkesini çok sevdiği için başına gelmişti. Şirin ancak büyüyünce anlayabilecekti. Şirin'in tepkisi bir soruydu:

"Sen, beni ülkeden çok seviyorsun, değil mi?"

Feride duraksamadan, "Evet," dedi.

Bir-iki yıl sonra, babasının kavgaya tutuşmuş öğrencileri ayırayım derken, düşüp başını beton zemine vurduğunu anlattı. Kazanın lise öğrencilerinin elinden çıktığını ise çok daha ilerde söyleyecekti. Kendisi öğretmenlikten emekli olduğunda.

Şirin yetişkinliğe ulaşana dek, ülkeyi sevmenin felaket getirdiği gerçeğine alışmıştı. Babasının başına geleceğe şaşmadı. Göğsü kabardı, onurlandı babasıyla. Ferhat'a değgin anıları berraktı. Onu yüksekten sallanan şingir mingir parıltıya fırlatıp sonra aşağıda sağlamca bekleyen, hem macera hem güven vaat eden kucağı unutmamıştı. Babacığın armağanı kırmızı terliklerini unutmamıştı... yeni cicisinden ayrılmak zor gelmişti bademcik ameliyatına -dondurma yemeye- götürülürken... Gün gelmiş, babası eve dönmeyivermişti. Hayatın alacakaranlık şafağından bir anımsanıp bir kaybolan yitiş imgeleri gibi değildi bu seferki ortadan yok oluş... Bir feryat figân kaplamıştı her yanı; babaannesi dövünüyor, dedesi bile ağlıyordu. İşte o feryat figân günlerinde, Feride Ferhat'ın başına bir kaza geldiğini söyledi çocuğa.

Şirin ilkokula başladığında Sedat'la Feride henüz ev-

lenmemişlerdi ama Sedat babacan duruşuyla Şirin'in arkasındaydı hep. Şirin babasız bir çocuk olmanın ilişkiler ağındaki boşluklarını bire bir yaşamadı. Ama... Ferhat'ı bir daha görememek inanılmaz bir şeydi. Aşılmaz, değiştirilmez bir engeldi, bir duvar sanki. Kavrayamıyordu, anlayamıyordu çocuk. Çocuklar acıya doğal bir direnç gösterirler, onu reddederek. Şirin'in iç dünyasında boş oylumlar oyuyordu yok oluşlar, bir tür kara kucak... Her ölüm yeni bir boş kara kucak açıyordu. Bir çukur... Peş peşe göçecekti tüm yaşlılar, babaanne, dede, Sedat'ın anneannesi, annesi... Boşlukları ılık bir aydınlıkla dolduran sadece Feride'nin dokunuşuydu.

Şirin genç bir kadın olduktan sonra da, hayatın güvenilmez dokusunda açılan boşlukları hep dokunuşlarla dolduracaktı.

Sedat Şirin'e fazla dokunmazdı. Dış dünyaya karşı baba konumundaydı ama ikili ilişkilerde Sedat Amca'ydı, Ferhat'la Feride'nin arkadaşıydı. Kendi özel yakınlığını kurmuştu Şirin'le. Ferhat'tan kalan boşluğu doldurmaya çabalasaydı, bu debeleniş çocuğun duygularındaki oyugu, her an çökmeye hazır bir kara mağaraya büyütebilirdi. Şirin'in arkadaşı, yaşdaşı gibiydi, onunla oynardı. Anneannesinin vaktiyle Sedat için geliştirdiği oyunlardı bunlar, anımsayabildikleri. Çocuğun hoşuna gidiyordu.

Feride, "Kızımın gönlünü bir dilim portakalla çel-din," diye takılırdı kocasına. İlişkilerinin başlangıcında bir gün, üçü dolaşırken, Şirin gözlerini seyyar bir tezgâhta kızıl altın toplar gibi parlayan portakallardan alamamış, canının çektiğini de söyleyememişti. Sedat hemen bir kilo portakal aldı. Cebinden çıkardığı, gösterişli bir oyuncağı andıran oymalı çakısıyla ısıtılı kabağı soydu, dilimleri özenle, hiçbirinin zarını yırtmadan ayırdı ve çocuğa verdi. Şirin büyülenmiş gibi bakıyordu, çakıya ve portakala. Onca önemli sayılan olay unutulur gider de kimi ayrıntılar takılıp kalır zihne. Şirin yetişkinliğinde bi-

le, ne o akıyı ne portakal kabuklarından fıskıran o ferah kokuyu unuttu. Ömründe yediği en lezzetli meyveydi.

 lerdeki yıllarda, “Dilimlerin incecik zarları paralan- saydı, Sedat’ın elleri beceriksiz olsaydı, üçümüzün kade- ri farklı mı y nlenirdi?” diye bir tereddüt Feride’yi sık sık yoklayacaktı, ameliyat nekahetinde.

 ssizlik aylarında  irin’i okula Sedat götürür getirir- di. Yemekleri Sedat pi irirdi. Feride becerikli bir a cı de- ğildi ve durumdan ho nuttu. Sedat annesinin evinde de bazen mutfaka girerdi; enerjisi harlı bir kuzine gibi k -   k mekânı ısıtırdı. Hangi baharattan kaç tutam kulla- nılacağına dair ciddi tartışmalar çıkardı, ana-oğul arasın- da. Sedat annesinin uyarılarına kulak asmaz, bildiğini okurdu. B y khanım ise taburesine kurulmuş onları de- netlemektedir. Tartışmaları sonuçlandıracak yargıçlık görevi ondadır:

“Doğrusu bu, çocuğun söylediği gibi. Kuzukulağına pi erken karabiber atılmaz! Otun kokusunu örter! Sen nerden bileceksin, a kızım! Kaç yıl yemek pi irdin ki ha- yatında! Hâlâ benim tariflerle i  g rmektesin.”

Karar mutlaka ve her zaman Sedat’tan yanadır!

Feride gülümseyerek izlerdi onları, kendisini hiç he- saba katmamalarına alınmazdı; anne ve anneanne  l- d kten sonra da hep gülümseyerek andı bu üçlü mutfak faaliyetini. Sıradan bir olayın bunca önemsenmesini eđ- lenceli buluyordu. Feride’nin annesi müzmin ülserli, ba- bası yüksek tansiyon hastası olduklarından, mazideki damak lezzeti, yavan perhiz ağlarının basit tadıydı. Kat- merli kokulara, birbirine açılan, birbirinde eriyen lezzet- lere yabancıydı. Bu Giritli ya lı kadınların ve oğullarının çeşit çeşit otlarla dolu, sebze bahçesini andıran mutfak- larında ise insana güven veren bir canlılık fokurduyordu, kaynayan a ın çevresindeki patırtıda.

A  am zerleri, Sedat,  irin ve sofraya hazır beklerler- di, yorgun Feride’nin liseden d n   n . Yatma saatine kadar  irin’e ders çalıştırmak Feride’nin göreviydi. Sıkı- ca kapatılmış perdelerin ardında, ki  sokaklarında, ’980’-

lerin başında hayat çetrefildi, korkutucuydu. İçerde, ânın tadını çıkartan sakin mutluluk... Yarından emin olmayınca kişi, başka ne kalır ki elinde... Çıldırıya karşı en etkili önlem, âna sahip çıkmak...

Sedat uzun boylu işsiz kalmadı. Devlet okullarındaki solcu öğretmenlerin tümü neredeyse tasfiye edilmişti. Yeni bir meslek doğmakta gecikmeyecekti.

“Bizim eski takım iyi kötü sermaye bulmuş buluşturmuş, dersane açıyorlar. Benim de öğretmenlik yapmamı öneriyorlar, ne dersin?” deyiverdi bir akşam karısına.

“Üniversiteye hazırlık kurslarını mı demek istiyorsun?”

“Ta kendisi.”

Feride duraksadı:

“Sen bilirsin... Böyle de idare edebiliyoruz. Yani, tabii... Ne bileyim... İşin gerçeği... Uzun sözün kısası Sedat, bu sistemi doğru bulmuyorum. Orda çalışmak seni doyuracak mı?”

Geniş bir çıkmaz sokaktı eğitim dizgesi. Geniş ve kalabalık olduğu için yolun bir yere çıkmadığı görülemiyordu.

Sedat'ın yüzünde o yorgun gülümseyiş belirdi.

“Sevgilim,” dedi, “portakal satmayı beceremeyeceğimi biliyorsun.”

Evliliğin Feride'ye armağanı beylik paşalık günleri sona ermişti. Sedat çok yoğun çalışmak zorundaydı. Mutfağı sırtlamak kadının iç barışına biraz yüklendiyse de fazla ağır gelmedi. Ferhat'ın zamanında mutfak işçisi kimdi.

Sedat yakınmıyordu. Onun için asıl olan öğretmektir, seviyordu bu işi. Üstelik lise hocalığından daha çok kazanıyordu. Gerçekliğin dayatması ülküleri zihne ve gün geçtikçe zayıflayacak bir ‘yarın’ ümidine hapsediyor, ayakta kalmayı başarmak en birinci amaç ve eyleme dönüştüyordu.

Sedat'ın annesi ise, duygularını söze dökmese de

üzgündü. Oğlunun doktor çıkma hayallerinden sonra lise öğretmenliği gerçeği de yıkılmıştı. Acı bir darbe, anne için. Gençliğinde, kendi öğretmenlik yıllarında var olmayan ve şimdilerde dersanecilik denen bu işi kuşkuyla karşılıyordu. Oğlu hep haksızlığa uğramıştı. Tıbbiyeden atıldıktan bir süre sonra yeniden üniversiteye kaydolmuş, biyoloji okumuştı Sedat. Şimdiyse... Değer miydi... Dürüst insandı oğlu, haksızlığa dayanamıyordu. Ama karşı duruşunu abartıyordu. Sedat'ın kimselere içini açmadan, için için parçalandığı ergenlik yıllarında, dağılmış benliklerini sol felsefede ve daha sonra mücadelede bütünleştirmeye çalıştığını anne bilemezdi. Oğlunun anesi babası, yurdu olmuştu sol düşünce –bilemezdi–, insanları yeniden sevebilmenin bir yolu. Sedat'ın çocukluk ve ilkgençlik yıllarını berrak anımsayamıyordu, anne, anımsamak da istemiyordu. Çünkü ne zaman anımsamak durumunda kalsa, dersine çalışmayıp tahta başında ve arkadaşlarının önünde mahcup düşmüş öğrencinin yitme ve yitirmeyi andıran o tuhaf boşluk duygusunda çıkışsız buluyordu kendini. Şekilsiz bir hüznün içinde yüzerek katlanıyordu oğlunun işini yitirme darbesine.

Şirin oyun arkadaşını daha az görebildiği için surat asıyordu bazen.

Feride ise mutluydu her şeye karşın ve mutluluğunun değerini biliyordu, kuşkuya düşmüyordu. Biliyordu, çünkü kendindeki somut değişimi algılamaması mümkün değildi. Zihninde bir başka zaman ve bir başka mekân gibi varlığını sürdüren hayal gücü hızını adamakıllı yitirmişti. Artık ne bir erkeği sevmeyi düşlüyordu, ne bir erkekten kurtulmayı. Hayal ve gerçeklik özdeşti. Mutluluk başka neydi ki...

Hoşnutluğun yoğun ve verimli bir güç gibi yüreğini doldurduğu sabah saatleri. Kocasının anaç kucağından güne doğduğu anlar... Saatler ilerledikçe biraz aşınıyordu duygu doyumu, çizgileri silinip bulanıklaşan güleç bir resim gibi. Doğaldı bu, beden yorgunluğuydu. Sıcak ve korunaklı yuvasını düşünüyordu. Sedat'ı, Şirin'i...

Sofradaki lezzetli yiyecekleri. Bir kadeh şarap belki, tatlı tatlı gevşemek için. Yeniden taze sevincin gücünü pompalıyordu çalışkan yürek, yorgun kaslara.

Akşam yemeği hep güzel geçirdi. Evcil mutluluğun ikinci koşulu vardı aralarında, evle ilgisiz konuları konuşabiliyor ve bu iletişimden zevk duyuyorlardı.

Şirin uyuduktan sonra bir durgunluk sarıyordu evi. Karı kocanın yatma saati yaklaştıkça koyulaşıyordu. Uykuydu bu. Orta şiddette bir sıkıntı gibi çöküyordu.

Uykuda Uyumayanlar

Sabaha karşı erkek kadını arzuluyordu; her şafakta değil tabii. Kadın onu reddetmiyordu. Sevecen ve usuldu, adamın yaklaşımı; kadını boğmuyordu. Kısa sürüyordu sevişmeleri. Kadın adamın bir süre daha üstünde yatmasından hoşlanıyordu. Kemikleri tatlı tatlı eziliyordu adamın ılık ağırlığı altında, kadın bunu seviyordu. Sonra kocası yana devriliyor, uykuya dalyordu. İkisi de birbirlerine söz etmedikleri bir ferahlama duyuyorlardı. Kibarca gülümsüyorlardı, adam uykuya dalmadan. Sonra kadın kocasına sokuluyor, o da yeniden uyuyordu.

Kocası üstünde yatarken, uykuyla uyanıklık arasındaki o alaca bölgede kadın bazen gerçeklik zarının ötesine geçiyordu. Kendini ağaç kökleriyle, yeraltı sularıyla ilişkide bir başka canlı türü gibi duyumsuyordu. Ama, kocasıyla birbirlerinin derisinden içeriye süzülemediklerini biliyordu. Yıllar geçtikçe, hiçbir zaman süzülemeyeceklerini anladı.

Adam uyurken ve uyanıkken varlığının yapı taşlarına kazılı erken bilgilerden birkaçı nöbet tutuyordu. Annesi onu başından atmış, anneannesini içeri almamış, sokakta bırakmıştı. Babası, o üniformalı suskun adam onunla ilgilenmemişti. Bu bilgilerin üstüne birikmiş diğer bilgiler, ilksel bilginin pek de doğru olmadığını, en azından eksik olduğunu kaydetse de, bu daha yeni kayıt-

lar, daha üst düzlemler uyuyordu. Alttaki ise nöbet tutuyordu. Uyanık saatlerde, üst katmanlar ağır çektiğinden alttaki katman fark edilmiyordu; onun en sevdiği zaman uykuydu ya da uykuya benzeyen haller. O zamanlar, alt katmanın en uyanık olduğu saatlerdi.

Kadın uykuya benzer sevişme dalgınlığına çabuk kapılıyordu, ama erkek içine girdiği an büyü bozuluyordu. Ve o beklenen esrime, o karşı konulamaz sarsılma –beklendiği için belki de– büsbütün kaçıp gidiyordu, bellek onu yakalamaya çalıştıkça kayan, uçan bir düş gibi. Sonra, kocası üstünde yatarken, kadın bazen ağaç köklerine, yeraltı sularına doğru yolculuğa çıkıyordu, gerçeklik zarından süzülüp de. Kocası yatağın kendisine ait tarafına çekilince, yolculuk da tıpkı yakalanamayan düş gibi buharlaşıyordu. O zaman kadın kocasının sarmalayıcı sıcaklığına sokuluyor, Şirin'in ona sokulup uyuyuşu türünden bir uykuya dalıyordu.

MAZİ SAYFALARI 3

Bellek ne tuhaftır... Unutma ve anımsama iç içedir. Daha önce söz etmişim. Kadınlar eskiden sarkıntılıktan çok çekerlerdi, Şirin. Yoo, öyle şimdiki filan gibi değil. Şimdi kendilerini savunabileceklerine inanıyorlar. Bu bile erkeği caydırır. '950'lerin sonunu, '960'ları anımsıyorum. Daha öncesini bilemem, çocuktum. Ama, şunu söyleyebilirim, çocuklar hep bir korkuyla büyütülürdü. Sokak ve karanlık korkusu. Sade kız çocukları değil. Öğlanlar da. Hava karardı mı evde olmalıydık; kadınlar da tabii. Biliyor musun, Şirin, seni daha anaokuluna getirip götürürken biliyordum, benden çok farklı bir kadın türüne ait olacağını. Kış akşamları seni okuldan aldığımda hava çoktan kararmış olurdu. Nasıl bir güvenle yürürdün, küçük elin elimde. O sokaklar ki ne pusulara yatakılık etmiş, ne cinayetlere tanık olmuştu. Biz çocukken böyle şeyler yoktu. Peki, niyeydi o önlem, o telaş?.. Bizlerden, sade çocuklardan değil, büyüklerimizden de daha büyük bir şey kol geziyordu demek sokaklarda, hele akşam saatlerinde, denetimsiz ve korkutucu bir güç.

O güçle tanıştığımda on iki yaşındaydım ve hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Erkeklerin birer penisi olduğunu biliyordum ama nasıl bir şeydi o, hiçbir fikrim yoktu. Ortaokul birdeydim. Okula otobüsle gidip geliyordum. İğne atsan yere düşmezdi taşıtlarda. Kalçama sert

bir şey dayandı. Ne olduğunu anlamadan korkmuştum. İçgüdüyle. Uzaklaşmaya çalışıyordum, kırıdayabildiğimce tabii. Adam da benimle birlikte davranıyordu. Orta yaşlı, belki de iyice yaşlı bir adamdı. Pek bakamadım yüzüne. Çeşitli bölgelerime dayıyordu o sert şeyi. Niye olduğunu bilemeden utanıyordum. Kimse bir şey yapmıyordu. Yolcular durumu görüyordu. Adamın insafına kalmıştım. O kalabalığın içinde tek başıma. Annemden babamdan, korunaklı evimden uzak. İlk boşalan koltuğa can havliyle kendimi attım. Kurtulmuştum, o seferlik. Adamın ben yaşıta bir başka kıza yanaştığını fark ettim.

Sonraki günlerde o hatta işleyen otobüslerde aylarca sürecektir bir salgın başladı. Bir genç grup vardı, kaba şakalarla iş görürlerdi; bir de tekil çalışan yaşlı adamlar. Genç grup civardaki bir liseden geliyordu, sırf bu iş için bizim otobüse biniyorlardı. Bizim okulun sayıca fazla kız öğrencilerini taciz etmek için. Bu en doğal haklarıymış gibi davranıyorlardı. Sonra Hukuk Fakülteli bir grup peyda oldu. Yanlış duymadın Şirin, Hukuk Fakültesi dedim. Nerden mi biliyorum, aralarında konuşuyorlardı. Sonra bizim okulun oğlanlarından bazıları da bu işe girdi. Sarkıntılığın akla gelebilecek her türlü. Hepsisi kötü çocuklar mıydı? Bilmiyorum. Hiçbir zaman karar veremedim. Sanmıyorum. Neden böyle davranıyorlardı? Bizim okuldan bazı sabıkahıların sonradan büyükelçi olduklarını duydum.

Donuk bir dehşet içindeydim. Yaşıtım kızların çoğunun tepkisi bu idi. Tepkisiz bir dehşet. Hayatımız kâbusa dönmüştü. Geceleri dipsiz kuyulara düşüyordum düşlerimde. Annemle babamın yataklarına sığınıyordum. Zamanla, birimi neydi bu zamanın anımsamıyorum, olaylar tümüyle derin bir kuyu gibi geliyor şimdi bana geriye bakınca, ne diyordum, zamanla biz küçük kızların arasında ilkel bir dayanışma doğdu. Birlikte hareket ediyor, gövdelerimizle birbirimize siper oluyor, çantalarımızı kalkan gibi kullanıyorduk. İçimizden bağırıp çağıran, vücudunda dolaşan erkek elini iten 'babayığitler'

çıktı, çıkmadı değil. Ama çoğunluk sesini yitirmişti. Şunu da eklemeliyim, gülen, yalancıktan kızan, açıkçası bu işten hoşlanan birkaç arkadaşımız da yok değildi. Okul idaresine ve ana babalarımıza şikâyet etmek önce kimin aklına geldi, hiç bilemiyorum. İlkel bir örgütlenmeye yönelmiştik. Şikâyetlerimizi yaptık, sonunda sesimizi bula-bilmiştik. Analar babalar küplere bindi, okulun kapısına dayandılar. Okul idaresi telaşlandı, önlem almaya girişti. Otobüse bu işleri kovuşturmak üzere polis binmeye başladı. Tek bir polis, anımsıyorum, orta yaşlı babacan bir kişiydi. Gücü yetmiyordu. Polis ön taraftayken, otobüsün arkasında faaliyet yoğunlaşıyordu. Kimi yürekli kızların çığlıkları polisi uyarıyor, adamcağız ‘sahanlık’ denen arka kısma yönelir yönelmez bu sefer ön tarafta faaliyet başlıyordu. Polis çaresiz kalmıştı. “Ayıptır, utanın, onlar sizin kardeşleriniz,” diye bağırmaktan başka bir şey gelmiyordu adamcağızın elinden. Düşünebiliyor musun Şirin, dağ başında değildik, başkentin ortasındaydık! Bizi ne ailelerimiz, ne okulumuz, ne devlet koruyabiliyordu!

Çözümü gene kendimiz bulduk. Paydos zili çalar çalmaz, aynı semte gidecek kızlar okuldan birlikte fırlıyor, uzaktaki durağa koşuyor, otobüs oraya geldiğinde boş olurdu, koltuklara geçip oturuyor, böylece canımızı kurtarıyorduk. Bu dehşeti kaç yıl yaşadık bilemiyorum.

Sarkıntılık hayatımızdan kaybolmadı sonraki yıllarda. Sinemada, sokakta... Uzun sözün kısası sarkıntılıkla yan yana yaşamasını öğrendik. Bireysel önlemler geliştirdik. Yanımızda çuvaldız taşımak gibi. Kullanan kadınlar olduğunu duymuştuk, adamın eline, hatta organına bile batıranlar varmış. Ben hiç kullanmadım, ama yanımda bir silahım olduğunu bilmek ve kullanabileceğimi düşünmek duruşumu bile değiştirmişti. Ezik ve ürkek değildim artık. Kadın gözünden anlar, biliyor musun, sarkıntılığa niyetlenen erkeği! Tam bir av/avcı gerilimi. “Babayağıtsen gel bakalım! Geleceğin varsa, göreceğin de var!” gibisine bir bakışla karşılık veriyordum. Hemen

sinip uzaklaşıyordu saldırgan adayı. Erkeklerin ne kadar korkak olduğunu böylece anladım. Evli kadınlara pek yanaşmazlar tabii. Parmaktaki halka insanı türlü beladan koruyabilir. Bir de seninle yürürken Şirin, hiç korkmazdım. Ana kutsal gelir onlara.

Asıl anlatmak istediğim başka bir şey. Bu anlattığım kadar ürpertici. Ben bu olayları zihnimden atmışım, Şirin. Evet, unutmuşum. Tam yirmi yıl. Ama, unutmamışım aslında. Çünkü, yirmi yıl sonra çıkıp geldiler, karşımda durdular. Peki, aklımdan attıklarımı nerede saklamıştım? '980'lerin ortalarıydı. Sedat'la çoktan evlenmiştik. Kadın hareketinin yükseldiği dönemdi; bir kadın gazetesinde, benimle aynı yıllarda, aynı okula gitmiş bir kadının yazısını okuyordum. Aman Tanrım! Benim hayatımı yazıyordu! O kızlardan biriydi! Otobüsteki sarkıntılık kurbanlarından biri! O ürküntüyü, çaresizliği, donuk dehşeti anlatıyordu! Otobüsteki polisi, polisin şaşkınlığını! Birden, aklımın arka tarafından bir perde kalktı. Ve anımsadım, Şirin, o yaşlı adamları, buruşuk yüzlerindeki en silik kırışığa kadar; o çocukları, hele bir tanesini, hain bakışlı sarı kedi gözlerini, sivri dişlerini, esmer suratını, kirli tırnaklı elini! Öyle müthiş bir anımsayıştı ki! En ufak ayrıntılara kadar bütün çektiklerimi anımsadım. Yüzler sanki karşımda duruyordu. Ve inan bana Şirin, neredeyse yarım yüzyıl geçti aradan ve hâlâ o yüzler karşımda!

Söyle bana Şirin, babana deliler gibi sevdalandığımda, Sedat'la paylaştığım onca yılda, ben bu yüzleri, o elleri, tırmalayan o kirli tırnakların izlerini, o korkuyu nerelerde sakladım?

Üniversitede erkek arkadaşlarımı kardeş bilirken, ilk deneyimleri anımsıyor muydum? Bilemiyorum. Bilmediğim, onlar benim kardeşimdi, öyle sanıyordum; birer penisleri olduğu aklıma bile gelmezdi. Babacığım öldü ve erkeklerle kardeşliğim bitti. O zaman sevmek istedim. Erkeklerle aramda sanki demir bir perde vardı. Yıllar geçti, perde kalkmadı. Sonra babana, Ferhat'a tu-

tuldum. Öylesine tutuldum ki, ateş demiri eritti. Eritti mi? Ben mi öyle sandım? Bunları, hep ameliyattan sonra hasta yatağımda düşündüm durdum. “Yoksa o perde yüzünden mi imkânsız bir sevdaya düştüm, evli adama âşık oldum?” diye şimdi soruyorum kendime, bu yaşım-da! Yanıtı bulamıyorum. Belki de ilk anılarımı babanın tutuşturduğu ateş yaktı.

Ama yakamamış. İlk deneyimlerin dehşeti, değiştirilmesi imkânsız katı bir yığıntı gibi yollarımı tıkamış.

ŞİRİN'İN KUCAKLARI 2

Feride'nin çocukluğu üçgene benziyordu. Bir köşede o, öbür köşelerde annesiyle babası. Sedat'ın çocukluğu daireye benziyordu, yarısı o, yarısı anneanne, dışta anne, baba ve öbür yabancılar. Ferhat'ın çocukluğu kocaman bir kürede zıplayan bilyeler gibiydi. Yukarda yoksul mahallenin kubbesi, mavi gök ve aşağıda, her yere düşüşte ayağının altında bulacağını bildiği toprak, annesi.

Şirin'in çocukluğu ise eğik düzlemlerden, geniş açılı dolambaçlardan oluşmuş bir uzay geometri biçimine benzedi. Hassas dengeler üstünde duruyordu. Kimi kez kusursuzdu. Kimi kez ağır darbelendi ve darbelere göre şekillendi. Odak noktalarından birkaçını dört yaşlı insan oluşturunuyordu. Hayatın çocuğa yaptığı haksızlığı bir ucundan olsun onarmaya çalışan dört yaşlı: babaanne, dede, Sedat'ın annesi ve anneanesi. Onların ölümleri Şirin'in çocukluğunun karmaşık düzeninde beklenmedik boşluklar demektir. Ölü alan. Kara kucak. Peş peşe göçeceklerdi. Şirin'in anımsayamadığı annesinin ve beraber anımsadığı babasının kaybolduğu belirsizliğe. Çocuk ölüm denen bu kocaman boşluğu merak ediyordu. Annesinin ve babasının yitimlerinde çok küçüktü, onların cansız bedenlerini görmemişti. İmgeleminde canlandıramıyordu bir türlü, kendini bildi bileli varlığından haberdar olduğu ölümü. Aile büyüklerinin ölümlerini görmek,

onlara dokunmak, son kez öpmek istedi. Feride'nin gerçeklik tutkusu Şirin'in isteğini kabul etmesine yol açtı. Şirin büyükannelerle ve dedesiyle vedalaştı. Feride genç bir yetişkindi babası öldüğünde; son veda için umarsız bir özlem duymuş, evi bir anda basan müdahaleci komşu kadınlar kalabalığı yüzünden babasının uzanıp yattığı odaya ulaşabilmesi bile çetin bir mücadele gerektirmişti. Geleneklere uyan kadınlar onu engellemek istiyor, kollarına bacaklarına birtakım kişiler yosunlar gibi dolandıkça, Feride'nin ölünün yanına varma kararlılığı hırçın tepkilere dönüşüyordu. O gün, ilerde bir çocuğu olursa ve çocuğun sevdikleri ölürse, ona engel olmaya kalkışmayacağına dair söz vermişti kendine. Kişi gerçekle yüzleşmeliydi ve hiçbir gerçeklik hayaldeki yansıısından korkunç olamazdı. Çocukların ve gençlerin çevresine örülen koruma duvarlarından nefret ediyordu Feride. Hiçbir işe yaramadıkları gibi insanı büsbütün tutuklaştırmaktaydılar. Görüşünün haklılığından kuşku duymuyordu.

Yıllar sonra Şirin sevdiği yaşlıların ölü bedenlerinin günlerce rüyalarına girdiğini, korkuyla uyandığını ya da rüyasında onları görecekt diye bir türlü uyuyamadığını, soğuk tenlerini dudaklarında hissedip ürperdiğini, ama onuruna yedirip de korkusunu onlara, Feride'ye ve Sedat'a açamadığını anlattığında Feride çok şaşıracaktı! Evet, anımsıyordu, Şirin, "Anne, ne olur bu gece benimle uyu," diyor, Feride onu kırmıyordu. Ya da bazen Sedat'la Feride'nin oda kapılarını tıklatıyor, "Sizinle uyuyabilir miyim?" diye soruyordu. Çocuğun davranışına özel bir anlam vermek ne Feride'nin ne Sedat'ın aklına gelmişti. Çocuklar bazen anne babalarıyla uyumak isteyebilirlerdi, öyle değil mi? Şirin'in onlardan başka anne babası mı vardı?

Ölü bedenle canlı bedenin birbirinden çok farklı olduğunu anlamıştı Şirin. Peki, aradaki fark nereye kayboluyordu? Sorduğu zaman, bir öte dünyaya inanmayan Feride,

“Ölenler içimizde yaşar,” demişti. “Gözlerini yum ve düşün. Onları bulacaksın, gülüşleriyle, sesleriyle.”

Gerçekten de öyle oluyordu. Babası ve yaşlılar canlı halleriyle beliriyorlardı çocuğun gözlerinde. Böyle şeyler sorduğu zaman, Feride Şirin’e sıkıca sarılıyordu. Bu kucaklayışta çocuk dünyanın minik varlığı için kaybolmuş düzenine yeniden kavuşuyordu. Ölenler gerçekten de içlerinde yaşıyorlardı, sade Şirin’in değil, Feride’nin ve Sedat’ın da gönüllerinde. Bedenler ise doğaya kavuşuyordu, su, yaprak, bulut oluyordu. Çocuğun vücudu Feride’nin anaçlığından kopar kopmaz usunda yeniden ayrışan cisim ve anlam arasındaki o tuhaf satranç hemen başlıyordu. Şirin’in zihnindeki bu karşılaşma bir süre devam etti. Ne Feride sezdi, ne Sedat. Sonra, hayatın genç bedenlere yönelik o karşı konamaz mıknatıs gücü Şirin’i etkisine aldı; kendi varlığından fışkıran dirim ona ölümün karanlık çekiciliğini unutturdu.

Hayatın soncul gerçeğiyle erken yüzleşen tüm insanlar gibi, Şirin acımasız bir gerçekçi olmuştu. Bu ona ürkütücü bir güç kazandırdı. Enerjik bir güç. Katlanmaktansa değiştirmeye yönelik. Dıştan bakan hiç kimse, onun kimi kez nasıl da derinden kırıldığını anlayamazdı. Bu güçle yaşamak, biraz da acıyla yaşamak demekti, kendi göbeğini hep kendisinin kesmek durumunda kalacağını sezinlemenin sevinçten uzak sorumluluğuyla, tek ilacı dokunuş olan tuhaf bir acıyla.

Şirin’in Ferhat’la Feride’nin beraberliğine dair belirgin anıları yoktu. Çocukluğunun ikinci yarısını ve ilkençliğini, dingin bir evliliğin yumuşak sarmalayışında geçirdi. Sedat ve Feride birbirlerine bolca dokunurlardı. Sedat Feride’nin gitgide tombullaşan yuvarlak gövdesine sevecen şaplaklar atar; Feride, özellikle başkalarının önünde, meydan okuyucu bir tarzda bütün bedeniyle kocasına yaslanırdı. Hış bir çifttiler, boyları, bosları, duruşları birbirine yakışırdı. Dans etmesini severlerdi. Akra-ba, ahabap düğünlerinde, dans faslının kısa kesilip hemencecik oyun havalarna geçildiği yıllarda bile bir yolu-

nu bulup dans ederlerdi. Şirin onları hayranlıkla seyrederdi. O zaman Şirin'i aralarına katarlardı. Bazen Sedat çekilir, Feride ve Şirin birlikte dans ederlerdi, ne güzel uyardı adımları, salınışları. Sedat onlara gittikçe artan bir uzaklıktan özlemle bakardı. Zarif bir genç kız oluyordu Şirin, tazecik dal gibi yumuşak bir kıvrılışı vardı körpe bedeninin.

Feride-Sedat evliliğindeki dokunuşun aslının yerine konmuş yanılsamalar olabileceği Şirin'in hiç aklına gelirmiydi? Temâsın da aldatıcı olabileceği? Bunu öğrendiğinde şaşıracaktı. Hayatın güvenilmez dokusunda, bu kez de bir başka boşluk yırtılıvermişti. Artık genç bir kadındı; çocukluğunun karmaşık geometrisi onu duyguların net seçilebildiği bir açık alana bırakmıştı ve kendi aşk hayatı başlamıştı. Uzun ve zarif bacaklarını açtı, bastığı zeminde beliren boşluğun üstünden atlayıp başka dokunuşlara yürüdü.

Yaşamında maskeli ilişkiler istemiyordu. Masum yalanlara bulaşmış dokunmalar... Yetiştirildiği ortamlar öz-lü bir vefayla yoğrulmuştu. Dürüstlük ve vefa çatışınca?.. Masum kalpsizlikler... Yirmisine gelmeden küçük bir Lou Andreas Salome olmuştu, *kendine rağmen femme fatale*.

II

ORTA YAŞA UYANMAK

S E D A T

ARAYA GİREN GARİP OYUN

İki sahne arasında uzun zaman –yirmi yıla yaklaşıyor–, ölen arkadaşlar, hapislik, iki evlilik, iki siyasi darbe vardır.

Sedat’la Ferit’i bir araya getirme fikri Orhan’ındır. Orhan birbirlerine kırgın oldukları izlenimini taşır. Görünür nedeni yoktur bu izlenimin. O geceden sonra Ferit’ten Sedat’ı yeren bir söz işitmemiştir kimse. Ferit cezaevindeyken, Sedat onu arayıp sormuştur. Gene de... İzleyen yıllarda birbirlerini görmeye kalkışmadılar –peki, ama hayat herkesi savurup atmadı mı bir başka yana–, öyleyse... ortada bir engel var... Bir kırgınlık... Artık derlenme zamanı. Yeter, dursun savrulmalar!

Sedat’la Feride’nin karşılıklı şişmanlama evresine varmıştır evlilikleri. Ferit’s’e çiçeği burnunda damat, karısı karnı burnunda gebe. Müzmin bekâr Orhan –yiyecektense içkiyle beslenir– ipince durmaktadır irikıyım gövdeler arasında.

“Yahu arkadaşlar, Türkiye gibisiniz, büyüdükçe büyümüş, geliştikçe gelişmişsiniz,” der demez pişman oldu Orhan. Havayı ısıtmak için şakaya başvurmuş, becerememişti.

“Aman, dikkat,” dedi Ferit, “şişmanlık nice gizli hastalık barındırır.”

Çatal bıçak sesleri.

Bunun iyi bir fikir olmadığını biliyordu kadınlar. Yıllar sonraki bu buluşmanın.

Eşlerin kocalarının bekârlık yıllarına besledikleri gelenekselleşmiş güvensizlikten başkası değildi elbette, kadınların bilmişliği; farkındaydılar bunun. Önyargılara yatkın olmadıklarını kendilerine kanıtlamak için karşı çıkmamışlardı. Ve işte, gençliklerinin mekânı kıyı kasa-basında hep birlikteydiler, kısa bir tatil için.

Orhan bir kez daha denedi:

“Yahu çocuklar, şu tatiller de hiç fena olmuyor.”

“Deliye her gün bayram,” dedi Ferit.

Gülüşmeler.

“Eskiden bu kadar çok tatil olur muydu?” diye sordu hamile genç kadın, utangaç ama kararlı sesiyle. Ben de buradayım, unutmayın, diyordu. Hem de doğal müttefikimle birlikte, karnımdaki çocuğumla.

“Olmazdı,” dedi Feride. “Bu da hayatın değişen yanlarından biri. Gerekli mi, bilmem...”

İçini çekti. Kadın kadına bir söyleşi başlatıp erkekleri kendi dünyalarına mı bırakması isteniyordu acaba kendisinden. Oysa garip bir çekingenliğin, tutukluğun etkisindeydi Feride. Yeni tanıdığı hemcinslerinin yanında hep böyle olurdu. Hem ne diyebilirdi ki... O çocuk doğurmamıştı. Kadınları her koşulda yakınlaştıran ortak gövde serüveni eksik kalmıştı. Ferhat’la veya Sedat’la paylaştığı mahremiyeti anlatamazdı ya bu kıza! Şirin’i düşünüyordu. Kızını özlemişti. Tatil biter bitmez çocuğun sınavı vardı, ders çalışmalıydı. O nedenle Ankara’da, Feride’nin teyze kızında kalmıştı. Feride yanında olmalıydı yavrusunun. Nereden çıkmıştı bu zamansız tatil, Sedat’ın mazisiyle bu gereksiz buluşma...

“Eee, ne yaparsınız, tatil turizmciye yarıyor, para elden ele hareketlenecek de ekonomi sözümona büyüyecek! Beklenen bu değil mi? Hepimizin seferi olması bu sebepten. Baksanıza, sade biz değil, Bodrum bile şişmanlamış, irileşmiş, betondan yağ tabakaları bağlamış,” diyordu Sedat.

Aynı meyhaneydi burası. Eskiden salaştı, şimdi şık. Feride'nin bir ömür önce yeniden yaşama döndüğü yer, Ferhat'a ikinci kez sevdalandığı. Şirin kendiliğinden sokulmuştu ona. Kucağına tırmanmış, yüzünü okşamış, başını bir kuş gibi Feride'nin koltuğunun altına sokup uyumuştur.

Anı bir filmde görölmüş, bir kitapta okunmuş gibiydi. Feride'yle anı arasındaki uzaklığı yaratan mekândı. Ankara'da, evinde çok daha sıcak ve yakındı geçmiş. 'Mekânların da ruhu var,' diye düşündü Feride, 'bu mekân ruhunu yitirmiş.'

Belki de Feride cisimlerden seimgelere yakın bir insandı. Belki madde ancak hayalle birleşince bir ruh kazanabiliyordu Feride'nin duygularında.

"Yolculuk bana tuhaf geliyor," diyordu Ferit. "Herhalde uzun süre aynı mekânda kalmanın etkisi."

İlk kez hapislik deneyimine değiniyordu, örtük de olsa.

"Alışkanlığımı kaybetmişim."

"Zaman gerek size," dedi Feride, "yeniden dışarıda yaşamasını öğrenebilmek için."

Ferit'in karısı Feride'ye minnetle baktı. Grubun arasındaki iletişimi tutuklayan kilitlerden hiç değilse biri açılmıştı.

'Zavallı yavrucak,' diye geçirdi içinden Feride, Ferit'in yeni gelin eşine gülümsedi.

Genç kadın kocasına sokuldu. Ferit uzaklaşmadı kadından. Bunun üzerine Sedat da kolunu Feride'nin omzuna attı. Kadınlar kocalarına bakıp gülümsediler; sonra birbirlerine döndüler ve bu kez güvenle gülümsediler. Kısa süren belirsizlik, kimlik kargaşası kaybolmuş, herkes asal yerine geçmişti. Kadınlar iskemlelerine rahatça yerleştiler. Kocalarının karlılarıydı onlar. Arkadaşlarını seyreden Orhan, 'Erkekler olmasa şu kadınlar ne yapar ki,' diye geçirdi içinden. Birbirlerine davranışları bile erkeklerle olan ilişkilerinin türeviydi. Kadınların gözleri sol ellerinin yüzük parmağındaki altın halkalara ilişti.

Bir tür refleksle atılıvermiş bakışlar. Yüzük memnun, yaslanmış yerine, elin organlarından biri olsaydı, ancak bu kadar doğal bir güvenle kurulabilirdi. “İncecik bir altın parçası ne çok anlam taşıyor,” dedi Feride içinden.

Masanın çevresinde gezinen sözler bir türlü canlanamıyordu, çünkü erkekler rasgele tümcelerle süren sohbetin altında hep aynı zamanı, aynı sahneyi düşünüyorlardı, yirmi yıl öncede kalanı. Söze dökmeye niyetli değillerdi o geceyi, kopuşu; bala üşüşen sinekler gibi zihinlerine dolan anıları kovmak, uzaklaştırmak istiyorlardı ama tıpkı inatçı uçucular gibi geri dönüyordu anılar. Saçma ayrıntılardı kimi kez anımsanan, kimi kez ayrıntılara karışmış can alıcı noktalar.

Orhan Sedat’ın ona çok yakışan mavi bir gömlek giydiğini anımsıyordu, örneğin.

“Bu gece muhakkak gel, karar almamız gerek!” demişti Sedat’a.

“Anneannem hasta, onunla ilgilenmeliyim.”

Orhan terslenmişti:

“Özel hayatımızı geriye ittik, biliyorsun.”

Ferit 1970 kışında Bahçelievler’de bir bodrum katında kalıyordu, üç memleketlisiyle. Daire kapısının paslı bir sürgüsü vardı ve hemen yanında, duvarda el izini andıran rutubet lekesi. Şimdi bir deniz kıyısında, bozkırdaki o eski, kuytu apartmanın kokusunu, paslı sürgüyü ve rutubet lekesini anımsıyordu Ferit. Suyun sıvaya bir el resmi çizerek sızması ilginç değil miydi? O anda da aynen böyle düşünmüştü. Usta bir kaleminden çıksa daha fazla benzeyemezdi ele. Kapıdan giren Sedat’a umutla bakıyordu. İki gece önce baş başa uzun uzun konuşmuşlar ve Ferit bu buluşmadan Sedat’ı ikna ettiği izlenimiyle, doygun ayrılmıştı. Sedat’ın yüzündeki hiç beklemediği yabancı, katı, karışık ifadeye çarpıp kırıldı Ferit, dikkati paslı sürgüye, rutubet lekesine saplanıp kaldı.

Orhan kimi ölmüş, kimi banker olmuş arkadaşlarını anımsıyordu. O gece karar toplantısına Sedat katılana

kadar paylaştıkları o olağanüstü durumu. Bir tırmanış, bir sıçrayış, kanatlanış... küçük, çirkin ve sıradan çıkarlar labirentinin üstüne. Dorukta, hep birlikte deri değiştirmek gerekliliğine sonsuzca inanarak. Eteklerde gür bir ırmaktır akıp giden tarih, açık, seçik, berrak. Bütün doruklar gibi, burada da hava incelmış. O nedenle başlar biraz dumanlı, esrimeli... Ama kişisel kaderle tarihin bütünleştiği o benzersiz anın ve bu yeni tümlenişin iradeye boyun eğen, yakıcı sahiciliğine ne demeli!

Sonra Sedat gelmiş, o güven verici sesini, o güzel ellerini kullanarak doruktan sıradan hayatın yavanlığına fırlatıvermişti hepsini. Sedat, Ferit'in can dostu... Sedat, Ferit'in yanında hep bir adım geride duran... Kopartmıştı bağlarını acımadan, kendi acısına bile.

İzleyen uzun yıllarda, birden bastıran kış gibi habersiz gelip de yüreği üşüten anlarda, Orhan o gece toplantıya katılması için Sedat'a ısrar ettiğine pişmanlık duydu. Sedat olmayaydı, Ferit kesinlikle dediğini kabul ettirecekti. Sonra... Daha iyi değil miydi... Sadece ekmek parası kazanabilmek uğruna yıllardır içinde dönüp durulan şu çetrefil labirentten! Bazı insanlar için ölümdü bu, iki ucu çölsü bilinmezliklere gizlice açılan karanlık tünel... Kum denizinde bir piramide diri diri kapatılmaktı. Sonuçta bir toz tanesine indirgenmek üzere. Çetindi ama güzeldi, daha soyluydu hiç kuşkusuz köşelerde pinekle-mekten, başkalarının aile ocağında ödünç ısınmaktan; yalın, doğal, amaçlı ve erkekçeydi yaşamı gerillanın, var-sın kısa olsun.

Sedat akışı durdurmuştu; kendinden emin, öfkesiz konuşmuş, geri adım atmamıştı. Köylülerin kendi kanlarından olmayan kurtarıcılara asla güvenmeyeceklerini, kır gerillasına kucak açmayacaklarını, hatta onu ihbar edeceklerini söylemişti. Alıştıkları jandarma baskısıyla, yabancı silahlı adamların zoru arasına sıkışınca, bildik baskıyı seçeceklerdi. İntihar saldırılarını andıran böylesine bir silahlı harekette, umarsız ve kararlı gerillanın köylüye şiddet uygulama durumunda asla kalmayacağı-

nı düşünmek hayalcilik olurdu.

Bodrum katına sanki bomba düşmüştü. Ferit asla itiraf etmese de, kendini en sadık arkadaşı tarafından sırtından vurulmuş hissediyordu. Sedat'ı burjuva konformizmiyle, tarihi fırsatları görememekle suçladı.

Utanç verici biçimde aldanmıştı. Sedat'la baş başa tartıştıkları akşam kendi söylemiyle sürüklenmiş, Sedat'ın onu onaylamadığını fark edememişti. Kendi güzelliğiyle başı dönmüş bir kadın gibi davranmıştı. Aldatılmaktan beterde bu.

Sonra iş çığırından çıktı. Herkes birbirini suçluyordu. Marksizmi anlamamak, korkaklık, maceracılık, küçük burjuva kahramanlığına merak salma. Kılıç gibi keskin ve aceleci kişilik çözümlmeleri. Daha sonra Ferit'le beraber gidecek arkadaşları, Sedat'ı kökenindeki ezilmiş halka ihanet etmekle suçladı. Onu korkutan, üniformaya silah çekmekti. Tıpkı üniformalı babası gibi zalimlerin düzenine asimile edilmişti!

Sedat kanında dolaşan öfkenin yılan gibi tıslayıp kırbaç gibi şakladığını duyumsadı tüm varlığında. Yüzü bembeyaz kesilmişti. Burnunda kan kokusu. Damarlarından buharlaşan kendi kanının kokusuydu bu. Gözlerinde kırmızı noktacıklar uçuşmaya başladı. Konuşan delikanlının boğazına sarılıp soluksuz kalana dek gırtlığını sıkmaya yönelik amansız bir tepki, bastırılması pek zor yüksek bir gerilim halinde kabarıyordu gövdesinde. Eline ve diline güçlkle hâkim olabildi.

“Öyleyse, nasıl ve niçin birlikte mücadele verdik, bunca zamandır?” dedi, sükûnetle.

Ferit kendini toparlamıştı:

“Rica ederim, arkadaşlar, anamızı babamızı karıştırmayalım bu işe, saygısızlık etmeyelim.”

Orhan'ın dünyası başına yıkılıyordu. Bu grubu birbirlerine ve memleketlerine duydukları sevgi bir araya getirmişti. Filinta gibi yedi delikanlı... Özverinin, içtenliğin simgesiydiler. Nasıl bir anda ecele susamışlara döndüler? Bunca öfke, kin ne zaman ve nasıl birikmişti?

Kısıtılmışlık... Arzular çok büyük, imkânlar çok kısıtlıydı. Öfkeyi doğuran buydu. Asal olan hangisiydi? Şimdi yaşanan, sevgiye bulaşmış geçici bir kirlilik miydi? Yoksa, asal olan bu andı da, sevgi şiddeti maskeleyemeye yaranan yetersiz bir örtü müydü?

Yanıtı bulunamamış tüm sorular gibi Orhan'ı rahatsız etti durdu bu ikilem. Sade Orhan'ı değil, hepsini. En umulmadık anlarda. En iyisi unutmaktı. Peki, niye öyleyse yeniden beraber olalım diye uğraşıp durmuştu? Arkadaş gruplarının dağılmasını hâlâ mı yüreği kaldırmıyordu? Küçük engeller karşısında eli ayağı birbirine dolanan Orhan, büyük bunalım anlarında yatıştırıcı, toparlayıcıydı. Barışa giden kapıları usulca aralayan yaratıcı bir sezgiyle ödüllendirilmişti. O hayati çatışmada Ferit'ten sonra toparlanan Orhan oldu:

"Arkadaşlar, hepimiz iyi niyetliyiz. Haksızlığa yönelteceğimiz öfkeyle birbirimizi neden hırpalıyoruz? Doğruyu bulmaya çalışıyoruz. Toplantının amacı bu değil mi? Birbirimizi dinleyelim, tartışalım ve oylayalım."

Yavaş yavaş soluklar sakinleşti, gövdeler duruldu. El sıkışıp barıştılar, birbirlerinin sırtına dostça vurdular. Çocuksu bir yanları vardı. Barışmak fokurdayan zihinleri serinletmişti. Görüşler dile geldi. İki kutup belirmişti. Ferit ve onun gibi düşünenler dünyayı saran devrim dalgasının er geç Türkiye'yi de sarsacağını, tarihin sunduğu imkânı değerlendirmek gerektiğini savunuyorlardı. Yoksul halk hazırды. Sedat ve ona katılanlar ise, Türkiye'de dünyanın etkisine çabucak kapılan, aşırı hareketli bir yüzey ve onun altında, çok zor başkalaşan, etkilere kapalı bir derin yapı bulunduğunu ileri sürüyorlardı.

Ferit,

"Sağ kıyıcılıktan asla vazgeçmeyecektir," dedi. "Hazırlıklı olmalıyız. Silahlı mücadeleden kaçınamayız. İktidarın ve burjuvazinin alttan alta koruduğu faşist çeteler Ali kıran baş kesen kesilmediler mi? İnsaf edin!"

Sedat 'şiddet sadece şiddet doğurur' görüşünde ısrarlıydı. Güney Amerika türü devrimci romantizm Tür-

kiye koşullarında maceraydı, devrimcilere kısılmasını kolaylaştırıp hızlandırmaktan başka sonuç vermesi mümkün değildi. Kitleleri ürkütecek, devrimcilerden uzaklaştıracak, uzun vadede harekete zarar verecekti. Türkiye’de sol, iğneyle kuyu kazmayı göze alanların sabrıyla ilerleyebilirdi ancak.

Oylamada Sedat’ın görüşü ağır bastı. Ferit olgunlukla karşıladı durumu. Yollar ayrılmıştı. Önceki grup kararına göre, oylamanın sonucuna tüm arkadaşlar uya-caktı. Ama, herkes silahlı mücadeleyi savunanların vazgeçmeyeceğini biliyordu. Bu son görüşmeleri olabili-rdi. Az öncenin ecele susamış korkunç adamları silinmiş, gövdelerini kaplayan ince terde hayatın buğusu tütme-yeye başlamıştı. Yeniden filinta gibi yedi delikanlı olmuşlardı. Sivaslı sazını indirdi duvardan, yanık yanık söyledi. Ucuz bir şarap açıldı. Birer kadeh içildi, dostluğa, devri-me ve kimsenin sözünü etmediği ayrılığa.

Sedat ertesi gün Türkiye İşçi Partisi’ne kaydoldu.

Birkaç hafta sonra Ferit izini kaybettirdi; iki arkadaş Filistin’e geçmişlerdi. Sonra yurda girdikleri duyuldu. Gazetelerde resimleri görüldü. Ferit tutuklanmış, Cideli vurulmuştu. Kendi köylüleri ihbar etmişti onu.

Ve işte hâlâ iğneyle kuyu kazıyordu Sedat, meslek örgütlerinde. Bunun sonuçsuz bir çaba olduğunu hâlâ görememişti. Ferit apaçık bir sevgiyle baktı arkadaşına. Kendi seçimine pişman değildi Ferit, yorgundu sadece. Orhan’ı düş kırıklığına uğratmak istemezdi ama, gitgide sol yanına küsen bir dünyada birbirlerinin nasıl burjuva-laştığına tanık olmak devrimcilerin dostluk bağlarına ne katabilirdi? Yedi kişiden üç kişi kalmışlardı. Cideliyi jan-darma vurmuş, Mardinli trafik kazasında ölmüş, bir ar-kadaşları yeni kurulan özel televizyonlardan birine pat-ron olmuş, bir diğeri önce banker, sonra yenilerde güçle-nen holdinglerden birine mali danışman. Geride kalan-ların arasında sevgi, titrek bir ihtiyar gibiydi, bağışlayıcı,

barıştırmacı ve enerjisiz. Keskin kılıç yalımları saçan öfke kabuk bağlamış... Aralarında ölü bir alan vardı, onları ayıran. Sessiz bir alan... uzanıp yatmış ölü bir beden gibi, yakınmasız...

Belki yitmiş gençlikti bu, belki değeri bilinmemiş sevgi...

Ferit canlanırken, Sedat durgunlaşmıştı. Feride kocasının elini okşadı. Dokunuşuna yanıt gelmedi. Kaygıyla baktı Sedat'ın yüzüne. Nesi vardı? Anlayamıyordu.

Yeni gelin ise Ferit'in neşesinden ürkmüştü. Orhan yeniden huzursuzlanan kadınları yatıştırmak istedi ama -hayli içmişti- hafifçe dili dolanıyordu. Sanki o, büyük ve deneyimli bir ablaymış da değerli bir öğüt veriyormuş gibi seslendi kadınlara:

"Kızlar, erkeklerin dostluğuna dokunmayın sakın."

Kadınlar anlamaz gözlerle süzdüler Orhan'ı. Dönüp birbirlerine baktılar. Ne demekti, şimdi bu? Ne gereksiz uyarı, yorum, her neyse... Dokundurma, belki de. Kocalarına saygılı olmalarını öğütlemişti elbette, anneleri. Ama erkek erkeğe dostluklara özel bir özen gösterilmesi gerektiğini söyleyen olmamıştı. Orhan'ı çok az tanıyorlardı. Eski günlerden çıkıp birdenbire girmişti yaşamlarına; ve henüz bilmiyorlardı ama kısa süre sonra, girdiği gibi sessizce çıkacaktı hayatlarından. *ARAYA GİREN GARİP OYUN* diye bir tiyatro eseri okumuştı Feride. İşte öylesine garip bir ara ya da garip bir oyundu bu tatil... evliliklerin sağlam yapısında beliren ince çatlak.

Sedat'ın bakışları Ferit'in yaşlı ve yorgun yüzüne teğet geçip bir başka noktaya odaklanıyordu. Onu durgunlaştıran bir anımsayıştı. Yirmi yıl önceki sahnede ileri sürdüğü görüşlerin doğruluğundan kuşkuya düşmüş değildi. Ama, orada söylemediği, hepten kendine sakladığı ve sonra unuttuğu başka bir şey vardı: Gerillanın hayatı ona da cazip gelmişti... Cesaret ve yararlılığın yalın bir bireşimiydi bu yaşam, öyle düşünmüştü. Göze alamadığı

köprülerin atıldığı süreçti. Geri dönüşsüz kopuş. Yasalara saygılı yurttaş olmakla dağa çıkma arasındaki geçiş dönemi. İçinde fokurdayan ve dağın ölümcül özgürlüğünü sonsuzca arzulayan kaynaşmaya her şeye sırt çevirecek kadar sahip çıkamıyordu. Gövdesinde başını kaldıran gergin enerjinin şiddet olduğunu biliyordu. Hırçın bir çocuğu avutur gibi, diğer içsel gücüyle, şefkatle sarmalayıp etkisiz hale getiriyordu şiddet gizil gücünü. Bu, Sedat'ın asal yaşantı deseni idi. Ve hep, yoksunluğun değil, eksikliğin tadını duyumsuyordu. Olduğu gibi görünemiyorsa, görüldüğü gibi olmak için içten bir çaba harcamadığını kim iddia edebilirdi! Gerektiği yerde frene basmasını bilirdi o.

Feride kocasının baktığı yöne çevirdi gözlerini. Ferit'in yorgun yüzünü teğet geçip öte masada tek başına oturan genç adamı buldu. 'İyon tanrıları gibi,' diye düşündü. Daha önce de ilgisini çekmişti delikanlı. 'Annesi yaşındayım,' demişti kendi kendine, belirgin bir sevecenlik ısınıvermişti içinde. Adaleli kolları vardı çocuğun, tıpkı Ferhat'ınkiler gibi; kadınsı bir kıvrılış gezinmese delikanlının bedeninde, Feride'yi cezbedtiği kadar korkuturdu bu gövde. Bir de tabii, bu kadar genç olmasa. Ne o? Delikanlı da onların masasına bakıyordu. "Bana olabilir mi?" Uçucu bir sevinç... Hafif mahcubiyetin akışı tüm derisinde... Bir tür horgörü, alaysama çocuğun yüzünde! Anlık, müthiş bir öfke, mahcubiyetle değil, utançla dolu bir kızgınlık yükseldi kadının içinde. Fark etti: Kadınsı adam kocasına bakıyordu. Feride Sedat'a döndü. Bu anlamı tanıyordu, daha önce Sedat'ın yüzünde hiç görmemiş de. Ferhat'ın Feride'ye bakan gözleriyle genç adamı seyreliyordu Sedat.

"Tuzluğu geçirir misin?" dedi kocasına. Sesi tiz ve sinirli çıkmıştı.

Sedat bir rüyadan uyanır gibi irkildi. Tuzluğu karısına uzatırken gülümsedi. Yüz hatlarındaki gerginlik pörsümüş, kadının bildiği, sevdiği şefkatli koca olmuştu gene. Bir daha delikanlıdan yana bakmadı. Feride derin bir

soluk aldı. Havada tehlike atlatan uçağın yolcularına benzemişti kadın. Karaya ayak basar basmaz, bilincinden itti, korkuyu ve korkunun anısını. Sol elinin yüzük parmağındaki altın halkaya baktı, güvenini pekiştirmek için. Niyeyse, altın parçası ruhunu yitirmiş gibi geldi ona.

ZAR DUVARDA İNCE ÇATLAK

Karşılıklı güven dönemi ydi. Öğrenecek ne kalmıştı, karı koca birbirlerine ait bilginin sonuna varmanın –sonuç damakta eksikliğın o soru işareti gibi büzüşen buruk tadını bıraksa da, kolayca görmezden gelinebilirdi bu irkilme– gönül huzuruyla şişmanlamaya koyulmuşlardı. Evliliklerinin en heyecan verici yanı, mutfakta çeşitli ot-ları birbirine katarak keşfettikleri yeni lezzetlerdi.

İşte böyle bir dönemde ve bu mutlu mekânda, kadın kocasının hiç bilmediğı bir yanını keşfedecekti.

Sedat'ın Feride'ye anlatmadığı –çünkü unutmuştu– gömük bir anısı vardı, derin bir çizik gibi; sebebi unutulmuş, asla değişmeyecek bir nedbe dokusu. Büzüşmeden ibaret o kalın damar birden çatlamış ve kanın ılık şiddetini salgılamıştı.

Annesiyle babasının yanında geçirdiğı bir yaz mevsiminde –anneannesi de birlikteydi tabii– yaşanmıştı olay. Subayların ardı arkası kesilmez 'Şark vazifeleri'nden birindeydiler. Yaz günlerinin bile erkenden söndüğü bir Doğu kasabasında. Anneannenin deyimıyla 'alık' bir emir erleri vardı. Delikanlının kabahati neydi? Galiba doğru dürüst Türkçe bilmiyordu. Söylenenleri o nedenle anlayamıyordu. Subayını fena halde öfkelen-dirmişti. Sedat o güne dek babasının bağırıp çağır-dığına tanık olmamıştı. Lav dolu suskun bir yanardağ gibi dururdu adam.

Ev halkı aile reisinin bir-iki Osmanlı tokadından sonra rahatlayıp emir erini bırakacağını sanmış, kimse fazla telaşlanmamıştı. Yanılmışlardı. Lav püskürtmeye koyulmuştu bir kez krater. Kendi kendini tetikleyen kızgın bir nöbet. Baba derinleşerek büyüyen öfke burgacından sü-kûnete tırmanamıyordu bir türlü. Emir eri kana boyanmıştı. Tekmelerin altında iki büküm, hayvani iniltiiler çıkartarak yerde yuvarlanıyordu, cenin gibi dertop olmuştu. Ev halkı dondu kaldı. Sedat annesinin bembeyaz kesilmiş yüzünü, ipince dudaklarının titreyişini gördü; besebelli sesini yitirmişti kadın. Kendini ilk toplayan anneanne oldu, bir kumandan edasıyla bağırdı:

“Dur! Yeter! Öldüreceksin çocuğu! Dur, diyorum sana!”

Anneannenin sesi yıldırım gibi çarptı subaya. Sanki iradedışı bir kasılmaya tutulmuştu adamın gövdesi ve kurtulabilmek için bu elektrikli buyruğu bekliyordu. Elleri emir erinden çekti. Delikanlı bir solucan gibi kıvrılıp kalmıştı yerde. Bir an derin bir sessizlik oldu. Erin iniltisi kesilmişti. Kuş sesleri sustu. Yapraklar bile kımıldamadı. Aile halkı rahat bir soluk aldı ve sonu belirsiz bu kırılğan sükûn ânının dengesini zedelemekten ürktüğü için soluğunu tuttu, çekingen ve kıpırtısız, öfkenin yeniden patlayacağı ânı kaygıyla beklemekteydi. Beklenen olmadı. Baba kıvrınarak –sanki elektrik dalgaları geçiriliyordu vücudundan– yere diz çökmüştü. Ev halkının tanıdık hiçbir sese benzetemediği boğuk haykırışlar yırtılıyordu gırtlğından; omuzları sarsılıyordu, yüzünde acı kasılmaları. Kanayan eri kucakladı, bağrına bastı. Ağlamaya uzak insanların kendilerini bile yadırgatan ürkütücü şefkatine yakalanmıştı. Ev halkı bir başka şaşkınlıkla bir kez daha donup kalmış...

Anne hiç tanımadığı bu yabancıya, kocasına kıpırtısız gözlerle bakıyor, çocukluk-yetişkinlik arasındaki Sedat, hiç tanımadığı bu hayata! Unutulmaya yargılı bir *ilk sahneye* tanık olduğunu nereden bilebilir ki, çocuk Sedat?

Anneanneninin hor gören sesi yüksek perdeden duyuldu:

“Kendini topla, be adam! Utan şu halinden, bir de asker olacaksın, erkek gibi davran!”

Subay kucakladığı eri bıraktı. Omuzları sarsılarak odadan çıktı. Anneanne bu kez kızına gürledi:

“Ne öyle taş kesilmiş, alık alık bakıyorsun? Bu çocuğun yaralarının sarılması gerek, görmüyor musun? İş başına!”

Sonra yerde yenik yatan delikanlıya tepeden baktı:

“Ah, alık,” dedi, “sana kaç kere demedim mi, söylemeni yap, zabıtine karşı gelme, diye.”

Ev halkı yavaş yavaş elini kolunu kıpırdatacak gücü buldu. Anne erin yaralarına tentürdiyot sürüyor, anneanne bahçedeki kuyudan çekilmiş her zaman buz gibi suya bastırıldığı bezleri delikanlının şiş yüzüne gözüne, tekmelelenmiş bacaklarına koyuyordu. Sedat’a anneanesi kumandan, babası zavallı bir başıbozuk gibi görünmüştü.

O gece Sedat’ı uyku tutmadı. Olay yarım saatin içinde bastırılmış, erin yüzündeki morluklar, şişler olmasa, yaşanmamışa dönmüştü. Sedat ilk kez o gece babasının amcalarını düşündü. Uzak bir masal gibi kulağına çalınmış o korkunç cinayet birden yakınlaşmıştı. Kudurgan öfke yılanı kendi damarlarında da sinsice dolaşıyor olabilir miydi? Çocuk dehşete düşmüştü. Kimseye bir şey sormayacağını biliyordu. Doğu gecesi serindi ama Sedat bunalıyordu. Yattığı odanın penceresini açtı, kasabayı çevreleyen dağlara baktı. Geçit vermez, karanlık kaleler gibi kasabanın sesini boğuyorlardı. Burada hiçbir şey konuşulmuyor ve hiçbir şey unutulmuyordu. Şekil değiştirerek sürüyordu. Katı ve karanlık toprak bastırılan boğuntuları emiyordu. Belli belirsiz ama süren titreşimlerle dağlara ulaşıyordu susturulmuş haykırışlar ve dağlardan geri dönüyordu, neyin yankısı oldukları belirsiz halde, boğuk bir ses yumağı gibi acı ve aç ipliklerine çözüle çözüle kasabaya dağılıyordu. Yüzyıllardır böyle olmuştu ve sanki bundan sonra da hep böyle olacaktı.

Sedat doktor olmayı o gece kafasına koydu. İlerde yedeksubaylığını askeri bir hastanede mesleğini uygulayarak geçirebilmek için. Erkeklerin ona uzak, yabancı ve tiksiniç gelen, gene de ağıulu bir çekimle genç duygularını yönlendiren dünyalarından, tepelenen şefkatin üstüne kurdukları şiddet dolu sert hayatlarından, o hayatın beklenmedik ani çöküntülerinden olabildiğince uzak kalabilmek için.

Evliliğin dingin yüzeyinin altında kıpırdayan Feride'nin teniydi. Yaklaşan kırk yaşla birlikte içinde isimlendiremediği çöküntüler, yer sarsıntıları, toprak kaymaları oluyor, daha önce var olmayan ya da varlıklarından habersiz bulunduğu birtakım geometrisi belirsiz oyuklar uğıldayıp sızlıyordu. Özlem oyukları... Özlediği neydi? Daha önce mutluluk veren her şey yavanlaşmıştı. Sedat halinden memnun görünüyordu, sevdiği bir işi, sevdiği ailesi vardı. İğneyle kuyu kazmayı, yasal toplumcu faaliyeti inatla sürdürüyordu. Bu uğraşı, Feride'ye dolap beygirinin alınyazısını düşündüren ortak hayata, Sedat'ın açışından bir yön kazandırıyordu.

Feride kendileri, salt kendileri için bir şeyler yaşamaya hevesleniyordu, anısı kalacak bir şeyler. Dış ülkelere yolculuk, örneğin. Küçük şeylere de razıydı, Ankara Kalesi'nden şehri seyretmek gibi. Sedat konuşmaları zeki sözlerle, parlak fikirlerle güzelleştirmekte ustaydı da, hayatın küçük ayrıntılarıyla oynayarak günlere renk katmayı bilmiyordu. Feride Sedat'ın birlikte serüven benzeri bir şeyler yaşamaya hiç niyetli olmadığını çabuk anladı. Kocasının yüreği yorgundu. Birçok çiftin sıkıntıdan patlamamak için dünyaya yeni bir insan getirdikleri evredeydiler. Yazık ki Feride'nin çocuğı olmuyordu. Sedat'ın da Şirin'den başka evlat istediği söylenemezdi. Feride, evlilik denen hayat tarzının iki kişinin ilişkisine ya da iki kişinin o hayat tarzına sığmadığını görüyordu. Evliliğin yürüyebilmesi için, yönünü karı kocanın şahıs-

larından daha büyük bir varlığa çevirmesi gerekiyordu, bir tür adanmayla. Tanrı, vatan veya halk ya da çocuklar... Sadece birbirine bağlanmak yetmiyordu. Hedefin mal mülk olabileceğini düşünebilecek kadar burjuvallaşmamıştı, Feride. Zaten Sedat'la ortak mal mülkleri de yoktu. Şirin evlatlarıydı hiç kuşkusuz; gene de onlardan bağımsızdı. Daha çok bir emanetti Şirin, hayatın ve ülkenin emaneti. Karı kocayı vaktiyle yakınlaştıran, Sedat adlı erkekle Feride adlı kadının arasındaki çekim kimyası değildi; koşullardı. Ve şimdi, en azından Feride'nin açısından uzaklaştıran da koşullardı; ülkeydi, dönemdi. Feride böyle düşünüyordu. Belki de gelecek yıllarda böyle düşünecekti. Dört-beş yıl sonra başlarına gelseydi bu bunalım, Feride yeniden ülke için çalışmaya başlayabilir, o dönemde yükselecek siyasi dincilikle mücadele eden toplum kuruluşlarında kendine bir yer ve yön bulabilirdi. '90'ların durgun başlangıcındaysa -tortulu bir su birikintisinin durgunluğuydu bu- hâlâ devlet lisesinde öğretmendi ve bu ağır bir kısıtlanma demekti. Çevreci gruplara katılabilirdi belki ya da hayvansevenlere.

İşte o zaman Sedat'ın anaç kucagında unuttuğu kadının gövdesini hatırladı. Ferhat'ı özlüyordu. Hem de nasıl! Onu düşünüyordu. Feride'yi hırpalayan, etlerini çürüten, ailesinin yanında hiçbir ilişkileri yokmuş gibi uzak ve ilgisiz duran Ferhat'ı değil. Hiç aklına gelmiyordu o Ferhat... Mümkün müydü? İnsan on yıldır ölü olan birine yeniden nasıl sevdalanabilirdi? Bir gün ansızın, ince bir sızı gibi içinde kıpırdamıştı Ferhat. Önceleri, arada sırada yokluyordu, eski bir sancı... Ölüler nasıl özlenirse, öyle. Ama sonra, yerleşti kaldı, derin bir çöküntü... Feride yavaş yavaş emilmişti çöküntünün içine ya da birden düştü! Ne fark eder! Önemli olan, ayırdına varamadan kendini orada bulması, içindeki derin çatlakta. Ferhat'a duyduğu arzuyu özlüyordu. Kökleri karnında, dalları memelerinden fışkırıp Ferhat'a uzanan bir ağaçtı kadının arzusu. Kökler kasıklarına doğru ince ince dallanıp dağılıyor, tenini delip onlar da Ferhat'a uzanıyordu. Ka-

dın yeniden ağaç olmak istiyordu. Ferhat'ın dallarını kırıdığı, kırık arzusunu acıtarak derisine batırdığı aklına bile gelmiyordu kadının. Unutmuştu terk edip gitmelerini adamın. Yalnızlığın, bırakılmışlığın arzuya karışan keskin lezzetini anımsıyordu; acı yeraltı suları gibiydi. Ferhat'ın gözlerini anımsıyordu. Feride'ye dokunamazsa ölecekmiş gibi bakardı adam; tutku bıçaktı bakışlarında, saplanırdı; hasret ve ıstırapla yanardı gözleri. Bir çift erkek gözünün ona yeniden böyle bakabilmesi için, kadın kalan ömrünün yarısını verirdi, duraksamadan.

Sedat'ı seviyordu, kuşkusuz. Tenine dokunabileceği tek erkek oydu. Bir başka ilişki... hayır, düşünmüyordu. Sedat'la serüvenli bir cinsellik yaşasa, etindeki eski yaradan Ferhat yeniden toprağa, ait olduğu yere süzülüp akacaktı, biliyordu, geride sadece iz kalacaktı. Ama Sedat serüven sevmezdi. Oynaşmaya kadının başlamasından da hoşlanmazdı.

Feride'nin dokunuşu, sokuluşu talepkârlaşmasaydı, herhalde Sedat yanı başındaki bu insan sıcaklığından, bu anaç gövdeden rahatsızlık duymayacaktı hayatının sonuna kadar, Feride'ye çok da güçlü olmayan yönelişi yıllar geçtikçe hepten zayıflasa da. Eskiden birbirlerine yumulup öyle uyurlardı; şimdiyse yatakta aralarına dağlar girmişti. Feride'nin arzuladığı Sedat mıydı ki?.. Elindeki eski kumaştan yeni bir giysi çıkartmaya yeltenen tutumlu ev kadınları gibi davranıyordu Feride ve bu Sedat'ı çok kızdırıyordu.

Karısının kırk yaş bunalımı geçirdiğini düşünüyor, sabrı deniyor, ama bunalımın sonu gelmiyordu. Karı koca ters yönlerde dönen kısır ve sessiz döngülere hapsolmuşlardı. Her şeyi konuşabilen bu iki insan, aralarında düğümlenip kalmış dokunuşu ne çözebiliyor ne konuşabiliyorlardı.

Onun yerine hafta sonlarında, yemek tarifleri üstüne bol bol fikir alışverişinde bulunuyor, sebze bahçesini andıran mutfaklarında Şirin'e yeni tatlar pişirirken, kısık ateşte kaynayan, ağzı sıkıca kapalı tencereye dönmüş

ilişkilerinde buhar basıncının yükseldiğinden habersiz, bayağı eğleniyorlardı. İştahlı bir gençti Şirin, annesiyle Sedat Amca'nın çabalarını ödölsüz bırakmıyordu.

Feride, soğana sarımsağa bulanmış ıslak ellerini kuruladıktan sonra, ocak başında terini silerek balık çorbasına reyhan karıştıran kocasına arkasından sarıldı. Sedat'ta yanıt yok. Feride geri çekildi, Sedat işine devam etti. Feride kolay pes demezdi. İçinden bir ses 'Yapma!' diyorsa da, dinlemedi; adama gene sarıldı. Üstelik bacağını kocasının gövdesine dolayıp büktü ve erkekliğine dayadı. Sedat birden kollarını yana açarak hiddetle silkelendi, Feride neye uğradığını anlamadı, yere yuvarlanıyordu neredeyse. Sedat kadının hiç tanımadığı bir sesle bağırdı:

"Bu ucuz numaraları nereden öğrenirsin, bilmem!"

Feride'nin eli ayağı buz kesti. Başu dönüyordu. Kimdi bu yabancı? Kadının damarını kesseler bir damla kan akmayacaktı, öylesine büzüşmüştü derisi. Sedat hışım gibi geçti önünden.

"Karabiber nerede?" diye gürledi.

Feride sesini kaybetmişti. Biberliğe işaret etti.

"Toz biberi, demiyorum," diye esti savurdu, adam, "top biber nerede?"

Feride'nin vücudu yeniden ısınmaya başladı; öfkeydi bu.

"Nereye koyduysan ordadır, bıktım senin mutfak teferruatından!" diye bağırdı, yeniden bulduğu sesiyle.

Sedat mutfak dolaplarını birbiri peşine hiddetle açıp kapatıyordu. Boşa giden enerjiye hep hayıflanmıştır kadın, üstelik biberin yerini anımsamıştı. Almak üzere uzanırken, Sedat karısının kolunu hırsla silkeledi:

"Çekil başımdan!" Suratı korkunçtu.

Feride sendeledi ve radyatöre doğru savruldu, kalçasını çarptı, canı fena yanmıştı. Etinin acısını önemseyecek halde değildi. Sedat'ın o güzel ellerine takılmıştı gözleri, yabancı ellerine... Demir pençe...

Sedat durumu göz ucuyla gördü, Feride'nin bembem-

yaz kesilmiş yüzünü, ipincecik kalmış dudaklarını. Pişman olmuştu. Ne vardı bu kadar öfkelenecek! ‘N’oluyor bana?’ diye düşündü, ‘Deliriyor muyum?’

O anda, biber soslu cinsellik kavgasını ikisinin de belleğine, gerçekte içerdiğinden de aşırı bir şiddet izlenimiyle mühürleyecek bir talihsizlik yaşandı. Sahne anımsayıpta ala boyanacaktı. Sedat elindeki kepçeyi fırlatıp,

“Karıcığım!” diye Feride’ye atıldı. Kadın ellerini karına bastırmış evlat büyütememiş rahminden peş peşe dökülen avuç avuç koyu kıvamlı sıvıya dehşet ve hayretle bakıyordu. Hayır, Ferhat’ın zamanındaki düşüklere benzemiyordu bu pıhtılı kızıl çağlayan! Başka bir şeydi. Neydi? Sedat’ın kocaman elleri onu şefkatle kavramıştı. Kanın demirsi kokusu burunlarındaydı. Feride’nin ruhu ikiye yarıldı. Bir yanı Sedat’a sığınmak istiyor, öbür yanı bu kocaman adamın kaslı kollarından, ağır ellerinden tiksiniyor ve hayvani bir korkuyla ürperiyordu.

Feride ‘**total histerektomi**’ terimini işitmişti işitmesine, anlamını da bilmez değildi –rahmin ve yumurtalıkların çıkartılması demekti–, sözcüklerin bedeniyle, karşısındaki beyaz gömlekli yabancıнын hayatıyla bağlantısını kuramıyordu. Rahmi hiçbir iş görmemişti ki, niye böyle erkenden yorulmuştu? Kötü bir şaka mıydı bu? Karabasan mı?

Ferhat’ı özlediği ve hayatın en değerli özü elinden kaçıp gidiyormuş gibi umarsız bir telaşa düştüğü o günler, Sedat’ın yanında kocasına dokunmaktan korkarak ve hep meçhul bir dokunuşu derinden özleyerek –göğsünden boğazına tırmanan bir boğulma duyusuyla– uykusuz yattığı geceler, gerçekten de hayat ellerinden kayıymuş demek ki...

Başka bir görüş alın, rahatlırsınız. Gerçi farklı bir teşhis konacağını sanmıyorum.

Ses uzaydan mı geliyordu?.. Şirin'i bademcik ameliyatına götürdükleri günü anımsadı. O gün Ferhat'ın mahzun ve ciddi yüzünde ölümün dokunuşunu görmüştü. Sıranın kendisine gelebileceğini düşünmüştü tabii. Bir kurşun, bomba, molotof kokteyli... O yıllarda kim düşünmezdi ki. Sadece bir düşünceydi bu. İnsanın etinde kemiğinde hissettiği bir gerçeklik değildi. Bedeni ona hep 'Dayanacağız, atlatacağız' diye fısıldamıştı. Hele Ferhat'tan sonra, yaşamak zorundaydı, Şirin için. Şimdiyse altı aylık kar örtüsü altındaki Doğu toprağı kadar sessizdi gövde... Zavallı beden, hakkında başkaları ferman kesiyordu.

Sedat karısını kollarıyla sarmıştı. Sarılış belki de adam için eskisinden farksızdı, ama kadın için... Asıl olan patlayan fırtınaydı; öfke şimşeginin çakımında Feride, daha önce habersiz olduğu ve şimdi sözcüklerle tanımlamakta güçlük çektiği bir şey fark etmişti. Mutfak sahnesine zihnindeki buzlu camın ardından bakıp böyle saptıyordu. Aralarında fark ettiği bu buzsuz, camsı uzaklık yalnızca hırpalanmanın kırgınlığı değildi. Bir şey hissetmiyordu. Hiçbir şey. Şirin'e sevgisinden başka. Kocasının sarılması tiyatro oyununun parçasıydı. Katlanmak zorunda mıydı? Kavgadan söz etmiyorlar, yaşanmamış gibi davranıyorlardı. O gün Feride'nin tek belirgin kaygısı Şirin eve dönmeden hastaneye ulaşabilmektir. Şirin onu, ana yerine koyduğu, anası gibi sevdiği kadını kan revan içinde bulmamalıydı, daha pek gençti, bu yaşında kadınlığa dair unutulması müşkül acı bir hatıra edinmemeliydi. Cankurtaranda 'Kadınlar dokuz canlıdır. Kanamayı durduramazlarsa, alıverirler rahmimi,' diye yüreklendiriyordu kendini. Ve işte gerçekten de rahmin alınması gerekiyordu.

Endometrit adını verdiğimiziz

Endo... ne?!

bünyevi bir hastalığınız var. Tedavisi ope-

rasyon.

Peki ama, neden?..

Sorun etmeyin. Bu yaştan sonra doğurmayı düşünmüyorsunuzdur, herhalde. Kırk varsınız, değil mi? Bünyevi hastalıkların her zaman kesin nedenini bilemeyiz. Hor kullanmışsınızdır rahminizi.

Hor kullanmak? Kullanmamıştı ki...

Demek çocuğunuz yok! Vah, vah! Peki niçin rahim içi araçla doğum kontrolü yapıyordunuz? Demek gebe kalıyorsunuz da, düşük yapmaya yatkınlığınız var. Peki, neden hamilelik sürelerinizi yatarak geçirmediniz? Yaa... Demek doktorunuz bunu önermedi... Şaşacak şey... Yazık. Ha, işiniz çoktu... Vah, vah... İşiniz nedir? Demek öğretmensiniz. Öğretmenlerin işi bu kadar çok oluyor mu? Eveet... Rahim içi araç sizin bünyenize önerilmez. Demek, uyaran olmadı. Rahim içi araç paketlerinin üstünde mi yazmalı sakıncaları... İlahi hanımefendi... Sigara paketi mi bu?.. Sizin bünyenizdeki kadınlar için en uygun yol eşin korunmasıdır, tabii kabul ederse. Bu bizim ülkemizde her zaman biraz sorundur. Sizin için sorun olmazdı demek... Ama ne yapalım ki, gördüğünüz gibi işten güçten baş alıp sağlığınıza önemsememiştiniz. Bari bundan sonra dikkat edin.

Uzay boşluğundan gelen ses söyleyeceklerini noktaladı.

İkinci bir görüş için gittiği hekim kadındı... Sesi yüzüne ait değilse de, en azından atmosfer tabakalarından duyuluyordu.

“Bilirsiniz, biz kadınların derdi hiç bitmez, hamilelikti, doğumdu, düşüktü, kürtajdı derken, orta yaşta **histerektomiler** gelir gündeme. Ardından menopoz. Hepimizin başında. Dokuz ay yatarak hamileliğinizi doğumla sonuçlandırabilir miydiniz? Denenebilirdi tabii. Hekiminiz uyarmadı. Keşke başka bir hekime de danışsaydınız. Sosyal sorumluluklarınız vardı. Anlıyorum. Kocanızın kızını evladınız gibi seviyorsanız, mesele yok. Valla, bizim toplumun geleneksel yapısı olduğu için tabii, korunma işini biz hekimler de kadının üstünden düşünüyoruz haliyle. Çoğu kez kadın kendisi bunu istiyor. Kılıf takmak durumunda kalınca iktidarsızlaşan kocalar bile var. AIDS hastalığı ülkemize gelirse, bizim erkekler ne yapacaklar, hiç bilemiyorum. Ha, ha, ha... AIDS bizden korksun der bizim aslanlar. Valla, rahim içi araç kullanmasaydınız bile olacağı varsa olurdu, bu hastalık. Bu ikinci eşiniz demek. Siz, düşükten çekindiğiniz için korunuyordunuz, anlıyorum. Bu eşinizin de önceki evliliğinden çocukları var herhalde. Ha, onun ilk evliliği. Peki, acaba onun çocuğu oluyor mu? Bilmiyorsunuz. Hiç merak edip sperma saydırmadı. Anlıyorum.”

Bir toz taneciği kadar küçük ve yalnızdı. Ferhat'ın cenazesinde bu kadar ufacık ve çaresiz duyumsamıştı kendini. Evliliği, dost çevresi, umutlu ülküleri kerpiçtenmiş gibi dağılırken etrafında... Hayır hayır, o zaman Şirin

vardı. Sonra da Sedat. Şimdi, Şirin bile buzlu camın ardında kalmıştı. Dağılan bedeniydi. Kendine acıma huyu Feride'de yoktu. Ama... Örselenmiş, aldatılmış, ciddiye alınmamış, kullanılmıştı. Herkes onu aldatmıştı, doğa dahil. Kimse onu yeterince önemsememişti, kendisi *hariç değil...*

Sonraki günler, insanın kendi aslından başka bir şey olmayan gövdenin içinde nasıl da kıpırdamaktan bile ürkererek büzüşüp yaşayabileceğini öğrenecekti Feride. Bazen, donmuş duygular çözülüp yeniden hücrelere dağılıyor, beden –o dokunmaya korkulan kalıp– düşman olmaktan çıkıyor ve akıp giden kanın açtığı kanaldan yaşama bilinci yeniden ve ıstırapla varlığa doluyordu. Ameliyat masasının katı ve dümdüz teması, çiğ bir ışıkla yuktan dev gözlerle bakan lambalar, ağır bir uykuda kaybolacak katıksız korku ve kısıtılmışlık... Kaçacak yer yok! Bu kavrayışla birlikte gelen sükûnet, cesarete benzeyen kabulleniş...

Ve sonra, kasıkları boşalmış bir kadın gövdesi olmak. Bundan böyle her ay kanamayacak; bu iyi. Vücudu yarım... İnsan yitirdiği organlarının da yasını tutarmış demek, ölen sevgilinin ardından ağlar gibi... En değerli varlığından ayrılmışçasına yoksun...

Hormon düzeylerinde ani ve büyük bir değişme, bir azalma oldu. Vücut yeni duruma alışana kadar psikolojik sıkıntılar olabilir.

Tümceler bilmediği yabancı bir dilde mi söyleniyor? Kendi halleriyle –umutsuzluk, sevinçsizlik, boşunalık, gün ışığı bile parlaklığını yitirdi, bütün renkler karanlık– ne ilişkisi var bu sözlerin?.. Feride kendi hallerinde kaybolmuş... İçindeki çöküntüyü dışa vurmamak için kendince insanüstü bir çaba harcıyor. Bir amacı var: Çocuğu, ergenlik çağında kadınlığa dair sindirilmesi zor, acı bilgi-

ler edinmesin; henüz çok erken. Şirin esirgenmeli.

Ve sonra... Hiç işitmediği bir terim! **'Fistül'**! İyileşmeye benzemeyen bu ameliyat nekahetinde, yeni bir felaket gibi çarptı! Yıldırım gibi!

**Biliyorsunuz, vajina, mesane ve anüs birbirine komşu organlardır. Aralarındaki duvar zarımsı bir kastan ibarettir, yani çok incedir. Şimdi: Uterusunuzu, yani rahmi çıkar-
dık. Biliyorsunuz, rahim ağzı vajinaya açılır. Uterusu çıkartınca vajinanın o bölgesini kubbe gibi dikmemiz gerekir.**

Vücudumdan cansız bir şeymiş, sözgelimi bir binaymış gibi söz ediyorlar.

Bu işlem yapılırken, bazen, binde bir, üreter ya da anal duvara da bir dikiş geçebilir. Anal veya vajinal duvar, on gün sonra bu dikişi atar ve orada nekroz meydana gelir.

Nek... Ne?!.. Nekroze... Ne demek?!..

Vajinayla mesane arasında nekroze dokuda, bölgenin büyüklüğüne göre bir fistül oluşur.

"Yani şimdi, mesanemle vajinam arasında bir delik mi var?"

'Fistül' diyelim, 'çatlak'. Mesaneden vajinaya idrar kaçağı olur. Gayri iradi bir durum.

"Çare?"

Vücudum bozukluklarını dayatıyor, İstanbul şehri

gibi.

Mesane kendini onarabilir. Sonda takacağız, bir yandan da mesaneyi iltihaptan korumak için sürekli serum fizyolojikle yıkayacağız. Yatacaksınız. Onarma süresi yirmi gündür. Bu süre içinde fistül kapanmazsa, cerrahi müdahale gerekir. Yeni bir fistülün açılma veya eski fistülün cerrahi müdahaleye rağmen kapanmama riski %10'dur.

“Uzun sözün kısası cerrah hatasına kurban gittim, değil mi?”

Böyle düşünmeyin. Dikiş bilir misiniz?

“Hayır, biraz...”

İğneyi her zaman doğru yere batıracağınızdan emin olabilir misiniz?

“Ama ben bez parçası değilim! Bir insanım!”

Halinize şükretmelisiniz. Başınıza gelen, cerrahi komplikasyonların en basitidir. Ya ‘vajinal-anal fistül’ oluşsaydı!

Feride hatayı özgüvenleri zerrece zedelenmeden yüzüne karşı tebliğ eden beyaz önlüklü uzman kişilere boş gözlerle bakıyordu.

“Ben bir kadınıym,” dedi, iniltiye benzer bir sesle. “Düzelmese, ne olacak?”

Bunu o zaman konuşuruz.

Yetkililer heyetindeki tek kadının –hemşirenin– eli-

ni sımsıkı yakalamıştı Feride.

“Cinsel hayatım ne olacak?” diye sordu. Sesi isyancıydı. Feride, sesin kendinden izinsiz giriştiği bu protestoya şaşırdı.

Heyetin başındaki kır saçlı adamın sinekkaydı tıraşlı yüzünden belli belirsiz bir hoşnutsuzluğun gölgesi geçti. ‘Canıyla uğraşacağına, neler de düşünüyor, budala!’ der gibi horgörüyle baktı hastaya. Ya da Feride’ye öyle geldi.

Histerektomiye izleyen iki ayda ‘coitus’, yani münasebet kesinlikle yasaktır. Eşinize söylenmiştir.

“Bana kimse bir şey söylemedi.”

Eşinize söylenmiştir.

Heyet şefinin sesindeki yetki tonu iki misli güçlenmişti.

İki aya kadar durumunuz düzelmezse, yenden görüşülür.

Feride dik dik baktı hekime. Adamın yüz ifadesi değişmiş, hoşnutsuzluk tiksintiye dönüşmüştü; idrar kaçırarak bir vajinaya girdiğini hayal ediyor ve midesi bulanıyordu! Kesinlikle böyleydi. Ya da Feride’ye öyle geldi.

“Karın senin çişli çükünü içine alıyor, ama!” diye bağırdı!

Bu bayağı ifadeyi nereden ve nasıl bulduğuna şaşıtı kaldı! Annesi hayatta olsaydı ve kızının sözlerini işitseydi, kahrolurdu, herhalde! Feride’yle kimbilir kaç gün konuşmazdı! Heyetin ağırbaşlı yüzlerinde bir hayret ve dehşet anlamı belirmemişti. Feride haykırdığını sandığı tümceyi yalnızca içinden söylediğini fark edebildi, böylece.

Hissetmek... Karşısındakinin duygusunu sezip ka-

bul etmek, karşılık vermek... bütün bunlar gövdenin alt düzeyde de olsa sağlıklı işleyişini talep ediyordu. Histerektomi ertesinde, ameliyat sonrası ağrının gövde bütünlüğünü çözen şiddetinde, dileği yalnız bırakılmaktı. Etkisiz ve tepkisiz... Şefkat bile yoruyordu. Ağrının içinde kaybolmak... Ölüm isteydi bu. Ruhu değilse de gövdesi salt hayatta kalma güdüsüyle güçlenmeye başlıyordu ki, zar duvarda çatlak belirdi! Üç haftalık yeni tedavi süresinde yalnız kalmak istiyordu. Şirin bu meselenin ayrıntılarına vâkıf olmamalıydı. Nekahetin hastanede geçirilmesi daha doğrudu, o yüzden annesi eve çıkmıyordu, bu kadarcık bilmesi yeterliydi. Çocuk ana bildiği kadını vajinasından çıkan hortumlarla görmemeliydi. Sedat'tan Şirin'i tatile götürmesini rica etti. Kocasını öneriyi doğru bulmadı:

“Bir şeye ihtiyacın olabilir.”

“Haber salarız. Atlar gelirsin. Neye ihtiyacım olacak ki... Hastanedeyiz, işte.”

İşin gerçeği, Feride yanında kalan teyze kızından başkasına katlanamıyordu. Teyze kızıyla olmak iyiydi. Eskilerden konuşuyorlardı. Annelerinden, çocukluklarından, genç kızlığında veremden ölmüş, efsanesi taa onlara kadar ulaşmış diğer teyzelerinden... Birlikte aile sırları keşfediyor, bazen gülüyor, bazen ağlamaklı oluyorlardı.

Sedat gönülsüz gitti ama gitti. Her şeye rağmen tatile çıkmamasını, direnmesini, “Karımın yanında ben refakatçi kalacağım,” diye ısrar etmesini mi beklemişti? Ama Şirin yalnız bırakılmamalıydı.

Gövde biraz iyileşir iyileşmez şefkat ihtiyacının yeniden başlayacağını kestirememişti, Feride. Yanındayken, ona hep o uğursuz günü, o saçma ve dehşet verici kavga sahnesini çağrıştıran Sedat'ı yokluğunda özlüyordu.. Şirin'i çok özlüyordu. Yavrusunun küçücük ellerini... Hâlâ ufacıktı elleri... Yanında olsa, Feride'yi okşasaydı... Ferhat'ı özlüyordu, annesini babasını özlüyordu... Bütün ölümlerini geri istiyordu... Gençliğini geri istiyordu.

Belirsiz bekleyiş... Mesane kendini onaracak mı? Feride ağlama krizlerine tutuluyordu. Sağanak gibi... Önce ufkı kapanıyor, kararıyor, çatındıkça çatınıyordu ve göz yaşları seli kopuyordu. Ardından, bir süre ışıklı dinginlik. Teyze kızı Feride'ye çok özenli davranılması gerektiğinin farkındaydı. Derin düşüncelere dalmaya yatkın değildi teyze kızının yapısı; aşırılıklarla nasıl baş edilebileceğini bilen oturaklı bir sağduyusu vardı. Ve Feride'yi sürüklendiği uçlardan ortalara çekmeye çabalıyordu. Hastanın ışıklı anlarında çocukluklarını keşfe çıkıyorlardı. Bu yolculuk Feride'nin hoşuna gidiyordu. En azından bir süre hoşuna gitti. Yıllardan beri ilk kez Şirin'i ve bir erkeği kendinden önde düşünmüyordu. Kızını ve kocasını özlese de, zihnindeki bu yeni serbest alanda, hastalığına karşın bir tür oyunsu neşe buluyordu. Erkeklerden ve çocuktan önceki hayatının kayıp sandığını bir defineyi keşfetmenin heyecanlı merakıyla açıp kurcalıyordu.

Teyze kızlarının çocukluğu yıllar sonra gezilen harap bir köşk gibiydi. Sedef kakmalı sehpa, ipek püsküllü örtüler, sırma işlemeli bindallılar, oymalı ahşap saçaklarla bezeliydi, anılar. Kuyudan balkıyan ışıltılarla. Karanlık kuytularda küf kokuları, yıkılmaya durmuş kirişler, ayak basıldığı an delinmeye hazır çürümüş ahşap zeminler ve boğulmuş hıçkırıklar da vardı. Bir tuzaktı mazi. Onlar doğmadan önce ölmüş güzeller güzeli teyzelerinin hıçkırıklı öksürüğü... Streptomisin öncesinin son verem kurbanlarından. Feride'nin annesi dindar bir kadın değildi. Ama kız kardeşinin ölüm yıldönümlerinde aptes alır, başını örter ve bitmez tükenmez yasinler okurdu. O günler annesine asla bir şey söylenmez, ondan bir şey istenmezdi. Anne ölünceye dek soldurmadığı yasıyla kanadı. Ne garipti ölü teyzenin, zihinlerinde tanıdıkları biri gibi yaşaması! Ne garipti, ne zaman Ferhat'ın yüzünü bir kez olsun görmediği ölü karısını düşünse, yalnızca hayaliyle tanıştığı teyzenin Feride'nin imgeleminde belirmesi... *Aştan ölmüş...* Siyah saçları işlemeli kırlente

dağılmış, solgun bir zambağı andıran yüzü süzgül, ipek mendilinde kan lekeleri... Bu imgeleri çocuk zihinlerine kim yerleştirmiş olabilirdi, annelerinden başka! Şirin'in annesine ehliyetsiz bir sürücü çarpmıştı, suç sürücüdeydi. Ama, kim emin olabilirdi, o anda kadının ne düşündüğünden? Belki kaygılıydı, Ferhat gene terk edip gidebilirdi; belki çocuğunu özlüyordu, belki zihni pussuz olaydı kendini beceriksiz sürücünün hışmından koruyabilirdi. Kimbilir? Teyzeleri aşktan ölmüştü. Yalnızca zafiyet geçiriyordu; Heybeliada'daki halasının yanına yollamışlardı genç kızı. Süratle iyileşiyordu, çam kokulu arı havada. Sonra o uğursuz rastlantı. Doktoruna âşık olmuştu. Herhalde adam da böyle olsun istemezdi, o da sevdadan deliye dönmüştü. Nasıl davranacağını kestirememiş, ne karısını ne hastasını terk edebilmişti. Lavanta kokulu mektuplar. Çırpıntılı sevinçler... Genç kızın solgun yanaklarında sevdanın al benekleri kötü kaderin, telaşlı ecelin uğruları gibi belirmişti. Teyzeleri aşktan ölmüştü. Bir La Damme aux Camelia hikâyesi, bir Yeşilçam filmi gibi. Sanki Reşat Nuri Güntekin'in kaleminde çıkmış bir roman. Olmuştu, gerçektir.

Teyzenin kapalı panjurlar arkasından işitilen boğuk nefesi onları daha karanlık bir odaya iletliyordu. Orada Feride'nin annesi dert yanıyordu. Kime? Işık yeterli değildi, Feride göremiyordu. Ama işitebiliyordu. Kardeşsiz çocukluğu boyunca, odadan odaya sıkıntıyla gezerken, hep böyle yarım tümceler, büyüklerin sözlerinden kırık parçalar kulağına çalınmamış mıydı? Şimdi hasta yatağında, dipsiz kuyudan bilince yükselen unutulmuş sorular, bulmacaların kayıp parçaları...

"Bizi sevdiğimiz erkekler mahvetti," diyordu annesi. "Kardeşim öldü, onu güya tedavi eden adam yüzünden. Bense... Baksana, sinir illetlerine kardım. Ülser, spazm, ne ararsan var üstümde."

İşte tam da burada, Feride'nin bastığı ahşap zemin bel veriyor, kadın hasta yatağından geçmişin belirsizliğine yuvarlanıyordu. Annesi ne demek istiyordu? Her za-

man, Feride'nin babasından başka erkek sevmediğini övünçle söylemez miydi? Onu mahveden kimdi? Bir başkası mı vardı? Yoksa... Babası annesine ne yapmış olabilirdi? İçkisi, kumarı yoktu. Karısını, kızını severdi. Hava kararmadan evinde olurdu. Karısını ailesine ezdirmezdi. Ağzından kötü söz çıkmazdı. Eli asla kalkmazdı. Arkadaşlarıyla erkek erkeğe eğlenme âdeti yoktu. Annesine ne fenalığı dokunmuş olabilirdi?

Teyze kızı boşuna, Feride'nin hıçkırıklarını dindirmeye çabalıyordu:

"Örnek bir evlilikler vardı. İçtikleri su ayrı gitmezdi. At kafandan kuruntuları. Yanlış hatırlıyorsun. Varsayalım teyzem böyle bir laf etmiş. Kimbilir ne demek istedi. Sözün önünü sonunu bilmeden yorum yapılabilir mi? Tek bir söze bakıp koca bir hayat yargılanabilir mi?"

Feride sayıklar gibi sıralıyordu:

"Evimizde neşe yoktu, tıpkı Sedat'la son zamanlarımız gibi."

Feride'nin babası da mı Sedat'ın saklı öfkesiyle silahlıydı?

"Evimizde cinselliğin sevinci eksikti."

"Nasıl bilebilirsin?"

"Biliyorum işte. Kardeş gibiydiler."

"Aman sen de! Bir saatten sonra kardeş olmayan mı var? Yaşlılıklarını anımsıyorsun; tutup bir ömre yayıyorsun."

"Hayatımızda eksik olan her ne ise, beni de eksiltti. Susuz bıraktı."

Teyze kızı susması gerektiğini sezdi. Ağzından çıkacak her söz Feride'de belirmeye başlamış kanının bir başka cephesine ışık düşürmekten başka işe yaramayacaktı. Hasta kadındaki mazi izlenimi gitgide daha geniş, daha ayrıntılı ve daha berrak bir imgeye pekişmekteydi. Feride'ye sarıldı ve fırtınanın dinmesini bekledi.

Bu çocukluğa keşif yolculuklarının sonuncusu oldu.

Feride o gece bir düş gördü ya da uyku arasında derin bir anıya daldı. Annesiyle babası yataktaydılar. Çıp-

laktılar. Annesi babasını bebek gibi kucaklamıştı. Babası ağlıyordu. Küçük bir çocuk gibi sakın hıçkırıklarla ağlıyordu. “Hayatını mahvettim,” diyordu, “beni bırak, başka bir erkeği sev,” diyordu. Annesi çocuğunu büsbütün bağrına basıyor, “Mühim değil,” diyordu, “ben yalnız seni sevdim. Ben seni böyle de sevdim. Asla bırakmam,” diyordu. Kapıda uykusu kaçmış bir çocuk duruyordu. Bu garip ve içli sahneyi uykusuz gözleriyle içiyordu. Bir kız çocuğu. Hiçbir kitabın yazmadığı bir *ilk sahneye* tanık oluyordu.

MAZİ SAYFALARI 4

Anneyle Hayat – Babayla Hayat

Geriye bakınca Şirin, çocukluğumda güven duygusuyla iç sıkıntısının iç içe geçtiğini görebiliyorum. Hiçbir zaman, ya annemle babam boşanırlarsa diye bir kaygı taşımadım. Babamın annemi veya beni hırpalayacağı korkusunu hiç duymadım. Birbirlerinden gizlisi saklısı olan bir karı koca değildiler. Üstüne titrenen bir çocuktum. Varsıl değilsen de, yoksulluk, işsizlik bizden uzaktı. Uzun sözün kısası, mutlu bir çocukluktu benimki ya da ben öyle sandım.

Işıklı bir çocukluk değildi. Hep loş odalar, basık balkonlar, gölgeli bahçeler, radyoda hüzünlü fasıllar anımsıyorum. Belleğimde parlak renkler yok, tonlar hep gri, hep sönük. Hiçbir şey bol bulamaç değildi. İnsanların, ilişkilerin, elektrik enerjisinin değeri bilinirdi; her şey idareli kullanılırdı, öpücükler de kömür, gaz ve yağ da. Annemle babam açlık ve göç yaşamışlardı kendi geçmişlerinde. Dikkat etmişsen, gölgeli odalardan nefret ederim, evimde bütün elektrik lambaları açıktır.

‘Gölgeli’ bir çocukluktu benimki... Daha uygun bir sözcük bulamıyorum.

Annemle aramda erkeklerin gölgesi vardı, Şirin, babamla hastalığın, kalp hastasıydı.

Hastane yatağında iyileşmeyi beklerken bölük pör-

kök anımsadım. Ve sonra parçaları biraz olsun birleştirebildim. Kkken annemi ne çok severdim. Tıpkı seninle ben gibiydik. Hep el ele, yanak yanağa, karlı kış günlerinde. Aşkımız ilkokula kadar sürdü. Okula başladığımda, annemle eş çizmeler giyebileceğim için ne sevinliydim, benimkiler kkt tabii. O zamanlar, vitrinlerde, öyle çeşit çeşit, sözgelimi, botlar filan yoktu, '50'lerin başından söz ediyorum, yoksul bir ülkeydi burası, kışlarsa amansızdı. İtfaiyeci çizmelerine benziyordu, bizimkiler. İlerine, st üste örgü yn çoraplar giyerdik. Annemle ayağımızda eş çoraplar ve izmelerle, karlara bata çıka yürürken öyle gururlanırdım ki... Sonra ne oldu? Anımsayamıyorum. Bir şey oldu herhalde. Annemi kaybettim... Evet, dört odalı kk bir evde,  kişilik ailemizde anneme ulaşamaz oldum. Hasta mıydı? zgn müydü? Teyzemin yasını mı tutuyordu? Ben buluğ çağına girmiştim, o yaş dönemine mi? Babamı bulmuştum, daha önceleri kayıp olan babamı.

Hayır hayır, babam hep örnek bir aile reisiydi. Öyle iş gezilerine filan çıkmazdı. Biz mz, aslında hep burun buruna yaşadık. Gezmeye giderken, bir elimden annem tutmuş, birinden babam. Öyle ne çok fotoğrafımız vardır. '50'lerin örnek ailesi... Sık sık saklambaç oynadığımızı anımsıyorum. Acaba hayatımız saklambatan mı ibaretti? İkide bir birbirimizi kaybettiğimize göre! Dört-beş yaşlarımdan, hatta daha ncelerinden hayat sahneleri gözlerimde var. Ve o sahnelerde babam yok. Yüreği hoplatan, ie dokunan hiçbir anı.

Oysa sonra, yani ben on beş yaşlarında filanken babamla ne iyi arkadaş olmuştuk. İkimizi hep birlikte anımsıyorum, alışveriş ederken, bahçemizdeki ağaçlardan tepsi tepsi kiraz, kayısı toplarken, ders çalışırken, memleket meselelerini konuşurken, annemin misafirlerle sunmak için alıp gizlediği çikolataları keşfedip atıştırırken.

Babamın beni güzel ve akıllı bulduğunu biliyorum. Bana her an kırılabilecek bir bibloymuşum gibi davran-

mazdı. Annemin yanındaysa, neredeyse sakat olduğuma inanacağım gelirdi. Annem sürekli ve endişeli bir telaş içindeydi. Beni hep bir şeylerden koruma çabası ve çabasının yetersiz kalacağı kaygısı onu gözümde hepten sevimsizleştiriyordu. Küçükken sık hastalanırdım. Ondan mıdır, nedir, bilemiyorum. Aman grip olmasın, zatürreeye yakalanmasın, ya tifo mikrobu alırsa, evlerden irak, çocuk felci. Hiçbir aşı annemi tatmin etmiyordu. Sonra kaygıları erkeklere yöneldi. Ya erkekler beni incitirse... Erkeklere karşı bir aşı bulunmamıştı. Bir yandan da bir an önce evlenip çocuk çocuğa karışmamı istiyordu. Annemle hiç tam anlamıyla arkadaş olamadık, Şirin. Seninle ben gibi olamadık. Bu kadar yakın ve bu kadar yabancı olmak onu nasıl etkiliyordu, bilemiyorum. Ama bende, hem içimde hem çevremde bir boşluk, bir noksanlık yaratıyordu. Ve babam bu boşluğu dolduruyordu.

Babam ilk ciddi krizi geçirdiğinde çocuk sayılırdım. Sarsıldığımı anımsamıyorum. Belki de çocukların ezeli ebedi özsavunusuyla meşguldüm: Hastalığı yoksayıyordum. Belki de henüz babamı keşfetmemiş olduğum için umurum değildi. Bilemiyorum. Sonraki yıllarda babamı kaybetme endişesi taşıdım mı, diye kendi kendime soruyorum. Böyle bir kaygı anımsamıyorum. Ama, bak, ne anımsıyorum: Sofradayız, pilav yiyoruz. Babamın boğazına pirinç tanesi kaçtı. Bana yüzyıl gibi gelen bir süre nefes alamadı. Yerimden fırlamış, “Babacığım, babacığım,” diye çırpınıyordum. Müthiş bir korku ve ancak babamı gerçekten kaybettiğimde hissettiğim ıstırapla kıyaslanabilecek şiddette bir yitirme duygusu yaşadığımı çok iyi anımsıyorum. O anda kendimi anne, babamı da çaresiz yavrum gibi hissettiğimi de çok iyi anımsıyorum. Babam soluk aldı ve dünyalar benim oldu. Yüreğime el koyan umarsız acıma, ne bileyim, sözgelimi derin bir sızı gibi babama duygularına hep eşlik etti.

ZAR DUVARLAR

Gövdenin üç kapısı kadının apışarasına açılıyordu. Biri erkeği buyur etmek ve yeni doğana yol vermek için, ikisi sıvı ve katı atıkları uzaklaştırmak üzere. Sihirli koridorların ucundaydı kapılar. Minicik, daracık. Sihir duvarlardaydı... İnanılmaz ölçüde genişleyebilen zar duvarlarda, kilolarca sıvının, kocaman bir kafanın, bilek kalınlığında bir silindirin sığabileceği kadar bollaşabilen güçlü duvarlarda... Ve minicik bir kesige dayanamayacak kadar narin duvarlarda... Duvarların yapısı neredeyse aynıydı. Üçünün de kendilerine ait bilinçleri vardı sanki. Asal görevlerinin ötesinde, yapılarındaki bu benzerlik onları yakın duyu alanlarında buluşturuyordu. Oysa, her şeyi ancak parçalayarak tanıyabilen insan bilinci, kapıları asal görevleriyle kısıtlıyordu. Duvarlar doğalarına konan bu baskıdan hoşnut değildi. Kişiliğin dar iradesi, zamanlaması onlara vız gelirdi. Kendi iradeleri, kendilerine özgü bir saatleri vardı. Kadının mesane-vajina duvarı ameliyat iğnesi yarası almıştı. Zar duvarın iradesini bunca yıldır hiçe saymış kişisel bilinçten öç alır gibi bir iğne ucuna tahammül edemeyip iflas etmişti doku ve bütün cinleri başına toplanmıştı: İltihap salgıları, savunma hücreleri, tümü zar duvarda açılan deliğe üşüşmüştü. Kadının vajinası kan işemekteydi. Şimdi, hatıralarla birlikte sığındığı yatakta mesane-vajina duvarının gönlü-

nün olmasını, kendini onarmasını yakaran şu biçare kadının.

Feride ve Sedat birkaç yıldır, Ege'nin kıyı tepelerinde, makileri, zeytinlikleri yırtı biçme yayılmış tatil sitelerinden birinde ev tutuyorlardı. Tüm arkadaşları birer yazlık konut sahibi olmuştu. Mülk hırsı, üretken olmayan yatırımlar ve doğanın katli karı kocaya hâlâ itici geldiğinden yazlık mülke heveslenmemişlerdi. Gelgelelim, orta halli bir deniz moteline kısa tatili bile kaldıramıyordu bütçeleri; çadıra veya külüstür pansiyona da orta yaşlı bedenleri isyan ediyordu. Uzlaşmacı çözümü kiralık yazlık ev formülünde bulmuşlardı. Hem, bu sitelerdeki tatilciler onlar gibi kişilerdi. Akdeniz'in sık otelleri zaten Feride ve Sedat'a göre değildi... Yakın Doğu'nun ucuz tatil cennetine dönüşmüş ülkelerinde, buralara dolmuş Avrupalı lümpenlere katlanmak ağırlarına gitmez miydi?

Feride'nin ameliyat geçirip cerrahi komplikasyona uğradığı yaz mevsiminde işte gene böyle bir ev kiralamışlardı, olacaklardan habersiz.

Sedat Şirin'i oraya götürdü. Şirin birkaç yılda epey arkadaş edinmişti sitede. Sakin ve güvenli ortamda gençler büyük kentlerdeki yaşantılarına göre alabildiğince serbest davranabiliyorlardı. Sedat Şirin'i merak ediyorsa da, kızının sağduyusuna güvenip onu kendi haline bırakmıştı. Başka bir seçeneği yoktu zaten. Karısı ve ülke için çifte kaygının kısılcığında bir de kızını kollayacak enerjiyi bulamıyordu. Sedat Feride'nin kendisinden rahatsız olduğunu sezmişti. O nedenle ısrarcı olmamıştı Ankara'da kalmak için. Belki bu ayrılık ikisini de onarabilirdi.

Yüreğine karasu gibi çöken sıkıntıyla ancak çalışarak baş edebiliyordu. Gönüllü eğitim verdiği derneğe, Güneydoğu'da tırmanan isyancı Kürt hareketi üstüne bir çalışma kaleme almaya söz vermişti. Derleyebildiği bel-

geler yanındaydı; metni oluşturacak zihin yoğunlaşmasına ve berraklığına kavuşabilmek için gecenin sessizliğini beklemek zorundaydı.

O saatlerde –Şirin ay ışığında arkadaşlarıyla dans etmektedir– insanı canından bezdiren sıcak ve Feride’yle her günkü telefon konuşmasının etkisi biraz hafiflemiş oluyordu. Çatlakta hâlâ düzelme yoktu... Ama ümit hâlâ vardı...

Sedat önünde, Anadolu’nun kimsesiz bozkırları gibi bekleyen boş kâğıda düşüncelerini geçirirken, kaygıyla ümit arasında uzanan Sırat Köprüsü’nde dengede kalabilmek için hiçbir gözün tanık olmadığı ölesiye bir çaba harcamaktaydı.

“Memleketimizde meydana gelen çatlak yakında hepimizi yutacak kadar büyüyebilir. Böyle bir çatlak baştan beri, yani Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana vardı da, baskı sonucu büyüdü mü? Kanımca, Kurtuluş Savaşı’nı birlikte dövüşmüş, Osmanlı’nın mirasçısı Anadolu, Mezopotamyalı, Balkan ve Kafkas kökenli halkları ortak bir yurttta, ortak dilin çevresinde buluşturan tarihi zaruretler ve halkların tarihi alışkanlıkları (örneğin bin yıldır birbirlerinden kız alıp vermeleri) ortak bir bilinç kurmaya elverişli olduğu kadar zedelenmeye de açıktı. Cumhuriyet’i kuran güçlü iradenin yapısında narin bir malzeme mevcuttur. Bu kırılganlığı etnik bir mesele olarak teşhis ve tedavi etmeye kalkmak büyük bir yanlışlık olur. Tedavi mümkündür, teşhisi doğru koymak koşuluyla. Cumhuriyet’in yumuşak karnı toprağın ta kendisidir ve bu tamamen sınıfsal bir meseledir.”

Çabası boşunaydı, dikkati karısının karnına doğru dağılıyordu. Feride’nin rahminin yitimi ve vajinasının yaralanmasıyla sonuçlanan olaylar dizisinde kendisine düşen sorumluluk payını mutfak kavgasındaki hoyratlığında odaklamak duygusal bir yaklaşımdı; bunun farkındaydı. Ama, sorunlara çeşitli açılardan yaklaşılmaya

eğitimli zihni başka yönlelere de işaret ediyordu. Prezervatif kullanmış olsaydı, belki olaylar bu doğrultuda gelişmeyecekti. Niye aklına gelmemiştii! Feride onu uyar-mamıştı ki! Uyarmalı mıydı? Neden evliliklerinin başın-da kendileri için uygun doğum denetimi yöntemini uz-manlara danışmamışlardı? Güzel de, Feride son şanssız-lığa uzmanların ellerinde düşmemiş miydi? Feride Fer-hat'ın zamanında da rahim içi araç kullanıyordu, anla-şılan, karısı sesini çıkartmamış, Sedat da durumu öylece kabullenmişti; Feride'nin karnının sorun çıkartabileceği aklına bile gelmemişti.

“Kurtuluş Savaşı'nın ve Cumhuriyet'in öncü kadro-ları tarihsel koşullar gereği feodaliteye de dayanıyordu ve Cumhuriyet devrimci döneminde feodaliteyi bertaraf etmedi, edemedi. '930'ların ortalarından itibaren, Cum-huriyet hükümetlerinin başlangıçtaki görelî sol -halkçı-tutumdan giderek genişleyen bir açıyla sapmaları sonu-cu, daha önce hükümet programlarında bulunan toprak reformu gündemden tamamen uzaklaştı. Aşîret iktida-rını merkezi iktidara devretmek istemeyen Doğu feodal-lerinin kaçınılmaz tasfiyesinden sonra, kolaycı bir tu-tumla yandaş feodallerle işbirliğine gidildi; kitlelerden se ses gelmiyordu. Cumhuriyet hükümetleri ve Cumhuri-yet'in yurttaş çoğunluğu durumu çözümlenmiş varsayıp öylece kabullendi. '930'ların sonlarından '970'lerin son-larına kadar geçen kırk yıllık sakin sürenin yeni bir pat-lamanın iltihaplanma dönemi olabileceği ne yöneticile-rin ne de halkın ciddi biçimde aklına gelmiştir.”

Saat 02'yi geçmiş, Şirin hâlâ dönmemişti. Sedat ça-lışmaya ara verdi; balkona çıkıp karanlıkta Şirin'i bekle-meye koyuldu. Feride yanındayken Şirin'in sorumlulu-ğunu taşımak hiç ağır gelmezdi. Ama, şimdi, ne yapması gerektiğini kestiremiyordu. Bütün ilişkiler gövdenin zar duvarlarına benziyordu; yüklen yüklenebildiğin kadar, esnedikçe esniyor, sonsuz bir sağlamlık yanılsaması ya-

ratıp kişiyi aldatıyordu. Ve sonra... sırça gibi 'çıt' edip kırılıyordu. Sedat süratle bir 'çıt' noktasına yaklaşmakta olduğunu hayvani sezgileriyle ayırmıyordu, zihni sağlamlık konusunda akılcı güvenceler üretmekle meşgulken. Şirin'le de böyle bir noktaya varmak istemiyordu.

Kızında ilginç bir çekicilik vardı; sitede yaşına uygun ne kadar oğlan varsa Şirin'in peşine düşmüştü. Şirin hayranlarından bir gün biriyle, ertesi gün öbürüyle geziyor, tavırlarıyla hepsine kardeşçe yaklaşıırken, ısıltılı oynak gözleri, kıvrak gülüşü herkese mavi boncuk dağıtıyordu. Sedat'ın yüreği ağzına geliyordu, oğlanlar arasında kavga çıkacak diye! Bir şey olmuyordu. Genç kızın delikanlılara kendine özgü bir dürüstlikle, neredeyse anaç bir şefkatle davrandığını Sedat'ın anlaması biraz zaman aldı. Son yıllarda, gençlerin arasında güven duygusu diye bir şey kalmadığını Sedat öğrencilerinde hüznlenerek gözlemlemekteydi. Kim kime güveniyordu ki artık Türkiye'de! Şirin'e güveniyordu arkadaşları, oyuncu gönlünü bile bile.

Şirin bir denge durumuydu. Gövdesinin inceliği kemik, kas ve yağ dokularının belirgin kadınsılığını, yüzünün çocuksu, muzip anlamı ağız, çene, dudak yapısındaki kösnüllüğü örtüyor ya da dengeliyordu; fiziğinden yayılan dişilik ışınları irkiltmeden, yavaş yavaş ama kalıcı bir etkiyle nüfuz ediyordu karşısındakine. Şirin henüz varlığını çevreleyen ayladaki gücün farkında değildi. Ve bu, onu büsbütün çekici, hatta tehlikeli kılıyordu. Sedat, plajda daha yaşlı erkeklerin, hatta kendi yaşındakilerin bile Şirin'den gözlerini ayırmakta zorlandıklarına can sıkılarak tanık oluyordu. Yetişkin kadınlar şefkatle, kendinden küçük kızlar imrenmeyle, yaşıtı kızlar kıskançlıkla bakıyorlardı Şirin'e. Şirin çapraz bir çağrışımla Sedat'a gençliğini anımsatıyordu. Delikanlılığında o da böyle ilgileri gövdesinde toplardı. Bin yıl kadar önce...

Şirin,

"Beni mi bekledin?" diye şefkatle sordu.

"Evet, kızım."

“Merak etme, demedim mi sana?”

“Köpekler uluyor, sağda solda.”

“Onlar, sıcaktan uyuşmuş köpekler. Hem, beni aslan gibi iki delikanlı getirdi.”

“Gene de huzursuz oldum, işte.”

Şirin içten gelen bir sevgiyle kollarını Sedat’ın boynuna doladı,

“Babacığım,” dedi. Onu öptü ve yatmaya gitti.

Sedat’ın dünyası apansız değişivermişti; tüm evren ona bağışlanmış gibi mutlu, varıl, güçlü duyumsadı kendini. Şirin ona ilk kez ‘baba’ demişti. Hayat ne inanılmaz sürprizlerle doluydu! Hep ‘Sedat Amca’ derdi. Nasıl seviyordu şu çocuğu, gözlerini yaşartan bir şefkatle! Ne garip... Karısının üvey kızı! Şu anda hayatındaki en değerli varlıktı! Feride’yi de Şirin’e duyduğu bir şefkatle seviyorsa, elinden artık başka türlü sü gelmiyorsa, bu, Sedat’ın suçu mu sayılmalıydı?.. Hayat insanlarla alay mı ediyordu? Aralarındaki cinsellik neredeyse tamamen sona ermiş bir evli çiftte, kadın şehvetten yanmışçasına kadınlık organlarını yitirmişti....

Dişilik hormonları sihirlidir; değdikleri yeri gençleştirir, deriyi, damar cidarlarını, eklemleri. Kadının dokuları küskündü. Neredeydi otuz yıldır onları besleyen sihir... Apansız kurur muydu deniz? Zar duvarlar kızgındı, hem yara almışlardı hem onarıcı tılsımın kaynağı kurumuştı. Mesaneyi yıkayan serum çatlağın çevresindeki öfkeli tepki iltihabını söküp atmaya yetmiyor, bu çetin oluşumdan kurtulmadıkça çatlak kapanmıyordu.

Yirmi gün dolmuş, ümit kalmamış gibiydi. Ufukta yeni bir cerrahi müdahale görünüyordu.

Sedat Kürt sorunuyla cebelleşir, Şirin bir yanında bir hayranı, öbür yanında diğeri, plaja uzanıp yıldızları seyrederken, uykusuz Feride hastane yatağında hayal kuru-

yordu. Kaderci bir insan olsaydı, kendini olayların akışına emanet edip daha dingin bekleyebilirdi. Her zaman, en kötüye hazırlanmaktı alışkanlığı. İkinci ameliyatı göze alabilmek için, kazaya, zulme uğrayanları bir bir anımsıyordu. O da onlardan biriydi, işte. İnsanların bu kadar kolay ölebildiği bir ülkede, hekim hatasına kurban gittim diye karalar bağlamaya ne hakkı vardı! Bu düşünce ona cesarete benzeyen bir sükûnet armağan ediyordu. Kaygının hafiflemesiyle, sükûnetin kayıtsızlığa, uyuşukluğa ve çöküntüye adım adım ve kaçınılmaz biçimde dönüşmesi arasındaki mutluluk benzeri anlarda hayal kurarak kendini ödüllendiriyordu. Yaşamda en çok sevdiği varlığı, kızını düşünüyordu. Bir oyun icat etmişti: Bugünkü genç kız Şirin'den yola çıkıyor, çocukluğa, ilkokul formasıyla koşturduğu günlere, daha eskilere, Şirin'i ilk tanıdığı zamana yollanıyordu. Bodrum'da bir balıkçı meyhanesinde, minicik, şirin mi şirin yavrunun kendiliğinden kucağına yerleştiği geceye. Şirin'in yanağını yanağında, elini elinde, küçük bedeninin ılık basıncını kucağında hissediyordu. Öyle güçlü bir duyumsayıştı ki bu... Buraya kadar anımsamaydı. Sonra düşünme başlıyordu. İki yaşında tek tük sözcüklerle konuşan, bir yaşında ayağa kalkmaya çabalayan, dokuz aylık emekleyen, altı aylık süt dişlerini çıkartan Şirinleri hayal ediyordu. Süt bebeklerinden yayılan o hayvani şefkat çağrısı, o hafif ekşimtırak koku... Şirin katıksız bir güvenle başını Feride'nin göğsüne dayıyordu; minicik boynunda bebeklere has kırışıklıklar... Şirin ufalıyor, ufalıyor, Feride'nin bacaklarının arasına saklanıyordu. Garip bir sanrıydı bu, belki delilikti; ama Feride'yi sağaltıyordu. Şirin'in karnında rahat, memnun uyukladığını, yavaş yavaş hareket ettiğini, kimi kez tekmelediğini hissediyordu. Gövdesinin iç kıvrımlarını hissediyordu, Şirin onlara dokundukça... Şirin bir damla oluyordu, yaralı vajinasından süratle kayıp olmayan rahmine sığınyordu. Hayır, Ferhat'ı özlemiyordu. Şirin'e büyüyecek bu damla nereden, kimden düşmüştü Feride'nin

karnına?.. Belki tüm yaşamdan. Damlacık Şirin, cenin oluyor, büyüyor, Feride'nin vajinasını zorluyor, halkalı kasları aç aça yumuşacık bingıldaklarıyla küçücük saçlı kafasını, yumuk yumuk kırmızı suratını gün ışığına uzatıyordu. Bebeğin başı çıkar çıkmaz –kıvamlı bir sıvıyı andıran gövde akıverir kafanın ardından– loğusanın tüm bedenini en ince çizgilere kadar saran ani gevşeme benzeri karşı konmaz bir ferahlama Şirin'le birlikte doğuyordu kadının varlığına.

Aynı saatlerde Ege Denizi'nin kıyısında Şirin, şen kahkahaların, edalı gülücüklerin, incir çekirdeğini doldurmayan sohbetlerin altında hep Feride'yi düşünüyordu. Cıvıltısına bir an olsun ara verse, kaygı onu yutuvercek sanıyor, o nedenle hiç sessiz ve devinimsiz kalamıyordu. Şirin'in varlığı kendisine en uygun yaşama ritmine yanında en az iki sevgili varken kavuşuyordu. Cömertçe sevilmiş ve özgür... Şirin gerçekte, çocukluğunda onu kuşatan ortamın benzerini genç erkeklere yansıtmaktan başka bir şey yapmıyordu. Hep en az iki ailesi olmuştu. Hep çok sevilmişti. Ve hep onu sevenlerle arasında bir dokunulmazlık alanı bulunmuştu. Küçücük yaşında uğradığı felaketlerin ona kazandırdığı bir tür saygı mesafesiydi bu. İnsanlar ondan çekiniyorlardı, çocuğun başından geçmiş acılar onları ürperttiği için. Bu mesafe Şirin'in özgürlüğüydü. 'Çift' denen kapalı kutunun içinde hareket serbestisinin pek kısıtlı olduğunu Şirin çabuk fark etmişti. İki kişinin yönü hep birbirine dönük olmalıydı. Üçlü, dörtlü gruplarda çocukluğunda onun olan özgürlük alanını yeniden ele geçiriyordu. İşte, delikanlıların hiçbiri Şirin'in aklının çok uzaklarda olduğunu fark edemiyordu, birbirleriyle yarışmaktaydılar; ve bu yarış tüm dikkatlerine el koymuştu. İki âşık oğlanla, bir kararsız kız yerine, şurada kumlara uzanıp karşı sahili, Midilli'nin ışıklarını seyredenler bir kız bir oğlan ol saydı... Hemen denetim başlardı, sorular, sorular... Niye dalgınsın? Ne düşünüyorsun? Yoksa beni sevmiyor mu-

sun?

Aysız bir geceydi ve yıldızlar gerçekten yağmur gibiydi. Herkesin bir yıldızı varmış ve insan ölünce bir yıldız kayarmış... Doğru muydu? Ateşböcekleri gibi ışıltılı bir yay çizip sönen yıldız parçaları Şirin'in yüreğini çizecek kayıyorlardı, boşlukta ince bir sızı... Öz anne babasının imgeleri, değerli bir madalyonda saklanan fotoğraflar gibi duruyordu genç kızın duygularının bir ucunda. Hayatın içindeyse Feride ve Sedat'tan başka anne babası yoktu. Yaz gecesinde mutluydu Şirin; kim olmaz ki, on altı yaşındaysa ve birçok oğlan ona âşıkça... Mutlu olmak acı çekmeye engel değildi ki... Şirin bir sevgi denizinde yüzüyordu. Asıl su kütlesi Feride'ydi; ve evet, Sedat'tı. Öbür ilişkiler yüzey çırpıntılarından ibaretti. Ve şimdi bu deniz aysız ve yıldızsız bir gece gibi saydamlığını yitirip belirsizliğin karanlığına bürünüyordu. Şirin annesini ne kadar yoğun düşünürse, düşüncelerinin o denli hızla kanatlanıp sahilden iç kısımlara, Ankara'ya, Feride'ye ulaşacağına ve iyileşmesine yardım edeceğine inanıyordu.

Bir sahne gitmiyordu gözlerinden. Bu siteye ilk geldikleri yazdı. Şirin daha çocuktı. Koyun batı ucundaki kayalık tepeye kartal yuvası gibi konmuş diskodaydılar. Yıldızlar öyle yakın... Rüzgârın ve dalgaların sesleri müziğe karışıyor. Diskonun ışıkları kocaman çiçekler, rengârenk gezegenler gibi dönüyor. Şirin ve Feride dans ediyorlar. Feride'nin güneşten yanmış teni esmer bir yıldız gibi ışıldıyor. Beyaz bir giysi var üstünde, kocaman lacivert-yeşil çiçekli, diskonun ışıkları gibi. Şirin neşeyle sığıyor annesinin çevresinde. Ona bakmalara doyamıyor. Feride bir gece güneşi sanki ve o çevresinde sevinçle dönen gezegen. Annesiyle yavrusu... Sedat nerede?..

Şirin'in içinde, bir ucu hâlâ çocukluk gereksinimlerinden kurtulamamış genç bencillikle yetişkinlere özgü gerçekçi merak çatışıyordu. Kaygıyı yoksay, şu ânın güzelliğini kana kana iç diyordu bir yanı -aynen öyle yapıyordu Şirin-, Feride'nin durumu ciddi diye haber veri-

yordu öbür yanı –uyarıya kulak vermemezlik edemiyordu Şirin–.

Sonunda gerçeklik tutkusu baskın çıkacak, Şirin saklanılanı öğrenmeye girişecekti. Bu, hiç de zor olmadı. Kendine özgü şirinliğini kullanarak söylenenleri, kulağına çalınanları, gizlenenlere dair kestirimlerini bir arkadaşının kadın-doğum uzmanı ablasına aktardı ve durumu anladı. Feride'nin korktuğu gerçekleşmedi; Şirin özvarlığına yönelik kaygı-kuşku bunalımına düşmedi. Feride tüm anneler gibi, kızının özgüveninin boyutlarına dair yanılmış, onu olduğundan kırılğan sanmıştı. Şirin'in tepkisi Feride'nin iyileşeceğine dair güçlü bir inanç ve derhal Ankara'ya dönmek için ısrarcı bir arzuydu.

Sedat çekimser kalıyor, Feride'nin fevriliğinden çekindiğini ileri sürüyordu. Bir ara elindeki çalışmayı bitirmesinin gerekliliğinden dem vurdu. Şirin Sedat'a içerlemişti. Uzun yıllar sonra, hâlâ sevdiği üvey babasından söz ederken, “Erkeklerin ne kadar korkak davranabileceklerinin hayatımdaki ilk ciddi örneğine tanık oluyordum,” diyecekti. Şirin'in aklına esen, otobüse atlayıp Ankara'ya tek başına dönmekti. Sedat ölçüsüz incinmişti. Şirin adamın birden yaşlanan yüzünü görünce üstelemekten vazgeçti.

“Dediğin gibi olsun, ama yanlış yapıyorsun, baba. Şu anda bizim yerimiz annemin yanıdır. Buraya hiç gelmemeliydik. Dilerim bu kararına pişman olmazsın.”

Sedat karşısındaki küçük kadını yorgun bir hayretle seyrediyordu. Çok uzun zamandan beri –herhalde anne-annesinin hayatta olduğu günlerden bu yana– ilk kez biri yüzüne karşı hatalı olduğunu apaçık haykırmaktaydı! Adamın nutku tutuldu.

İki gün sonra Feride, Şirin'den acele postayla gönderilmiş şu mektubu aldı:

“Anneciğim,

Başına geleni öğrendim. Benden niye sakladın? Ben çocuk muyum? Burada bilgi topladım; iyileşeceksin, hiç merak etme. Hem, ben sana bakarım. Seni hiç yalnız bırakmam. Her tarafın çiş akıtsa bile seni severim. Hem, bizim kapıcının kızı annesini severken ne diyordu, hatırlasana! ‘Canım annem, kanım annem, çişim annem, bokum annem.’ Sen çok güzel bir kadınsın, çişli bile olsan.

Seni seven kızın Şirin

Not: Çok kısa sürede Ankara’dayız. Sedat Amca da çok üzgün. Ne yapacağını bilemediğinden kendini çalışmaya verdi.”

Mektubu okuduktan sonra Feride’nin belleğinde bir anı canlandı. Yazlık sitede geçirdikleri ilk tatildi. Şirin’le diskoda dans ediyorlardı. Şirin henüz çocuktı. Işıl ışıl kara gözleri, minicik burnu, kiraz dudakları, inci dişler, çukur yanakları, kısacık kesilmiş saçlarıyla bir sevinç topu gibi zıp zıp zıplıyordu Feride’nin çevresinde. Saçları bile gülüyordu, dişleri gülüyordu, minicik kırmızı elbisesi neşeyle uçuşuyordu. Anneyle yavru... Aralarında rüzgârda dalgalanan güçlü bir çekim vardı. Sedat neredeydi? Feride’nin belki de en değerli anısıydı. Hayatının bir işe yaradığını, somut bir anlam taşıdığını yaz gecesinin görkemli güzelliğiyle sarmalayıp ona gösterdiği için...

Birkaç saat sonra Feride’deki idrar kaçağında uzmanların deyişiyle ‘radikal bir azalma’ oldu.

Sevgi bir mucizedir.

ISTIRAP SINAVI

Uzmanlarca artık beklenmez olmuş bu gelişmenin enini boyunu saptamak üzere Feride'yi muayeneye aldılar. Mesanesini koyu mavi bir sıvıyla şişirdikçe şişirdiler, vajinasına gazlı bezler tıktılar ve çatlaktan kaçan maviye boyanmış idrar miktarına göre çatlağın boyutlarını yeniden ölçtüler. Anestezi altında yapılması gerekli bir müdahaleydi bu. Devlet hastanelerinin ezeli ebedi derdi kısıtlı imkânlar yüzünden hastaya deyiş yerindeyse bağırtı bağırtı uygulanmıştı. Anestezikler daha vahim müdahaleler için saklanmalıydı. Feride bağırmamış, dişleriyle dudaklarını parçalamıştı sadece. O sırada Türkiye'nin kimbilir ne çok yerinde, elden ele değişen kirli paralarla ne usulsüz ihaleler bağlanıyor, kimbilir hangi uyuşturucu veya silah kaçakçısı kızının ya da oğlunun düğünü için, yedi iklime şan olsun diye emeksiz kazandığı yüz milyonları savuruyordu! Neyse ki ne hastanın ne hekimlerin ruh durumu hayatla alay eden bu çelişkiyi düşünmeye elverişliydi; birinciye acı ve kaygı el koymuştu, öbürlerine mesleki dikkat. Böylesi çok daha iyiydi kuşkusuz; yoksa kişi çıldırabilirdi.

Müdahale odasına getirildiğinde, Feride'nin baldırları titriyor, ağzı kuruyordu. Kısıtırılmış bir hayvan gibiydi. İşkence mekânına götürülenleri anımsayıp toparlanmaya çalışıyordu. Acıya tümüyle teslim olsa, belki kolay-

laşacaktı sınav, kendinden geçebilirdi. Ama dayanmaya, direnmeye çabalıyordu. Ve utanıyordu! Yedi-sekiz erkek, yüzlerinde büyük bir ciddiyetle *fistüllü* hastanın apış- arasına kafalarını sokmuşlardı. Sık karşılaşılan vakalar- dan değildi bu ve genç hekimler doğal olarak öğrenmek istiyorlardı. Harekâtı ‘uzaydan gelen ses’in sahibi yöneti- yor, açıklamaları duyuluyordu. Feride bu erkekler kala- balığındaki tek kadının -hemşirenin- elini can havliyle yakalamıştı gene. Ama hemcinsinin elinden avucuna, hiçbir duygudaşlık akmıyordu. Hemşire yakında kürtaj geçirecekti, kadınları bekleyen riskleri unutmaya çalıştı- ğı sırada, bacaklarını açmış, en tatsız olasılıklardan biri- ni sergileyen şu kadına enikonu öfkelenmekteydi. Feride mesanesinin patladığı, vajinasının paramparça olduğu kanısına varmıştı. Demek insanın içine cop sokulması böyle bir şeydi! Karnının içinde bir bomba infilak etmek üzereydi!

Orada, öylece bacakları havada, o savunmasız ko- numda, zar duvarlarına yüklenen insafsız basınçla ve onu bir deney hayvanı gibi izleyen erkek gözlerinin altın- da, Feride’yi o güne dek Feride yapan bilinç katmanları dilim dilim dökülüyordu. Bütün suçlarının cezasını çeki- yor, kefareтини ödüyordu. 12 Mart işkencecilerinin elinde tüm derisine kan oturan Sedat’ın, 12 Eylül öncesinin di- vane çocuklarının elinde can veren Ferhat’ın kaderlerine ortak olamamıştı. Onlar acı çekerken yanlarında buluna- mamış, ellerini tutamamıştı. Hapse düşmüş, işkence gör- müş diğer arkadaşlarının başlarına geleni paylaşa- mamıştı. O kadar genç insan ölmüşken ve hâlâ ölüyor- ken yaşamıştı, yaşıyordu. Ferhat’ın ilk karısı otomobil te- kerleri altında parçalanırken, o yaşamıştı. Annesi kızın- da bir dert ortağı bulamadan ölüp giderken, o yaşamıştı. Zavallı teyzesinin aşktan ve veremden öldüğü yaşı çok- tan geride bırakmış ve yaşamıştı! Kendi vücudunu ihmal ederek, hor kullanarak yaşamıştı. Suçları bunlardı.

Ve işte pul pul dökülüyordu hepsi!

Sedat komünistlikten dolayı tıp fakültesinden atıl-

mayaydı, ne kadar şefkatli bir doktor olurdu, diye düşünmüştü Feride hep, yazıklanmıştı. Artık, emin değildi. Belki o da tıp endüstrisinin bir aleti olup çıkardı...

Nihayet olay bittiğinde, zar duvarlarının yerinde durduğunu hayretle öğrenecekti.

Onu boş bir çuval gibi yatağına bıraktılar. Teyze kızı sevinçle ellerini çırpıyor, uzaydan gelen sesin sahibi ilk kez gülümsüyordu. Feride müjdeyi algılayabilecek durumda değildi. Hekimler çekildikten sonra, teyze kızı,

“Görüyor musun, fena insanlar değil hiçbiri. Onlar da kaygılıydılar, ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Aksilikleri o yüzdendi. Bak, iyi sonuç alınca hepsinin yüzü güldü,” diyordu, “küçük bir mucize olmuş, onarım süresi geçtiği halde mesanen iyileşebilmiş.”

“Öyle mi?” dedi Feride. Derinlerden gelen yorgun sesi kendine yabancı...

“Evet, evet. Delik baştan serçeparmağının ucu karmış, çok şükür şimdi topluigne ucu kadar küçülmüş. Artık ikinci ameliyat zaruret değil. Senin kararına bağlı. Böyle de sürdürebilirmişsin hayatını.”

Genç bir hekim geride oyalanmıştı,

“Canınızı yaktık zorunlu olarak. Cesur bir kadınsınız,” dedi.

“Çok korktum.”

“Metindiniz, iyi dayandınız.”

“Her gün bir iç denizi dolduracak kadar gözyaşı döküm.”

“Ağlamak iyidir, toksinleri uzaklaştırır.”

Feride kendisine canlı madde değil, insan muamelesi yapan bu genç hekime borçlulukla gülümsedi. Bu da bir küçük mucizeydi. Onu geride kalan ömründe hekimlik mesleğine karşı önyargılı olmaktan esirgeyecek bir mucize...

Sevgi bir sihirli devadır, bedeni canlandırır. Gövde öyle önemli bir örgütlülüktür ki... Dişilik hormonlarının

kaynağı organlar –yumurtalıklar– mı çıkartıldı, böbrek üstündeki yedek hormon yataklarını işlemeye koyulur. Biraz zaman alır bu ve uyarıcı ister. Bilgiç kişilerin, “Kadınlık beyindedir,” diye kestirip atmaları bundandır. Gövde bitki gibidir. İradenin buyruğundan anlamaz; işitebileceği dalga boyundan seslenmek gerekir ona; çok bilmişlerin unuttuğu budur.

Nihayet örselenmiş zar duvarların öfkesi sustu. Pırlıl pırlıl taze kan yürüdü çatlağın çevresine, tepki iltihabını söküp attı, dokular birbiriyle yeniden kaynaştı.

Gövdenin kuralları vardır. Kesin kurallar... Kim demiş her şey rastlantısaldır diye! Evet, bütün dizgeler kaostan doğar ve kaosa yürür. Ama dizge, dizge kaldığı sürece kurallar işler, hem de tıkr tıkr. İnsan bedeni oksijensizliğe üç dakika, susuzluğa üç gün, sevgisizliğe bir ömür boyu dayanır, gittikçe niteliksizleşen ömürler boyu... Zedelenen mesanenin duvarlarını yeniden örebilme süresi yirmi gündür. Daha sonra iyileşme olursa, bu kuraldışı nimet ne şanslı rastlantıdır! Ama, bünye küçük mucize meleğinin bir kanadını kırar; kırar ki yalnızca ayrıksı bir örnek olduğu biline!

Feride'nin vajina-mesane duvarındaki iğne ucu delik, işte bu kırık kanattır ve hayat boyu orada saplanıp kalacaktır.

Kaybedecek bir şeyi kalmamışsa, hastanın ameliyat tahtasına yatması daha kolaydır; bir umut bekler onu. Ama evdeki bulguru yitirme olasılığı karşısında kaderine sahip çıkması, bir karara varması ağır sorumluluktur. Feride arındığı suçlarının yerine, bu kararsızlığı ve kaygıyı taşıyacak, bundan böyle. Mesanesinden vajinasına ve ters yönde sürekli bir mikro canlı akışının ılımlı tehdidiyle mi yaşasa; başarısızlık tehlikesini göze alıp yeni bir ameliyat geçirse mi, minik delikten temelli kurtulabilmek ümidiyle?

Teyze kızına göre kâbus bitmiştir ve yaşam kaldığı yerden sürebilir. Bilmediği, jinekoloji hastasının yatağından asla aynı kişi olarak kalkamayacağıdır. Dünyayı ters-

yüz gören, ne o manzarayı unutabilir ne o bakış açısını! Bundan böyle hiçbir şey eskisi gibi süremez ya da eskiden sanıldığı gibi...

Feride Sedat'a telefon açıp durumu bildirdi. Sedat'ın sesi hattın öbür ucundan, "Çok sevindim, çok sevindim," diyordu, titreyerek. Sonra tuttu Feride'ye hazırladığı metinden bir bölüm okudu. Bunda şaşılacak bir şey yoktu, siyasi çalışmalarını Feride'yle paylaşırdı. Feride her zaman olduğu gibi kendini vererek dinledi kocasının fikirlerini.

"Şiddet günümüzde başvurulmaması gereken bir yöntemdi. Genç Cumhuriyet'in '920'lerde, '30'larda Kürt isyanlarını bastırmada gösterdiği amacı aşan şiddeti tarihsel haklılığını ileri sürerek, eleştirel açıdan irdelemekten kaçınmak, toplumun psikolojisini resmi otoritenin şiddet kullanımını her zaman doğal saymaya açık tutmuştur. Aynı şey, aşiret kültüründe içkin şiddete yaklaşımda da söz konusudur. Geleneklere sığınmak, şiddete dayalı baskıcı aşiret kültüründe kimlik aramak, bu kültürün dönüştürülmesine katkıda bulunmamak, bu ataleti tümüyle merkezi otoritenin özgürlükleri kısıtlayıcı tutumuna bağlamak yanlıştı ve bu yanlış Türkiye solunun bir parçası olan Kürt muhalefetinin bu tümlükten koparak kanlı maceralara sürüklenmesini kolaylaştırdı."

Dikkatinin gövdesindeki çatlaktan ülkesindeki yarığa çekilmesiyle, Feride kısa bir süre kendini avluda volta atmak üzere hücrelerinden çıkartılmış mahkûm gibi duyumsadı. Genişleyen ufkunun tadına vardı ve Sedat'a borçluluk duydu. Ama avlu dünyanın ucundaydı. Ve Feride hızla uçurumsu bir belirsizliğe yuvarlandı. İçinde derinleşen burgacı kendinden uzaklaştırıp,

"Şiddetle ilgili görüşlerin çok doğru," dedi kocasına, "ama Sedat, görmek istemediğin bir şey var. Neredeyse on yıldır çatışma sürüyor. Türkiye'nin diğer bölümlerin-

den tümüyle kopuk bir kuşak yetişiyor orada. Çatışma bertaraf edilse bile bu fiili durum nasıl çözümlenecek?”

Karı koca arasında yeni bir yakınlaşma esintisini dört gözle bekleyen teyze kızı, sabırsız bir merakla Feride'nin yüzünü inceliyordu.

“Ne diyor, ne diyor?” diye sordu.

Feride ona Sedat'ın ne dediğini söylemedi. Yorgun bir tavırla ahizeyi yerine bırakırken,

“Sedat... Ne kadar kuramsal bir adam...” dedi.

Sedat ‘bitiş’lere has o kaderine razı yetinmeyle kuşatılmış öylece duruyordu telefonun başında. Hazırladığı raporu bitirmişti. Eksiklik ince ince oyuyordu doyguluk benzeri durumu. Bu kırılgan kanallar çöküntülerle mi derinleşecekti, yeni ve daha az eksikli bir tümlenmeye mi yol açacaktı?

Feride'ye söyledikleri yanlış değilse de eksikti. Ona, “Seni seviyorum,” demeliydi. “Sensiz yaşayamam,” demeliydi. “Seni çok özledim, hemen yanına geliyorum,” demeliydi. Fakat, Feride bunları bilmiyor muydu? Sözcükler dudaklarında ölüyordu. İşini kaybettiğinde, yanında dimdik, hiç sarsılmadan ve gülümseyerek duran karısını nasıl özlüyordu...

Bir arkadaşını anımsıyordu, Sedat, yoksa Orhan mıydı? “Bazı erkekler ilkokul öğretmenlerine benzer,” demişti, “kadınları bir aşamadan alıp başka bir aşamaya taşırlar ve onları orada bırakmaları gerekir.” Reşat Nuri Dr. Hayrullah'ı boşuna mı öldürmüştü? Feride'nin özgür kalması gerekiyordu. Şimdiki hayatta ölmeye gerek yoktu, boşanma mahkemeleri yeterliydi. Ama Güntekin'in Feride'sinin Kâmuran'ı vardı... Sonra o genç bir kızdı... Sedat'ın Feride'sinin kimsesi yoktu ki... Üstelik yaşı kırkı geçmişti. Sedat'a muhtaç değil miydi?

SEDAT'A MEKTUP

Sedat'çıgım,

Bu satırları yazmak, inan, beni çok üzüyor. Ama içimdeki zorunluğa kulak vermem gerek. Ben artık eski Feride değilim.

On yıllık ortak hayatımıza bakınca... Her şey yanlıştı da biz mi doğru sanıyorduk?.. Elbette değil. Birçok mutluluğu paylaştık, birbirimize destek olduk. Beni Şirin ve sen hayata döndürdünüz. Nasıl unuturum? Sen olmasaydın, Şirin'i yetiştirirken kimbilir nasıl zorlanacaktım!

Sedat, yaşadıklarımдан öğrendiğim bir şey var: Hayatın olayları hiç de 'iyi', 'kötü', 'şanslı', 'şanssız' diye kümelere ayrılmaya yatkın değil. İyilik/kötülük, güzellik /çirkinlik, mutluluk ve acı sözgelimi soluduğumuz havadaki oksijen ve su buharı gibi iç içe. Onları ayıran ya da ayrı gibi gösteren, iyilikleri birbirine ilintileyerek güzel bir desen ya da şanssızlıkları eklemleyerek karamsar bir motif çizen, bizim bakış açımız, durduğumuz yer, konumumuz.

Ben artık eski konumumda değilim.

Sedat, bilmem anımsar mısın, çok eski yıllarda, daha Ferhat hayattayken Çalığışu romanı üstüne konuşmuştuk. Sen, o çözümlemeci zekânla beni hayran bırakan bir tahlil yapmıştın. Halkların kimi özelliklerinden onları

yoksayarak değil, kabul edip işleyerek büyüyeceklerini, olgunlaşabileceklerini söylemiştin. Bilmem, bunun bireyler için de geçerli olduğunu düşündün mü...

Ben bir kadını, Sedat. Bir kadın gövdem vardı. Ve şu anda eksik bir kadın gövdem var; rahimsiz, yumurtalıksız, vajinası sakat. Yalnızca sakat halimle değil, tümsel halimle de kabul edilmek isterdim. Kişilik yapımı ve huylarımı gövdemden ayırıp onaylayamazsın, Sedat. Ben bir bütünüm.

Geriye bakınca, senin gerçekten de Çalığışu Feride'yi arzuladığını kavırıyorum. Evet, o güçlü bir kadındı; gücü başına gelenlere katlanmaya ayarlanmıştı. Ben güçlü müyüm bilemiyorum, ama sadece katlanmayı değil, 'yapmayı' ve 'değiştirmeyi' de talep ettiğim kesin.

Bütün bunları 'yaşadönümü bunalımı' diye ciddiye almayabilirsin. Hata edersin. Şimdiki konumumda kimseye muhtaç olmadan yaşamaya kararlıyım.

Uzun sözün kısası, hastaneden eve değil, teyzemin kızına çıkıyorum. Ayrıntıları sonra görüşür, hallederiz. Şirin seni baba biliyor. Lütfen, her zaman onun babası kal. Çocuğun dünyasını bir de biz altüst etmeyelim. O bize yaralı ülkemizin emanetidir. Ve ben, eğer dilersen her zaman senin dostun kalacağım. Aramızdaki çatlak, hiçbir zaman bizi birbirimize tümünden yabancı kılacak kadar derinleşmeyecek.

Feride

FERİDE'YE SESSİZ SESLENİŞ

Feride'm, niçin gidiyorsun? Hem, nereye gidiyorsun? Hayatının geri kalan kısmını yapayalnız mı geçireceksin, bu mümkün mü? Ben sadece seni esirgemek istemiştim. Sen, kırk yaşında masum bir çocuksun. Dünyanın ne ko-kuşmuş bir yer olduğuna dair yeterli bilgin yok. Erkeklerin ne kadar zalim ve zavallı, ne kadar hoyrat ve çıkarıcı, nasıl da korkak ve kaypak olduklarına dair bir fikrin yok! Onları tanımıyorsun. Oysa ben tanıyorum. Belki onları tanıdığımı sana anlatmalıydım. Onların yanından kadınların şefkatine kaçtım. Ve sen beni bırakıp gidiyorsun. Ferhat'la kısa süren evliliğinde ya da benim yanımda yaşadıkların kötü muameleye maruz kalmak mıydı sence? Hayat seni hırpalayacak Feride, senin parmak uçların, sandığının aksine, nasırlı bir deriyle kaplı değil.

Mutfakta karabiber yüzünden kavga ettiğimiz gün gövdenden rahatsız olduğum sonucunu çıkardın. Yanlış-tı. Kendi gövdemden rahatsız olabileceğim aklına geldi mi? Hem, doğru olsa ne çıkar! Sen bir kadın gövdesinden çok fazla bir varlıksın. Bir kadın gövdesi nedir ki? Bütün biyoloji metinlerinin adını koymadan yazdıkları bir hakikat vardır. Bilmiyorsun tabii, nerden bileceksin? Dişilik ve erillik insan vücudunda niteliksel olmaktansa niceliksel bir ayrımdır.

Yirmi yıl sonra aramızdaki fark ne kadar azalmış olacak Feride... Ve sen benim yanımda olmayacaksın.

ANNEYE SESSİZ SESLENİŞ

Anne, okşadığım çimlerin ve gül fidanlarının altındasın. Burası ne kadar dingin... Renkler yumuşak... Oysa, hiçbir şey görüldüğü gibi değil. Toprak karnında kıvıl kıvıl bir hayatı saklıyor. Yeraltı oyuklarla, kovuklarla, gizli geçitlerle ve oralarda süren kanlı mücadeleyle dolu. Kayalar kayalara yaklaşıyor, dağlar dağlara yürüyor, katmanlar çatlıyor, deprem hazırlıkları... Biz insanlar, altımızda süren bu canlı cansız yaşamdan hiç haberi-miz yokmuş gibi davranıyoruz. Maddenin gücü karşısında, kurabildiğimiz her şey ne kadar kırılgan! Ten bedeninin toprağıdır, anne, içsel gövdeyi gizler. Kimi kez iç organlarımız aklımıza şöyle bir geliverir, uzaktaki granit kütlelerini düşünür gibi. Ama derimizin altında süren öteki yaşamı hiç düşünmeyiz. Özellikle karnımızdaki mikro canlı yaşamını... Kıvrımlarımıza, ince çatlaklara, en uç noktalarımıza yerleşmiş, bizi destekleyen ve dengesi bozulunca yere çalabilen o hayatı fark etmeyiz, yatağa düşünceye kadar.

Anne, sen artık öbür yaşama aitsin, yeraltında birleşen ve çatışan canlı-cansız hayatlasın ve yoksun. Oysa, varsın, hiç olmadığın kadar varsın! Uzun sözün kısası, Sedat'ı terk ettim, anne! Bizim lüğatimizde, erkeği terk etmek diye bir deyim kayıtlı değildir, öyle değil mi? Biz bekleriz, terk edilir gene bekleriz, gözyaşı dökeriz, bağış-

larız... ya da bağışlayamayız... Bağışlayamamak saklı bir hayat gibi içimizde sürer. Sedat çok üzüldü, ama beni tutmak için serçeparmağını bile kıpırdatmadı. Bu, için için benden kurtulmak istediğini göstermez mi?

Benim için niye öyle kaygılandığını nihayet anlıyorum, anne. Bana olacakları biliyordun, benim sana olanları artık bildiğim gibi. Şimdi birbirimize öyle yakınız ki... Aramızda toprak örtüsü varmış, ne çıkar... Mağrur olma koca toprak, senin de sonun gelir, seni de bozkırdan sel suları süpürür. O adamı seviyordun, öyle değil mi, anne, teyzemi tedavi eden doktoru. Kardeşinin hatırı için geriye çekildin. Ve bu aşk felaket getirdi. Ferhat'a niye o kadar karşı çıktığını çözebilmem için hasta yatağına düşmem gerekiyormuş, meğer, anne. Mazi, söylendiği gibi arkamızda değil, anne, önümüzde, yönümüzde. İşte, onun için sen, şimdi hiç olmadığın kadar varsın. Sonra babam çıkageldi, tam zamanında; öbür erkekten farklıydı, çevresine bir cinsel enerji alanı yaymıyordu, ama nazikti ve sadıktı ya da sen öyle sandın, ona bağlandın. Benim Sedat'a bağlandığım gibi. Babam senin doğurmadığın oğlun oldu.

Gönlüm Sedat'tan bir çocuk dilemişti, anne. Hayır hayır, çocuğumun babası olmasını değil -baba olabilir miydi, bilmiyorum, kuşkuluyum, sormadım, sormadım, o da söylemedi, belki de bilmiyordu-, bir zamanlar Sedat olan çocuğu bulup içinden çıkartmasını ve bana vermesini istiyordum. Hani, mahallenin kaşarlanmış oğlanlarıyla büyükannenin sert eğitimi arasına sıkışmış, açılmayan kapının demirlerine yapışıp ağlayan küçücüğü. Oysa Sedat o hatırayı çoktan yitirmişti ve yıllar geçtikçe, öfkesini bastıran ve kimi kez bastıramayan bir öğretmen-babaya dönüştü karşımda. Babacığımın yerini alamazdı ki... Yeniden çocuk olabilseydi, benim de hem kızım hem oğlum olurdu anne, tıpkı senin gibi. Ben de durmuş oturmuş bir kadın olurdum, anne, senin gibi; yüklerimi yakınmadan taşırdım. Benim de *mutlu bir evliliğim* olurdu, seninki gibi.

Olmadı, olamadı... Hayatıma yıldırım düştü ve onu ortasından ikiye yarıdı. Hiçbir şey, ne senin ne babamın ne Ferhat'ın ölümleri ne memleketimiz için umutlarımızın kırılması beni vücudumda çıkan bu son isyan kadar parçalayabilirdi! Şimdi, senin mezarının ve hayatımda açılan uçurumun başında duruyorum. Bunları kime anlatabilirim, senden başka? Doğurmadığım evladıma mı? O daha pek genç. Biliyorum, gün gelecek, uçurumun üstünde titrek ve dar bir köprü kurabileceğim, hayatımın iki parçasını yeniden buluşturabileceğim. Daha değil, daha üstesinden gelemem. Onun için, sürdürebilmek için, o köprüden geçebilmek için, yükleri atmak zorundayım. Benden alınanları başka türlü dengeleyemem.

Bilmem anımsar mısın, seni çok kızdıran bir huyum vardır, eşyalarımı kaybederim ve aldırmam. Ne zaman bu huy tutar, bilir misin? Çok bunaldığımda, kimi şeylerden safra atar gibi kurtulurum. Bazen aklıma geliyor, acaba organizmam kadınlık organlarımı aynı yöntemle mi silkeledi? Ne dersin, anne, ben hâlâ bir kadın mıyım? Bayan doktorum, vajinamdaki arızanın bir hastalık değil, küçük bir sakatlık olduğunu söylüyor. Bazı önlemleri almak koşuluyla sağlıklı yaşayabilirmişim, anlayışlı bir erkek arkadaşım olabilirmiş. Sen böyle bir şey duydu mu, anne? Anlayışlı bir erkek arkadaş... İkinci bir ameliyat daha geçiremeyeceğim, anne, buna cesaretim yok. Kusursuz bir vajina sahibi olabilmek uğruna mesanenin % 10'luk yırtılma riskini göze alamayacağım. Korkaklığımı taşıyabilmem için safra atmam gerek. Her neyse, vajinam hepten sustu, zaten pek konuşkan değildi. Onun yerine... Bunu nasıl söyleyebileceğimi bilemiyorum, anne. Bunları seninle konuşmaya alışkın değilim. Onun yerine, minik tepecik hareketlendi, sanki büyüdü, sertleşti. Bilmem, hatırlar mısın, hayatının son günlerinde altına kaçırmıştın, nasıl utandıydın... Seni yıkayıp pakladım ve şimdi, iyi ki altına kaçırmışsın diyorum, çünkü seni sevdiğime ancak o gün inandın; mahcup bir genç kız gibi gülümsedin ve galiba bir daha utan-

madın. O gün bızırını görmüştüm. Kocamandı. Şaşırmıştım. Sonra, teyzem öldüğünde onunkinin de kocaman olduğunu gördüm. Doğa bizimle –insanlarla– alay mı ediyor, anne? İhtiyar kadınlar oğlan çocuğu penisleri taşıyarak mı ölüyorlar? Yaşlı bir kadının altını temizlemeyen, ölüsü yıkanırken yanında bulunmayan bunu bilmiyor mu? Öğrenenler de kendilerine ya da yakınlarına has bir garabet sanıp utanmayı ve unutmayı mı seçiyorlar?

Söyle bana, toprak perdesinin ardındaki anne, söyle... Artık insan değilsin, çekinmene ne gerek var, söyle...

HAYALDEKİ GERÇEK

VEDA

Feride-Şirin ikilisi mutfakta Sedat ve Feride'den daha uyumluydu. Birbirlerini memnun etmeye çalışmazlardı, hoş bir rastlantıyla düşledikleri yemekler çakışırdı. Becerikli olan Şirin'di; annenin payına aşçı yamaklığı düşse de hiç yakıması yoktu Feride'nin; yaşantı sorumluluğunun bir bölümünü Şirin'e devretmekten hoşnuttu. Bazen konukları oluyordu akşam sofrasında, bir-iki kişi, Şirin'in teklifsiz arkadaşları. Ve Sedat... uğrardı sık sık.

İşte gene özene bezene sofraya hazırlıyorlar.

Şirin'i yetişkinliğe taşıyan yılları paylaştılar, annesiz. Feride'nin yeni hayatına, yalnızlığa ve yeni vücuduna –eksikliğe– alışınca kadar yaşadığı ve Şirin'e belli etmemeye çabaladığı içsel paniği yenmesinden sonra pek de zor olmadı... Bazen gecenin bir yarısında uyanır, aklına herhangi bir ayrıntı –örneğin bozulan musluğu nasıl onaracağı veya kötü bir olasılık: düşüp bacağına kırarsa ne yapacağı– takılır, Sedat'tan yardım istemek onun dokunduğu için acil durumlarda başvurulacak ilk yardım planları tasarlar dururdu sabaha dek. Bir tür delilik... Ne çok çeşitleri vardı delirmenin... İlk kez sırtını dayayabileceği bir kişiden tümüyle yoksundu. Annesi babası öldüklerinde Ferhat vardı, Ferhat'ı yitirdiğinde ise Sedat. Kimseye yaslanmadan yaşamasını öğrenmek zaman alacaktı. Vücudu, o haykıran, kıvranan organizma

susmuştu. Sanki hiçbir gereksinimi, saklı arzusu, kırık anısı olmamıştı; ya da hepsi silinmişti. Küskün bir gövde değildi bu; Sedat'ın yanında kalsa, tavanı göçen mağara gibi içbükey kırgınlıklarla yıpranıp aşınacak, çökecekti. Şimdiyse, ellisine doğru kavuştuğu bu bahar mevsiminde -sonuncu da olsa bahardı, pekâlâ- Feride bol bol yürüyor, jimnastik yapıyor, taze bir hız kazanmış kanının pembeleştirdiği tenine dokunmaktan haz duyuyordu. Tuhaftı, bundan böyle yatağında hep yalnız uyuyup uyanacağını bilmek; erkeğin basınçlı sıcaklığı ameliyatla yitirilmiş bir uzuv gibiydi. Bir kez yitim kabul edilince, bu alışılmadık özgürlüğü solurken, tümlenmeyi andıran ama gerçekte ne özgürlük ne de tümlenme olan, bazen körpe ve kırılğan, bazen yerleşmiş, oturmuş, sağlam bir ruh durumunda buluyordu insan kendini. Yetinme miydi? Yetinmenin doğasındaki eksikliğe boyun eğiştten arınmış bir başka iklim. Yeterlik, belki de... Yalnızlığı başarabilmenin doyumunu özlem oyuklarını doldurmuş... Ne derece sahibiydi? Zamanın mihenk taşına vurulunca ortaya çıkacaktı. Belki bir yanılısamaydı, geçici bir sanı... Ne öyle değildi ki? Belki, bu da bir nekahet dönemi idi. Ter basmaları sona ermiş, yaşı dönümünün işareti eklem ağırlarına onları fark etmeyecek kadar alışmış, vajinasından damlayan idrar kaçacağını tepki duymayacak denli benimsemişti. Emekliye ayrılmıştı. İlk kez gerçekten sevdiği şeyi yapıyor, bir okuma grubu için kitap seçip tartışmalara katılıyordu. Küçük bir edebiyat topluluğuydu bu. Kendi aralarında iki-üç yaprakçık bir dergi çıkarıyorlardı, kendi şiirleri, kendi yazıları. Feride'nin gençliğinde Türkiye'de hiç olmayan, '90'larda ortalığı ele geçirmiş siyasetdışı gönüllü etkinliklerden biri işte. 'Hiç olmazsa anlamlı ve estetik' Feride'nin deyişiyle.

Evde kendine bir çalışma düzeni kurmuştu. Bilgisayar kullanmasını öğrenmiş, son on yılda yaşamı istila eden bu cihazlarla arası onunki kadar iyi olmayan araştırmacıların, yazarların tezlerini, kitaplarını diziyo, hayli para kazanıyordu. Ülke onu eskisi kadar ilgilendirmi-

yordu. Rahat bir sığınağa çekilir gibi içselliğine dönüyordu.

'90'larda Türkiye'nin damarlarında kaynağı belirsiz bol para kirli kan gibi akıyor; her kılcala, her hücreye ulaşıyordu, arzu edilse de edilmese de, farkına varılsa da varılmasa da. Feride alnının teriyle kazandığı banknotlara her el sürüşünde, kâğıt parçasının önceki serüvenlerini düşünmeden edemiyordu, sosyalist gençliğinden kalma bir refleksle. Kimin cebinde buruş buruş kirlenmişlerdi, hangi silah kaçakçısının ya da uyuşturucu zengininin? Giderek refleks zayıfladı. Dışarıda esen rüzgâra ne kadar karşı koyabilirdi ki... Askeri darbe sivilleşirken, ip-leri ele geçiren küçük adam ölmüş ama yaşam felsefesi ülkenin sinir sistemine işlemiştir bir kez. Köylüler tarhalarını ekip biçmekten vazgeçiyor, müteahhitlere devrediyor, karşılığında aldıkları paralarla geçiniyorlardı. Emekli maaşları yetmeyen yaşlı devlet memurları bankalara yatırdıkları ikramiyelerinin yüksek faizlerini yiyip içiyorlardı. Hiç durmadan yapılar yükseliyor, sonra yıkılıyor, yerlerine yenileri dikiliyordu. Canı sıkılan mutfağını banyosunu yenilerken, yapıların içine dışına avuç avuç paralar dökülürken, koca kentlerin altındaki damar ağı, gitgide genişleyerek kenti kuşatan gecekondu mahallelerine ulaşmadan tükeniyor, niteliksiz dokusu çatlayıp patlıyor, bodrum katlarını insan atıklarıyla beslenmiş kirli sular basıyordu. Fabrikatörler kârlarını işlerine yatırmak yerine savurmayı yeğliyorlardı. Kırâç yaylalar, yatağını yorganını sırtlamış dağlar, bozkırlar kentlere yürüyorlardı; sığışmak istiyor sığışamıyor, kentleri boğmak üzere çevrelerine çörekleniyorlardı. Eski lümpenlere yenileri katılmıştı, simitçilerin, seyyar satıcıların, araba değnekçilerinin altında gizleniyor ve üstünde yükseliyordu senet tahsilcileri, mafya tetikçileri. Yükseliyorlardı şık mahallelere, varıl villalara doğru.

Şirin küçükken köylü yığınlarıyla bir avuç kentli okumuştan oluşan ülke silme tüccar kesilmişti. Herkes bir şey alıp bir şey satıyordu. Hava alıp bulut satıyordu,

yağmur alıp rüzgâr satıyordu, köpük köpük rüya satıyordu. Soluk benizli, sağlıksız bir şişmeyle hacimleniyordu cüzdanlar, banka hesapları, televizyon izlenceleri, fiyat bildiren rakamlar; irikıyım bir balon gibi genişlemekteydi hayat. Patlama yakındı.

İşte Feride ve Şirin de bu şişmeden paylarını aldılar, yaz tatillerinde yolculuklara çıktılar, paranın özgürlüğünü biraz olsun tattılar.

Feride ve Sédât boşandıktan sonra, Ferhat'ın kardeşleri daha sık arayıp sormaya başlamışlardı yeğenleriyle eski yengelerini. Babaanneyle dede çoktan ölmüştü. Ferhat'ın bakkal kardeşi işi büyüttmüş, koskoca bir süpermarket işletir olmuştu. Varsılların itibar ettiği bir tarıkata kapılanmıştı karısıyla birlikte. Bol para akıyordu, un, şeker, hububat tartan parmaklarının arasından. Bankacı amcayla yengenin de durumu fena sayılmazdı. Feride'nin bankacı kaynına itirazı yoktu da, tarikatçı bakkala tahammül edemiyordu, köktendincilik tırmanışa geçeli. Ferhat'ın akrabalarından ruhen öyle uzaklaşmıştı ki... Üstelik Şirin'in de amcalarına büyük bir yakınlık duyduğu söylenemezdi. Tarikatçı amcanın, özellikle yengenin Sedat Amca'yla annesi boşanalı, bir tür seyir merakıyla üstlerine düştüklerini elbette sezmişti Şirin.

Feride galiba tüm geçmişinden uzaklaşmıştı. Oysa sık sık anıyordu maziyi, hiç olmadığı kadar yakındı gövdesinde içkin yaşanmışlıklara. Deneyimden duygulara, anılara damıtılmış bir geçmişti bu... Mazinin özü, ruhu... Yaşanmışlığın bugünkü somut uzantılarına ise yabancılaşmıştı.

Anaç doğasının kollarını çocuğu yerine koyduğu geleceğe açmıştı. Gelecek Şirin'di ve onun arkadaşlarıydı.

İşte bu akşam, Şirin'in bir arkadaşını bekliyorlar, daha doğrusu eski sevgilisini.

“Gençleri beğeniyorum,” diyordu Feride Sedat’a, “bizim zamanımızdaki gibi kanlı bıçaklı kavgalarla ayrılmıyorlar, dost kalıyorlar.”

Sedat yemekten önce habersiz uğramıştı. Yola gitme-

den hep 'Allahısımarladık' derdi.

"Aşkolsun! Bize baksana ne kadar uygarca boşandık!"

Feride Sedat'ın sesindeki sitemi anlamazdan geldi. Eh, o kadar olacaktı, arada batıracaktı iğnesini. Çoğu kez bir zamanlar evli olduklarını unutmuş gibi davranıyorlardı; belki gerçekten unutuyorlardı. Feride, "Sedat'la kardeş olduk artık," diyordu Şirin'e, bazen muzipliği tutuyor, "Tersine enstest bizimkisi," diye gülüyordu. Sedat böyle bir şakayı asla kaldıramaz, ölçüsüz kırılırdı, niyeyse.

Feride'dense Şirin için geliyordu bu eve. Şirin, evladı... Onu terk etmemiş iki kadından biri. Yaşlandıkça içindeki sessizlik büyüyordu Sedat'ın. Anneannesini öz-lüyordu, onu asla terk etmeyi... Tanıdığı en ve belki tek doğru dürüst kadını! Şirin'in candan varlığı ve anneninin hayali birazcık kıpırdatabiliyordu katılıp kalmış sessizliği.

Feride Sedat için endişelenmekteydi, sağlığı için. Çok yoruluyordu adam ve artık genç değildi. Boşanmalarından sonra sosyal yaşamı daha da hızlanmıştı. Dersa-neden arta kalan tüm zamanını ve enerjisini yeni kurulan sosyalist partinin çalışmalarına adanmıştı. Yurt içi teşkilatının yayılabilmesi için var gücüyle uğraşıyordu. Gece gene yola gidecek, ertesi sabah görüşmeleri tamamlayıp hemen dönecek, dersine yetişecekti. Soluğu düzensiz gibiydi. Son yıllarda hayli şişmanlamıştı. Feride onun kalp krizi geçireceğinden korkuyordu. Ne yapacağını bilemeden ellerini ovuşturdu ve,

"Lütfen yemeğe kal," dedi.

Birkaç yıl önceye kadar aynı mutfakta Sedat'la Feride birlikte çalışırlardı ve aynı masanın çevresinde Şirin'le birlikte otururlardı. Bu akşam Sedat'ın yerinde bir başkası oturacaktı, varsın Şirin'in eski sevgilisi olsun. Yeni bir erkek... Feride Sedat'ın kendini dışlanmış hissetmesini istemiyordu. Sonuçta, Feride'den ve Şirin'den başka kimi vardı?

Sedat kalmayı çok istedi bir an. Sevecen bir ortam. Ama işi aceleydi. Feride'nin ona dost olduğunu bilmez değildi. Garipti Feride'yle ilgili duyguları, karmaşıktı, belirsizdi. Onu özlüyordu cinsiyetsiz bir varlığı özlercesine, ona güveniyordu; yalnızken onu düşünmemeye çalışıyordu. Feride'yi düşünmek, içinin karanlık bölgelelerinde, Feride'den çok önce istiflenmiş, unutmak istediği ya da unuttuğu yıprak yaşantılara ulaşan ince ve dolambaçlı bir yol gibiydi. Bir kere o yola saptı mı, geri dönmeydi ve nereye varacağını da kestiremezdi. Bağışlayamıyordu Feride'yi ve kendine yakıştıramıyordu Feride'yi reddeden o katı sessizliği. Bütün bunlar niye yaşanmıştı? Niye evlenmişlerdi ve niçin boşanmışlardı? O kadar uyumluyken her şey, nasıl çığrından çıkmıştı? Kendini suçlu hissetmesi Feride'nin kabahati imiş gibi, ona kızıyordu.

Feride, yemeğe kalsa mı gitse mi duraksamasındaki eski eşinin kararını beklerken, "Yüzü ne kadar da solgun..." dedi içinden. Sedat Feride için vaktiyle gereğinden çok çalışılmış bir ders kitabına dönmüştü. Kapağını kaldırmak gelmiyordu içinden, ama yırtılıp dağılmasına da gönlü razı değildi.

"Bak, senin sevdiğin yemekleri pişirdik," diye üstelendi. Bir yandan da, "Saçmalıyorsun!" diye azarlıyordu kendini, sessizce. Sedat'ın perhize ihtiyacı vardı.

Sedat içini çekti,

"Kalamam," dedi. "Yola geç çıkmak işime gelmez. Bakarsın, görüşmeler uzar. Yarınki dersime yetişemem."

Tüm çabası teröre kaymış Kürt muhalefetini şiddetten arındırıp yeniden Türkiye soluyla bütünleştirme amacına yönelik bir mücadeleydi. Milliyetler sorunsalının çözülebileceği, sosyalizmden başka bir zemin düşünemiyordu. Birkaç ay önce halkevleriyle birlikte çıktığı bir Fransa yolculuğu dönüşünde yıkındı,

"Bizimkiler –oradaki işçilerimiz– Türkler, Kürtler diye tamamen ikiye ayrılmışlar," demişti, derin bir kederle.

Yeni sosyalist parti Sedat için yepyeni bir ümitti. Feride Sedat gibi düşünmüyordu. Daha önce sosyal demokratlar da denemişti bu kaynaşmayı. Feride çocukluğunun çamaşır günlerini anımsıyordu, minicik bir çivit tableti tenekelerce suya mavimtırak bir ışıma katmaya yeterliydi. Kitlelerin içinde her zaman kendi haklılıklarından kuşku duymayan aşırıların rengi baskın çıkardı. Gençlikleri boyunca hep tanık oldukları gibi. Fransa dönüşü Sedat'ı teselli etmek istemiş ama ne diyeceğini bilememişti; eski eşinin hassas noktalarına değip acıtmaktan çekiniyordu.

"Zamanla düzelir belki," gibi yetersiz bir yorum dökmüştü Feride'nin duraksamalı sesinden. Hastaneden taburcu olurken, bayan doktorunun söylediklerini anımsamıştı.

"Bu kadar endişelenmeyin," demişti doktor, "dokularınıza güvenin. Onlar siz ana rahmine düştüğünüzden beri birlikteler. Aralarındaki çatlağa rağmen yeniden birlikte yaşamasını öğrenecekler, göreceksiniz."

Bu anıyı Sedat'a aktarsa mıydı? Ama... Biliyordu... Ameliyat günlerinin söz konusu edilmesinden Sedat tedirgin oluyordu. Hem, dokulara uyan, bakalım halklar için geçerli miydi... Bazen kendini hâlâ -ve ne kadar- bilgisiz hissediyordu...

"Sen yalnızca bir kişisin, kendini bu kadar sorumlu sayma!" dese miydi...

"Babam Kürt'tü, biliyorsun."

Feride afalladı. Sedat babasından söz ederken, "Sübaydı," derdi, "Erzincanlıydı," derdi, "Bir Kürt ağasının oğluydu," derdi... 'Kürt olmakla' 'Kürt ağasının oğlu olmak' arasında fark vardı. Sedat kadınların ellerinde büyümüştü ve illa da köken söz konusuysa kendini Giritli addederdi. On yıl evli kaldığı adama dair daha bilmediği neler vardı?..

"Ee n'olacak, benim babam da Laz'dı," dedi, Feride.

"Aynı şey değil."

"Artık aynı şey değil, galiba," dedi Feride, bir şey de-

miş olmak için. Kürt meselesinden sıkılmıştı. 'Patlıcansız bir bardak su' bulabilmek gibi, 'Kürt sorunu'na çarpmadan iki çift lakırdı konuşmak da beceri haline gelmişti anlaşılan bu ülkede.

O sırada kapı çaldı. Yemeğe beklenen konuk iki metreye yaklaşan boyu, iri Makedon iskeleti, İskandinav sarışnlığı ve İsa tasvirlerine has yumuşak yüz ifadesiyle içeri girdi.

"İşte bizim Özgürcan," dedi Feride, "Şirin'in arkadaşı. Bu da Sedat Bey, Şirin'e emeği öz babasınınkinden çoktur."

Sedat 'Kürt meselesi'ni tamamen unutmuş, 'kızı'na talip olduğunu varsaydığı delikanlıyı incelemeye almıştı. Genç adam kocaman elini uzatıp saygılı bir tavırla Sedat'la tokalaştı, yüzünde dingin, ipeksi bir gülüş.

"Özgürcan da Kürt asıllı, n'olmuş yani, o benim oğlum," dedi Feride, delikanlının sırtını sıvazlayarak. Genç adamın yanında minicik kalmıştı. Şirin'le Özgürcan'ın yeniden birlikte olmalarını için için diliyordu. Özgürcan kendisine sahip çıkılmasından hoşnuttu, mutlulukla gülmüsedti. Pek konuşkan değildi.

"Özgürcan teorik fizikçi. Bu yıl mezun oldu. Amerika'ya doktora yapmaya gidiyor."

Sedat, Özgürcan üstüne ayrıntılı bilgiyi Feride'den çoktan almıştı elbette. 'Kızı'nın gezdiği delikanlıyı bilmesin, olur muydu. Sadece karşılaşmamışlardı.

"Zekâ olimpiyatlarında dünya ikincisi," dedi Feride, sözcüklerin üstüne basa basa. Bu haberi Sedat'a ilk kez aktarıyormuş gibi.

"Dikkatini çekerim, Türkiye ikincisi değil, dünya ikincisi!"

Delikanlı mahcup olmuştu. Sedat ona gönül alıcı sözler söyledi. Çocuğu gözü tutmuştu.

"Geç otur yavrum," dedi Feride, "Şirin şimdi gelir. Bakkala şarap almaya indi."

Sedat kalkmıştı. Özgürcan'la karşılaşmanın etkisi kısa süren ferah bir esinti gibi geçip gitmişti yüzünden.

Feride'nin ta içinde bir nokta 'cız' etti, ne olduğunu kestiremediği uzak bir anı kıpırdıyordu, yinelenir gibi, yankılanır, yansılanır gibi... Yüreği yumuşayıp Sedat'a aktı. Elini sevgiyle tuttu adamın –artık yalnızca el sıkışıyorlardı–, bu kez uzanıp yanaklarından öptü,

“Üzme kendini,” dedi içten bir ilgiyle.

Sedat sevinmişti, zaman zaman eski karısına duyduğu –Feride de onun çocuğu imiş gibi– derin merhamet içini kaplamıştı; vücudunu vücuduna bastırmadan kadına sarıldı.

Feride kapıyı kapatamıyordu bir türlü:

“Şirin de nerde kaldı, gecikti.”

“Sorun değil, vedalaşmıştık zaten.”

“Döner dönmez haber ver.”

“Olur, merak etme.”

Asansör hareket etti.

GÜNÜMÜZDEN PORTRERLER

“Gitti,” dedi Feride içinden, “nereye?”

Özgürcan’a döndü. Sedat’ın menziline hayalinde canlandıramıyordu.

Sofrada tüten sevecen hava kadını sarmalayıp rahatlattı; Feride Sedat’ı ve çıktığı yolculuğu unuttu. Şirin’le Özgürcan yeniden yakınlaşabilecekler miydi? Keşke... Feride, Şirin’e sevgisinin Özgürcan’ı ülkesine bağlayabileceğini düşünüyor, biraz da Türkiye Özgürcan gibi bir zekâyı yitirmesin diye gençlerin yeniden birlikte olmalarını diliyordu.

Sedat’la Feride’nin boşandığı, Özgürcan’ın annesinin kadıncağızı kısa sürede alıp götürecek kansere yakalandığı dönemde doğmuştu gençlerin arasındaki sevgi. Belki bu yüzden güçlüydü. Onu çevreleyen ‘aile’ dağılırken Şirin’in hoppa gönlü durulmuştu. Bir gençlik aşkından öte anlamlar taşıyorlardı birbirleri için, farkında değillerse de. Her kopuş, sevgilerinin yerini tuttuğu kişiyi ve ilişkiyi yitirme acısını çağırıştırıyor; ayrılık, geçmişin adı konmamış yankılarıyla kıvrandıktan sonra kaçınılmaz barışmayla sona eriyordu. Etki, ölmüş annenin oğlu için daha güçlüydü; Şirin ne de olsa Sedat’ı tümünden yitirmemişti. Özgürcan’ın Amerika rüyasını Şirin’in reddetmesiyle ilişki yıpranmaya başladı. Bu kez, yalnızca arka-

daşça bir barışma izlemişti kopuşu. Şimdi ne olacaktı?

Yemeğin sonlarına doğru bastıran uykuyla birlikte, az önceki umutlu ve tatlı dinginlik Feride'nin duygularından pembe köpükler gibi akıp gidiyor, boş kalan varlığı karanlık ve ağır bir dalgınlığın altında eğiliyordu. Başı masaya çarpacaktı neredeyse. 'Yerçekimi,' diye düşündü Feride, 'mutsuz gövde yerçekimine karşı koymıyor.' Gençler arkadaşlarıyla buluşabilecekleri bir yere –kafe-bar mıdır, diskotek midir, öyle bir şey işte– gitmekten söz ediyorlardı. Şirin'in canı dans çekmişti. Özgürcan ise Amerika'dan önce kimi dostlarını görmek istiyordu. Arkadaş çevrelerinin toplandığı bir mekândı bahsedilen. Amerika! Delikanlı rüyasından vazgeçmiyordu! "Aman ne iyi," dedi Feride içinden, umursamazlık uyuşturucu gibi yayılıyordu gövdesine, "bir an önce git-seler, yalnız kalsam, yatağıma kavuşsam."

Özgürcan Yılmaz:

Tokat –merkez– doğumlu. Elazığ'da toprak sahibi ailesi, o doğmadan çok önce, sözü edilmeyen nedenlerden ötürü Batı'ya göçmüş. Göç tarihi toplumsal olaylardan hiçbirisiyle çakışmıyor.

'970'lerin deyimiyle 'devrimci' bir öğretmen çiftin iki çocuğundan büyüğü. On beş yaşına kadar Kürt sorunu üstüne pek bir şey duymadı. Annesi babası sendikalı oldukları için sıkıntı çekmişlerse de görece rahat yaşamışlar, örneğin tutuklanmamışlardı. Yakın akraba arasında Kürtçe bilen yok. Aile Doğu illerini ziyaret etmiyor.

Anne-babanın bizzat devlet memuru olmalarına karşın, resmi yetkeye değgin hoşnutsuzluk aile çevresinin gündelik iletişiminin altında, sessiz, sürekli ve etkin bir unsur olarak belirmekteydi. Devletin hışmına uğramış pek çok kişide –örneğin Sedat'ta– kişinin bilinci tarafından tümüyle bastırılmadıkları için kesin bir yabancılaşıma boyutuna ulaşmayan ruh hal-

leri, tedirginlik, memnuniyetsizlik, güvensizlik, belki uzak bir acının kuşaktan kuşağa devredilmiş anısı, devlete karşı sorumluluğun reddi ve devletten korku anılan ailede üyelerce paylaşılan ve katlanılan bir sır işlevini görmekteydi. Olası uzak acı eski bir ameliyat kesiğinin yıllar sonra bile kimi havalarda sızlaması türünden bilince değil sinir liflerine ait bir anımsayış diye eğretilenebilir.

'980'lerin ortasından itibaren aile ortamındaki anımsayılar berraklaşmamış ama yoğunlaşmıştı. Özgürcan'ın bu havadan etkilendiğini varsaymak akla uygundur. Ülkeye karşı açığa vurmaktan kaçındığı, ifadelendirecek sözcükleri zaten bulamadığı soğuk bir katılık iç dünyasında yapılanmaktaydı. Ait olamama duygusu diye tanımlanabilmesi olası bir ruh hali benliğiyle öz ailesi dahil tüm kurumlar ve gruplar arasına sızıyordu. Burslu okuduğu, seçme zekâları Amerika'ya sevk etme istasyonu işleviyle İç Anadolu bozkırına konuşlanmış özel üniversitedeki öğrencilik yıllarında ülkeden göç etme arzusu güçlendi.

Gençler birleşirlerse, Şirin de Amerika'ya mı gidecekti? Feride bir bakıma kızını, ayrılırlarsa oğlunu –Özgürcan'ı– hepten yitirecekti... Keşke şarap içmeyeydi, ona dokunuyordu. Oyuncu bir içkiydi şarap. Damakta kayıveriyordu, olgun meyvenin masum lezzetiyle. Önce yaşamın sıradan önemsiz ayrıntılarını tatlandırıyor, tüysü kanatlarla insanı yükseklere uçuruyor ve sonra birden boşluğa bırakıyordu, büsbütün yakıcılaşmış daha önemli olasılıklara, kaygılara çarpa çarpa düşsün, düşsün diye... ta sırtında şiltenin o bildik temasını, bir sona ulaşmanın güvencesini duyumsayınca kadar, ışıksız bir uykuya dalmadan önce. Rakı çok daha mert bir içkiydi, baştan uyarırdı kişiyi. "Bir daha rakıdan şaşmamalı," dedi Feride içinden.

"Anne, beni duymuyor musun?!"

“Ne dedin, canım? Dalmışım.”

“Hayatında bir değişiklik yap. İnsan içine çık. Kalk, bizimle gel.”

“Yorgunum, Şirin.”

“Taş taşımadın ya!”

“Yavrum, siz gençsiniz, bense...”

“İtiraz dinlemem.”

Şirin’in derdi başkaydı. Özgürcan’la ayrılıp barışmaları arasında uzunca bir süre birlikte olduğu öbür delikanlıya, Emek’e ve şimdilerde ilgisini çeken bir başkasına, gidecekleri yerde rastlama tehlikesi yüksekti.

“Başka kafe-barda eğlenin, kızım.”

“Olmaz, Özgür orayı istiyor, onu kıramam. Yakında gidiyor, biliyorsun.”

“Peki, ben ne yapacağım Emek’le, yeni talibini lafı tutacağım?”

“Canım annem benim, sen olursan ortam gerilmez, varlığın yeter.”

Yıllar geçtikçe, Şirin’in karşısında Feride’nin iradesi aşınıyordu. Kızı küçükken, ona zarar verebileceğini düşündüğü konularda ödünsüzdü. Şimdiyse, Şirin Feride’yi çekip çeviriyordu, neredeyse... Silkinip toparlanmak, Şirin’e karşı koymak isterken... Ya gerçekten Emek’le karşılaşılırsa... Özgürcan kıskançtı. Şirin ABD’ye yerleşmek istemediğini bildirince nasıl çileden çıkmış, nasıl gözüne ilişen her erkekte bir rakip vehmetmişti!.. Ya delikanlıların arasında tatsızlık çıkarsa... Eğlenti Şirin’in burnundan gelirse... Feride uslu bir çocuk gibi sokak kıyafetini giyyordu işte...

Alacakaranlık... ve müzik aletlerinde gümbürdeyen ses! Gece denizinin yabancılığına dalmak, su duvarına sertçe çarpıp onun tarafından yutulmak gibi bir şey, son yıllarda patlayan “Türk popu’yla karşılaşma! Gençler –ve tek tük orta yaşlılar– büyük bira bardaklarıyla kalabalık masalara üst üste yığılmışlar. Pistte ne tango, ne vals, ne slov, ne ça ça, ne şeyk ne twist... Şekilsiz bir devinim, bi-

raz göbek havası, biraz çiftetelli karışımı. Feride bir sirki izler gibi bakıyor, eğlenenin bu köksüz türüne. Şirin'in gövdesi kıvrım kıvrım. Karşısında Özgürcan bir sağa bir sola adımlar atıyor, dans niyetine; keyfi yerinde. Toplu halde tekil boşalmalar. Akli dolgu mısralardan ibaret şarkı sözlerine takılıyor. Saçma... Hem niçin bu kadar yineleme var ezgide ve güftede! Sersemletici...

Masada şimdilik beş kişiler –Özgürcan'la sohbet için uğrayanlar sayılmazsa– Şirin, Feride ve erkekler.. Beklendiği üzere Emek Çalışkan ve Şirin'in Feride'ye,

“Dinç Dayanç!” diye tanıştırdığı yeni göz ağrısı buralar!

Korkulan gerçekleşmiyor. En azından şimdilik, duygular denetim altında. Belki de karşıtlıklar, başka bir alanda maskeli silahşörler gibi vuruşacakları ânı kollamaktalar... Şirin Özgürcan'la dans ederken, Feride iki erkekle havadan sudan konuşmaya zorluyor kendini. Böyle isteksizlik anlarında, hislerini belli edip karşısındakini kırmamaya çabalarken, annesinden aldığı sıkı ‘cici kız’ terbiyesinin yararını görüyor. Sonuncu talibe hiç ısınmadı, kır saçları omuzlarına dökülen, gençler gibi kot pantolon giymiş, yaşını başını almış bu adam ona asla ‘oğul’ olamaz ki!

“68 artığı, zibidi,” diye geçiriyor içinden, “bakalım hangi türdensin, küçük kızları baştan çıkartan kurt çapkınlardan mı, yoksa kızı yaşındakilere platonik aşklarla sevdalanan mızımız ve müzmin bekârlardan mı?”

Kendisi de şaşıyor. Ne zaman birikti içinde erkeklerle karşı bunca öfke? Yalnızca çocuk gördüklerini bağışlayabiliyor, yalnız onlara, ‘oğullar’a sempati duyuyor.

İçi rahat değil. Hem ne işi var burada? Şirin'e için için öfkeleniyor. Hepten sadeleşmiş kişisel yaşamının duruluğunda kalmak isterken, bu gergin ilişkilerin, kararsız duyguların, çatışma olasılıklarının, dizginlenen öfkelerin, boş umutların arasında işi ne? Kadının küçük bedeni masaya yığılmış bulanık ayrıntılar, kırık sezisler, alınganlıklar arasında adeta kaybolmuş ya da ona öyle

geliyor. Başkalarına ait duyguların Feride'ye şiddetli gözüken çatışmasında gözden yitmiş küçük bir gövde... Feride'nin gövdesi... Esrik düş gücü ise maziye uçmuş, gençliğinin dost sofralarını anımsıyor... *Çökertme*'den çıkıyorlar yola, *İzmir'in kavak* yelleri duyumsanıyor, *Antalya'dan mor üzümler* derlenip *yayla çiçeği kokuşlu* Toros dağları aşıyor, kavruk bozkırda yükselen *Hasan Dağı'nı* selamlıyorlar, Anteplilerle vuruşuluyor, yanık Urfa'da *gözleri ceylan* bir kız seviliyor ve nihayet *Hekimoğlu'nun* Karadeniz kıyısındaki yurtluğuna varılıyor. Uzak yaylalardan gelip gövdenin en içsel noktalarına dokunan titreşimler, öylesine yakın... Sonra şarkılar yükseliyor geçmişten... Dede'den Şevki Bey'e, İtri'den Lemi Atlı'ya... Görkemli zamanlardan, seferberlik ve kıyım günlerinden, gözden göze narin sevdalardan, dertleri zevk edinmiş rind gönüllerden süzülen şarkılar... Yaz sofralarından dalga dalga taşan, cumbadaki sedirden, *gamlı hazan bahçeleri*'nden, duvarda asılı sazdan ince ince ve mahzun sızan, genişleyip ulaşan nağmeler, şimdiye ve geleceğe, dağlara ve ovalara, kar sularına kavuşan çatlamaş toprağa, hasat mevsimlerine, ay ışığında köpüren ya da uyuyan denizlere... Genzi tırmalayan, gözleri yaşartan yakıcı bir hava eşlik ederdi ezgilere, yanık şeker kokusu gibi... Gövdesine ait ezik bir arzu...

Şirin de severdi gerçek alaturkayı ve sahici türküler, Sedat'tan Feride'den öğrendiği. Ve şimdi, toplu halde tekil boşalım ayinine ne güzel uymuştu... İki Şirin mi vardı? İçli Şirin ve onun bir esvap gibi ortamına göre giyip çıkarttığı delidolu Şirin?..

Ah, evet, gençler eskiden saklılarda gizlilerde aranan o kutlu hazineyi, cinsel aşkı keşfetmişlerdi; bunu görebiliyordu; açıkça taşıyorlardı aşklarının pırıltısını; en azından gençlerin bir kesimi. İyiydi bu, elbette, hem de çok iyi. Ömrünü düşünüyor... Tutku... Karnından köklenip göğüslerinden fışkıran bir bitkiydi... Ferhat dallarını kırmış, yapraklarını ezmişti. Suç erkekte miydi? Yoksa bitki mi dayanıksızdı?

Yanlarındaki masada Şirin'in en yakın arkadaşı Doğa –nasıl da anaç duruşludur şu kız– kulağı küpeli bir takım delikanlılarla oturuyordu. Ne kadar yakışıklı bir profili var çocuklardan birinin... Çağrışım... Bir bayram tatili... Bir deniz kıyısı... Sedat'ın Feride'nin ilk kez gördüğü ve bir daha hiç karşılaşmadığı gençlik arkadaşlarıyla paylaşılan dost sofrası... Ötelerden bir delikanlı... Küpesi yok... Küpe modası daha Türkiye'ye gelmemiş... Sedat'a bakıyor... Sedat da ona... Sonra, Feride'nin fark ettiğini anlamış, bakışlarını indirmişti Sedat. Feride üzülmeyi diye... Sedat ve Feride... Ne kadar çok ve ne kadar içten arzulamışlardı birbirlerini sevebilmeyi... Sedat şimdi nerede? Partinin minibüsüyle Anadolu'nun ıssız yollarında sarsıla sarsıla bir gece yolculuğunda.... Küssüp, eline silah almış, ülkeye arkalarını dönmüş Kürtlerle barışmaya çabılıyor... Beyhude sevda...

Şirin'in dokunuşu Feride'yi yaşanan âna çağırıyor:

"Anneciğim, başın tuttu gürültüden, biliyorum. Birazdan senin sevdiğin havalar başlayacak."

Şirin ve Özgürcan masaya dönmüşler. Şirin Feride'ye sımsıkı sarılmış, gözlerinin içi ıslık ıslık gülüyor. Dans edenler pistten çekilmişler, tek başına bir genç, kucağında sazı, türkü çalıp söylüyor. Hayır, Feride hiç bilmiyor bu ezgiyi, beğenmiyor da... Ona yabancı.. Varsın olsun... Kızı mutlu... Anne canlanmıştı artık. Masanın çevresinde dönen hayatı paylaşabilir.

Başka ülkelerde de insanlar, memleketi sanki onlar yönetirmiş gibi coşkuyla, inatla politika tartışır mı? Kendini kaptırarak, kendinden geçerek, öfkelenip küsecek... Ve, fikirlerin ve sözlerin sorumluluğun bağlayıcı ağırlığını taşımamasının umursamazlık tadını sonuna dek çıkararak... Gürültülü müzik sakinleşir sakinleşmez konu açılmıştı. Yirmi beş-otuz yıl öncenin siyasi tartışmalarına hiç benzemiyordu. Sözün değeri kalmamıştı

artık; kimsenin hayatını sarf ettiği sözler değiştirmeyecekti. Herkes bunu biliyordu. Bir tür boşalmaydı yaşanan, atışma biçiminde beliren.

Emek, hayatın içinde pişerek yetişenlerin iddiasız ama kesin, umutsuz fakat ne umudu ne umutsuzluğu ciddiye alan tavrıyla Türkiye’de demokrasinin d’sinin bulunmadığını bildiriyordu.

Feride masaya geri dönmüştü dönmesine de, sözlerdense yüzlere dikkat ediyordu. Özgürcan’ı benimsediği kadar olmasa bile Emek’i de ‘oğul’ diye bağrına basmaya hazırды. Hele, genç adamın gözlerinde hayatın tortusunu fark edeli beri. Şirin deneyimsizdi, uzak belleğinde çocukluğunda yaşadığı felaketler kayıtlıysa da, yetişkinliğin düş kırıklıklarıyla henüz sarsılmamıştı. Zaman zaman Emek’in yüzüne vuran ve şakacı, umursamaz çizgileri silen acıyı ayırt edemiyordu. Onu yalnızca davranışlarıyla değerlendiriyordu; hiçbir şeyi fazla dert etmeyen becerikli birisi. Tam devrin adamı... değildi tabii de, Şirin’e göre Emek’in yapısındaki devre ters düşen unsur, sadece ‘merkezkaç kuvvet’i!

Emek’le Şirin arasında müthiş bir kader ortaklığı vardı. Kimbilir, belki bu ağır kaderden kaçmak istedikleri için uzaklaşmışlardı birbirlerinden. Emek’in babası 12 Eylül darbesini önceleyen yıllardaki kanlı 1 Mayıs’ta Taksim Meydanı’nda öldürülenlerin arasındaydı.

“Türkiye’yi ne hükümet, ne Meclis, sadece ve sadece Genelkurmay yönetiyor. Böyle göstermelik demokrasi olmaz.”

Dinç Dayanç sinirlenmişti:

“Sivillerin elini tutan mı var? Herhalde askerler sivil yöneticilere ‘Gaf üstüne gaf yapın, memleketi soyup soğana çevirin’ demiyorlar. Olup biten her şeyden askeri sorumlu saymak da bir başka kolaycılık!”

Şirin uzlaşmacı bir tutum takınmıştı:

“Haklısın tabii Dinç, ama 12 Eylül darbesinin etkilerini hesaba kat. Askerin sorumluluğu yok diyebilir misin?”

“İnsaf edin, neredeyse yirmi yıl geçti üstünden!”

“On sekiz,” diye düzeltti Feride, “bir şeyi bozmak çok kolay, düzeltmek ya da yeniden yapmak zordur. Uzun sözün kısası Türkiye hâlâ 12 Eylül sürecinden çıkmış değil.”

Feride’ye ters düşmek Dinç’in hiç işine gelmezdi, şu aşamada! Yumuşak bir tavırla,

“Ben de nefret ediyorum, 12 Eylül’cülerden! Ama yirmi, pardon, on sekiz yıl öncenin, sola karşı dinden medet uman, irticaya yeşil ışık yakan generalleriyle, bugün irticaya ‘Dur’ diyen askerleri özdeşleştiremeyiz.”

Emek’in vazgeçmeye niyeti yoktu:

“Eğer laik sermaye ihaleleri şeriatçı sermayeye kaptırmaya başlamasaydı, kendi geleceğinden kaygıya düşmeseydi, sizin askerler irticaya karşı zor dururlardı! Sivas kıyımında nerdeydiler?”

Emek Çalışkan:

Çankırı, Eskipazar doğumlu. Babası öğretmen, annesi ev kadını. Babanın katledilişinin ardından kardeşi ve annesiyle büyük kentten büyükbaba evine, Eskipazar’a göç. ‘Suç ölümlerinde mi, öldürmede mi? İlle de ölümlerde’ felsefesini benimsemiş olan kasabalılar 1977 yazında yetimlere kucak açmıştır, ancak babalarının yakışsız işlere bulaştığı için kendi felaketine sebep olup karısını dul, çocuklarını yetim koyduğuna dair genel bir kanı baskın ve küçük kardeşlerin üstünde etkilidir. Büyükbabanın iki yıl sonraki vefatının ardından aileye subay olan dayı kol kanat gerer. Anne ölmüş kocasının ideolojisine bağlıdır; subay dayı ise bu meselelerde ağır suskunluğunu korur.

Emek’in yetişme çağına yaşamında beş etmen belirlemekteydi: i) Babasının yıllar geçtikçe silikleşse de kaybolmayan anısı ii) Babasından kalan kitaplar iii) Kasabanın tavrı iv) Annenin sessiz ve kalıcı inancı v) Dayının egemenliği.

Zaman zaman yırtıcı tepkiler görölse bile genellikle uysal geçen çocukluğunda kimsenin onu koruyamayacağını öğrenmişti. Amacı kovalarken her yolun denenebileceğini dayının onu yerleştirdiği askeri lisede öğrendi. Kovulmak için ne mümkünse yaptı ve sonunda başardı.

Sivil lisede üstün bir öğrenci olmasına karşın amaçladığı fakülteye girememesi yetişkinlik yaşamının ilk ve büyük düş kırıklığıydı. Ailenin mali durumu elvermediği için üniversite sınavına hazırlık kurslarına devam edememişti. Namlı bir üniversitenin dış ilişkiler bölümünde okumak istemişti. O yaşlarda, dünyayı yöneten gücün ülkeler arası etkileşim olduğunu, dış politikada sözü ele geçirenin doruğa ulaşabileceğini düşünmüş olabilir.

Birkaç yıl bocaladıktan sonra, ekonomi öğreniminde karar kıldı. Başarılıydı. Üniversite yıllarında gazete muhabirliğinden yayınevi düzeltmenliğine kadar çeşitli işlerde çalışırken 'söz'ü biçimlendirenin sermaye olduğunu kavradı. Hem bilgiye hem paraya sahip olmak istiyordu. Mezuniyet sonrası eğitimine başladı. Bilginin giderek parasal gücün ayrıcalığı haline dönüştüğü '990'larda ikisine birden ulaşmaya toplumsal konumu izin vermeyince özel teşebbüsün bol ücretli iş önerisini kabul edip üniversiteden ayrıldı. Bundan sonraki ruh hali, tümüyle iyileşmeyeceği bilinen romatizma ağrılarının sızısına benzetilebilir.

"Sermaye sermayedir, Emek! Laik'i, şariatçısı olmaz, aynı para dolaşımında iş çevirmiyor mu bu adamır? Sermaye düzeninin temel kurallarını bu kadar mı abuk unuttun?"

Şirin'in sosyoloji eğitimi gördüğü fakültede ekonomi doktorasını yarım bırakmıştı Emek. Taşı gedğine konan Şirin'e incinmiş bir yüzle baktı ve büyük bir içtenlik-

“Tanrı kapital denen şeyin belasını versin!” dedi.

Şirin onu sermayenin adamı mı sanıyordu?! Şirin’i seviyordu. İnsanı dar gününde yüzüstü bırakmazdı Şirin. Bencil olduğu kadar özgeciydi de. Emek’in kendi anesinde bulamayacağını bile bile özlediği aktif cesaret Şirin’de vardı. Ona Lou Andreas Salome adını Emek takmıştı; onu yitireceğini en başından biliyordu.

“Kahrolsun demekle, sermaye düzeni yok olmuyor,” diyen Dinç’e ters ters baktı Emek. Dinç’le arasındaki hava gerginleşiyordu. Alaycı bir ifadeyle Dinç’e sordu:

“Yani ne yapmalıyız, Dinç Bey? Öneriniz nedir?”

“Asker, sivil, özel teşebbüs, kamu sektörü filan demeden elbirliğiyle irticaya karşı durmalıyız. Yaşadığımız son örneği düşünsenize! Şu en parlak öğrencimizi...”

Dinç, Emek ve Şirin’in üniversitesinde öğretim görevlisiydi.

“Bu adamın işi gücü öğrencilerinin peşinde koşmak!” dedi Feride içinden. Tartışmalara pek katılmayan Özgürcan’ı süzdü. Emek ve Dinç, ikisinden de hayli iriyarı olan Özgürcan’la aralarına saygılı bir uzaklık koymuşlardı.

Özgürcan, yavrum sen burada mısın? Yoksa şimdiden derin Amerika’daki o küçük üniversite kentlerine mi uçtun? Hani filmlerde gördüğümüz... Nasıl da sakın duruyorsun... çocukluğumun masallarını hatırlatıyorsun bana. Ormanda gizlenen şefkatli dev ya da kulübesinde tek başına yaşayan altın kalpli oduncu dede... Birbiriyle didişen şu iki adamı hiç mi kıskanmıyorsun?

Oysa Şirin’le ilişkilerine delikanlının kuşkucu kıskançlığı kesin darbeyi vurmuştu. Hayali bir kıskançlık. Delikanlıyı hayalleri mi yönlendiriyordu?

Özgürcan gerçekten de derin Amerika’nın ormanlara gark olmuş küçük kentlerini düşlüyordu. Zencilerin, kadınların, polislerin ve katillerin ortalarda görünmediği, sokaklarında sincaplar koşturan o kentleri. Orada, çim bahçesi içinde ak boyalı bir evde Şirin’le baş başa ya-

şadığını. Kimseye kırgınlık ya da sorumluluk duymadığı bir ülkede. Dilediğince kaybolabilirdi kaotik Amerika’da, tıpkı ormanda saklanan –kimbilir kimden ya da neden kaçıyordu– oduncu dede gibi. Kimsenin Türkiye’ye aldıracağı yoktu orada. İçindeyken dayanamadığı yurdu, belki uzaktan sevimli bile görünebilirdi. O, Özgürcan Yılmaz yalnızca zekâsına aitti! Şirin de yalnızca ona ait olmalıydı.

“İnsanlar Türkiye’de hiç rahat ve huzurlu değil,” diyiverdi.

“Affedersiniz ama...” Konuşan Dinç’ti. Duraksamıştı, sözlerini tartıyordu. Özgürcan’da böyle bir karşı tavır beklememişti,

“Bir barda oturmuş ülke yönetimini dilediğinizce eleştirebiliyorsanız, sesinizi alçaltma gereksinimini duymuyorsanız, çevrenizde sivil ajanların sizi dinlediğinden kuşkulandırmıyorsanız, gözüaltına alınıp sorgulanacağınıza dair endişeler taşımıyorsanız, basbayağı rahatsınız demektir! Biraz da dünyanın başka yerlerinde olup bitenlerle ilgilenin. Sizin şu burun kıvrıdığınız rahatlık, dünya üzerinde kimbilir kaç ülkenin imrenebileceği bir ayrıcalıktır. Dünyayı Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’dan ibaret sanmayın.”

“Bilmiyorum, ben Türkiye’de yaşamak istemiyorum.”

Özgürcan, yavrum, sen gerçekten mi bizden bu kadar uzaklaştın? Türkiyeli, öğretmen ve devrimci bir ana babanın oğlu! İyi yürekli Amerikan yurttaşlarının arasına mı karışmak istiyorsun? Çöl kentlerinde bombalanan çocuklar, Orta Amerika kanallarında katledilen insanlar ne kadar ıraktır onlara... Kuşkusuz suç ne öldürenlerde, ne ölümlerde ve yalnızca uzaklıktadır! Yoksa onlar, Amerikan kentlerinin saygın yurttaşları kimsenin işine karışmayan, çalışkan ve saf kimselerdir, hiç kuşkusuz! Yüreklerinde Tanrı korkusu taşırılar ve her pazar kilisede ayın söylerler!

Feride gözlerinde biriken yaşları göstermemek için başını önüne eğdi.

“Anneciğim, ne oldu?”

“Bir şey yok, kızım, gözüme sigara dumanı kaçtı.”

Dinç hemen ilgilendi:

“Kafanızı şişirdik, affedin.”

“Hayır. İlgiyle dinliyorum. Lütfen devam edin. Parlak öğrencinizden söz ediyordunuz.”

Kızıma bağlısın, biliyorum, Özgürcan. Bağlılık dediğin nedir ki... İnsanlar, çoğu kez, birbirlerinde buldukları nimetler için değil, başkalarında bulamadıklarının ya da arayamadıklarının uğruna bağlanmıyorlar mı birbirlerine? Gönülün ağır ağır salınan, kütleli tekneler gibi. Yön değiştirmen kolay değil. Ama, biliyor musun ki, macera yeteneği yüksek ruhlar, başkalarına rahatça açılabilen gövdeler için farklı yönlere kaymak mesele değildir. Benim kuşağımın kadınları sadakatten, gövdenin kilitlenmesini anlardı. Uzun sözün kısası, oğlum, Şirin farklı bir kuşaktan... O, bir ‘yeni kadın’!

Feride Dinç’in anlattıklarını üstünkörü bir ilgiyle dinliyordu. Birden kulağına çarpan ‘tarikat’ sözcüğüyle irkildi ve derin Amerika’dan, Türkiye’nin başkenti Ankara’ya, ışık hızıyla döndü.

“Ne diyorsunuz siz, Allah aşkına, siyaset bilimleri fakültesini birincilikle bitirmiş öğrenciniz Bor kazasında manifatura dükkânı mı işletiyor? Orada bir tarikata mı girdi?”

Heyecanlanmıştı.

“Sizin okuldan mezun. Belki de lisede öğrencinizdi,” dedi Emek.

“Öğrencim mi? Kim, adı ne?”

“Aman anne, nereden anımsayacaksın, yüzlerce öğrencin oldu.”

“Bir dakika, adı ne, kim, kaç yılı mezunu?”

“Valla liseyi bitirme yılını bilemeyiz ama adı Deniz Karatepe,” dedi Dinç.

Deniz Karatepe!.. Hiçbir çağrışım uyanmadı.

“Tanımıyorum, anımsamadım,” dedi Feride, kısa süren bir ferahlamayla.

Hangi öğrencisini anımsıyordu ki...

Ferhat öldürüldükten sonra kalbi küsmüştü gençlere, okulla ilgili her şeye... Kalıbı girerdi sınıfa, paydos zili ipe çekerdi, bir an önce yuvasına, Sedat'a ve çocuk Şirin'e kavuşmaktan başka bir düşünce barınmazdı zihninde. Öğrenciler '980'ler boyunca uygulanan yeni müfredat programındaki Türkçe derslerini, edebiyat örneklerini sevmiyorlardı. Feride de sevmiyordu bu ruhsuz metinleri. Dersini anlatıp evine dönüyordu.

Deniz Karatepe:

Niğde Bor doğumlu. Sanayi çarşısında usta olan babası '960'lı yıllarda sosyalist fikirlerle tanışmaya kadar, mensup olduğu ailenin diğer üyeleri gibi, denizden uzak yerlere has sert bir dindarlık ve tutuculuk ortamında yaşadı. Yeni düşünceler babanın hayatını baştan aşağı değiştirecekti. 15-16 Haziran büyük işçi yürüyüşüne katılan baba aldığı cop darbeyle ağır yaralanmış, kan işlemiş, akciğerleri su toplamış, bir daha oto tamircisi olarak çalışmamıştır. Ailenin yardımıyla küçük bir dükkân açması babanın gelenekçiliğe dönüşünün başlangıcı oldu. Geri dönüş Deniz diye adlandırılacak oğul doğduğunda tamamlanmamıştı. Oğlun isimlendirilmesinde coğrafi olduğu kadar ideolojik özelemlerin de rol oynadığı varsayılabilir. Çalışmadığı dönemlerde baba içkiye başladı. İçki arkadaşlarıyla, militan sol geçmişi anmaları bir gerçekliktir. İlk alkol koması gelenekçiliğe dönüşü hızlandırdı. Manifatura dükkânı ailenin desteğiyle ayakta duruyordu ve aile kendi hayat tarzına saygılı bir katılım bekliyordu. Dine ve ibadete, geleneklere uygun bir içki tedavisi olarak başvurulduğu düşünülebilir. İbadet bir anlamda içkinin yerini tutuyordu – zamanı planlayıp doldurması, hastadaki birkaç saat sonra kendini neyle meşgul edeceği endişesinin önüne geçmesi bakımından. Baba oğlunun kasaba kültü-

ründen kurtulması, üniversite öğrenimi görmesi için çabalamıştır.

Köyle kasaba karışımının ürünü olan Deniz, özellikle üniversite yıllarında ve özellikle karşı cinsle ilişkilerinde bocaladı. Âşık olduğu ya da âşık olduğunu sandığı özgür yaradılışlı kızlardan ürküyor, onlara açılmıyordu. Sınıf arkadaşlarından kendisine âşık olan becerikli ve ısrarcı bir genç bayanın iradesiyle sürüklendi. Kısa sürecek bu ilişkide boğulması şaşırtıcı değildir. Delikanlıyı çok sevmekten ve para sorunları dahil bütün müşküllerini çözmeyi üstlenmekten başka suçu olmayan kız arkadaşını kişilik yapısını fazla bağımlı bulduğu için sürekli eleştirmesi tipik bir yansıtma mekanizması örneğidir. İlişkinin fiziksel yanı hiç parlak değildi. Değersizlik hissi büyüyen genç adam, sunulanı ne reddedebilmekte ne teşekkür duyabilmekteydi.

Üniversitede hırslı çalışması sayesinde yüksek notlar alıyordu. Ancak sistemli ve eleştirel düşünebilme yetisini ne lise ne üniversite eğitimi ona kazandırabilmişti. Zihninde yan yana ama birbirleriyle ilintisiz duran bilgilere karşı tavrı, organları tek tek tanıyan ama vücudun işleyişini kavrayamamış bir tıp öğrencisinin acemiliğine benzetilebilir. '980'lere rastlayan ilk ve ortaöğrenimi sırasında müfredata egemen olan kaba milliyetçilik onda yalnızca bir yabancılaşma ve öğretilene güvensizlik yaratabildi. Üniversitede, toplumbilimsel yorumlardaki gerçeklik payından sa çarpıcı ve şaşırtıcı unsurları önemseyen öğretim üyelerine düşmesi kendisi adına talihsizlik sayılabilir. Siyaset bilimleri bölümünü birincilikle ve Kurtuluş Savaşı'nın herhangi Bir Türk-Yunan savaşı, Mustafa Kemal'in faşist bir diktatör, Cumhuriyet devrimlerinin ise zorbalık olduğu düşünceleriyle bitirmiştir.

Varlıklı bir ailenin oğlu olsaydı, '980'lerin ortala-

rından, '990'larda siyasi dinciliğin yükselişe geçtiği döneme kadar, laik Cumhuriyet karşıtı düşünceler ona yüksek mevkilerin kapılarını açabilirdi. Ama yoksul bir işçinin oğluydu; kapılar açılmadı. Bor'a dönüp çok sevdiği babasının izlerinden yürüdü.

"Fakülteye son uğrayışında, Deniz'i aldım, odama götürdüm. Konuşmaya çalıştım. Öyle ilginç bir akıl yürütme biçimi var ki!"

Konuşan Dinç'ti.

"Ne gibi?" diye sordu Feride.

"Medeni toplum bireye saygıyla başlarmış."

"Doğru."

"Bireye saygı mahremiyete saygıymış."

"Yalan değil."

"Güzel de, herkesin mahremiyetini düzenlemekten kendisini sorumlu ve görevli addetmesi, başka bireylerin mahremiyetini ihlal olmuyor mu? Bu söylenince, yanıt bulamıyor tabii ve demagojiye başlıyor."

"Şu örtünme meselesi," dedi Feride, birden kendini çok yorgun hissetmişti.

Masaya Doğa'nın gelişiyile konu kapandı. Emek ve Dinç biraz tepeden, onaylamaz gözlerle süzüyorlardı orta boylu, topluca genç kadını. Özgürcan besbelli yeni konuyu tanımıyordu. Doğa erkeklerin dostça olmayan tavırlarından hiç etkilenmeden Feride ve Şirin'i selamladı. Yüzünde bozgun vardı. Şirin'e bir şeyler söyledi ve masadan biraz ötede beklemeye koyuldu. Şirin,

"Doğa'nın bir sorunu var, başka bir yerde dertleşmek istiyor, kalkabilir miyiz?" dedi Özgürcan'a.

Feride ayrılmak için mazeret arıyordu, Doğa'nın gelişini fırsat bildi. Şimdi de Çankaya'da bir bara gideceklerdi, Şirin, Özgürcan ve Doğa. Daha 'nezih' bir yere. Mekân düzenlenişine özenilmiş, yerli gürültünün değil, Avrupa ya da Amerika markalısının çalındığı bir bodrum

katına.

“Bir defa bodrum değil, çatı. İkincisi, ‘gürültü’ değil son derece düzeyli etnocaz. Uyumsuzluk etme de, bizimle gel,” diye Feride’yi kandırmaya çalışıyordu Şirin.

Şirin ısrar ettikçe, Doğa’nın kâğıt gibi yüzü büsbütün soluyordu.

“Doğa’nın sorunları Özgürcan’ı sıkmasın,” diye fısıldadı Feride Şirin’in kulağına.

“Anne, Doğa’yı reddedemem!”

Feride evine kavuşunca rahat bir soluk aldı. Uzun bir yolculuktan dönmüşçesine bitkindi. Biraz müzik dinleyip yatmaktı niyeti. Hep, bol ışıklı odaları severdi. Niyeyse, loş bir ortam istiyordu. Annesini anımsadı; kadıncağz Feride’nin gençlik yıllarını loş odalarda bekleyerek tüketmişti. Feride öğretmenler sendikasının toplantısına gider, annesi kaygıyla bekler; sinemaya gider, annesi kurntuyla bekler; Ferhat’la buluşur –saklıda tabii, annesi çoktan sezmiştir–, kimbilir ne hallerde bekler... Pencere kıyısındaki, ’950’lerden kalma berjer koltuğuna oturmuş, yanı başında tığ işi örtülü bir sehpa, sehpanın üstünde ölmüş kocasının gümüş çerçeveli fotoğrafı, karşı duvarda aşktan ve veremden tükenmiş kız kardeşinin oymalı çerçeve içindeki resmi, bekliyor...

Feride berjer koltuğa oturdu; yalnızca aplikler yanıyordu. Ezik bir eksiklik duyuyordu fiziksel varlığında... Şirin yetişirken, yeniden öğrendiği bir şeydi gençleri sevmek... Geleceğe uzattığı kolları boş kalmıştı. Özgürcan, Emek, yüzünü bile anımsayamadığı Deniz Karatepe... Gelecek kerpiçtenmiş gibi dağılıyordu... Geçmiş zaten dağılmıştı. Vaktiyle kendi dokularında çıkan isyanı seyrederken kapıldığı dehşet dolu şaşkınlığa benzeyen bir acıyla görmekteydi bütünsel bilinen her şeyin ufalışını... Dinlenmeliydi, dinlenmeliydi... Müzik onu onarırdı. Gözlerini yumup kendini radyodan yayılan yumuşak ezgilere bırakmak üzereydi ki, kapı çalındı.

Şirin bir yanında Özgürcan, öbüründe Emek, karşısında duruyordu. Doğa niye arkalara gizleniyordu? Şirin'in yüzünde gözyaşı izi...

"Anne, partinin arabası daha Kırıkkale'de devrilmiş, Sedat Amca oracıkta ölmüş."

BEKLENMEYEN KONUK

Sedat'ın ölümünden iki yıl sonra bile, kapının her çalınışında irkiliyordu Feride. Bir fizik tezi dizmekteydi, konuya aşına değilse de ışığın farklı ortamlardaki mace-rasına kendini kaptırmıştı. İsteksizce doğruldu bilgisa-yarın başından.

Gençten biri duruyordu karşısında.

"Affedersiniz, ben..."

Feride ismi anlamadı, daha doğrusu dinlemedi.

"...Şirin ve Doğa'nın partiden arkadaşayım. Şirin pa-saportlarınızın vize işlemlerini tamamlamış. Bir yere git-mesi gerekiyormuş, pasaportları yanında taşımak iste-memiş, biraz savruktur biliyorsunuz, kaybetmekten çe-kinmiş. Doğa'ya emanet etmiş. Doğa ondan savruktur, bilirsiniz. Benim de yolum bu semtten geçiyordu, uğ-rayıp bırakayım dedim."

Ne kadar hızlı konuşuyordu! Eskilerin 'seri' dedikle-ri biçimde ve gereksiz ayrıntılarla.

Feride, "İyi ya, bıraktın işte," dedi içinden.

"Buyurmaz mıydınız? Bir kahve için, yorulmuşsu-nuzdur," diyen kendi sesini memnuniyetsiz bir şaşkın-lıkla işitti.

"Teşekkür ederim."

Delikanlı içeri girmişti bile. Ayakkabılarını çıkartı-yordu. İnce, çevik bir vücudu, zarif ayakları vardı.

“Zahmet etmeyin, öylece girebilirsiniz.”

“Olsun,” dedi delikanlı, cömert bir gülümseme başısladı Feride’ye.

“Hiçbir işe yaramayan bu kibarlıkları hep annem yerleştirdi içime,” diye sessizce paylıyordu Feride hem kendini hem annesini, “ne âlemi var, şimdi şu çocukla oyalanmanın!..” Konuğun hem sokulgan hem kibirli havasından rahatsız olmuştu. Ayakkabılarını çıkarırken, okuldan gelmiş küçük bir öğrenci gibi sevimliydi, genç adam. İçeri girerken, burnu havada. Kadının belleğinde unutuşa tümüyle gömülmeye direnen ve anımsama düzlemine çıkamayan kararsız yaşantı kırıntılarını kıpırtıyordu, varlığıyla. Feride’nin dilinin ucuna geldi: “Sedat’ın öldüğü o uğursuz gece, siz de orada mıydınız? Doğa’nın masasında mı oturuyordunuz?”

Doğa ne kadar incelikli davranmıştı... Kaza haberi partiye ulaşır ulaşmaz, ne yapıp edip Şirin’in yerini bulmuş, arkadaşlarıyla koşup gelmişti. Feride’nin derinden sarsılacağını kestirebilmiş, Şirin’i usulca bir tenhaya çekip Sedat’ın başına geleni önce ona söylemişti. Feride ise Doğa’nın bir derdi var sanmıştı.

Feride dilinin ucundakini sormadı. Çocuk belki de anımsamazdı, zaman geçmişti aradan... Esmerdi teni, Ferhat’ınki gibi. Yuvarlaktı yüz çizgileri, Sedat’ınkiler gibi. Enikonu yakışıklıydı. Hele profili... İnce, keskin, hain bir profil, yüzünün cepheden görünüşüyle çelişen. Ve kadifedendi gözleri. Nereden anımsayacaktı... Partinin yaşlı takımından biri, herhangi bir trafik kazasında ölmüş... Feride ve Şirin dışında, geride kalan herkes için sıradan bir gecede.

Hayat ne garip bir yanılsamalar bileşimiydi... Gençler vur patlasın, çal oynasın eğleniyorlardı. Umurlarında mıydı, terör, ıstırap, onları neyin beklediği? Kıvrılıp bükülmesi, sarsılıp kasılması, gevşeyip rahatlaması için gövdelerini serbest bırakıyorlardı. Herkesin keyfi yerindeydi, yarınından kaygısız ülkelerdeki gibi. Sanki mayın döşenmemişti yollarına. Sonra, apansız, bu serbest ve

hoş hayattan görünmez ama geçirgen bir zarla ayrılmış ikinci hayat uzanıp yutuveriyordu şansı yaver gitmeyeni. O uğursuz gece Sedat'ı yutmuştu. Ve Feride'yle Şirin kalabalığın içinde, ıssız bir ıstırap adasında buluvermişlerdi kendilerini.

Sedat'ın ölümü de Şirin'le Özgürcan'ı veya Emek'i birleştiremeyecekse, hiçbir şey birleştiremez demektir. Feride durumu kabul etmişti, zor da olsa.

“Özgürcan senin hayalindeki damat değil! İstedüğün yanlarını görüyorsun. Emek konusunda da benzer biçimde davranıyorsun! Senin kadar doğrucu Davut bir kadın nasıl böyle hayalci olabiliyor, anlamıyorum!” diyen Şirin'den azar işitmesine gerek kalmamıştı, bundan böyle. Artık anlamıştı, Özgürcan Amerika düşünden vazgeçmeyecek, Şirin, Emek'in her koşulda ayakta kalma yeteneğini çıkarıcılık diye yorumladığı için bağışlamayacaktı. Feride bu beceriyi kızında da sezinliyor ve kendine öfkesini Emek'e yansıttığını, haksızlık ettiğini düşünüyordu. Her neyse, sonuç değişmiyordu.

“Siz de partide çalışıyorsunuz, demek,” dedi konuğuna, bir şey söylemiş olmak için.

Şirin bu çocuktan hiç bahsetmemişti, anlaşılan delikanlı kızının ilgisini çekmiyordu.

“Ben üye değilim ama gidip geliyorum, bağlantıyı sürdürüyorum, bazı etkinliklere katılıyorum, zaten partiye yakın oturuyorum.....”

Delikanlı yaşantısının Feride'yi ilgilendirmeyen ayrıntıları üstüne konuşup duruyordu, abartılı el hareketleriyle; kadınsı bir esinti dolaşıyordu bedeninin çevresinde. Feride öğrencisinden ümidi kesmiş öğretmen tavrıyla süzüyordu genci.

“Ne kadar kendine dönük bir çocuk... Bu parti adam olmaz,” dedi içinden.

Sedat'ın ölümünden sonra partiyi benimsemek istemişti. Kimi ortamlara düşen ışık tayfa ayrılır. Kimi ortamlarsa ışığı ne yansıtır, ne kırar. Yutup sessizleştirir. Parti işte bu yutucu, koyu sıvılara benziyordu. Işık tane-

cikleriyle sıvıda yüzen elektronlar arasında küçük yerel çekimler, sürtüşmeler, itişmeler, çatışmalar oluyor... ve bitiyordu... Dönemin ruhuna uygun bir sosyalizm... Özdeşleşmeye değil, farkların kabulüne dayalı bir arayış... Ama olmuyordu. Özdeşleşme noktaları bulunamazsa devinim başlayamıyor, parti dışarıya ışık sızdıramıyordu.

Oturduğu yerde sürekli kıpırdanan konuğuna,
“Öğrenci misiniz?” diye sordu.

“Hayır, reklam metinleri ve televizyon dizileri yazıyorum.”

“Anlıyorum,” dedi Feride, bu yeni meslekleri ciddiye alamıyordu.

“Ben de edebiyat öğretmeni idim, şimdi emekliyim.”
Çocuk dikkat kesilmişti.

“Bir şeyler yazıyor musunuz?” diye sordu.

“Hayır,” dedi Feride.

“Şiir de yazmaz mısınız?”

Delikanlı sorgu yargıcı havasına bürünmüştü. Feride kısacık bir an sebepsiz bir mahcubiyet duydu. Sonra alçakgönüllü bir içtenlikle gülümsedi,

“Beş Türk’ten altısı şairmiş derler; ben işte hiçbir şey yazmayan yedinci Türklerdenim.”

Delikanlı kadına apaçık ve dikkatle bakıyordu..

“Uzun sözün kısası cesaretim yok,” dedi Feride, küçük bir sesle.

Delikanlı yanıt vermedi. Salondaki kitapları süzme-ye koyulmuştu. El hareketleri durulmuş ve artık yerinde kıpırdamıyor... Çekiciliğinin farkında bir çocuğun masumiyetiyle mağrur yüzünde Feride’ye komik gelen bir ciddiyet belirmişti.

“Güney Amerika edebiyatını seviyorsunuz,” dedi delikanlı.

“Evet, bize, bizim karmaşık toplum yapımıza çok benzetiyorum o ülkeleri. Neden onlar kadar büyük bir roman sanatı yaratamadık diye hayıflanırım. Bizim de çeşitliliklerimiz çok zengin.”

“Romanı büyük yapan insan ruhunun derinliğini ve-

rebilmesidir,” dedi konuk, sesi aceleci değildi artık, “bizde bunu yapabilmek zor.”

Feride soluğunu tuttu,

“Neden?” diye sordu, ilgilenmişti.

“Diyelim ki denizin üstündesiniz, hayat gibi devingen bir ortam. İskandil sarkıtıp bulunduğunuz yerin derinliği ölçeceksiniz, ani bir fırtına çıksa, sizi metrelerce öteye sürüklese, bu işi yapabilir misiniz?”

Çocuk Feride’yi şaşırtmıştı.

“Türkiye istikrarsız bir ülke, lüzumundan çok hareketli. Deniz fazla oynak...”

Ne kadar zamandır ikili bir konuşmada edebiyat tartışmadığı geçti kadının aklından; hızlı bir düşünce... Çok eskiden Sedat’la konuşurlardı. Hızlı bir anımsayış...

“.....etmenler çok fazla, rüzgârlar çeşitli.”

Feride ani bir kederle,

“Haklısınız,” dedi, “rüzgârlar gerçekten çeşitli.” Eski öğrencilerinin şeriat rüzgârlarına kapıldığı gelmişti aklına. “Güney Amerika ülkeleri de çok dengesiz, ama bu sanki onların edebiyatını besliyor.”

“Güney Amerika halk sanatı zenci ve Kızılderili İsa tasvirleri yaratmıştır. Yerli halk zorla Hıristiyanlaştırılmıştı, biliyorsunuz. Sentez dediğiniz şey öyle durduğu yerde olmaz. Ya büyük bir hürriyet lazım, etmenler rasgele, dilediğince birbirine karışsın; ya da yüksek sıcaklık ve basınç ki, ister istemez birbirine geçsin!”

Feride durdu ve düşündü, bir karara varamadı.

“Bizim bir edebiyat topluluğumuz var, katılmak ister miydiniz? On kişi kadarız. Okuduğumuz kitaplar üstüne tartışıyoruz. Bir de kendi aramızda ‘dergi’ demekten hoşlandığımız benim bilgisayarda diziverdiğim birkaç sayfalık bir –ne denir ona– yayın çıkartıyoruz. Arkadaşların amatörce çalışmalarına yer veriyoruz.”

Birden sustu,

“Affedersiniz,” dedi, “siz zaten profesyonelsiniz. Unuttum.”

“Yoo, yoo, lütfen,” delikanlı kadife gözlerle baktı ka-

dına; şefkatinde bir tutam da olsa kendini beğenmişlik ve... tenezzül vardı, Feride'nin dikkatinden kaçmadı, "ben de amatörüm. Hayatımı kazanmak için yazdıklarım edebiyat sayılmaz. Ama bunların dışında yazmayı ciddiye alıyorum. Grubunuza katılmaktan onur duyacağım."

Aşırı saygılı bir hal almıştı.

Çocuğun sık sık başkalaşan ruh hallerinin kendisinde yarattığı duygu değişimlerini dışa vurmamak için, Feride ağırbaşlı öğretmen sesiyle konuştu:

"Memnun oldum, gelecek toplantının gününü ve yerini size Şirin kanalıyla bildiririm."

Delikanlı ne Feride'nin öğretmen tavrını ne Şirin'in adının geçmesini önemsemişti. Kitaplığı incelediği süreden sonra kavuştuğu sakın dengeyi hiç yitirmeden,

"Demin yazma cesaretinden bahsediyordunuz," dedi, "insan o cesareti ancak çektiği acının şahsi tecrübesinin asal bir bölümü, belki de ta kendisi olduğunu kavrayabilir."

Feride'yi etkilediğini görüyordu ve o, delikanlı bundan etkilenmiyordu. Feride kendi evinde, annesinden miras kırk yıllık berjer koltukta, kısacık bir an da olsa dayanaksız kalakaldı; sebepsiz bir güvensizliğe sürüklenmişti. Hiç beklemediği biçimde içinde çocuğa karşı uyanıveren, delikanlıyı usta kendisini ise çırak diye tanımlayan ilişkilendirmeyi bilinci yadırgıyordu. Korunma içgüdüsüyle sohbetin başlangıcındaki üstün konumunu yeniden ele geçirmeye çabaladı:

"Anneniz babanız Ankara'dalar mı?" diye sordu, öğretmenin sesi.

"Annem babam hayatta değil."

Feride farkında olmadan çocuğa doğru kaykıldı, uzanmak ister gibi. Çekingen bir atılım. Ve delikanlının yüzündeki geçit vermez ifadeye çarptı.

"Özür dilerim. Yaranıza dokunmak istememiştim."

"Ben kalkayım artık. Kahve için teşekkürler."

Delikanlının yüzündeki karışıklık çabuk kaybolmuştu, ama kapı kapanmıştı bir kez. Feride konuğunun kay-

gan bir yüzey gibi ellerinden uzaklaştığını duyumsadı.

Eski haline dönmüştü, eli dursa ayağı oynayan, çenesi ise asla durmak bilmeyen haşarı çocuk.

Kadın delikanlıyı geçirdikten sonra, teninin ön yüzeyinde bir kıpırdanış hissetti. Kendisine dokundurtmayan çok güzel bir çocuğu kucaklamak isteyiydi bu ve acı veriyordu.

Boşluk... Ve aşınmak...

Ölümü izleyen iki yılı öylece, durduğu yerde aşınmakla tüketti. Şirin'i bekleyerek. Sedat'ın yokluğu Feride-Şirin kozasını dağıtmıştı... Bir yörünge yoktu artık çevrende. Boşluk kuşatıyordu anne-kızı, boşluk sokuluyordu aralarına...

Zaman dokularını törpüleyip de geçiyordu üstünden. Zayıflamıştı. Ferhat ve Sedat ölünce, Feride'nin vücudunu bilen kimse kalmamıştı yeryüzünde. Teyze kızı uzaktaydı, çocukluğunu bilen kimse de yoktu. Sedat'ın yitiminden hemen sonra yegâne akrabasının Ankara'dan taşınması Feride'ye güç gelmişti. Telefonda sohbet etmeyi sevmezdi. İnsan birbirinin yüzünü görmedikçe, sesini aracısız duymadıkça, elini tutmadıkça birbirine kavuşmuş mu sayılırdı?

Bir garip düşünce takılmıştı zihnine. "Tanıksızım," diyordu. Cenaze törenlerinde imamın ölü için tanıklık istemesinin ne demek olduğunu anlıyordu. Tanıklarının yitirmiş hayat yaşanılmamışa dönmez miydi? Bu tuhaf esintilerden Şirin'i haberdar edemiyordu, alınır diye. Er ya da geç, engine yelken açacaktı Şirin. Hayatın doğal akışıydı bu. Kızını kendi ömrünün kafesinde tutamazdı ki... Şirin onun tüm tarihi değildi ki... Öncesi ve sonrası vardı. Peki, nerdeydi, var olduğu nerden belliydi? Feride çizgi filmlerde birden kayboluveren çizimler gibi varlığının eriyip boşluğa karıştığını sanıyordu.

Bu garip duyum ilk kez, Sedat'ın ölüm haberini al-

dıkları gece yoklamıştı yüreğini. 'Felç oluyorum,' diye düşünmüştü, kirpiği kirpiğine değmeden uzandığı yatağında, sabahı beklerken. Şirin yanındaydı, gözleri yumuluydu ama besbelli o da uykusuzdu. O saatlerde Sedat gri-beyaz bir buzhanede yatıyordu. Vücudunun yarısı donmuştu sanki Feride'nin, kan o bölgede dolaşmıyordu. Sol tarafı, sol kolu, bacağı, gövdesi sanki yere çekiliyordu, toprağın altına kaymak istiyordu, Sedat'ın gövdesini izlemek istiyordu. Ferhat'ı kaybettiğinde böylesi bir bedensel eksilme yanılmasısıyla ürperdiğini anımsamıyordu. Yaşlanmak böyle bir şeydi herhalde...

Beklenmedik konuk, boşlukta yaşlanan dokularını taze kanın heyecanı ile diriltivermişti, kısacık bir süre için, ödünç bir gençlikle...

"Kimseleri gördüğüm yok; yaşından eski sözcüklerle, 'tecrübe'ymiş, 'şahsiyet'miş, 'hürriyet'miş gibi laflarla konuşan ve tecrübesinden yaşlı fikirlerden söz eden biriyle karşılaşınca şaşalamam bundan," diye düşündü.

Kimdi gelen? Bilmiyordu. Şirin'in söz etmediği bir arkadaşı. Çocuk, yaşantısı üstüne onca ayrıntı vermiş, fakat ne söylemişti? Esaslı hiçbir şey... kendisine dair. Feride'nin biraz münasebetsiz sorusuna aldığı yanıttan, yani anne babasının ölmüş olmasından başka! Feride'nin eski püskü eşyalarla döşenmiş konuk odasında görünüp kayboluşu arasında, yalnızca edebiyattan konuşurken, bir tek o zaman, dişil taç yaprakları dökülünce, eril organları kınından çekilmiş ince bir kılıç gibi narin ve yalın beliren bir çiçek resmi çizmişti... Yalnız o sırada, kadınsı tavırları ayrılivermişti gövdesinden.

Feride erkek gövdesinde kadınsı çizgilerden, erkek ruhunda kadınsı şefkatten hoşlanırdı, kadınsı tavırlar onu iterdi. Çocuğun zıddına gitmesi bu yüzdendi.

ŞİRİN'İN KUŞKULARI

Şirin annesiyle arasına sızan boşluğun farkındaydı, kadının bundan incindiğinin de. Ne yapabiliirdi ki... Anaç gönlün dileğine uyup kendine bir eş seçmeye, bebek mırıltıları, çocuk cıvıltılarıyla –en azından şimdilik– Feride'nin yörüngesinde dönmeye niyeti yoktu. Sedat'ın ölümünü izleyen haftalarda büsbütün yakınlaşmışlardı, sanki iç içe geçmişlerdi... Ve sonra uzaklaştılar. Anne-kızın –Şirin'in sık sık değişen erkek arkadaşlarının varlığına rağmen– uyumlu hayat arkadaşlığını sürdüren tılsım bozulmuştu. Şirin kendine ait olmak istiyordu.

Sedat bir ömür boyu çalışarak alabildiği küçük dairenin mülkiyetini –öleceğini bilmiş gibi– Şirin'e devretmişti, yaşamdaki tek evladına. Şirin kimi günler orda kalıyordu. Beliren uzaklığın tek değilse de bir nedeni buydu. Evladın özerkliğini annenin bir ceza gibi yaşadığını kim bilsin! Ölü Sedat terk edilmesinin öcünü alıyordu Feride'den! İlişkileri için düşündükleri geometriler çakışmayalı birbirleri için daha çok endişeleniyorlardı. Gerçekte, ikisinin de istediği bir bakıma aynıydı: Feride sabit bir noktada durmalıydı. Şirin parabol çizmek istiyordu, hiç olmazsa helezon, odağa yakınlaşmalı ve uzaklaşabilmeliydi, önceden belirlenmemiş dalgalanmalarla. Ve sorumlulukların bağlayıcılığından dışlanmış bir Feride'nin sabit duramayacağından kaygılanıyordu.

Feride partiye sığamayalı, birbirini izleyen gönüllü dernek çalışmalarını, birbirine benzeyen doyumsuzluklarla hep yarıda bırakalı beri, Şirin kendine açıklayamadığı belirsiz kuşkular içindeydi. Öz ana-evlat olsalardı daha mı çok, daha mı az kaygılanacaktı?.. Feride ne arıyordu? Şirin'e göre fiyaskodan başka bir şey olmayan duygusal yaşamını onaracak bir sihir mi?

Kâmuran'ın aniden Girit gezisine katılmaya kalkışması Şirin'i sinirlendirmişti. Doğa'ya çok kızdı. Ne diye kendisine emanet edilmiş pasaportları Kâmuran'a ilettiği ki?

"Bir arkadaşın uğradı, pasaportları getirdi," demişti Feride, çok önemsiz bir şeyden söz eder gibi, "adını söyledi ama anlamadım."

"Haa, bizim Kâmuran." Feride'nin tavrına eşdeğer bir ilgisizlik Şirin'in sesinde.

Belki de, annesinin önemsemeyen tavrıydı, Şirin'de ani tehlike ışığını yakan. Feride,

'Şirin delikanlıdan hoşlanmıyor,' diye düşündü ve sesini çıkarmadı.

Şirin erkeklerin aleve çekilen pervaneler gibi çevresinde dönmelerine çok fazla alışmıştı ve bu halkanın dışında kalan Kâmuran onda tedirginlik yaratıyordu. Zihninde bir yere oturtamadığı delikanlıyı yoksaymak kolayına geliyordu. Şimdi yolculukta, aynı seyyah grubunda nasıl yoksayacaktı?

Anne-kız hâlâ birlikte seyahate çıkmaktan hoşlanıyorlardı. Sedat öldükten sonra, ikisinin de içinde merak, ilgi ve ürküntü karışımı bir Girit ürpertisi uyanmıştı. Sedat'ın hiç görmediği, hep hayalinde yaşattığı, anneannesinden esrarlı ve kanlı masallarını dinleyerek büyüdüğü, kayıp anne yurduna beslediği karşılıksız aşkın toprağın ötesinden yansılamları...

Şirin'in görmeye alışık olmadığı bir pembelik mi doluşuyordu Feride'nin teninde, genç bir hava devinimlerinde, "Bugün bir arkadaşın uğradı..." derken?..

Anne-kız birlikte yaşayan ikililerde kendiliğinden

gelişen karşılıklı sezgi gücüyle donanımlıydılar. O irade-
dışı dikkat... İlgili üçüncü kişileri de saydamlaştıran.

Şirin, Kâmuran'ın hiç ilgisini çekmeyen bir adaya
doğru, Feride yüzünden sefere çıkacağından kuşku-
lanıyor. Şirin aslında, ölüm acısının Feride'deki donuklu-
ğunu canlılık kıpırtıları aralayalı kuşkuluyor. Feride
beceriksiz bir çocuk. Şirin kendi deneyimi Feride'ninki-
ni üçe-beşe katlayalı –sorumluluk duygusunda bir tutam
horgörüyle– annesini koruyucu kanatlarının altına alma
gereksinimini duyuyor.

Feride genç bir kadın değil, güzel hiç değil, artık çe-
kici de sayılmaz. Belki de salt bu nedenlerle... ve başka
nedenler yüzünden... Orta yaşlı yüzünde aniden esen ve
hemen kaybolan mahcup genç kız gülüşü için... Sıradan,
iddiasız duruşunun bilinmez bir köşesinde gizli o güç
için... memleketinin omuzlarına yığdığı onca acıyı
yakınmadan taşıyabildiği, ellisine doğru hayatına yeni-
den başlayabildiği için... Kendisini de şaşırtan, farkına
vardığında çevresinden özür dilemesine sebep olan o
kırılgan dayanıklılığı için... Güven verici durgunluğun-
dan apansız fışkırp, çok hassas bir anten gibi insanın
yüreğine ulaşan sezgisi için...

Şirin bütün bunlar için, Kâmuran'ın kendince de
açıklanamaz biçimde Feride'yi izleyeceğinden, onu dur-
duğu noktadan savurup dayanıklılığını tuz buz ettikten
sonra, kırdığı kâsenin değerini bilemeyen bir çocuğun
umursamazlığıyla yürüyüp bir başka yakaya geçeceğin-
den kuşkuluyor.

FERİDE’NİN KAYGILARI

Niçin Sedat sağken, Feride’yle evliyken, akıllarına gelmemişti Girit’e gitmek?..

Feride yolculuk telaşında. Aklına esince Sedat’ın evinde kalan, valiz toplamayı annesine bırakan savruk kızına biraz öfkeli. Can sıkıcı uğraşları geçmişşi anarak, okuduğu kitapları düşünerek dengeler. Şimdi de öyle yapıyor. Virginia Woolf’un romanını anımsıyor, *Deniz Feneri*’ni... Sedat, tatil niyetine yolculuğa çıkmaktan hoşlanmazdı ki... Zıyan edilmiş yaşantı şansları... İş güç, sorumluluklar... Romanda, Bayan Ramsay öldükten sonra, kadıncağızın hep hayalini kurduğu ve hiç ayak basmadığı ‘deniz feneri’ni görmeye gider kocası ve çocukları... Feride ve Şirin de Girit’e gidiyorlar.

Feride orada kızıyla yeniden yakınlaşacaklarını umuyor, biliyor. Şirin için dışa vurmak istemediği kadar kaygılı. Kızı ne arıyor? Hayattan beklediği nedir? Niçin yüreğinin derininden bağlanamıyor bir sevgiliye? Tek pınarın doyuramayacağı bir yaşama susuzluğu. Keşke Sedat hayatta olsa, keşke Ferhat ölmemiş olsa... Birinden biri... Feride Şirin’in yaşantısını onunla tartışabilse. Soğukkanlı erkek mantığı, Feride’yi her şeyin kendi kuruntusundan ibaret olduğuna inandırabilse...

Şirin fakültesinde lisansüstü eğitime devam ediyor. İş konusunda Feride pek kaygılı değil. Kızının gönlüdür,

onu düşündüren. Daldan dala konarak, kanat çırpışlarıyla mı dolduracak gençliğini?..

Özgürcan ve Emek'ten sonra Dinç Dayanç da geçmişe karışmıştı. Şirin'in 'şimdi'leri, maziye hep değerli bir koku gibi ruhunda saklayan Feride'nin kavrayamayacağı kadar kısaydı. 'Oğullar'ının sürekli değişmesi ayaklarının altında yer sarsılıyormuş gibi bir dengesizlik yaratıyordu Feride'de, damat adaylarını hiç kaale almamak da yaşamında bir daralma, bir kuruma. Canevine yakın bildiği Şirin'i anlayamamak ürkütüyordu kadını. Öz anaların da böyle yabancılıklar yaşadığını bilemediği için daha çok ürperiyordu.

Şirin'in kuşklarını bilse, gülerdi Feride. Belki de sevinirdi; demek Şirin onu kıskanıyordu. Ne saçmalık! Yeni bir ilişki, Tanrı korusun! İki erkek, iki evlilik, yeter de artardı bile. Şirin gençliğin acıtıcı ödünsüzlüğüyle yargılıyordu annesinin hayatını, Sedat Amca'yı ve öz babasını. Farkındaydı kadın ve ciddiye almıyordu bu tür toylukları. O yalnızca kızının çocukluğunu özlüyordu. Daha dün, bir neşe topu gibi dönmüyor muydu Feride'nin çevresinde, çocuk Şirin, Feride güneş, o, küçük kız gezegenmiş gibi?.. Şimdi, uzay gemisi olmuştu; arada sırada uğruyordu Feride'nin köhne gezegenine. Şirin'e sevgisinin karşı konulmaz bir aşk gibi tüm varlığına el koyduğunu Feride, Şirin tam bir yetişkin olunca, ancak idrak edebilmişti. Umarsız bir aşk...

Bu esaretten kurtulması gerekiyordu. Nasıl?

Kâmuran'ın da geziye katılacağını duymak Feride'de en ufak bir kıpırtı yaratamadı. Bilgisayar başında, yetiştirmeye çalıştığı tezler arasında, beklenmedik konuk zihninden silinmişti. Edebiyat topluluğu henüz bir araya gelmediği için çocuğa haber de yollamamıştı. Zeki ama... itici bir gençti.

Yalnızca...

Çok kısa bir an... Çocuk, yaratma cesareti ve ıstırap arasındaki bağdan söz ederken... gövdesine çok yakın ama kadınlığına uzak bir ada kadar mesafeli bu kının-

dan çekilmiş ince kılıç genç adama, bıçak saplanmasını andıran bir çekim duymuştu. Öyle genç ve öyle dokunulmazdı ki... Feride ameliyatından bu yana, varlığının üstünde farkında olmadan uyguladığı denetimi, delikanlının hiçbir zaman onun olamayacağını bilmenin hüzünlü emniyetiyle ve hiç farkına varmadan gevşetmişti... Yalnızca kısacık bir an...

GİRİTLİ KADINLAR

Limanın ışıkları Feride'nin gözlerinde yansdı. 'Yakamoz gibi,' diye düşündü Kâmuran. Adaya geleli kadın on yaş gençleşmişti. Şarap rengi bluzunun alazı tenine vuruyordu. Kâmuran pervane gibi çekiliyordu, kadının pembeleşmiş boynuna. Ama o pervane değildi. Boynu elleri arasına alıp hafifçe sıktığını düşünüyordu. Saydam alevde kendi yansısını görüyordu.

"Evlilikte yaşanan tatsız duygulara benziyordu. Sahici değildi. Amaçla uğraş çakışmıyordu. Kendi kendinin kötü bir kopyası, karikatürü gibi..."

Memlekette olsalardı, Şirin annesinin sesindeki şarkıyı, duruşundaki ipeksiliği yadırgayabilirdi. Hayatın bambaşka alanları arasında kurduğu eğretilmeleri yakışksız bulurdu. Fakat adada her şey başkalaşmıştı. Rüya-daki gibi cisimlerin sınırları geçirgenleşmiş, yüzeyler katılığını yitirmişti. Gölgeler üçüncü bir boyutla derinleşiyor, derinlikler tüysü yansılarla uçuşuyordu. Girit... Yitik bir rüyaya dönüştü.

Garipti, çünkü gündüzleri ışık ve gölge çok belirgin ayrışlıyordu. Bellekteki sisli kayıtlara hiç de uygun değildi yeryüzü şekilleri. Deniz çok mavi, kum çok beyaz, dağların geometrisi çok keskindi. Bitki örtüsü ormanların kendi içinde katmanlanan gizeminden uzak, yalın ve dürüsttü. Ne iç gıcıklayan kokularını gizliyordu ne

yırtıcı dikenlerini.

“Burada her şey yalın ve yoğun,” demişti Kâmuran Feride’ye, sabah plajdaki karşılaşmalarında, “burada gizli bir şiddet var.”

Şirin bu karşılaşmayı bilmiyordu ama annesiyle Kâmuran arasında üçüncü kişileri dışlayan bir alanın doğduğunu görmekteydi. Ve belki şarabın, belki de annesinin adaya getiren ve keskin ışığa, granit kütlelerin eğilip bükülmezliğine karşın, maddeyi katılığından ve onları kendi hayatlarının düzeninden bağımsızlaştıran o neye yöneldiği belirsiz çekimin, o hayalle karışık özlemin etkisiyle, yanı başında doğan bu etkileşimi bir tehdit olarak algılamıyor, varlığıyla bu narin akış arasında bir geçimsizlik fark etmiyor; kimbilir, belki de gerçekliğine inanmıyordu. Feride’nin Kâmuran’a ilgisi belki sadece rüyaydı. Girit gibi bir rüya... Gövdede içkin maziye duyulan hülyalı özlem...

Feride belki de gerçekliğe tutunmak istiyor, o yüzden bu kadar somut bir konudan söz açıyordu; bir denizin içindeydi ve ipler elinden kayıyor, gönüllü toplumsal çalışmalardan ibaret olan konu rüyadaki dönüşümler gibi, kendiliğinden başka bir ağrıya, gönül yalnızlığına ağırıyordu:

“Aşkta iki kişiyi bir arada tutan çekim zamanla nasıl tavsarsa, derneklerde de benzeri yaşanıyor. Sahici ‘biz’ kayboluyor, ve yalan bir ‘biz’in altından haris, kıskanç ‘ben’ler sırtıyor.”

Kâmuran Feride’nin sözlerini değil, sesindeki tınıları dinliyordu. Sözleri tahmin edebiliyordu. Feride’nin hayatın örtük yüzleri karşısında kapıldığı şaşkınlığı masum ve çocuksu buluyordu. O, Kâmuran, nicedir biliyordu ki, cenazelerde yas tutanlar ölene değil, gelecekteki kendi ölümlerine ağlar; bir hatibi dikkatle dinleyen kitle değildir, kendisidir; fıkralara gülenler, eğlendikleri için değil, gülmek onlara yakıştığı ya da öyle sandıkları için gülerler. Kâmuran’ın yasemin kokuları ve kan gölleri içinde yitmiş Giritli ataları, bu adaya gönül bağı yoktu;

asıl niyetle görünüşteki amacın asla örtüşmediği gerçeğini unutturacak denli büyüleyemezdi ada onu.

Feride bir deniz gibi varlığını saran esrimeden silkinemilmek için son bir gayretle, tanıdığı somut hayata tutunmaya çalıştı:

“Üniversite giriş sınavlarında doğru şıkları bilip de, yanıtları cetvelde kaydırarak işaretleyenler gibi... hep doğru şeyler yaptığını sanırken... aslında bambaşka ve yanlış işler yapıp...”

Tümcenin ortalarına doğru, başlangıçtaki amaç uçup gidiverdi zihninden... Feride mırıldanan kendi sesini duydu:

“...kaybedenler gibiyiz... Hayat bir tiyatro sahnesiyse, kimse doğru role çıkmamış... herkes başkasının partiyonunu söylemekle meşgul... karı kocalar birbirini ana evlat yerine koyuyor... ana evlat birbirine âşık oluyor... her şey ne kadar garip...”

Kadının sesi, dinen rüzgârın, kıyıyı okşayan dalganın müziği gibi başka seslerin içinde eridi.

Başını kaldırıncı, Kâmuran'ın yeni bir olguyla tanışan çocuk gözleriyle karşılaştı Feride; kocaman, kadifemsi, kahverengi. Son sözleri işitmişti delikanlı, hem de pürdikkatle.

Sabah Şirin daha uykudayken, Feride Resmo Plajı'nda yürüyüşe çıkmıştı. Kumsal sonsuzca beyaz, deniz ve güneş mavi ışıqla dopdoluydu. Ada memleketinin özeti gibiydi. Bozkır yalınlığı, sıradağlar, sonsuz Akdeniz, yalılar, keçiyollarına tırmanan makiler... Sessizlik... Yeryüzünün yürek vuruşlarını işitebiliyordu. Sonsuz sahilde canlı bir nokta... İsmi ve vücudunu unutabilirsin, yeryüzünün sonsuz hayatına katılabilirsin... Bir kum tanesi kadar bağlantısız ve onun kadar yerli yerinde... Derin geçirgenleşir, gövden buharlaşır, tüm yeryüzü tenin olur, senin ürpertilerinle kımıldar. Boşalan zihnine Sedat'ın hayali doluyordu, havada yüzen iyot kokusu gibi hafif, tanıdık ama yepyeni bir hayal... Feride'yi seven Sedat'tı bu, Feride'den uzak ve onu yadırgayan öbür Se-

dat'tan ayrılmış... Sedat'ın anlattığı şeyler, uzak, kanlı ve esrarlı masallar, vücudundan, sıcaklığından Feride'nin vücuduna süzülen anılar... denizin sesi nasıl katılırsa ses-sizliğe, öyle eşlik ediyorlardı, çağrışımlar şeridinin akışı-na.

Sedat'ın bile olmayan, anneannesinin olan anılar... şiddetinden arınmış, kabul edilmiş, bağışlanmış, insan soyunun tehditkâr bir yay gibi kurulan ıstıraplı gerginliklerinden kurtulup yeryüzünün hikâyesine karışmış...

Onu gördü. Sonsuz sahilde ikinci nokta. Sedat'ı düşünüyordu ve karşısında onu buldu. Bir kum taneciğinin hacminde çıktığı sonsuzluk yolculuğundan sınırlı bedene henüz dönmemişti. Arada bir yerde, Araf'ta bir an asılı kaldı, sonra sevinçle elini uzattı,

“Merhaba, benim gibi erkencisiniz.”

“Öyle,” dedi Kâmuran, burada karşılaşmaları çok olağan, çok sıradan bir şeymiş gibi davranıyordu. Zaten öyle değil miydi? Sonsuzluğun enerjisiyle dolu kadın, hiç olmadığı kadar tasasız ve kendine güvenliydi,

“Dünya ne güzel,” dedi, “her şeye rağmen. Burada her şey ne kadar saf!”

Ve sonra, bir çırpıda, Sedat'ın anne soyunun başına gelenleri Kâmuran'a anlattı:

Sedat'ın büyük dedesinin Resmo civarında çiftliği vardı. Büyük amcası ise Resmo mutasarrıfıydı. İlhak yanlısı çeteler çiftliğe birkaç kez saldırmış, geri püskürtlmüşlerdi. Büyük dede kendine ve oğullarının yiğitliğine güveniyor, toprağını taparcasına seviyor, tehlikeyi umursamıyordu. Mutasarrıfın kardeşi de korkarsa, ahali ne yapar, diye düşünüyordu. Bir yaz akşamı çiftlikten kentteki evlerine dönerken pusuya düşürülmüşlerdi. Sedat'ın o zamanlar genç bir kız olan anneanesi de babasının ve ağabeylerinin yanındaydı. Erkekler vuruşmuş, pusuyu yarıp çıkmışlardı, sadece biri vurulmuştu. Anneannenin burnu bile kanamamıştı, ama dehşeti, yitimi, kuşatılmışlığı öğrenmişti, en sevdiği ağabey gözlerinin önünde can verirken. Evlat ölümü ailenin düşünüş tar-

zını değiştirdi. Mutasarrıfın kardeşi, yeğeni bile güven-
cede değilse, Resmo'da, Girit'te nasıl yaşanırdı? Ne mal
ne mülk vardı gözlerinde. Osmanlı g cs z d , Girit'in ba-
ğımsızlığı Düvel'i Muazzama'nın yeni bir yalanından
ibaretti. Eninde sonunda Girit Yunanistan'a ilhak oluna-
cak, korsanların şarkısı, Venedik tecimenlerinin  il  il al-
tını, şövalyelerin madeni savaş dansı, Bedevi kadınları-
nın sıcak karnı ve Osmanlı kavuğundan arta kalanlar si-
linip gidecekti. 20. yüzyılın başında aile Anadolu'ya g  -
t . Bursa'ya yerleşti.

Kâmuran yorumsuz dinledi öyküyü:

"Demin saflıktan bahsediyordunuz, 'Burada her şey
ne kadar saf!' dediniz. Hoşgörüsüz bir yan vardır saflık-
ta, vahşidir. Beni  rk t r. Burada her şey yalın ve yoğun,
bu gizli şiddet demektir."

"Kazancakis Girit'in yabanıl, erkeksi şiddetini ne
güzel anlatır," dedi Feride, "köyün erkekleri dolu 'recm'
ederler, anımsadınız mı?"

"Zorba'dan bahsediyorsunuz. Evet, hatırladım." K -
muran bir an sustu, "Tıpkı bizdeki gibi." Sesi uzak bir
anıdan mı geliyordu... mahzundu... bir yankı gibi söndü.

O haşarı  ocuk neredeydi? Kâmuran'ın durgunluğu
bir ıstırap maskesi miydi?

Feride ve Kâmuran, bir sırrı paylaşanların sessiz suç
ortaklığını duyumsadılar, kısacık bir  n. Kıpırdayan,
sanki yakışıksız bir davranışta bulunmuş, sözsüz saygı
antlaşmasını zedelemiş olacaktı. Bir sırları vardı, ama
neydi? Özenle taşınması gereken... İki ucu belirsiz son-
suzluklara açılan kısa bir bağ, aralarında...

Batıda, Hanya'ya doğru dağlar vardı ve doğuda, Kan-
diye tarafında Kâmuran'ın mavilik üstünde bir rölyef gi-
bi duran keskin profili, granitten... Ne kadar erkeksiydi,
acımasız. Feride'yi  rk temiyordu; aynı yüzün cepheden
görünüşteki  ocuksuluğunu bildiği için, profilin çizdiği
alıcı kuş haşinliğine kanmıyordu, kadın. Aldanıyordu,
bile bile, hâlâ aldanabildiği için saklı bir sevinç duyarak.

İşte şimdi, limandaki bir kafede, Feride'ye bakıyor,

yalansız çocuk gözler; yargılamıyor, sadece bilinmeze nüfuz etmek istiyor. Çocuğun gözlerindeki ısrar kadına yeniden konuşma cesareti verdi. Demin ne diyordu, öğretmenlikle ilgili bir şeyler söylemişti, sınavlar üstüne. Ama, başka bir şey demek istemişti, üniversite sınavları sadece bir benzetmeydi.

Sonra, Kâmuran'ın sesi duyuldu:

“Bedenlerimize hapsolmuş hayat enerjisi uygun çıkış bulamıyor, kendini duvardan duvara vurup hırpalayarak, eğrilip bükülerek şekil değiştiriyor, yanlış kapılardan dünyaya sızıyor.”

“Evet evet, tıpkı böyle oluyor.” Feride'nin yumuşak sesi titriyor.

Şirin sonraları kendini iki yönlü ihanete uğramış hissedecekti; ama şimdi, ta içinden gelen bir gönlü yücelikle onları yalnız bırakıyordu. Belki de hiçbir şey olmayacağını bildiğinden. Kâmuran'ın ilgisi öz ağırlığıyla çöken, yılankavi kıvrımlarla kendine düğümlenen bir çileydi; belki kadifemsi ama çözümsüz. Şirin en baştan bunu sezmiş olabilir mi? Kâmuran hakkında yeterli bilgisi yokken... Annesine acıyordu. Feride'nin ne akla hizmet çocuğu yaşında bir delikanlının çekimine kapıldığı sorusu bir çengel gibi henüz takılmamıştı Şirin'in beynine. Tatildeydiler, varsın Feride'cik gönlünü eğlendirsin. Annesini iyi tanıdığını sanıyordu ama kendi kuşağı için geçerli olan bu özelliğin Feride'nin yapısında hiç bulunmadığı usuna gelmiyordu.

Şirin yetişkinliğe ulaştığında öz babasını hâlâ yüzünü aydınlatan bir gülüşle anmaktaydı. Kendiliğinden oluveren bir şeydi bu; hüznü bir anış bile olsa genç kadının tüm bedeni sevinçle ısınıyordu. Küçük bir çocukken onu sarmalayan kollarda yaşadığı şen, cıvıltılı güveni, babasının onu bir türlü terk edemeyişini, ayrı düşünce acı çektiğini bütün hücreleri anımsıyordu, belleği unutmuşsa da, Ferhat'ın Şirin'siz yapamayacağını...

Oysa Feride... Ferhat Feride'nin etinde bir dikendi.

Yalnızca trajik ölümünün mirası değildi, kadındaki bu-rukluk. Şirin Ferhat'ın Feride'yi hırpaladığını kavramak-taydı. Sedat Amca'nın ise, karısının ona en fazla ihtiyaç duyduğu dönemde korkuya kapılıp Feride'yi yalnız bı-raktığını görebiliyordu. Öz babası ne öz annesinin sada-katini, ne genç kadın Feride'nin durmaksızın tazelenen sevdalı bağlılığını hak etmişti. Ama elinde değildi Şi-rin'in, gene de seviyordu bu esmer güneş yüzlü hayali...

Yani, biraz eğlenmek Feride'nin hakkıydı.

"Bugün çok yol yürüdük, bir de tavernaya gidilecek-se, hiç olmazsa bir saatçik dinlenmem gerek."

Feride kızına hayretle baktı:

"Yorulmuş olamazsın!"

Kızını ihmal mi etmişti? Birden telaşlandı:

"Hasta filan olmayasın?"

"Aman anne, turp gibiyim. Bırak biraz uyuyayım ki, sabaha kadar dans edebileyim."

"Peki, öyleyse," dedi Feride, ferahlamıştı.

Hiç yorgunluk duymuyordu. Tüm kasları ısınmaktay-dı, yıllardır gövdesine hapsolmuş hayat ateşiyle, derisi şeffaf... Bedeninden yayılan sıcaklığın farkındaydı. Ger-çekten de çok yol yürümüşlerdi, Hanya'nın güneyindeki platolardan başlayıp ta güney kıyıya, Afrika'nın kar-şısındaki Rumeli köyüne dek, dünyanın en güzel vadisi boyunca: Samaria...

Upuzun bir koyak... Sel sularının oyduğu dere yatağı bu mevsimde, Mayıs ortasında bile kurumuştu... Mor çi-çekli çalılar saçılmış dik yamaçlara, sıklamen öbekleri ve abanoz çiçekleri. Keçiler sekiyor, yüksek kayalarda. Ses-sizlik... Memleketine benziyordu, peri bacalı vadi coğraf-yasına. Ve, hayır, hiç benzemiyordu, hem yakın hem ya-bancıydı. Belki akarsuyun olmamasıydı, yerkürenin merkezine doğru derinleştikleri duygusunu yaratan. Gü-neye, denize ulaşacaklardı. İniyor, iniyorlardı, dapda-racık bir patikada, iki kıyı duvar gibi geçitsiz, dimdik ka-ya. Gökyüzü uzakta, yükseklerde masmavi bir şerit. İni-

yorlardı, toprağın karnına, taşların belleğine, odak noktasına, geçmişteki geleceğe.

Sabah otobüsle Resmo'dan Hanya'ya gelmişlerdi; platoya tırmanmışlar ve yeryüzünün bu bölümünü kat eden derin yarığın başlangıcında bir süre soluklarını tutup sessiz kalakalmışlardı.

Tek sıra yürüyorlardı. Gezin grubunun içinde Kâmuran'ı görebilmesi imkânsızdı ama sanki derisi görüyordu, boynu bir radar gibi Kâmuran'ı izliyordu. Tuhaf, yıllardır Şirin'e yönelik -azalsa da yok olmayan-farkındalık Kâmuran'a çevrilmişti. Resmo kumsalında aralarında oluşan bağ kısa devre yapıp duruyordu. Feride varlığının merkezine, yavrusunun hallerini görmeden bilen anneye ulaşmıştı.

Bu odağın çevresinde, imgeler bir bulutsu gibi dönüyorlardı, uzak anımsayışlar. Yaşlı kadının hayali... Ve çocuk Sedat, anneannesinin şövalye zırhını delip merhametine ulaşmaya çabalayan... Feride, Sedat'ın anneannesine içermiş değildi, hayatının son ânında sırrını ele verişine, bilincinden uzak tuttuğu o nefretin, Feride'ye duyduğu gizli karşıtlığın dağılma eşiğindeki organizmanın zayıf bendini yıkıp söze dökülüşüne...

Sedat'ın anneanesi Yedigâr Hanım'ı, Feride kendi babaannesine benzetmişti hep, Harb-ı Umumi'de çar ordusunca işgal edilmiş yuvasından sürülmüş, Trabzon'dan muhacir olmuş genç geline. Feride o genç gelini kocamışlığında tanımıştı; çok yaşlıydı ve ne bükülmez bir kadındı babaanesi. Göç çetin bir imtihandı. Kolay değildi toprağından sökülme. Göç erkekleri çökertirdi, toprak gidiverince ellerinden, boşlukta kalakalırlardı, kimliksiz. Çok zordu o erkeklere destek olmak, kırılğan onurlarını incitmeden, hayatı onlara rağmen yürütmek! Yedigâr Hanım benzer sınavlardan geçmişti, ona kızılmazdı.

Bir başka yıkım daha yaşamıştı Yedigâr Hanım Girit'te. Feride bilemezdi. Büyükanenin gerçek sırrı buy-

du, birlikte toprağa götürdüğü. Varlığının bir parçası can vermişti Girit'te ve ondan sonra Yadigâr içinde hep ölü dokular taşımıştı, can damarlarını yırtan zehirli iğneler, ağulu pıhtılar. Samaria koyağı boyunca yürüdükleri gün, Feride ve Şirin neredeyse yüz yıl önce genç bir kadının deri değiştirdiği noktanın pek yakınından geçtiler, 'tahta basamaklar'ın kuzeydoğusundan, mantar biçimli kayanın gölgesine rastlayan üç incir ağacının oradan; ve hiçbir şey bilmediler. Toprak, kaya ve maki yüz yılda hemen hemen hiç değişmemişti. Toprak elbette biraz incelmış, taş az da olsa aşınmış, çalı kuruyup kuruyup her bahar tazelenen cansuyuyla kayanın bir başka çatlağından sürgünlerini uzatmıştı. Ama, taş, toprak ve bitkinin oluşturduğu bütün değişmemiş gibi görünüyordu. Yanılma... Madde insanı aldatıyordu...

Sedat'ın büyük dedesi, Yadigâr Hanım'ın babası 'göç' kararı vermişti; kaçış demekti bu. Aile ağzını sıkı tutuyordu. Duyulmamalıydı. Yoksa yeni bir baskına uğrayabilirlerdi. Büyük dede Resmo'dan değil, Hanya'nın yoksul gemici mahallesinden bir denizciyle anlaştı. El altından satabildiği mal mülk karşılığı küçük bir küp altını yanlarına alıp almamakta kararsızdı. Sahil muhafazaya yakalanırlarsa, Yunanlı görevliler altına el koyarlardı. İzmir'e salimen ulaşırsalar bile, tanımadığı denizciye güvenemiyordu. Dürüst bir adama benziyordu ama... Altındı bu, kimi ne zaman baştan çıkartacağı belli mi olurdu! Ya adamın gözü dönerse, altının cilvesine kapılıp, şehveti kabarırsa! Can pazarı! Açık denizin ortasında denizciye emanetti canları!

Büyük dede bir seher vakti, iki oğluyla yola düzüldü. Gün ışımadan Samaria Vadisi'nin başlangıcındaki tahta basamakları tutmuşlardı bile. Akbabalar dönüyordu tepelerinde. Tek tük yaban keçileri. Alıcı kuşun, keçinin ve çalıların sessiz tanıklığından başka gören duyan olmadı onları. Güvendeydiler; ihanet insana mahsustu.

Zeytin ağacı üçgeninin –önün Ege, ardın Akdeniz ve Afrika– alt sağ köşesindeki ağacın gölgesiyle, bir mantarı

andıran kayanın gölgesinin Mayıs güneşinde, sabahın altısında kesiştiği noktaya gömdüler küpü.

Sonrası... Gecenin sessizliğinde, tanımadıkları bir denizcinin merhametinde açıldıkları uçsuz bucaksız deniz, varsıl bir hayatın bıçakla kesilişi, ürkmüş hayvanlar gibi birbirlerine sokulmaları, beşik gibi sallanan tekne... Patırtılı, şenlikli İzmir Limanı, yurt mu yâd el mi belli değil... Bursa'ya kadar uzun bir araba sarsıntısı. Ve akra-ba evlerinde yoksul ve sığıntı bir yaşam. Yurt mu yâd el mi belli değil...

Yadigâr hayatta kalma pahasına katlanılan bu zillete tahammül edemiyordu. Ortalık yatıştıktan bir süre sonra Girit'e dönmeyi, altını bulup getirmeyi koydu kafasına. Akıllıydı ve dikbaşlıydı. Ailede erkek egemenliği çökmüştü, ona kim karşı koyacaktı! İzmir'den Hanya'ya gemi seyahati pek zor olmadı. Girit'e ayak basar basmaz duruşu bile değişti Yadigâr'ın, dikleşti. Cesareti, özgüveni eksiksizleşti. Neredeyse her karışını biliyordu adanın, her taşını seviyordu yurdunun. Hanya'da yanında kalabileceği eş dost çoktu. Yadigâr, kalanları her an tuzağa düşürebilecek tehlikeleri umursamadan onlara imreniyor, onlar öz yurtta yâd el gibi kalmanın acısını düşleyemedi. Yadigâr'a özeniyorlardı. Canı kurtulmuştu ya!

Yadigâr geliş sebebinden kimseye söz etmedi. Rumlarla Türklerin arasında arbede başlayalı, ağzını sıkı tutma erdemli bir alışkanlık olup çıkmıştı herkes için. Siyah bir yeldirme geçirdi sırtına, başını Rum kadınları gibi siyah yaşmakla örttü. Bursa'dayken erkeklerin yanlarından eksik etmedikleri hançerlerden birini almıştı -ne olur ne olmazdı, yol hali-, yeldirmenin altına sakladı bıçağı. El sürerken ürperdi. Beline iple sıkıca, bir çapa dolamıştı. Seher vakti yola düzüldü.

Defineyi bulması, kazıp çıkarması pek uzun sürmedi. Kimsecikler yoktu ortada. Akbabalar ve keçilerden başka. Altınları önceden hazırlayıp vücuduna sıkı sıkı bağladığı keselere yerleştirdi; küpü yerine bıraktı. Oradan geçecek herhangi bir köylü kuşkulansın diye

-hoş, kimin yolu düşsündü bu ıssızlığa- kazdığı yeri dikkatlice toprakla örttü. İşini bitirmişti. Bir an önce dönmeliydi. Bir saatlik yolu vardı. Hane halkı uyanmadan, kuşkulanmadan evde olmalıydı. Güneş sırtını ısıtıyordu. Kara kumaşın altında gövdesi tere batmıştı. Olsun. Fuka-ralıktan kurtulacaklardı ya! Acele etmek için, vadiyi izlemek yerine, yamacı aşmayı seçti. Keçi gibi tırmanıyordu. İnmeğe zordu yükselmekten, abanoz çalılara tutuna tutuna dikkatlice iniyordu ki bir el sağ ayak bileğini yakaladı. Yabancı tenden Yedigâr'ın bedenine bir dehşet elektriği yayılmıştı bir anda!

Adamın istediği neydi? Altın mı? Canını verirdi de altını vermezdi Yedigâr. Annesiyle babasına rahat bir ölüm, kendisine iki-üç parça çeyiz parası demekti keselerdekiler. Ağabeylerini o kadar düşünmüyordu; erkekti onlar, başlarının çaresine bakabilirlerdi. Annesi babası yaşlıydı, yorgundu, acılı ve kırıktı. Kendisiyse, akraba evlerinde yaşam boyu sürünemeyecek kadar onurlu.

Adâm bambaşka bir şey istiyordu, genç kızın ıstırabın telaşlı ve gergin akışında, boynunun altında tümünden unuttuğu coğrafyaya el koymak! Yedigâr'ı yamaçtan söküp almış, debelenen kadının üstüne çullanmıştı. Sürüklenirken, sımsıkı yakaladığı çalılar Yedigâr'ın ellerini kesti. Kanı akıyor, fakat can acısı duymuyordu. Gövdesinin ânında kavradığı tehdidi Yedigâr'ın bilinci algılayana dek geçen zamanda, adam epey mesafe kat etmişti. Yedigâr tereddüt etmedi, gözlerini sımsıkı yumdu -kan görmeye dayanamazdı-, yeldirmenin altına gizlediği hançeri rasgele sapladı. Adamın gövdesi iniltiyle çıkartarak, ağır bir çuval gibi devrildi kadının üstünden. Yedigâr hemen toparlandı, altın keselerini denetledi, eksik yoktu.

Hiçbir şey olmamış gibi üstünün başının tozunu silkeleyip yoluna devam etmeye hazırlanıyordu ki onu gördü: Yaşlı köylü kadını, eşeğine binmiş, siyah yaşmağının altında yüzü derin kırışıklıklarla yarılmış. Görmüş geçirilmiş gözlerle bakıyor:

"Samaria Köyü'ne giderim ama, istediğin yere bira-

kıvereyim seni,” dedi Yedigâr’a, Rumca.

Adam yamaçtan aşağıda, az ötede yatıyor.. Yaralı mı, baygın mı belli değil... Yedigâr tır tır titrediğini yeni fark ediyordu,

“Hanya’ya gidiyorum,” diye kekeledi.

Kaygılı bir bakış attı adamdan yana.

“Bırak, gebersin it,” dedi kadın, “elâlemin kızına karsısına sarmak neymiş görsün. Merak etme, böylesi dokuz canlıdır, kuyruğu kolay titretmez.”

“Kan kaybediyor,” dedi Yedigâr.

“Aldırma,” dedi Rum kadın, “yolcu yolunda gerek, eşeğime atlayıver.”

Yedigâr’a ne kimlerdensin dedi, ne başka şey sordu. Ayran dolu matarasını uzattı,

“İç, kendine gel,” dedi.

Yedigâr kadının arkasına tırmandı.

“Başın döner şimdi senin, bana tutun,” dedi kadın.

Yedigâr kadına sarıldı, başını kadının sırtına dayadı. Sertti, kuruydu ama sıcaktı kadının sırtı, yorgun argın gövdenin minnetle serildiği kuru ot şilteler gibi. Konuşmadan Hanya girişine kadar geldiler.

“Artık in istersen,” dedi kadın, “benim için fark etmez ya, ailen görmesin, belki akıllarına bir şey gelir.”

“Sağ ol nine,” dedi Yedigâr, “hakkını helal et.”

“Aldırma, kadın kısmının başına her şey gelir. Bu dediğimi unutma; ağzını sıkı tut.” Eşeginin karnını yavaşça dürttü.

Eşegi de kendisi gibi yaşlıydı. İki ihtiyar sessizce uzaklaştılar.

Ev halkı güne yeni başlıyordu,

“Kız, sen sokağa mı çıktın, sabah sabah, hayırdır inşallah,” diye çıkıştı yengesi Yedigâr’a, “hem ellerine ne yaptın?”

“Biraz hava alayım demiştim. Ellerimi diken kesti.” Başını eğdi ve kahvaltı sofrasındaki zeytine uzandı.

Yedigâr’ın elleri günler sonra acımaya başladı, çalıların yırttığı elleri, hançeri saplayan elleri. Ege’de, İz-

mir'e doğru yalpalayan teknede, ranzasına uzanmış –altın dolu keseler vücuduna yapışık– dalganın vuruşunu belinde ve karnında duyarken. Silah erkek eline yakışırdı. Yedigâr'ın ailesinde elini Rum kanına boyamamış erkek yoktu. Çocukluğunda 'kiri' bildiği Rumların içinde de elini Türk kanına boyamamışına rastlanmazdı. Gündüz, işinde gücünde bu insanlar geceleri kurt postuna bürünüyor, çete 'kapetan'larının buyruğuna giriyordu. Gece ağulu bir büyü gibi her şeyi değiştiriyordu. Baskın ve pusu zamanı başlıyordu, ateş ayinleriyle. Cinayetin saati geceleyin vururdu.

Ancak, iki tarafın da kadınlarının elleri temiz olurdu.

İki zehirli burgu oyuyordu Yedigâr'ın beynini, iki soru, yanıtsız kalmaya mahkûm. Giritlileri birbirinden ayırmak zordu, boyları posları, tenlerinin rengi birbirini andırırdı. Rum kadınlarını başörtülerinden tanırdı kişi, siyahtı yaşmakları, Türklerinki beyaz. Bir de şivelerinden tabii. Erkekleri ayırt etmek daha zordu, hepsi fes giyerdi, çapraz kapanan cepkenler kuşanırlardı vrakalarının üstüne. Adam hiç konuşmamıştı, yalnızca solumuştu. Ölmüş müydü, yaralı mı? Sünnetli miydi, değil mi? Bakamamıştı Yedigâr, dokunamamıştı.

Elleri çok acıyordu. O, Yedigâr, dünya kurulalı beri var olan kutsal bir yasayı çiğnemiş, yasak bölgeye, öte yakaya geçmişti. Kadınlığın masumiyetine ihanet etmişti. Boynunun altında uzanan bu vücut, dalganın sadmesiyle inip kalkan bu bel, bu karın, bu kadın ona her zamankinden de yabancıydı.

Şirin, Feride ve Kâmuran çalıların Yedigâr Hanım'ın ellerini kestiği yerden gelip geçtiler ve hiçbir şey bilmediler. Acı patlıcan renkli, zırh biçimli taçyaprakları güneşte hain hain parıldayan abanoz çiçeklerinin yüz yıl önceki ataları Yedigâr Hanım'ın pamuk ellerini kesip kan içinde bırakarak, bugün yaşadıkları süreci bir ucundan başlatmıştı, bilemediler.

Rumeli köyüne ulaştıklarında, Feride hasretle baktı

açık denize... Sınırsız görünen Akdeniz'e... Ne yanılsama... Ölü bir iç denizdi kıyısında durdukları, oysa... Karşı sahil Afrika... seçilmiyordu, tabii. İskenderiye... Kavafis'in kenti... Feride görünmez kent yetişemediği, yitirdiği her şeyin, yanından fark edilmeden geçip gitmiş fırsatların ya da öylece gözden çıkartılmış ihtimallerin simgesiymiş gibi, İskenderiye'ye karşı bir 'of' koydu.

"Ne oldu?" dedi Kâmuran, şefkatle bakıyordu kadına.

"Mısır'a hiç gidemeyeceğim. Afrika'ya ayak basamayacağım. Piramitleri, tapınakları göremeyeceğim."

"Neden?" dedi Kâmuran.

Feride beklenmedik bir cilveyle güldü,

"Parasızlıktan," dedi, "artık Türkiye'de hapisiz."

İktisadi çöküş adı konmamış bir salgın gibi, bir afet gibi, biçimden biçime girerek sarıyordu ülkelerini. Feride şakasını yaptığı konunun vahametini yeni kavramış gibi aniden hüzünlendi:

"Herhalde bir daha bu adaya da gelemem, herhalde bu, yurtdışına son çıkışımdır. Bir zamanlar buranın da bizim yurdumuz olduğunu düşünmek ne garip..."

Yadigâr Hanım'ı birden yanında hissetti, en güzel haliyle... Çocuk Şirin'in başını, incitmekten korkar gibi, çekingen bir şefkatle okşarken...

Yadigâr Hanım'ın altınların ve yaşantının ağırlığı altında ezilen bedeni ranzada öyle upuzun, kımiltısız yatıyordu; dalganın sarsıntısıyla yükselip alçaldığının farkında değildi. Ve bilinci bir şeyin sonuna dek ayırdındaydı: Bu yolculuk son ve kesin vedaydı... Bir daha hiç... yurduna dönemeyecek, eski Yadigâr'ı hiçbir yerde bulamayacaktı. Adada on beş kuşak yaşamış Türklerden ve eski kendinden iz bile kalmayacaktı, biliyordu. Özlem... sonsuza dek yitirdiği yurdundan ve maziden yadigâr yaralarını ince bir merhem tabakası gibi kaplayan özlem... Ağabeyi gözlerinin önünde can verirken, pul pul dökülmeye başlayan genç kadın derisinden kalanı Samaria ko-

yağında bırakmış, orada bir zırh kuşanmıştı. Özlem, yakarak iyileştiren bir devaydı. Zırhın paslanıp yaraları kangren etmesini önleyen, yalnızca oydu, özlem...

Feride'nin tüm varlığı bir özlem aleviydi. Parlak ve yalazlı, sıçrayan, ışıyan... Şirin dans pistindeki annesinin hızlı ritimle kıvrım kıvrım yalınlanan gövdesini hayretle izliyor, Ankara'ya dönüşlerinde, oram buram ağrıyor diye nasıl sızlanacağını, bu yakınmaları kendisinin sineye çekmek zorunda kalacağını düşünerek dertleniyordu.

Feride'nin ufak tefek bedeni, anımsayışlar, duyuşlar, sezişler, hepsi özlem kesilmişti; yitirilmiş, yaşanmamış, düşünlenmiş ne varsa, hepsine özlem... Sedat ona geri verilmişti... Yirmi beş yaşındaki delikanlı Sedat, Feride'nin hiç bilmediği... Kollarının arasında tuttuğu bebeği miydi? Hoş bir kalınlığı vardı bu gövdenin. Tıpkı Sedat'ınki gibi... Kaslı ve kemikli değildi. Yumuşaktı, bir kadın bedeni gibi. Feride onu ilk gördüğünde yanılmıştı -hani delikanlı konuğu olmuştu ya, uslu bir okul çocuğu gibi, salona girmeden kunduralarını çıkarmak üzere eğilip bağcıklarını çözmüştü-, Feride'nin sandığı gibi ince değildi çocuğun bedeni; çevikti, evet... Sedat'ın gövdesi tam bu kıvamda olmalıydı Kâmuran'ın yaşadayken.

Şirin pistten dönen Feride'nin omuzlarına şalını koydu. Annesinin teni ateş gibiydi. Feride şalı fark etmemişti, önündeki kadehe dalgın dalgın uzandı,

"Yıllardır dans etmemiştim, bana iyi geldi," dedi.

Şirin dostça dokundu annesine:

"Terini üşütme de."

Müzik değişmiş, herkes oturmuştu. Nihayet, pili tükenmişti gezginlerin. Feride bir süre, hâlâ gürül gürül yanan kendi sıcaklığının içinde yalıtılmış kaldı, gövdesinin sessiz sesiyle. Pistte tek başına dans eden Kâmuran'ı seyretti. Ne kadar çevik, nasıl da erkeksiydi delikanlının çizdiği resim; gözleri şenlendiriyordu. Feride, bacaklarının arasında terk edilmiş çorak bir vadi taşıyordu. Kuru olmuş kalmış vajinası, zar duvardaki çatlak yüzünden hep

iltihaplanmaya hazır, hep biraz sancılı ve tedirgindi. Gövdesinde hızla dolaşan kan kasıklarına hücum ediyor, ama vadinin engelini aşamıyordu. Feride Samaria ko-yağının başlangıcındaki yükseltileri düşündü. Karnının altında okunu fırlatmak üzere gerilen bir yayın basıncını duydu; bir karar noktasında odaklanıyordu basınç. “Erkekler böyle hissediyorlar herhalde,” dedi kendi kendine, “arzu, böyle mi belirliyor onlarda?” Gülümsediğini fark etmedi. Kâmuran’ın gövdesini hayal ediyordu, beyaz olmalıydı, beyaz ve yumuşak. O gövdenin kendi vücudundaki ağırlığını düşledi, hissedilmeli ama ezmemeliydi. Göğsündeki kılların temasını düşündü, yumuşak, seyrek bir dokunuş, ormansı bir deriyle kaplı değildi herhalde, az önce kollarının arasında tuttuğu o hoş kalınlık. O kalınlığı kolları ve bacaklarıyla sarmaladığını, var gücüyle sıktığını düşündü. Kâmuran’ın başını memelerinin arasında duyumsadı da, delikanlının bacak arası hiç aklına düşmedi.

Feride, günün fiziksel etkinliği işlenip de ısıldayan demir misali alevli bir ısımayla tüm kaslarını kamaştırırken, bir mayıs gecesi, Girit’te bir tavernada, tek başına ve çevik adımlarla sirtaki oynayan genç bir erkek görüntüsüne, karşı konulmaz ve geri dönülmez bir duygu basıncıyla âşık oldu.

SANA ASLA SÖYLEYEMEDİĞİM ŞEYLER

Kâmuran dedesinin cenazesinden dönerken kendini Camus'nün *Yabancı*'sına benzetti. Ayakkabısı vurmuştu, canı o yüzden yanıyordu. Kimsesizdi ve umuru değildi. Haziran için alışılmadık serin bir günde, ihtiyar adamdan arta kalanı, boz tepelere dal budak salmış mezarlığın sapa ve sarp bir ucuna bırakmışlardı. Kabirlerin bittiği yerde gecekondu başlıyordu; dağları aşan, ovaları geçen, salkım saçak varoşlar kenti ve kabristanı bir başka ülke gibi bitimsiz ufka dek kuşatmışlardı. Kâmuran dedesinin mezarını yaptırdıktan sonra buralara ayak basmaya niyetli değildi. Ölümünden sonrasına inanmıyordu. Ölüme de inanamıyordu ya... Dedesi çoktan ölmüştü. Önce yüreği, sonra bilinci, en sonunda kalıbı. Rüzgârlı hava cenazeye katılımı iyice azaltmıştı. Kâmuran usulen boynuna sarılan, pek tanımadığı üç-beş akrabasının ilgisine soğuk bir nezaketle karşılık veriyordu.

Şaştığı tek şey -buna şaşmak denirse, ilginç bulduğu demek daha doğru, şaşma yetisini genç yaşına rağmen yitirmişti hayli zamandır- bunca kalabalık bir aileden gelip de nasıl bu kadar kısa sürede bu denli yalnız kaldığıydı. Toprağa kol kanat germiş bir aileden. Bir yüzyıllık değişim bir kuşağa sığdırılmış gibiydi. Kimin tarafından? Aşk ateşiyle yollara düşen şairin, garibin, dervişin yuvasızlığı değildi bu... Besbelli metropol yalnız-

lıydı. Şikâyetçi olduğundan değil. Yuva onu bunaltırdı, isterse yeryüzü kadar geniş olsun. Kâmuran'ın derisi gibi benimsediği terk edilmişliği uzaysıydı.

Hüzünden arınmış yalnızlığının derinlerine sokulabilen tek ince sızı, hayalle bilenmiş özlem, çöldeki serap babasının imgesiydi. Belki, ihtimallerle sisli bir imge olduğu için. Öldüğü sanılıyordu, ama emin olunamazdı ki... Şimdilerde anımsamak istemediği -anımsayınca utanç duyuyordu- gizli bir ümitti babasının dönüp geleceği, çocukluktan ergenliğe geçtiği yıllarda. Şimdilerde inanmadığı Tanrı'ya yakarırdı babası dönsün diye. Utanç veriyordu anımsayış, çünkü yakarış boşa çıkmıştı. Ümitsen tükenmemiş, fakat tanınamayacak denli şekil değiştirmişti.

Kâmuran edebiyat grubunun toplantısında boy gösterince, Feride sevin sin mi yerin sin mi bilemedi:

“Geçen ay Şirin’le size haberiletmiştim, gelmediniz. Vazgeçtiğinizi sandım. Bu toplantıyı nerden haberdiniz?”

“Ben alırım,” dedi Kâmuran, esrarengiz bir havayla.

Girit dönüşü rastlaşmamışlardı. Resmo kumsalında aralarında doğan, iki ucu belirsizliklere açık, kısa ama yoğun bağ belirsizlikler tarafından yutulmuştu, anlaşılan. Feride’nin yüreğinde sızılı bir boşluk... Kimi zamansa yaşadıkları o uçucu paylaşımın anısıyla avunuyordu. Ne de olsa yaşı elliye geçmişti, yaşdaşı kaç kadın bir gönül esintisinin ferahlığını hissedebiliyordu ki...

Resmo’da yaşanan Resmo’da kalmıştı. Kâmuran birkaç ay önce, Feride’nin konuk odasına habersiz tebersiz yürüyüveren haşarı çocuktı. Telaşlı, huzursuz, tavırları kadınsı. Aralarındaki kısa devrenin yerini soğuk bir uzay parçası almıştı.

Kadın hayıflanamıyordu bile, bu Kâmuran Girit’te dans ettiği genç adama, kollarında tuttuğu oğul-sevgiliye benzemiyordu. Duyguları ve bedeni Kâmuran’a karşı kıpırtısız... Düş kırıklığının en iyi ilacı çalışmaktı, Feride

'Bir-iki tez daha alayım bari, bilgisayarda dizmek için,' diye düşünürken Kâmuran,

"Dedemi kaybettim," deyiverdi.

Feride şaşırды, doğal ki bilmiyordu. Farkına varmadan Kâmuran'a doğru dokunmak ister gibi uzandı. Dokunmadı.

Çocuk peş peşe sıralayıverdi ayrıntıları. Feride'nin bu söz kalabalığından çıkartabildiği, alshaymer hastası dedenin okumuş yazmış bir kişi olduğu ve bir bakım-evinde öldüğüydü. Soru sorulamıyordu Kâmuran'a, zira yanıtlar gibi yapıp konuşmasını hiç ara vermeden bambaşka bir yöne çekiyor, soruyu boşlukta bırakıyordu. Delikanlı yaşlı durmuyordu, ama zihninin dağınıklığı üzüntüden olabilir miydi?

Kâmuran Feride'nin eline bir kâğıt sıkıştırıvermişti:

"Eve gidince okuyun, ne düşündüğünüzü bana söyleyin. Uygun bulursanız, sizin bilgisayarda dizdiğiniz dergiye koyabilirsiniz. Bulmazsanız, unutun gitsin."

"Tabii, elbette..." gibi bir şeyler kekeledi Feride.

Eve dönerken, otobüste "Ne istiyorum?" diye sordu kendine, "Oğlum yaşımda birisiyle ilişkiye girmek mi? Yok, canım! Elbette hayır. Hem o beni niye istesin ki?... İstemiyor zaten..."

Şirin kendi dairesinde kalıyordu. Feride makinevari devinimlerle evcil işleri tamamlayıp Kâmuran'ın eline tutuşturduğu buruşuk kâğıdı okumak üzere nihayet annesinin koltuğuna otururken, "Herhalde artık hiçbir erkeğe tahammül edemem," diyordu içinden. Alışmıştı yalnızlığa, şikâyetçi değildi; sigara gibi tiryakilik yapan bir şeydi yalnızlık, kesinkes böyleydi.

Bugün teyze kızıyla telefonda görüşmüştü. Kocasını öleli teyze kızı da yalnızdı. İlkgençliklerini anmışlardı, yalnızlık diye bir şeyin bilinmediği '960'ları. O zaman aileler kalabalıktı. Yaşlılar evlatlarıyla, değilse evlatlarına yakın oturlardı. Komşuluk diye bir şey vardı. Yaz geceleri, cümbür cemaat açık hava sinemalarına gidilirdi. Gençler göz göze aşklara kaçarlardı büyüklerin onayla-

maz bakışları altında. Herkes herkesin denetiminde yaşırdı. Herkes herkese yaslandığı için kimse korkmazdı. Kimse eski giysilerinden utanmazdı. Koca memlekette kaç zengin vardı ki zaten ya da öyle sanılırdı. Ne güzeldi, ne sadeydi, '960'larda yaşam... Sıcaktı...

Telefonu kapattıktan sonra yaz gecelerinin anısı uçtu gitti. Terli insan solumasıyla yoğun '960'ların bunaltısı ağır ağır uyandı belleğinde. Herkes herkese yaslanırdı, herkes her şeyi bilmek isterdi. Yalnızlık çok daha iyiydi!

Yalnızlığını tatlandırarak bir düşün müydü özlediği? Radyoda derin, kadifemsi bir zenci sesi blues söylüyordu:

*"Bir öpücük ver bana, ver ki düşler kurayım
Kalbimin açlığını hayal gücümle doyurayım."*

Kâmuran ona bir şiir vermişti:

*"Hiçlikten tümlüğe
Ve gerisin geriye
Ayrışan ve bütünleşen bir yörüngede
Salınıyorum
Bir cambaz, bir rakkas, bir abdal gibi
Yüz yaşında ak libaslı bir derviş gibi raksında
Ve yeni doğmuş bir çocuğun boğuk haykırışında
Uzayda, uzayda, uzayda
Gezgin bir hücre, atak, kamçısını şaklatan
Ve anaç bir hücre onu yutan
Biri nerde, hayal meyal hatırlanan
Ya öbürü, kanamalı, korkmuş,
Ondan kalan anılar iptal,
buzlu tundralarda donmuş
Aşk kutsal bir yasa mıdır
can ile cananı mekânda bulan
Yoksa kör bir tesadüf mü
karanlığa boğulan
O soğuk boşlukta, mavi ve turuncu
Alev topraklarıyla ışıqlanan*

*Sesin sessizliği ile dolu ve cehennemi sıcağı
Soğutan ve söndüren
Bereketli karanlıkta
Ben neyi arıyorum?”*

Kâmurân Zülkadiroğlu:

Ankara –merkez– doğumlu. Baba tarafı Türk-Arap-Kürt-Çerkez kökenli Güneydoğulu bir ağa ailesi. Ailenin erkekleri yükseköğrenimli. Dede Kemalettin Zülkadiroğlu, Yargıtay üyeliği, '950'lerin sonlarında ve '960'ların başlarında CHP milletvekilliği yapmış bir hâkim, emekliliğinde avukat. Baba namlı bir üniversiteden mezun, mimar. Mesleğini hiç icra etmemiş. Üniversite öğrencisiyken katıldığı yeraltı siyasal örgütlenmelerindeki faaliyeti yüzünden kovuşturulmuş; '980 müdahalesinden sonra, gıyabında idamla yargılanmış; yurtdışında kaçak. Almanya'da örgütün iç hesaplaşması sırasında tasfiye edildiği sanılıyor. Örgütün yönetim kadrosuna muhalif olduğu için, devletin ajanları tarafından yok edilme olasılığı zayıf. Yaşadığı binada çıkan yangından sonra izine rastlanmamış. Birlikte kaldığı dört arkadaşının cesetleri yangın ertesinde teşhis edilmiş; teşhis edilemeyecek denli harap olmuş beşinci cesedin Sinan Zülkadiroğlu'na ait olduğu sanılmakta.

Anne Gülhan Öztürk Zülkadiroğlu, Diyarbakırlı Kürt kökenli bir doktorun kızı. Sinan Zülkadiroğlu ile aynı üniversitede öğrenciyken tanışıp evleniyor. Aynı yeraltı örgütlenmesinde görevli. '980 darbesinin ertesinde tutuklanıyor ve idamla yargılanıyor. Kötü sağlık koşulları yüzünden kısa süreli, şartlı tahliyesi sırasında intihar ediyor.

Kâmurân ilkokulu bir Güneydoğu kasabasında, dedesinin yanında okuduktan sonra, '980'lerin sonunda, ani bir kararla göç eden dedesiyle birlikte Ankara'ya yerleşiyor. Sorunsuz bir öğrencilik dönemi-

nin ardından iletişim fakültesinden mezun. Bilinç bulanıklığı gösteren dedesini özel bir bakımevine yatırmak durumunda kalıyor. Aileden gelen küçük servet dedenin bakımı için harcanıyor. TV senaryoları ve reklam metinleri yazarak hayatını kazanıyor. Yeni sol yapılanmalara ihtiyatlı bir ilgi gösteriyor. Bire bir insan ilişkilerindeki tutumu laboratuvarında hem in vivo (canlı malzemeyle) hem in vitro (yapay ortamda) deneyler yürüten bir araştırmacının tavrına benzetilebilir. Yayınlamayı henüz düşünmeden şiir yazıyor.

Şiir belki acemiceydi, ama içtendi ve acıklı bir şeyler vardı soğuk sözcüklerin ardında. Yeni doğmuşun üşüyen haykırışındaki gibi. “Beni arıyorsun,” demek geldi Feride’nin içinden, “bende olan ve kişisel olmayan bir şeyi arıyorsun, ne aradığını bilmeden.” Koltuğuna yaslandı, gözlerini yumdu, sıradan yaşamın çizgileri arasından bir başka hayata geçiyor gibiydi. Acaba o da beni düşünüyor mu? Düşüncenin yoğunluğuyla zamana ve uzaklığa hükmedebilir, Kâmuran’ın zihnini kendine yönlendirebilir miydi? Böyle bir kudrete erişmek mümkün müydü? Tatlı bir yanılsamaydı Feride’yi teslim alan.

Kâmuran’ın verdiği kâğıdı tersine çevirdi ve bir şeyler karaladı:

*“Kısa bir âna sığar mı sonsuzluk
Sonsuzluk bir an mıdır evrenin düşünde
Bir hayalde mi gizlidir bir ömrün gerçeği
Ve gerçek bir tohum mudur hayallerin içinde...”*

Garipti, Kâmuran gerçekten de o anda Feride’yi düşünüyordu. İlginç bir yalnızlık örneğiydi Feride, Kâmuran’a göre:

’950’lerin modası az çocuklu ailelerden birinin ürünüydü. ’960’ların komşular kalabalığından nasılsa çoluk çocuğa karışmadan sıyrılabilmiş, ’970’lerin ihtilalci kala-

balığının içine düşmüştü. Kendi ana babasından daha akıllı ya da temkinli davrandığı muhakkaktı. Belki de yalnızca daha şanslıydı. Kâmuran '50'leri, '60'ları bilmiyor, '970'lerin sonlarını bile berrak anımsayamıyordu. Anlatılanlara göre büyük dostluklar çağıydı, '960'lar, '70'ler. Anarşi yıllarında dostluklar seyrelmeye yüz tutmuştu, insanlar korkuyorlar, evlerine çekiliyorlardı. '980 darbesinden sonra korkular çeşitlenmişti. Polis, muhbir, cezaevi, işkence, işsizlik, faili meçhule kurban gitmek vs. vs... Sonra çalışma hayatının aslanın ağzında olduğu büyük rekabet çağı başlamıştı. Kâmuran'ların dönemi... Ve böylece ülkece büyük yalnızlık çağına ulaşılmıştı. Feride ilk kocasını anarşiye, boşandığı ikinci kocasını trafiğe kurban vermiş, üvey kızıyla kalakalmıştı işte. Yarılıydı muhakkak, ama ayaktaydı, yakınmasızdı.

Kâmuran neyin kendisini Feride'ye çektiğini bilemiyordu. İncelemeci ilginin serin uzaklığını koyuyordu araya, çekimi denetleyebilmek için. Fiziki bir yöneliş değildi bu. Pekâlâ da fiziki bir yönelişti, Feride'nin onu kucakladığını hayal etmekten düşünsel bir haz alıyordu. Ama sonra... Kucak -aldatıcı veya güvenilmez değilse de- bunaltıcıydı. Sonra şu boyun meselesi vardı. Kadının boynunu çırpıntılı, küçük bir kuş gibi sıcak, uysal ve kırılğan duyumsamak avuçlarında korkutucu bir düştü. Zalimceydi ve Kâmuran'ın kendinden hoşnutsuzluğuna yol açıyordu. Öte yandan bütün giysilerinden soyunmuş, günahlarından arınmış, hafif duyumsamıştı kendini adada, banyodan sonra rahatlamış bir bebek gibi, saf, yalın, karmaşasız. Uçuveren bir an boyu. Galiba bu uçucu ânı özlüyordu. Uçuculuğunu bildiği için telaşlanıyor, boçalıyordu ve sonra buzlu tundrada kıvrıla kıvrıla eriyen ince bir çizgi gibi telaşı kayboluyor, bu narin su yolu onu ta ötelerde, varlığı unutulmuş ılık bir havuzun sükûnetine taşıyordu.

Şiiri konuşmak üzere Feride'nin evine gittiğinde, gene adadaki adam olmuştu. Belki sükûnet çok gerilerde, unutulmuş ötelerde değildi, ilerdeydi, genç ve hırslı ada-

mın ulaşmak istediğı ama öfkeli ve acılı yanının hep er-
teleyeceği aşamada... Feride hırstan arınmıştı.

HAYALDEKİ GERÇEK

“Şiir çok, çok güzeldi,” dedi Feride.

Edebiyat öğretmenin eleştirel kuramsallığından arınmış, sözlerin ruhunda yarattığı coşkuya açmıştı yüreğini, yanakları pespembeydi.

Kâmuran’ın içinde sevinç hop etti. Hemen egemen oldu yüz ifadesine, el devinimlerine. Henüz pek az tanıdığı şu kadının önünde duygularını ele vermek yakışır mıydı kibrine... Dikkatli bir bakışın ardına gizlendi. Feride ise onun halini bambaşka yorumlayacaktı. Kadının heyecanı ne ölçüde delikanlının şahsıyla ve ne kadar kaleminden çıkmış sözlerle ilgiliydi? Kâmuran bunu mu çözmek istiyordu? Feride öyle sanacaktı. Öyleyse, Feride de kendini saklardı... Toparlandı ve sükûnetle sürdürdü:

“İnsan ruhunun ezeli ebedi çelişkisi üstüne şiiriniz. *Ya her şeyim ya hiçim...* Üstelik, ‘derviş’, ‘rakkas’, ‘abdal’ gibi geleneksel göndermeler çok hoş. Sözü zenginleştiriyor. Ona geçmişe doğru bir derinlik kazandırıyor. “

“Al bakalım,” dedi içinden, “nesnel bir eleştiri istiyorsan, buyur.”

Kendine şaştı. ‘Ezeli ebedi’ gibi eski sözcüklerle konuşmazdı Feride, ‘sonsuz’a ne olmuştu ki!

Kâmuran’ın gerginliği yumuşuyordu.

“Gizle bakalım kendini! Bak ben senden hiç korkuyor muyum?” dedi Feride içinden.

“Şiiriniz beni esinledi. Bir şeyler karalayacak cesareti buldum. Çok acemice tabii. Bu yaştan sonra ne olabilir ki... Gene de yazmak beni mutlandırdı. Size okumak isterim. ‘Sen’ diyebilir miyim?”

“Tabii, tabii,” diye kekeleydi Kâmuran. Niyeyse özgüvenini yitirmiş, daha doğrusu özgüveni nitelik değiştirmiş, bir tür korunmuşluk duygusuna dönüşmüştü.

*“Kısa bir âna sığar mı sonsuzluk
Sonsuzluk bir an mıdır evrenin düşünde
Bir hayalde mi gizlidir bir ömrün gerçeği
Ve gerçek bir tohum mudur hayallerin içinde’
Öylece bir dörtlük işte...”*

Kâmuran sessizdi.

“Ne bencilsin,” dedi Feride içinden, “tek bir beğeni sözcüğünü bile esirgiyorsun...”

Kâmuran Resmo’yu anımsamıştı. Mutlu bir çocuk gibi gülümsüyordu,

“Devam etmelisiniz,” dedi.

“Eksik olma,” dedi Feride içinden.

“Yaşadığımız dünya çok çirkin, çok kirli. Değerli tek şey sanat, bana kalırsa. Sizin kuşak ısrarla daha güzel dönemlerden söz eder. Ama ben inanmıyorum. Güzellik gerçek yaşamda çekilen çileyi katlanılabilir kılmak için hayalde yaratılmış bir yanılsamadan ibaret bence.”

Feride sessizce dinliyordu.

“Annemin babamın hayatta olmadıklarını söylemiştim size. Nasıl öldüklerini bilmek ister misiniz?”

Kâmuran meydan okuyan gözlerini dikmişti kadının üstüne. Ülkenin başarısızlığının sorumlusu Feride imiş gibi.

“Trafik kazası mı?” diye sordu Feride’nin ürkek sesi.

Delikanlı birden yumuşadı,

“Hayır,” dedi, “ikisini de doğru dürüst tanımadım. Bilinçli anılarım neredeyse hiç yok. ODTÜ’de öğrenciyken evlenmişler. Hemen ben doğmuşum. Darbeden son-

ra, politik faaliyetleri yüzünden aranıyorlarmış. Babam yurtdışına kaçabilmiş, annem tutuklanmış. Hapiste sağlığı çok kötüymüş. Beyin kanaması geçirmiş içerde. Sinirsel bozuklukları da varmış. Kısa süreli salıverilmiş. Dedem, yani babamın babası ilişkilerini kullanmış olmalı. Annemi hayal meyal ve bir hayalet gibi anımsıyorum. Çok uzun, çok zayıf bir kadın. Bol, beyaz bir gecelik giymiş, kefen gibi. Saçları çok uzun, çok siyah, dümdüz. Bacakları kan içinde... Yüzünü hatırlamıyorum. Tek anım bu..."

Korku -neden korkuyordu, kendi anılarından mı- Feride'nin yüreğini buzdan ellerle sıkıvermişti. Soluğu kesilmişti adeta.

"Peki, ne oldu annenize?" diye fısıldadı.

"İntihar etmiş. Dedemin Bahçelievler'de iki katlı bir evi vardı. Annem ikinci kattan kendini atmış. Çok yüksek değilmiş ama ölmüş. Belki beyin damarlarındaki anevrizma yeni bir darbeye dayanamadı."

Sessizlik...

"Babamın fotoğrafları evin her tarafındaydı. Onu özlerdim ve dönmesini beklerdim. Belki dedem özlüyordu ve bekliyordu, söylemese de. Çocukların sezgileri hassastır, bilirsiniz. Annemi özlediğimi hatırlamıyorum. Belki kızıyordum ona."

"Babanıza ne oldu?"

"Almanya'da öldüğü sanılıyor, örgütün iç hesaplaşmasında."

"Kesin değil mi?"

"Bunca yıldan sonra kesindir herhalde."

Kâmuran bir kitapta okuduğu, bir filmde izlediği karakterlerden söz eder gibi bahsediyordu anne ve babasından, hatta bir hastane raporunda ya da polis tutanağında rastladığı isimler gibi... İsimler... İsimleri neydi ki? .. Anlatılan vakadakilere ne çok ismi vardı...

Feride içini çekti,

"Hepimiz çok acı gördük. Şirin'in babası öğretmen-di. Okulda kapışan grupları ayırayım derken öldü."

Öldürüldü. Düşünebiliyor musunuz, eceli *bizimkilerin* elinden oldu.”

“Evet, duymuştum başınıza geleni,” dedi Kâmuran.

Farkına varmadan gene siz’li biz’li konuşmaya başlamışlardı.

“Mazinin acılarını büyütmek çıkmaz yoldur. Hem hayat zaten yeni acıları hiç eksik etmez,” dedi Feride, “benim yaşıma gelince göreceksiniz... Arkadaşlarım ölüyor. Hayır hayır, düşündüğünüz gibi değil; artık doğal fakat erken ölümlerle ölüyorlar..”

Kâmuran ilgilenmişti. Feride dalgın sürdürdü:

“Çok sevdiğim bir arkadaşım vardı, yıllar önce. Nice-
dir görüşmedik. Bir zamanlar içtiğimiz su ayrı gitmezdi. Ne garip, derin ilişkilerde sevgi ve nefret hep iç içe midir... Galiba. Ya da benim hayatımda öyle oldu. Çok kırmıştık birbirimizi. Ben, selameti onu öldü farz etmekte bulmuştum. Zaten hiç haber almıyordum. Geçen gün ortak bir tanış bir haber getirdi... Sınıf arkadaşımı hem lisede hem fakültede. Hem sevişir hem tepişirdik. Uzun sözün kısası, ölümcül hastalanmış. Arayıp aramamakta kararsızım. Beni görmek isteyeceğinden bile emin değilim.”

Kâmuran şimdi kayıtsız duruyordu, dinlememiş gibiydi.

“Kusura bakmayın, kafanızı şişirdim.”

“Siz istiyor musunuz?”

“Ben, ne istiyor muyum?”

“Onu görmeyi, dargın olduğunuz ve hastalandığınızı öğrendiğiniz arkadaşınızı.”

Bu gençler böyleydi işte. Şirin de böyleydi. “Sen ne istiyorsun?” diye sorgu yargıcı gibi dikiliyorlardı insanın karşısına! Feride’nin kuşağı “O ne istiyor?” diye sorardı. “Ben ne istiyorum?..”

“Bilmiyorum, kararsızım,” dedi Feride.

Kâmuran konuyu değiştiriverdi:

“Bir şiir daha getirdim. Sizde kalabilir. İsterseniz, üstünde düşündükten sonra bildirin görüşlerinizi. Gecik-

tim, kalkayım.”

“Böyle de kendimizi beğeniriz,” dedi Feride içinden, “onun her yazdığı üstüne düşünmek doğal görevim!”

“Ona kızmayın,” dedi Feride.

“Kime?”

“Annenize.”

Kâmuran bir an kalakaldı. Sonra, uysal bir gülümseyiş kapladı yüzünü. Feride’ye baktı ve söz dinleyen bir çocuk gibi,

“Peki,” dedi.

Feride uzanıp Kâmuran’ın kolunu tuttu. Resmo’da dans ettikleri geceden beri delikanlıya ilk kez dokunuyordu.

“Memlekete de kızmayın,” dedi.

Kâmuran birden irkildi, kötücül bir şimşek çaktı bakışlarında,

“Her şeyimi elimden aldı,” dedi; gözleri bıçak gibi kesiyordu kadının boynunu.

Feride yanlış bir şey söylediğini anlamış, pişman olmuştu. Eli şaşkın bir küçük kuş gibi duruyordu Kâmuran’ın kolunda. Delikanlı çekilmemişti. Tepkisinden utanmış gibiydi. Bakışlarını indirmişti,

“Dedem de sizin gibi düşünür, aynen böyle söylerdi,” dedi.

Annesinin hayali Kâmuran’ın zihnine sık sık konuk olmazdı. Anı şu ya da bu çağrışımla uyandığında, ondan hemen kurtulmak isteği, bulanık ve yoğun bir tedirginlik zehirli bir sis gibi basıyordu yüreğini. Annesine işkence yapıldığını düşünüyordu, anımsadığı kan işkencesinin izi olmalıydı. Saçları da kanlıydı kadının, alnına yapışmıştı. Belki de anlatılanlarla belleğindeki görüntüyü birleştiriyordu. Sorgu sırasında bir kanama geçirdiyse annesi, çocuğun evde anımsadığı neydi? Peki, kim ne anlatmış olabilirdi? Dedesi, Kâmuran’ın işitme mesafesinde bu konulara değinilmesini yasaklamıştı. Zaten, ge-

lininin ölümünden hemen sonra torunuyla birlikte Ankara'yı terk etmiş, baba yurduna, aile evine dönmüştü. Acaba çocuk Kâmuran bir gürültü duymuş, koşup pencereden bakmış, bahçede kanlar içinde yatan beyaz gecelikli ölü anneyi mi görmüştü? Annesinin cesedini mi hayalinde ayağa kaldırıyordu, upuzun, sapsarı, hayalet gibi bir kadın, kanlı saçları boynuna dolanmış, bacaklarından kan sızıyor... Bacaklarından mı? Kasıklarından olmalı... Her ne hal ise, Kâmuran annesinin ölümüne vücudunu paralayan, kanını akıtan işkencecilerin sebep olduğundan kuşku duymuyordu.

O gün Resmo'da Feride Zorba'dan, roman kişisi genç dulu köyün şehvete aç erkeklerinin taşla tutmasından, katletmesinden söz ederken, ak libası kan içindeki esmer kadın hayali geçmişti Kâmuran'ın yüreğinden. Garip şey, o boğucu tedirginliği sanki duymamıştı bu kez. Onun yerine, keskin ve ani bir acı batmıştı duygularına ve hemen sonra hafiflemişti. Şifalı bir el zehirli iğneyi çıkartmış gibi. Sağlığında çok sevilmiş bir ölünün, külle-ri çoktan soğumuş bir aşkın ardından, savunmasız bir anda ve yıllar sonra habersiz tebersiz bastıran, yüreği kısa, yoğun ve umarsız bir acıyla dağlayan ve sönen özlem gibi... Ağrının şiddeti dindiğinde duyumsanan tatlı bitkinlik gibi, barış gibi bir sükûnet, silah bırakışması...

Feride iyi bir kadındı. Başka bir kadının doğurduğunu kendi evladı gibi sevebiliyor, bir başkasının yazdıkları için içten hayranlığını dile getirebiliyordu. Kâmuran bunu asla yapmazdı, yapamazdı. Huyunu biliyor, kendini öylece, olduğu gibi kabul ediyordu. Feride'nin onayı ise elbette hoşuna gidiyordu. Feride ona âşık mı oluyordu ya da olmuş muydu? İlk kez bir kadının ilgisi onu tedirgin etmiyordu. Feride'nin talepkâr olmayacağını kestirebiliyordu. Vermeye koşullanmış, eski usul insanlardandı kadın. Sunduğunun kabul edilmesini sessizce bekleyenlerden, ümidini kesince efendice çekilip gidenlerden.

Annesinin belleğindeki acıtan hatırasından başka kimseye söz etmemişti. Gerçi, Feride'ye de eksik anlat-

mıştı. Dedesi istediği kadar saklasın, gizlenen büsbütün yankılanıyordu. Aileden kalma konakta yankılar çocuk Kâmuran'ı buluyordu. O uğursuz gün Kâmuran yemek masasının altına saklanmış, bir rivayete göre. Bir başkası öfkesini cam bir biblodan çıkardığını, dedesinin pek sevdiği hüthüt kuşunu yere fırlatıp kıldığını söylüyordu. Kimi de oyuncağını avucunda paraladığını anlatmıştı; plastik bir kuştu bu, Kâmuran hırsından boynunu ko-partmıştı.

Feride'ye bıraktığı şiir birbirine ağan silik, bulanık anımsayışlarla, söylentilerle mi ilgiliydi?

"Gerçeği kim bilsin, kimbilir nerdesin

Belki de hiç var olmadın

Rivayet muhtelif, hikâyat mustarip

Gözler kem, sözler diken, diller ağı,

Kim kime söz geçirsin, yankılanırken dipsiz kuyu

Kesme candan bir hüthüt boynu kırık,

başı kopmuş

Cansız, namsız ve şanssız; yalancı bir alaimi sema

kırılma yüzeyinde

Cam kestiği yerde kanar

Ve acır azar azar

Azar azar ve sürekli

Damla damla dolmaz ki kör kuyu

Çünkü sen belki de solmadın

Uzaktın, kayıptın, senin hatandı, öyle dendi,

sözler dikendi

Cam mı akıyordu damarlarında, katı, serin

Ve kesilince mi kana kesti, ılık, sıvışık

hepsi senin hatandı

Bir kuş uçtu pencereden

kanadı kırık

Yere çakıldı

Boşlukta yitti hıçkırık

Belki de hiç var olmadın."

Şiirin yazılı olduğu sayfada Kâmuran'ın ve bir hastane odasında, Feride'den ayrı, ağır ağır ölen arkadaşın yüzleri birbirine karışıyordu. Anneye ağıt... *"Bir kuş uçtu pencereden/ kanadı kırık."* Feride şiirin o çok uzak ve hep yakın acıya adandığından kuşku duymuyordu. Kâmuran'ın annesi... Onların kuşağından bir kadın... Arkadaşıyla ilgili kararsızlık aklından çıkmadığı için kendini şiire dilediğince veremiyordu.

Bir sacayağıydı onlar. Feride'nin Şirin'e anlattığı gençlik anısı. Üçlüden dışlanan Feride'ydi, üzüm üzüm üzülen. Sonra biri evlenmiş, geriye ikili kalmıştı, Feride ve diğeri. Ne çok severlerdi birbirlerini... Yoldaş, sırdaş, kardeş olmuşlardı. Birlikte omuzlamışlardı hayatı. Sonra, nasıl ve neden düşmanlık girdi aralarına?.. Kıskançlık mıydı? Uğrunda yarışılacak bir şey de yoktu... Uzun süre erkeksiz yaşamışlardı. Erkeklerin yaşamlarında belirmesi ilişkilerini zedelememişti. Tersine safları sıklaştırmışlardı! Çünkü erkekler dertler ve yüklerle gelmişlerdi. Feride Ferhat'ın aşkıyla deli divaneyken, acıdan kıvranırken, yanında arkadaşı vardı. Feride'den önce evlenmişti. Bedbaht Feride bu evliliği kıskanmış mıydı? Sanmıyordu, herhangi bir kıskançlık anımsamıyordu. Birbirlerinin kocalarını kardeş bilmişlerdi. Arada kavga ediyorlardı tabii. O nedensiz öfkeler, hırpalamalar hep vardı, arkadaşlıklarının başlangıcından beri. Ve sonra içli barışmalar. Birbirleri olmadan yapamayacaklarının mutlu kavranışı. Giderek barışmaların içtenliği örselenmiş, birbirleri olmadan da yapabilecekleri fikri yavaş yavaş boy atmıştı. Feride'nin anımsadığı, arkadaşının yolunda gitmeyen her şey için Feride'yi suçlaması, bağırıp çağırmasıydı, aksi bir kocaya dönmüştü neredeyse. Elli küsur yaşında, Feride her şeyin kendi anımsadıklarından ibaret olamayacağını kabul ediyordu. Herhalde arkadaşı da başka suçlamalar, başka bağırışlar anımsıyordu. Son kavganın ardından Feride değildi küsen. Çocukça buluyordu artık bu darılmaları. Arkadaşı onu başkalarının önünde küçük düşürür olmuştu, başını öteye

çevirerek, Feride'nin hitaplarını yanıtsız bırakarak. Ve ilişki kopmuştu. Feride kendini suçlayacak somut bir delil bulamıyordu, gene de içini kemiren bu duygu suçluluk değilse neydi? Terk eden kendisiymiş gibi...

Feride Şirin'i benimsedikten sonra ilişki dayanılmaz bir hal almıştı. Arkadaşının çocuğu olmamıştı. Bir süre sonra kocasından ayrılmış, öğretmen derneğindeki dostlardan da uzaklaşmış, bir taşra kentinde yalnız yaşamıştı. İyi de Feride çocuk mu doğurmuştu? Feride'nin hayat çizgisi pek mi parlak ufuklara doğru yükselmişti? Şirin'le konuşmalıydı. Şirin'in güvenilir bir mantığı vardı, grilerin ne kadarının siyah ve ne kadarının beyazdan oluştuğunu çözümleyebilen. Kâmuran'ı değil ama mazideki arkadaşını Şirin'le konuşabilirdi. Bu kararlar yatıştı.

Şiiri yeniden ve yeniden okudu. Sonra kendi defterine şunları yazdı:

*"İçimde bir pınar, şefkatle köpürüyor
Kimsenin kana kana içmediği
Eğlen de iç biraz, susuzluğun dinsin
Nasıl gidersen
Çocuksun, benimsin, bilmezsın
Gönlümün yana yana sevemediği."*

Hepsi bu muydu? Bütün dile getirmek istediği... Ne zaman kendi içine dalsa, menzil tam da erişecekken kayıp gidiyor, sisler içinde yitiyordu. Sözcükler de böyleydi. Duyguların ve sözcüklerin derininde ulaşamadığı bir yer vardı. Tam zarı deiecekken, öteye dokunabilecekken, sözcükler Feride'nin dizdiği fizik tezlerinde bahsi geçen birbirlerini çeken atomlar gibi, ışık damlacıkları gibi iç içe geçiyor, gerçeğe benzeyen ama gerçek olmayan yeni bir zar örüyordu. Parlak ışık, gözleri kamaştırıp görmeyi engelleyen...

Feride duygularından sözcükler dizerken, Kâmuran

aynadaki yakışıklı hayalini seyrediyor, Feride'yle konuştuklarını, kadının şiiri üstüne söylediklerini anımsıyordu. Hodbin bir hoşnutluktan duyduğu. Herkesten farklı bir yazgısı olduğunu öyle derinlere kök salmış bir sinir titreşimiyle hissediyordu ki bu kaynağa inanmaması mümkün değildi. Feride'nin güvenilir edebiyat sezgisi yeni bir kanıttı. O, Kâmuran yetenekliydi, sözün kudreti ona bahşedilmişti, kalemin gücü. Hiç acelesi yoktu. Tabii acelesi vardı ama zamanlamayı bilirdi o, koşulların olgunlaşmasını beklemeyi. Kendisinden alınmış her şeyi yeniden ele geçirecekti. Bir-iki kişinin hayranlığı yetmezdi. Bu değer bilmez ülkenin tümünü kendine kul köle edecekti!

Fakat, o ne! Hoşnutluğunun hodbin zemininde ince bir çatlak belirliyordu. Altında boşluk... Hiçlik... Ve sonsuzluk... Bir başka hep... ve bir başka hiç... Hoşnutluk ve hodbinlik düzleminin altındakiler üstündeki her şeyle çelişmekteydi. Heple hiç çelişmekteydi. Uzaydaki serin ve sürekli düzenle, kürelerin yüzeyinde ve derininde fokurdayan kararsız, amaçsız kargaşa çelişmekteydi. Her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu fısıldayan, inişleri çıkışları, uçurumları, yalçın kayalıkları olsa da geleceğe doğru süren, hep süren bir yol vaat eden anaç bir sezgiyle, her şeyin kör tesadüfün eseri kopuk, yalnız, donuk ve bitmeye yargılı olduğunu saptayan soğuk bir izlenim... İki zıt güç Kâmuran'ın bedenini acımasızca ters yönlerle doğru çekiyordu. Parçalanmamak için aynadaki yansıya tutunmaktan başka umarı mı vardı... Feride'den garip bir elektrik almıştı. Mis kokulu tıraş losyonunu derisine bota edip çıktı.

Tunalı Hilmi'ye açılan sokaklardan birinin bodrum katındaydı bar. Gençlerin *takıldığı* mekânlardan çok da farkı değildi atmosferi. Kâmuran bir kız grubunun içinde Doğa'yı seçti, ona gülümsedi. Niye hayatın içinde kendine daha uygun bir gönül yoldaşı bulamazdı bu kız da barın seçeneklerine itibar ederdi! Aynı soruyu kendine

de sorabilirdi tabii. Ama, onun durumu farklıydı. O burada rastladığı ve unutamadığı bir yüzü arıyordu. Olağanüstü bir profildi bu, taç gibi yükselen sarışın saçlarıyla. Yüreğine bir mil gibi sokulmuş, çok yakın, çok derin bir noktaya dokunmuştu. Kâmuran hiç Doğa'yla bir olur muydu? Hem, kadınlar aralarında daha kolay halledebilirlerdi bu işleri gibi geliyordu ona. Daha içten, daha sade, daha alçakgönüllüydüler. Kişiliklerini bölen duvarlar sanki daha geçirgendi.

Kâmuran dedesinin eteklerinde geçen çocukluğunda her istediğini elde etmeye alışmıştı. Kemalettin Zülkadiroğlu, bir beyefendiydi. Evden çıkmadığı günlerde bile tiril tiril ütülenmiş gömlekler, şık takımlar giyerdi. İnce, uzun parmaklı güzel ellerini, serçeparmağına taktığı gümüş üstüne tek taşlı akik ya da kehribar yüzükler büsbütün güzelleştirirdi. Gösterişli takılardı bunlar ama onun ellerinde zarif dururlardı. Saçlar kırışmış, yüzü üzgün... Uzaktı duruşu, üsttendi bakışı, seyrekti sözleri. Çocuk Kâmuran, onu dizlerine pek nadir oturtan, arada sırada başını okşamakla yetinen bu ağırbaşlı, kederli adamın sertleşmiş yüreğinde ılıkliğini, yumuşaklığını koruyan ne varsa biricik torununa bağışlanmış olduğunu bilirdi. Verimli ovalar gibiydi bu bağış, yıllar geçer, tükenmezdi; armağanların şekli değişse de. Kâmuran oyuncak ayı mı istiyor, bisiklet mi istiyor, Reebok pabuç mu, Rockfor peyniri mi çekti canı, Chikita muz mu? İsteddiği önünde, istemediği arkasındaydı. Çocuk şımartmak Kemalettin Bey'in tarzı değildi; görgüsüne aykırıydı bir kez. Torunu söz konusuysa kendisini frenleyemiyordu, çocuğu daha fazla ve başka şeylerden de yoksun bırakmak onu büsbütün incitmek değil miydi? Beyefendiden istemesini bilmek gerekliydi. Talep etmeyi onurlu bir ricaya dönüştüren inceliği Kâmuran kapmıştı. Kemalettin Bey hiçbir zaman "Olur, peki," demezdi, "Hele bir düşünelim," derdi. Ama çocuğun gönlünün düşlediği her zaman yerine getirilirdi. Bu aşırı eliaçıklığı Kemalettin Bey yüz yüze ilişkilerine belli bir saygı uzaklığı koyarak den-

gelemeye çalışıyordu. Böylece, Kâmuran'ın yetiştiği duygu ortamı, '80'lerin sonunda Güneydoğu'dan yeniden Ankara'ya taşınıncaya kadar, onu çevreleyen mimari ile örtüşmekteydi. Sağlam, korunaklı, iyi ısınmayan, boş ve تنها bir konak, hep ayakta duracağa benzeyen.

Bunun da bir yanılsama olduğu anlaşılmış, konak da dede de çökmüşlerdi. Hele dede, nasıl içten içe tükenmişti, son aylara dek dışsal belirti vermeksizin...

Yanılsamalar yıkılmıştı ama Kâmuran dileklerinin gerçekleşeceğine güven duymaya alışmıştı bir kez. Beklediği yüzün belirmemesi onu yaralıyordu. İnce, uzun, kemerli bir burun, ince ve uzun bir boyun, yüksek bir alın, Ortaçağ hakanlarının tırtıllı taçlarını andıran altın saçlar... Kimselere benzemiyordu. Gördüğü an uyanıveren, içinde yükselen bir esinle 'hüthüt kuşu' diye adlandırmıştı bu profili Kâmuran. Öyle narin boyunlu ve başı sorguçlu. Hüthüt kuşunda onu cezbeden neydi? Tenin sorguyla dokunulamaz gizemiydi bu, öyle olduğu gibi kabul edilmeliydi. İlk ve tek karşılaşmalarında çocuğa ısrarla bakmıştı; çocuk Kâmuran'ın bakışlarına aynı yoğunlukla karşılık vermiş ve sonra gözden kaybolmuştu. Beğenilmeyeceği Kâmuran'ın aklından geçmiyordu. Mutlaka, aralarında bir engel vardı. Neydi? Kâmuran öfkeleniyordu. Belki de yoktu böyle birisi. Onu Kâmuran'ın imgelemi yaratmış olmasındı... Kâmuran bu olasılığa bile inanmaya hazırdı, reddedilmiş olmakla yüzleşmektense.

Bir süre sonra beklemekten sıkıldı. Memleketindeki pek çok zemin gibi kaygan ve kaypaktı burası da, köksüzdü, bir mücadele sonucunda açılmış değildi, '980'lerde esmeye başlayıp '990'larda güçlenen bir moda rüzgârının metropollerin orasına burasına kondurduğu eşcinsel barları... Karşı çıkmak kimsenin ya aklına ya işine gelmediğinden ya da üşenildiği için, yok canım, mutlaka birileri buradan tatlı kâr sağladığı için, dirençle karşılaşmamışlardı. Kâr yön değiştirirse, bir yasak kasırgasında yerlerinde en ufak bir nişan bile bırakmadan savrulup

yitebilirlerdi. Oysa, acıyla yarılan kökler her zaman ve her topraktaydı, yeraltında, basınç altında; göze görünense yapay ve iliştilmiş kalıyordu.

Kâmuran ayrılırken, barın önünde bir araba durdu, iki adam indi ve bara yöneldi. Biri yaşlıcaydı, Kâmuran onu tanıdı, gazetelerde resmini görmüştü, kentin namlı zenginlerinden ve dedikodu sütunlarının gediklilerindendi; cinsel yönelişini artık saklamıyordu ve parayla tutuyordu sevgililerini. Kolundaki... Kâmuran gerçekten bıçaklandığını sandı. Öylesine keskin ve öldürücüydü acı! Öbürü 'hüthüt'tü. Gözleri karşılaştı. 'Hüthüt' özür dileyen bakışlarını indirdi ve Kâmuran'a degecek kadar yakın geçti. Kâmuran'ın yüreğini biçen acı bağırını delip çıkmış 'hüthüt'ün bir cam biblo kadar ince ve saydam boynunu kesiyordu. Kâmuran ayaklarının altında yuvarlanan başa baktı, altın bir taç gibi yükselen saçların oryalle açılmış ve yağlı bir briyantınle dikenleştirilmiş olduğunu fark etti.

İnsan ne kadar çabuk yuvarlanabiliyordu intiharın eğik düzlemine!.. Yalnızlara has bir özellikti bu, metro-pollerde kol geziyordu. Niçin şaşmalı eskiden pek kimse-nin kendi beynini dağıtmadığına... Tutunacak dalın olmaması; ne bir el, ne baş dayayacak bir omuz, ne altı temizlenecek bebe, ne lazımlığı dökülecek yaşlı, ne sabaha yetiştirilecek iş... Kimsesizlik ne yaman özgürlüktü, doyurulmamış arzu bedeni ıstırapla yarıp patlatıncaya kadar... Bir hayalin katli, bir insanın ölümü kadar acı verebiliyordu.

Gün ışıyınca, her şey daha başka gözükecekti. Sabahın getireceği ruh haline göre, ya oryal baskın gelecekti, ya altın. Ya durumu sindirecekti, ya acıyı uyuşturan, yeni bir hayale sürüklenecekti, morfin benzeri. İş, geceyi atlatabilmekteydi! Gecenin karanlık ışığında bütün ucuz yaldızlar dökülmüştü. Ve alttan sırtan malzeme hiç de yeni bir hülya için elverişli değildi. Yara biraz olsun kabuk bağlamalıydı, gerçeği kabul için ya da başka bir yanılsama için...

Doğa'nın cep telefonu çalıyor, açılmıyordu. Barda eğleniyordu demek; Kâmuran'ın seslenişini işitmiyordu...

Feride o saatte Kâmuran'ı kül gibi bir benizle karşısında görünce, ne yapacağını şaşırdı. Besbelli bir felaket olmuştu. Onu hemen içeri aldı. Anelik içgüdüleri ve alışkanlıklarıyla rahat ettirebilmek üzere didindi durdu. Ne garipti, çocuğu tam da onu düşünürken karşısında bulmuştu. Düşüncenin gücü mü çağırmıştı Kâmuran'ı bu akla ziyan saatte Feride'nin kapısına!

Feride altı dizelik küçük şiiri karaladıktan sonra, Kâmuran'ın şiirinin anneye adanmış olduğunu öylesine varlığının köklerine kadar uzanan bir sezikle duyumsamıştı ki bu esine inanmaması mümkün değildi. İntihar etmiş bir devrimci, Feride'nin kuşağından bir kadın için yazılmıştı besbelli.

Feride Kâmuran'a bir şey sormadı. Ne olmuşsa olmuştu. Merak etmiyordu. Önemli olan Kâmuran'ın ona gelmesiydi. Gerisi, bu ihtiyacın yanında ayrıntıdan ibaretti. Delikanlıya kakaolu sıcak süt içirdi, üşüyordu, yün şalıyla sarmaladı. Divanda çocuğun yanına oturdu, onu zayıf kollarıyla sardı. Kâmuran karşı koymuyordu; Feride'nin küçük kucığına sığmıştı, munis bir kedi kadar sokulgan. Başını minnetle Feride'nin göğsüne dayamıştı. Acısı şimdilik dinmiş, kimsesizliği susmuş... Uykuya geçmek üzereyken,

"Sen çok iyi bir kadınsın, teşekkür ederim," dedi.

Feride'nin gözleri doldu. Ona şimdiye kadar hiçbir erkek teşekkür etmemişti, otuz yıl önce ölmüş babacığundan başka. Babası nazik bir adamdı, "Kızımın getirdiği bardağın suyu tatlı olur," derdi. Garip şey... Daha önce dikkatini çekmemişti; belki daha önce böyle bir anlam yoktu çocuğun yüzünde... İnsan uyurken değişir. Işığın bir vuruşu, gölgenin titreyişi, kıpırdayan burun delikleri, kartal kanadını andıran dudaklar, saçların alındaki çizgisi. Kâmuran'ın yarım profili, kaşlarından burna, oradan

çeneye inen gölgeli şekiller ne kadar, ne kadar Feride'nin babasını andırıyordu. "Bana mı öyle geliyor," dedi Feride içinden. Kâmuran'ın kirpikleri ıslaktı. Feride çocuğun kirpiklerinde titreşen gözyaşına dokundu, parmaklarının ucuyla; yanağını nemli ve ılık yüze dayadı. Karnının altında kabarıp çözülen karşı konulmaz bir dalga devinine koşut, kendi göz pınarlarından süzülen yaşlar Kâmuran'ın gözyaşlarına karıştı.

MUTFAK SOHBETLERİ

Tencerenin kapağı açılınca dereotlu kuzu etinin yumuşak ve taze kokusu ılık bir dalga gibi mutfağı kaplayıverdi. Doğa cevizleri döven Şirin'i "Bayat ekmekler nerede?" diye sorgulamaktan vazgeçmiş, evcil bir hayvan-cık hoşnutluğuyla mırıltılar çıkartarak iştah açıcı kokuyu içine çekiyordu. Feride, Doğa'ya sevgiyle baktı,

"Buna *elbasan tava* derler," dedi, "Rumeli yemeğidir, anneannem yapardı."

"Annem bayat ekmekleri nerde tutuyor, ben nereden bileyim, Doğa, dikkatimi dağıtmasana!"

"Peki, şimdi eti kızartacak mısınız, Feride Teyze?"

"Hayır, adı 'tava'. Yoğurdu yumurtayla çırpacağım, içine bir çorba kaşığı zeytinyağı ve çok az un katacağım, etlerin üstüne döküp fırına salacağım."

"Siz bir harikasınız Feride Teyze."

"Dalga geçme Allah aşkına, şunun şurasında dağarımda anneannemden ve babaannemden miras üç-beş yemek var. Hepsi bu. Mutfak işinde usta olan rahmetli Sedat'tı."

Doğa bayat ekmek torbasını bayrak gibi sallayarak muzaffer kumandan edasıyla bağırdı:

"İşte buldum, senden gelecek hayır, Allah'tan gelsin, Şirin Hanım. *Çerkeztavuğu*'nun cevizine taze ekmek konduğunu da senden duyup bir yaşıma daha girdim. Al

bakalım bayat ekmeklerini.”

Feride’ye döndü:

“Babaannenizden miras tarif hangisi, Feride Teyze?”

Feride başıyla ocaktaki tencereye işaret etti:

“Karalahana çorbası. Adındaki *kara*’ya aldanma, pek lezzetli olur.”

“*Laz böreği* de bilir misiniz, Feride Teyze?”

“Hayır.”

“Peki, *hamsi kuşu* sever misiniz?”

“Yemesini severim,” dedi Feride, “yapmasını değil, çok zahmetlidir.”

“*Elbasan tava* pişirilecektiye, *çerkeztavuşu*’na ne gerek vardı! Görgüsüzler gibi, hem et, hem tavuk!” diye mızıldandı Şirin, elindeki işi aksatmadan. Karşı çıkışı yemek çeşitlerindenise, annesiyle Doğa’nın muhabbetine idi. Şirin annesinin ilgisini başkalarıyla paylaşabilirdi, kenarda kalmamak koşuluyla. Şimdiyse, Doğa’nın mutfakta kendinden çok söz sahibi olması hoşuna gitmiyordu.

“Seni kıskanç!” diye geçirdi Feride içinden, sevinmişti,

“Bayram sofrasına benzedi, kırk yılda bir olur böylesi,” deyip, kızının yanağına kocaman bir öpücük kondurdu.

“Bu mevsimde kış sebzeleri bulmamızı sağlayan seracılık çok yaşasın. Bas hormonu, topla ürünü! Lahana’nın yanına pırasa pek yakışır (!), bir de *arnavutböreği* yapsaydık diyorum. Hani hamur işi eksik kaldı da!” Şirin aksiliğini sürdürmeye çalışıyordu ama öpücükle yatışmıştı.

Birlikte yemek pişirmek Sedat’ın zamanından beri Feride’nin en sevdiği evcil işti, güven verici, rahatlatıcıydı. Aşın sorumluluğunu –ya dibi tutarsa, ya salçası fazla kaçmışsa– tek kişinin omuzlarından alıyor, imecenin tadını katıyordu tencereye. Şirin annesinin huyunu bildiği için arada sırada teklifsiz arkadaşlarını Feride’de ağırılıyordu.

“*Arnavutböreği* nedir, *tatar böreği* gibi bir şey mi?”

“Yök canım, *tatarböreği* dediğin bildiğimiz *mantı*.”

“*Arnavutböreği* pırasalı börektir,” dedi Feride, “ıspaklı börek ya da kabak böreği gibi.”

“Hiç duymamıştım. *Mantı* dedin de Şirin, bir gün si-
: *Dağıstan mantısı* yapayım, halamdan öğrendim.”

“Olur, artık yüz kiloya çıkarız. Hele bu sıcakta ne
üzel gider! Burayı atayurdun Kafkasya mı sandın, güzem-
m!”

Feride kocaman gülümsedi kızına, “Boşuna alt du-
ağını sarkıtmaya uğraşma,” dedi içinden, “yatıştın, bir
ez. Hiç, annenin Doğa’yı senden çok sevmesi mümkün
ü?”

Feride içinde bir güneş ısıyor gibi, ılık, devingen bir
imserlik dalgası saçıyordu çevresine, bir ayla. Onu ku-
atan bu ışıma alanında mutluydu. Bir başka dünyaya
ılıyordu, kimsecikler sezmeden. Mutluluk bazen ne
adar küçük şeylerle mümkün olabiliyordu... Yazdığı iki
çük şiir, Kâmuran ve onun şiirleri, kucağında kıvrılıp
yuması, gözyaşları... Evren kadar geniş bir ufuk küçü-
ik mutfığa, Feride’nin yüreğine sığıyordu. Kaç gündür
âmuran’dan ses çıkmamıştı. Birkaç gün daha haber al-
ıazsa, Ferhat’ın zamanında kazandığı deneyimin uya-
sı gerçekleşecek, ya sayfayı kapatmak ya yeniden sıfır-
an başlamak zorunda kalacaktı. Şimdi bu sevimsiz
lasılıkları düşünmek istemiyordu.

“Feride Teyze’yi benden kıskanıyorsun, değil mi?
enin derdin bu! Sen de ayrı eve çıkmayaydın, benim Fe-
de Teyzemi yalnız bırakmayaydın!”

Şirin güldü,

“Anneme fit verme!” diyerek Feride’ye sokuldu.

Doğa hızını alamamıştı,

“Sen çok abaza kaldın, kızım,” dedi Şirin’e, “seni
ayırılısıyla bir başgöz edeydik. Ne anlarsınız şu erkek-
rden hiç bilmem!”

Şirin, ‘ah, ah’ etti, dondurma yalarmış gibi garip bir
areket yaptı, “Asıl sen ne anlarsın... Neyse...”

Feride belden aşığı dokundurmaları hiç sevmezdi, sıkılır, yüzü kızarırdı. Hesapça şimdi de utanması gerekiyordu ama çok eğlenmişti, kahkahasını daha fazla bastıramayacaktı,

“Abaza diye erkeklere demezler mi?” diye sordu.

“Aman, anne, malik olmadığın cinsel argo lüğatini açma, lütfen.”

Sıcacık mutfakta, kızı ve Doğa yanında, Kâmuran yüreğindeyken kaygılar uzak ve saçmaydı; hiçbir şey yakışksız ya da ayıp değildi. Yaşam uyumlu bir düzenle ilerliyordu. Şirin’in daldan dala konmaları çaresiz çırpınışlar değildi, dengini arama çabalarıydı. Geceler boyu az mı kuruntulanmıştı, bu kız neden kimseleri sevmiyor, gönülden bağlanamıyor diye. Sedat ve Feride canevlerine yakın bildikleri Şirin’i yetiştirirken nerede yanılmışlardı? Oysa Şirin sadece Feride’den farklıydı; ve bu farkı büyük ölçüde Feride yaratmıştı, annesinin yanılığını yinelememiş, Şirin’e öz bedeninden ve erkek gövdesinden korkmasını değil, korkmamasını öğretmişti. Bağlantıyı artık görebiliyordu. Mutfaktaki iki genç kadın ondan çok farklıydı.

Doğa mahsus mu edepsiz şakalara başvuruyordu? Feride’den bir yanıt almaya çalışıyordu. Doğa Feride’nin onu yalnız sessizliğini koruyarak değil, sözcüklerle de olduğu gibi kabul etmesini istiyor ve bekliyordu.

Doğa’nın kendi cinsine yönelik tabiatını Şirin’den öğrendiğinde Feride hem şaşırmış hem şaşırmamıştı. İrkilmişti, zira Türkiye’nin tek eşcinselinin ünlü bir şarkıcı olduğunu sanmak üzere yetiştirilmiş bir kuşaktandı; şaşırmamıştı, çünkü yıllar ve yıllar önce, bir başka devranda, İstanbul’da bir kız yurdunda tanık olduğu sahnedan bile daha eski –belki de kişisel hayatın öncesinden gövdesine aktarılmış eskil– bir bilgi yadırgamamıştı duyduğunu.

Doğa Şirin’le konuştuğu rahatlıkla Feride’ye gönül kırıklıklarını, eş bulmakta karşılaştığı güçlükleri açabiliyor, sevgililerini erkeklere kaptırdığından yakınıyor, Fe-

ride onu sevecen bir ilgiyle, yorumsuz dinliyor, yargılamıyor,

“Doğa’cığım, zamanla her şey yoluna girer. Daha öyle gençsin ki...” demekle yetiniyordu. Yalnız bir gün,

“Doğa’cığım, senin durumun tek ülkede sosyalizm uygulamasını andırıyor,” demişti.

Feride, o kadar genç olmayacağı çağlarda Doğa’nın yeniden erkeklere döneceğini mi umuyordu? Üstü kapalı bunu mu öneriyordu? Doğa bunun asla olamayacağını biliyordu ve niyeysen yaşlıca bir kadının onayına ihtiyaç duyuyordu. Sözü gene kendi meselesine getirmişti ki Feride usturuyla partiye çeviriverdi. Boşuna gayret! Doğa hayati birincil meselesinden ayrılamıyordu. Partide kendini gizlememişti, zaten parti farklılıklara kucak açmamış mıydı? Doğa ortamın içtenliğine inanmış, inanmak istemiş ve canı yanmıştı. Ne çok kişi onu itip kakmaya yeltenmişti! Doğa’yı koruyan yalnızca Sedat’tı.

“Sedat Ağabey esti, yağdı, gürledi...”

Feride uzak bir anımsayışa hüzünle gülümsedi,

“Sedat’ın öfkesini bilmez miyim...” diye mırıldandı, mutfak dolapları, radyatör tanıktı...

“...‘Doğa dürüst, çalışkan bir arkadaş. Bundan böyle kimse ne onun ne başkasının mahremiyetine burnunu sokmaya kalkışmasın, karşısında beni bulur, böyle bilene!’ diye bir güzel haşladı o sözümona demokrat geçinenleri.”

Feride damdan düşer gibi sordu:

“Sedat’ın Kürt sorunu üstüne hazırladığı rapor ne oldu?”

Doğa birden toparlanamadı, öylesine dalmıştı uğradığı haksızlığa. Sonra anımsadı:

“Fazla Kemalist bulunup rafa kaldırıldı.”

“Yaa,” dedi Feride, dalgınlaşmıştı, “demek öyle... İçinde kimi doğru saptamalar vardı, oysa...”

Dalgınlığından silkinip yeniden sordu:

“Peki, başka birisi bir başka rapor hazırladı mı?”

“Yoo,” dedi Doğa ve Sedat’la ilgili anısını anlatmayı

sürdü. Feride artık dinlemiyordu, birden Doğa'nın sözünü kesti:

"Kuzum Doğa, partinin herhangi bir konuda, herhangi bir kesin görüşü var mı?" Hiddetlenmişti. Neredeyse elindeki bıçakla parmağını doğrayacaktı.

Artık partiye pek uğramayan Şirin,

"Aman anne, boş versene!" dedi.

"Anlamak istiyorum!" diye üsteliyordu Feride, "Bu partinin felsefesi nedir! Sedat, tut ki, parti için öldü!"

Mutfağa sessiz bir yıldırım düşmüştü. Feride'nin nesi vardı... Kimi neyle suçluyordu?.. Gençler ciddileştiler.

"Valla Feride Teyze, ben şahsen toplumun kıyısında kalmış grupların, ne bileyim, eşcinsellerin, feministlerin, etnik azınlıkların, şunun bunun..."

Şirin "Yeşillerin," diye ekliyordu ki, Feride sabırsızca sözlerini kesti:

"Bir defa bu tasnifleri ben anlamıyorum. Bu saydıklarınız bir bakıma birbirinden çok farklı, ortak zemin nedir?"

"Tam da bunu anlatmak istiyorum, Feride Teyze, bütün bu insanların bir araya gelmesiyle ya da bir arada duruşuyla kapitalizmin...."

"Başka bakımlardan ise bu gruplar iç içe geçmiştir. Her kadın biraz feministtir, öyle değil mi? Bunun nesi azınlık! Ya da sözgelimi adamın biri hem eşcinsel hem ülkenin en büyük kapitalistiyse ne olacak?!.. Onu partiye başkan mı yapacağız?"

"Size katılıyorum, kapitalizmin böyle çökeceğine filan inanmıyorum, çünkü..."

Feride ağrı çekiyormuş gibi yüzünü buruşturdu:

"İnsanların doğuştan getirdikleri özelliklere göre kendilerini isimlendirme heveslerini anlamıyorum. Özentiden başka bir şey değil." İner gibi, "Doğa değişir," dedi.

"Anneciğim, bir yerin mi ağrıyor?"

"Hayır, kızım, hayır, sadece partiye sinirleniyorum."

"Vücut değişir," diye yineledi içinden.

Değişirdi... kimi kez usul usul, belli belirsiz, sinsice... Bazen keskin ve aceleci bir neşter darbesi gibi...

"...çökeceğine inanmıyorum çünkü sistem bütün bu grupları teker teker bir güzel özümüyor, onların muhalif kimliklerinin içini boşaltıyor."

"Che Guevara posterlerine çeviriyor hepsini," dedi Şirin.

Doğa nihayet cümlesini bitirebilmişti! Bir nefes aldı. O da Feride kadar heyecanlıydı.

"Sizin yaptığınız, topa karşı okla savaşmak gibi bir şey."

"Aynen katılıyorum, Feride Teyze. Partiye girdim..." Doğa gözlerini Feride'ye dikmişti, "...çünkü seçtiğim kimliğimle" -*kimliğim* sözcüğünü özellikle vurguladı- "sakınımsız, sansürsüz var olabilmek istiyordum. Bu varoluşla yeni dünya düzenine karşı bir şeyler yapabilmek için ordaydım ve hâlâ aynı nedenle ordayım. Ama, 'Olmak' yetmez. 'Olmak' tek başına bir karşı koyuş değildir. 'Yapabilmek' gerek. Kimse ne yapacağını bilmiyor, hepsi bundan ibaret. Hayal kırıklığı içindeyim."

Doğa gözlerini Feride'den çekmiyor, bekliyordu. Feride'nin ağzından tek bir cümle bekliyordu: "Doğa'cığım, lezbiyensin ve öyle kalacaksın, biliyorum," demesini. Onun Feride'nin kimi görüşlerine katılması gibi Feride de onun kimi düşüncelerine hak veremez miydi?

Feride gözlerini indirdi,

"Kusura bakmayın, çocuklar, neşenizi kaçırdım," dedi.

"Anneciğim, bu da böyle bir dönem işte. Herkes arayış içinde, dünya altüst."

Feride küçük bir sesle sordu:

"Kâmuran ne bekliyor partiden? Bence solcu bile değil."

Doğa soran gözlerle Şirin'e baktı. Kâmuran partide cinsel tercihini açık etmemişti. Doğa'nın karşılaştığı saygısızlıkları soğukkanlı bir dikkatle izledikten sonra sessiz kalmıştı. Doğa, Feride'yi ne kadar yakın hisseder-

se etsin, Kâmuran'ın gizlediğini açıklamakta tereddüt-lüydü. Şirin'se arkadaşının ısrarlı bakışı karşısında, hiç-bir ipucu, hiçbir işaret vermeden, Kâmuran diye birini sanki tanımıyormuş gibi yansız, umursamaz bir tavır takınmıştı.

Doğa,

"Kâmuran da bizler gibi, solda yer almış bir aileden geliyor," diye geçiştirdi.

Sessizlik... Belirsizliğin sıkıntısı çökmüştü mutfağa. Şirin kayık tabağındaki *çerkeztavuğu*'nun üstüne isotlu zeytinyağı gezdirirken,

"Eveet, görüntü nefis," dedi, "haydi, buyurun sofraya."

Bir koluyla annesini, öbürüyle Doğa'yı sarmıştı,

"Doğa'cığım, bir dahaki sefere sen *Dağıstan mantısı* yaparsın, ben de bir ada yemeği, *kabak çiçeği dolması* sararım, Sedat Amca'nın ruhu şâd olur," dedi.

Feride her şeyin yolunda gittiğine dair deminki o olağanüstü duyguyu yeniden yakalamaya çalışarak yemek masasına yürüdü.

Çocukları uğurladıktan sonra Feride mutfaktaki isotlu bulaşıklara umutsuzca baktı. Şirin güya çalkalamış, makineye girebilecek denli yiyecek artıklarından arındırmıştı, tabağı çanağı. Feride her zamanki gibi, kızının işini beğenmedi. Sade *çerkeztavuğu*'na değil, tüm yemeklere bol bol isot ekmişlerdi –gençler baharatlı seviyordu, fena da olmamıştı–, isot rengini her yere geçirmişti. Ceviz püresinden, lahana yapraklarından, yoğurtlu etten pek iz kalmamıştı ama isota bulanık kısımlar sıyrılmamıştı. Tabaklar hafif pembe bir sıvıya batmış gibi duruyordu.

Feride içini çekti. Ameliyat geçirdiği yaz boyunca Sedat bir dernek için hazırladığı Kürt raporuyla uğraşmıştı. Aynı konuda ne çok çalışmıştı!.. Parti için de böyle bir rapor kaleme almış, sonuçta yalnız bir kişi –Doğa– baştan

sona dikkatle okumuştı metni.

Gönlüne ümit veren, yalnızca Şirin'di. Yemeğin sonuna doğru, şarabın da etkisiyle, kızlar iyice edepsizleşmişler, Feride'nin hoşgörü sınırlarını zorlamışlardı ama içi ferahlamıştı; adı konmamış kaygıların o belirsiz basıncından kurtulmuştu. Kızların bir erkeği, birinin özlem, öbürünün tiksinti duyduğu bir organa indirgmeleri tuhaf değil miydi?.. Feride'nin hiçbir zaman penis denen canlı parçasıyla ilgili belirgin duyguları olmamıştı. Kimi arkadaşları iğrenirdi, bunu biliyordu. Hayır, Feride'ye o kadar itici gelmemişti organ, ama çekici de değildi. Bu garip tarafsızlığı bu geceye, bu akşam sofrasına kadar fark edememesi garip değil miydi? Şirin'in de Doğa gibi kadınlara yöneleceği endişesini mi taşımıştı bunca zamandır, ana yüreğinde?.. Hayır hayır, Sedat'la Feride Şirin'i yetiştirirken, öz anne babaların o meş'um yanılışına düşmemişler, kendi özlemlerini Şirin'in hayatı aracılığıyla gerçekleştirmeye kalkışmamışlardı. Şirin'e karşı işlenen hata, öz evlada yapılacak haksızlıklardan daha vahim olurdu. Feride bu suçun ağırlığının altından asla kalkamazdı, biliyordu. Şirin, genç yaşta toprağa düşmüş bir yoldaşın Sedat ve Feride'ye emanetiydi, ülkenin emanetiydi... Gene de, uzun süre bedbaht olursa, mutlu zamanlarında sevecen karakterinde en ufak belirtisine rastlanmayan bir acımasızlığın kızına hâkim olabileceğinden, şakacılığının sevinç pırıltılarını yitirip yıkıcı bir alaysamaya, gerçeklik duygusunun saldırgan bir umutsuzluğa aşınabileceğinden ürküyordu. Kızı lezbiyen olsa karşı çıkmazdı, çıksa ne elde edebilirdi ki, ama açıklayamadığı biçimde suçlu hissedirdi kendini. Doğa'da yargılamadığı, yadırgamadığı durum Şirin'de gerçekleşseydi, Feride niye vicdan mahkemesinde mahkûm olsun? Ama olurdu...

Uykusunu almalıydı. Yarın hastaneye, ölüm döşeğindeki arkadaşını yoklamaya gidecekti. Kararını vermişti.

MAZİ SAYFALARI 5

Can Arkadaşla Hayat

İzgen'le ortaokuldan beri sınıf arkadaşıydık. Lise çağlarında samimiyetimiz fazla değildi. Fakültede yakınlaştık. Sana daha önce sözünü ettiğim üçlünün içinde Şirin, bir yakınlaşır, bir uzaklaşırdık. Biliyorsun, üçümüz birbirimizle durmamacasına çatışırdık ve birbirimiz olmadan yapamazdık. Geriye bakınca, paylaşılamayan İzgen miydi, diye soruyorum kendime.

Bir öğle sonu ikimiz -İzgen'le ben- kantinde otuyorduk. Üçüncü arkadaşımız nerdeydi? Belki nişanlısıyla buluşmuştu. Gördüğümüz filmlerden konu açıldı. Daha önce sözünü ettim, değil mi Şirin, bizim yaşamımız kitaplar ve sinemadan oluşmuştu. Öğrenciliğin dışındaki yaşamımız. Üniversitelerde politik faaliyetin eli kulağında idiyse de henüz başlamamıştı. Evlerde televizyon yoktu. Bilgisayar icat edilmişse bile bizim haberimiz olmamıştı. Çocukluğumuzda, ergenliğimizde görüp de etkilendiğimiz filmler çakışıyordu. *Çıplak Maya*'yı beğenmiştik, Ava Gardner oynuyordu, Goya'nın hayatı; sonra, Tolstoy'un *Harp ve Sulh*'unu, onda da Audrey Hepburn vardı. Öyle gelgeç gençlik aşklarını anlatan filmler bize göre değildi. Komedileri sevmiyorduk; '960'ların yerli filmlerini saçma buluyorduk. Sıra kitapla-

ra geldi, oradan dergilere. Sadece bir-iki dergi yayınlanırdı, mesela *Hayat Mecmuası*. Herkes okurdu. *Hayat Mecmuası*'nın beğendiğimiz ve beğenmediğimiz yanları çakışıyordu. O gün aramızda, bir başka ortam belirdi, sanki ikimize, yalnız ikimize ait bir alan açılmıştı önümüzde. Böyle bir omuzdaşlığı, ne bileyim kendiliğinden gelişivermiş bir güven duygusunu İzgen'in diğer arkadaşımızla paylaştığına ihtimal vermiyordum, onun için öbürünü bana yeğlediğinde inanılmaz yoğunlukta bir ihanete uğramışlık duygusuyla yaralanıyordum. Şimdi asla emin değilim, kimbilir belki onlar da bana kapalı başka birliktelikleri paylaşıyorlardı.

En önce evlenen üçüncü arkadaşımızdı. Hayır hayır, aradan filan çekilmemişti. Sorunlu bir evlilikti bu ve İzgen'le benim hayatımız onun dertlerini dinlemek ve araları açıldığında karı kocayı barıştırmaya uğraşmakla geçiyordu. Yalnızlığın hüznüyle bizim olmayan bir evliliğin dertlerini iç içe yaşamaya başlamıştık. Korkunçtu. Geriye bakınca saçma da, aynı zamanda. Bu durum, İzgen'le kader ortaklığımızı belli belirsiz de olsa, alttan alta güçlendirmekteydi. İlişkimizi asıl, politik gruplara ilgimiz sağlamlaştırdı. Kısa süre sonra kapatılacak olan Türkiye Öğretmenler Sendikası'na üye olmuştuk. Sonra da öğretmenler derneğine girdik. TÖS yeni bir ufuk, yeni bir çevre, yeni bir yaşam demekti. Üçüncü arkadaşımız sola uzak duruyordu. Artık İzgen'le benim bir ikili oluşturduğumuz tartışmasızdı. Bu ikili bize yaramadı.

Geriye bakınca, başka bir olay daha anımsıyorum. Olay bile değil, eş duyumsanmış birer izlenim. İzgen'le birlikte çocuğunu kaybetmiş bir öğretmen arkadaşımıza –sadece bisikletten düşmüştü beş yaşındaki oğlancık, düşmüş ve başını çarpmıştı– başsağlığına gitmiştik. Aralık ayıydı galiba. Hava erken kararıyordu. Gittiğimiz ev Emek Mahallesi'ndeydi, dolmuşla Kızılay'a dönüyorduk – o zamanlar *station* arabalar Bahçeli-Emek-Kızılay hatında dolmuş yaparlardı. Şimdi, bu kısa yolculuğu TÖS'teki faaliyetimizden daha sık ve daha canlı anımsı-

yorum; belki artık politikayla eskisi kadar ilgilenmediğimdendir. Üzgündük, haliyle. Acılı evde karanlık bir okyanusun kıyısındaki yüzme bilmeyen insanlar gibi kalamıştık. Ölen çocuğu hiç görmemiştik, öğretmen arkadaş, yani anneyi yakından tanıımıyorduk. Acının gözlerimizin önüne serdiği yaşam parçası her şeyden daha derin, hepten bilinmezdi. Hayatın tehdit edici yüzünden ürkmüştük. Hayatı ne kadar az yaşamıştık, deneyimsizliğimizden ürkmüştük. Doğurmak, yavruya dokunmak, onu büyütmek, doğuma kadar yol açan temas macerası, yavrudan kopmak... Onu gömmek... Bütün bunlar derimize ne kadar uzak ve ne kadar yabancıydı. Üşümüş, kaskatı kesilmişti. Bilirsin, Tandoğan'dan Kızılay'a kadar cadde dümdüz uzanır. Arabada tutuklanmış gibiydik. Yol bitmiyordu. Hava kararıyor, kararıyor, tek tük sönük ışıklar –enerji kısıtlaması mı vardı acaba– peş peşe yanıyordu. Öyle olması gerekirdi. Ve Kızılay'ın daha ışıklı bir semt olması gerekirdi. Öyleydi muhakkak. Oysa biz ikimiz bambaşka bir izlenim alıyorduk. Sanki cadde lambaları peş peşe yanmıyor, birbiri ardı sıra sönüyordu. Daha ışıklı bir semte değil, kopkoyu karanlığa yollanıyorduk. Nereye gideceğimize karar veren, sanki cadde-nin kendisiydi. Sanki taşıtta ikimizden başka kimse yoktu. Gece ve kent koyu bir sessizlik gibi yutuyordu bizi. Korna seslerini işitemiyorduk. Birlikte çekiliyor, itiliyor, birlikte gömülüyorduk.

Yalıtılmıştık.

Anlaşmazlıklarımızda, galiba en boğucu olan, bu hiçbir zaman tümüyle silinmeyen yalıtılmışlık duygusuydu. İzgen'in çocukluğu benimki gibi bir mutluluk yanılsaması içinde geçmemişti. O kavgalı, dövüslü bir evliliğe doğmuştu. Yetiştigi ortamda neyin ne olduğunu benden çok daha erken ve tabii çok daha acı çekerek teşhis etmişti. O da benim gibi aşk özlüyordu, sevilme ihtiyacındaydı, ama korkuyordu. Benden çok daha fazla korkuyordu. Babası annesinin üstüne yürüdüğünde, küçük bir köpek yavrusu gibi korkuyla yemek masasının altına

saklandığını anlatmıştı bana. Erkeklerden, cinsellikten, doğurmaktan, her şeyden korkuyordu. Sedat'ın çocukluğu içimde nasıl hicran kalmışsa, İzgen'inki de öyledir. Kırıllandı ve hırçındı. Çocukken ikide bir sofraya küser, kendini bir odaya kilitlermiş. Ev halkı onunla ilgilensin diye beklermiş. İlgiyi bulunca ise ters davranırmış. Uzun sözün kısası, huysuzdu. Bazen onu kucağıma almak, sallayıp uyutmak, acısını dindirmek isterdim. Hiçbir zaman uzun boylu kızamadım ona, yürekten nefret etmedim. Onun bana duyduğu yakıcı öfkeleri, zaman zaman ilişkimizde yar gibi beliren derin nefretleri anlaşılmaz buldum. Benim tepkilerim, daha çok, laf anlamayan inatçı bir çocuğa duyulan kızgınlıkları andırıyordu. Kendini çirkin zannetmesinin nasıl köklü bir duygu olduğunu kavrayamadım. Vücudumda beğenmediğim uzuvlarla barışmam çok daha kolay olmuştu. Babamın tutkusu yetmişti gövdeyi olduğu gibi kabul edebilmeme. İzgen'in evlendiği adam soğuk biri miydi, acaba? Bilemiyorum. Evlilik mahremiyetine dair ser verir de sır vermezdi. Ama Ferhat'la benim yaşadığımız her şeyi merak etmiştir... İncitici bir tarzda sorgulardı beni...

Uzun sözün kısası ona sevgim tükendi. Geriye, İzgen'e yönelen duygu kanallarımı kaplayan bir soğukluk ve sebebini çözemediğim bayat bir suçluluk kaldı.

TOPLULUK RUHU

Feride İzgen'i yattığı hastanede ziyarete gitmeden önce veya sonra Kâmuran'la buluşurdu. Bir tatsız olayı bir güzellikle dengele. Hayata yaklaşımı buydu, daha doğrusu yaşı ilerledikçe böyle bir tutum benimsemeyi öğretmişti kendine.

Yaz geleli beri Kâmuran büyük bir hızla çalışıyordu. Yeni şiirleri tartışmak üzere –pek tartışmak denemezdi buna, Feride'nin onayını alıp özgüvenini pekiştirmesi söz konusuydu delikanlının– şehrin serin bir köşesine kaçıyorlardı. Feride'nin kapısında bir gece yarısı ansızın belirmesinden bir hafta sonra –kadın tam kesin umutsuzluğa kapılıyorken– ses çıkmıştı delikanlıdan:

“Nereye gidelim?”

O geceye tek gönderme yok...

Feride'nin almacı tutan eli titriyordu, neredeyse yere düşürecekti.

“Bilmem, sen nereyi istersen.”

“Sen nereyi istiyorsun, Feride?”

Sen sözcüğünde hafif alaycı bir vurgu...

Nereyi istiyorum acaba? “Papazın Bağı,” deyiverdi, bir yer söylemiş olmak için. “Papazın Bağı’nı seviyor muyum? Eskiden... severdim...”

“Hangi gün, kaçta?”

Bunda tereddüt yok! Hastaneden önce.

Yaz böyle geçti, bir İzgen, bir Kâmuran. Cebeci'deki yaşlı hastane, önce ya da sonra açık hava, çay bahçeleri, Kale'de veya Çankaya'da.

Hep böyle oluyordu... her buluşmadan önce... Feride sevinçli bir heyecanla ışıyordu. Işıltılı bir sıcaklık fışkırtıyordu kireç bağlamış eklemelerinden... Yumuşacık bir çeviklik... Dalga dalga güzelleşiyordu kurumaya yüz tutmuş cildi... pürüzsüz ve taze... Sihirli bir değnek dokunmuş gibi başkalaşıyordu kadın. Sihir içindeydi, bilinmez bir yerlerde. Büyücüye Kâmuran... Kâmuran'ı düşünmüyordu, onun bir ışık, bir ses, bir koku gibi varlığına dolduğunu hissediyordu. Hayaller kurmuyordu. Bazen içindeki o görünmez Kâmuran'ı bile fark etmiyordu. Yalnızca yaşıyor olmak, soluk almak, dokunmak, hareket edebilmek inanılmaz tatlılıkta bir mucize gibi Feride'yi sarmalıyor, onu doyuruyordu.

Sonra buluşma saati gelip çatığında, sanki görünmez bir ağ tutukluyordu vücudundan taşan o ılık ve aceleci devingenliği. Duyguları sakinleşiyordu. Mucizeleşmiş yaşamın sıradanlığını kendine anımsatmak ihtiyacıydı bu. Belki ancak böyle dayanabiliyordu mucizenin sarsıcılığına. Ve kendini yaşamın akışına bırakıyordu. Dikkati alabildiğine keskinleşmiş oluyordu. Kanıksadığı sokaklarla, yapılarla ilk kez görüyormuş gibi yeniden tanışıyordu.. Tüm ömrünü geçirdiği bu kent onun için ne anlam taşıyordu? Feride'nin Ankara'ya alışılmış bakışı, aile ocağından uzaklaşan bir ergen karşısında ane babanın kapıldığı ikilemli duygular gibidir. Hem fazla tanıdık, bu durmadan değişen kent, hem incitici ölçüde yabancı, Feride'nin beğeneceği tarzda gelişmemektedir. Hoyrat ve toydur. Tarih kaybolmuştur. Arsız beton kütlelerin ezici gölgesinde. Milli Mücadele'nin simge binaları küçücük kalmıştır, küsmüş, incinmiştir duruşları. Ne Roma'nın izleri, ne Ahi Cumhuriyeti'nin yankıları... Eski yıllara göre çok daha yeşildir kent, ama hiç belli olmaz! Salt müteahhitler vurgun vursun diye in-

şa edilmiş işlevsiz hantal köprüler boğmuş, cepheleri boydan boya çığırtkan boyalara batmış ticari panolarla kaplı irikıyım binalar çığnemiştir bitkilerin rengini. Feride birtakım kokular anımsar geçmiş yıllardan, o zamanın alçakgönüllü bozkır kentinin sadeliğini örten ince dokular gibi kokular... Mayıs papatyasının o diri, o taze, acımtırak rayıhası... İhlamurların o rahatlatıcı, ılık tütsüsü... İğdelerden buram buram yayılan, daha eski anılarda akasyalardan bulut bulut savrulan uçu... Bütün ince dokular yırtılmıştır artık. Her yağmurda sel götürür altı üstüne gelmiş caddeleri, kaldırımlar yamru yumru taşlarla, çukurlarla, yüzü gülmez kalabalıklarla doludur, itişip dururlar; caddeler öfkeli taşıtlarla tıklım tıklım. İnsan neye güvenebilir ki bu şehirde? Telefon numaraları durmadan değişir ya da iptal olur! Lokantanın biri berber oluverir, seyahat acentesi beyaz eşya satıcısına dönüşür! Şirketler taşınır adres bırakmadan! Alacaklı borçluyla buluşamaz bir türlü! Neyse ki kaçınılmaz ekonomik bunalım başlamıştır da tüm kenti toza bulayan inşaatlar durmuştur! Binalar bir gecede yıkılırdı, yerine daha hantalının dikilmesi ümidiyle! Doymak bilmez saldırgan bir iştah! İnsan neye güvenebilir... neye... yaşıtı bir eski dost bir hastanede ölüp ölüp bir türlü ölemezken...

Her hafta uğruyordu İzgen'e. Aralarında filizlenen yeni bir iyi niyet... Pek denemez. Böyle bir serpilme için gerekli enerji İzgen'de yoktu. Çoklukla sessiz oturuyorlardı. Feride arkadaşının elini okşuyor, alnını kolonyalı mendille serinletiyordu. Ve sonra bitiyordu ziyaret saati. Dışarıda, boğucu sıcağı kuşanmış Ankara Feride'yi eziyordu.

Kâmuran'la buluşmaya giderken, soluk aldırmayan hareketliliğiyle şehir Feride'yi etkilemezdi. Bütün bu dalgalanmaların, savrulmaların ardındaki işleyiş ya da işleyemeyiş, soygundu! Bunu herkes biliyor ve kimse üstüne alınmıyordu. Herkes masumu oynar ve yakını. Peki, suçlular nerededir? Soygun panayırına doğrudan

katılmamış öteki görelî masumlar gibi, Feride de şehrin sonsuz yıpratıcılığı karşısında bir öz savununu geliştirmiş- tir: aldırmmamak! Ama şimdiki etkilenmeme hali aldır- mazlık değildir. Ümitli olmak da değildir. Bir başka ha- yat katmanında yaşamaktır; acımasız kargaşanın yanı başında, göze görünmeden süren, onun kadar somut ve acımasız –ama şefkatli de aynı zamanda– ve ondan daha sahici bir düzlemde. Bir ayna gibi... Kentin en gerçekçi resmi, tüm ayrıntılarıyla yansır. Zavallı ‘Papazın Bağı’. Koca bir vadiydi eskiden, yeşil ve serin. Yarısı talana uğ- ramış, çekmiş, küçülmüş, ufalmış.

“Çimenleri hapseden zincir
bilek kalınlığında, her halkası
Canavar gözü gibi nöbet bekler
yoksullar birbirini bıçaklarken
Timsah gözyaşları döker
Şehir bir forsadır artık
Hırsı büyük satrap terk edeli onu
yağmacılara bırakıp
Zalim ve aptal bir güzelin kulu olmaya
Kuledeki prensesin, haçlıların evlatlığı,
sırma saçları oryal sarısı
Devran döner, mevsim geçer, saçlar
tutam tutam dökülür, deri pul pul, zincir çürür,
Kel görünür, yara cııklaşır,
Unutulmuş tohum çatlar avluda,
kireç kuyusunun kıyısında
Duvar bel verir, kiremit uçar
Ot bitmez denilen yerde altın bir göz gibi açar papatya
Ne güler ne ağlar,
yalnızca yok sayar.”

“Bu seferki değişik bir şiir,” dedi Feride, sayfayı tah- ta masanın üstüne bırakırken. ‘Haçlıların evlatlığı zalim güzeli’ teşhis ettiğini sanmıştı. Peki, ‘Hırsı büyük satrap’ kimdi? Bir tür sakınım sormasını engelledi.

Başkentin grotesk yansımasını görmüştü dizelerde... Ve yansıyı silen sürekliliği. Toprakta çürüyen etten, paslanan demir halattan doğan hayatı...

“Doğa bize aldırış etmez, Feride.”

Kâmuran’ın sesi katı ve kesindi.

Neden hep yıkmak istiyorsun, zihnimde belireni?

“Öyle deme, saksı bitkilerine ilgi gösterirsen, onlarla konuşursan, daha çabuk büyüyorlar. Denedim, biliyorum.”

“Belki, ses titreşimlerinden olumlu etkileniyorlardır.”

Feride gülmeye çalıştı:

“Bir şair için fazla materyalistsin.”

Materyalist miyim, nihilist mi?

“Şiirlerimi okuduğum bir sen varsın, Feride.”

Hep böyle yapıyorsun. Önce irkiltiyor, kırıyorsun beni, sonra kusurumu hoş görüyorsun, sonra ayıp ettiğini anlayıp bağışlanma diliyorsun.

Kâmuran gülümsüyordu, o çocuksu ve koruyucu gülümsemesiyle. Gözlerinde çocuk pırıltıları dolaşırken, ağzı esirgeyen bir anlam taşırdı ya da dudakları çocuksu bir kıvrılışla bükülürken, gözleri şefkatle ama yukardan, üst makamdan bakardı. Böylece her zaman çifte bir anlam iletmeyi başarırdı.

Seni gidi ağa torunu! Dedelerine çekmişsin!

Bilmek etkilenmeyi engelleyemiyordu ki! Hem, niçin engellesin, bilmek, tek başına hayatın o mucizevi dokunuşunun yerini tutamıyordu ki... Feride birden, İzgen’le geçmişini Kâmuran’a anlatırken buldu kendini. Akıl danışmak için açmamıştı meseleyi. Yalnızca, Kâmuran’ı öyle yakın, öyle yakın hissetmişti ki, ‘şiirlerimi okuduğum bir sen varsın’ tümcesini duyunca. Şirin’den sonra, dünyada onun için en kıymetli varlık Kâmuran’dı, nicedir. Hem belki Kâmuran da ona bazı şeylerini açardı, şiirleri gibi. Gizli bir ümit...

“Hiçbir şey için suçlu değilsin,” demişti Kâmuran – Şirin de aynen böyle söylemişti – “yaşam böyledir, Feride.

Dostluklar kurulur, gelişir ve biter. Her şey biter Feride, bunu biliyorsun.”

Neden beni kırmak istiyorsun?

Feride içini çekti,

“Bilmez olur muyum,” dedi.

Kâmuran Feride’nin çabuk kırılan ve fazla uğraştırmadan onarılabilen yapısını keşfetmişti. Elinde olmadan bu yapıyla oynuyordu, oynadığını bilmeden. Feride fazlasıyla sadık bir insandı, ilk sevgiliye, ilk dosta, ilk fikre, ilk kimliğe ihanet edemiyordu; Kâmuran’a göre sorununu buydu. Pencerenin ani bir rüzgârla birden açılması gibi, bazen ruhunun bir parçasını tasarlamaksızın Feride’nin önüne serebiliyordu. Ama o rüzgâr çıkmadıkça –ki ne zaman eseceği belli olmazdı– pervazlar ve kilitler sıkı sıkıya kapalıydı. Kâmuran cinsel eğiliminin Feride tarafından sezildiğini ve belki de salt bu nedenle kadının kendisine yöneldiğini düşünüyor, ancak tüm gerçek açık seçik ortaya dökülürse, Feride’nin yüz çevirebileceğinden kaygılanıyordu. Feride’yi bu biçimde yitirmek istemiyordu. Susuyordu.

Seni korumak için susuyorum.

Paylaştıkları o ıstırap ve teselli gecesi ikisi için de dipdiri idi, gecenin anısına sözle ya da imayla dokunmak koşuluyla, yoksa dağılır giderdi. Kâmuran kurduğu yalan hayalin kaldırımlarda parçalanışını ne Feride’ye, ne başkasına itiraf edebilirdi, fazla kibirliydi –belki Doğa’ya; Doğa ile de dertleşilemezdi ki, ihtiyaç ânında ortalarda bulunmazdı, seksen tezgâhta bezi vardı, hem hep kendi dertlerini anlatırdı– ama onu bu hayale yönlendiren içtepilerinden söz edebilirdi, Feride’ye, bunca sakınlı olmayaydı. Feride’yle huzurluydu.

Yakışıklılığına kapılan genç kadınların yanında sezinlediği ya da vehmettiği meydan okuyucu ilgi, hoşuna giden her erkek karşısında sürüklendiği gerilimli ve bir o kadar tehdit edici ve çoklukla düş kırıklığıyla sonlanan beklenti, bütün bu karmaşık, çözümsüz girdaplardan uzaklaşıyordu Feride’nin yanında. Kimselere güveneme-

yen Kâmuran, garip biçimde bu kadından kendisine zarar gelmeyeceğine inanmıştı. Onu bir anlamda çocuksu buluyordu. Dinsel olmayan metafiziklerden oluşmuş bir insan! Onu iğnelemekten hoşlanıyordu, kendisinden bir içtenlik kapısı aralamasını boşuna bekleyen Feride'nin kutsallarına iğne, bazen çuvaldız batırmaktan! Oyunsu ve zalim bir haz alıyordu.

Seni kırdığımı mı düşünüyorsun? Oysa ben sana gerçekleri göstererek, seni esirgiorum.

Geçmişin güzelliği bu kutsallardan biriydi, Kâmuran'a göre. Her buluşmada sözü buraya getirmeden rahat edemez, Feride'nin hayalcilik suçlamalarını reddederken nasıl bocaladığını seyrederek keyiflenirdi.

"Her şey biter, geçmişî özlemek boşunadır. Anımsarmısın, bana geçmişin öfkelerinden arınmamı salık vermiştin. Geçmişin özlemlerinden ve gereksiz suçluluklarından da arınmak gerek. Öyle değil mi?"

Feride kendisine hayat dersi veren yarı yaşındaki delikanlıyı sessizce dinliyordu.

"Geçmişî özlemek gençliği özlemektir, inan bana Feride. Sakın nerden biliyorsun, deme. Çok okurum, biliyorsun."

"Çok okurum biliyorsun." Bu kendini kanıtlama tümcesi Feride'yi güldürdü. Birden içinde sürüklendiği sevinç-içtenlik-düş kırıklığı sarmalından sıyrılır gibi oldu. Yeniden, genç ve deneyimsiz birisiyle konuşan orta yaşlı bir kadın oluverdi. Hayatı parlatan o gerçekten daha gerçek ışık kısılıverdi, bir an. Kâmuran'ın onu usun serinkanlılığına terk etmeye niyeti yoktu. Görünüşte çok mantıksal bir söylemle Feride'yi yeniden duygu sarmalına çekiyordu:

"Senin deyimini kullanayım, 'sözgelimi' -ne kadar çok sözgelimi diyorsun, farkında mısın- '960'lar. Sizin kuşağa göre bir özgürlük dönemiymi. Demokrat Parti istibdadını '960 darbesi, sizlerin deyiminizle 'ihtilali' yıktı. Pekâlâ. Öyle olsun. '960'lar denen altın çağın ne büyük bir kısmında memlekette sıkıyönetim vardı, anımsıyor

musun? Katiyen anımsayamazsın. ‘Hafıza-i beşer nisyan ile maluldür.’ Ne çok tevkifat olmuş, ilericiler ne saldırlara uğramış! Araştırdım, biliyorum.”

Feride’nin yüzünde hayranlık ve şefkat... Bilirim, araştırmışsındır, boş yere iddia etmezsin.. Ama yaşamışlığı kitaplarda bulamazsın. Kâmuran’ın kitapları tanık gösteren söylemine öykünüp,

“61 Anayasası’nı da bulup okudun mu?” diye sordu, “Ya da o dönemde kurulan Türkiye İşçi Partisi’nin programını? ’960’larda Türkçe’ye çevrilen Marksist literatürü? Bütün bunlar olmayaydı...”

“İnan ki çoğunu okudum. Amacım küçümsemek ya da suçlamak değil, sadece hiçbir zaman bir altın çağ yaşanmadığını saptamak. Bütün kötülük Sovyetler’in yıkılmasıyla ortaya saçılmadı. Vurguladığım, sadece bu.”

“Hiçbir zaman böyle bir şey iddia etmedim ki...”

“Cumhuriyet’in kuruluş dönemi de bir altın çağ değildi; örneğin, ’930’larda Çukurova’da ne insafsız bir yoksulluğun ve sömürünün sürdüğüne Orhan Kemal’in romanları şahittir. Sınıflar arasındaki uçurumun derin olmadığını kim iddia edebilir?”

“Sözü nereye getirmek istiyorsun?” Feride çift anlamlı bir şeyler seziyordu.

“Geçmiş sadece ‘iyi’ değildi; bugün de sadece ‘kötü’ değil.” Kâmuran birden sustu, asıl söylemek istediğini diyemiyormuş gibiydi.

Feride eliyle gecekonduvarın bitimsiz bir ülke gibi yayıldığı sırtlara işaret etti:

“İyi olan bu mu?”

Kâmuran öfkelenmeye başlamıştı, söyleyemediği onu geriordu,

“Feride, gecekonduvar hep vardı. Sadece, bu kadar geniş alanlara yayılmıyorlardı, orta sınıfları tehdit etmiyorlardı. Asıl mesele bu! Çok doğru, mesele sınıfsaldı ama bir başka açıdan! Yoksullar kaderlerine razıydı, İslam tevekkülü ve vatan sevgisi. Sizin masumiyet dediğiniz şey bu. Orta sınıfların vazgeçilmez önemi. Sizler ka-

naatkârca vatana hizmet verirdiniz, inanmış Kemalistlerdiniz. Kendinizle övünürdünüz. Sonra inanmış sosyalistler oldunuz, gene kendinizle övündünüz. Köylüleri ve bir avuç işçiyle bir avuç lümpeni kurtarmaya giriştiniz. İster yasal örgütlerle, ister silahla. Sonra dünyanız alabora oldu! '80 darbesinin yıkımından silkelenemeden '91 darbesi dünyayı vurdu! Artık kimse sizin kurtarıcılığınızı istemiyor, kimse sizin ardınıza düşmeye niyetli değil. Kimse kurtarılmak da istemiyor, tevekkülü ve kanaatkârlığı en önce siyasi İslam reddetti! Eşitlik ve adalet de kimsenin umuru değil! Yoksullar sizin elinizdeki avucunuzdakini kapmak istiyorlar. Hikâye bundan ibaret.”

Kâmuran hiç bu kadar saldırganlaşmamıştı. Feride yara aldı. Ve sustu. Feride böyleydi işte. İncinir ve çekilirdi. Kendi doğru bildiğini dayatmaya kalkışmazdı. Kâmuran'la arasındaki titreşimin, hayatın parlayışının hiçbir önemi kalmadığını düşündü kadın. Tek başınaydı ve yaralıydı ama yıkılmayacaktı. Kendini toparladı ve buz gibi bir sesle sordu:

“Sosyalist olduğunu iddia eden bir partide ne arıyorsun, Kâmuran?”

Soru değil, Feride'nin sesindeki soğuk irkiltti Kâmuran'ı. Bilmediği bir Feride duruyordu karşısında. Birden az önce kendine duyduğu müthiş güven hızla çekilen bir dalga gibi yitti.

“Lütfen Feride, özür dilerim. Fazla ileri gittim. Seni kızdırmak istememiştim. Sadece....”

“Kızmış değilim,” dedi buz gibi ses, “bir soru sordum, yanıtını bekliyorum.”

Kâmuran hepten yumuşamıştı:

“Feride, lütfen, neden bazı şeylerin teknolojiye bağlı olduğunu görmüyorsun? Beraberlik duygusunu yaratan, biraz da herkesin radyoda aynı haberleri, aynı programları, ne bileyim ‘Yurttan Sesler’i, ‘fasıl heyetini’ filan dinlemesiydi. Otuz yıl öncesi gibi olamaz, hiçbir şey bu görsel çağ...”

“Başka bir şey söylemeye çalışıyorum, Kâmuran. Ba-

na haksızlık ediyorsun ve hâlâ sorumun yanıtını vermiyorsun.”

“Biliyorum,” dedi Kâmuran, “özür dilerim.” Uslu bir çocuk gibiydi.

Ama Feride yumuşamıyordu, gözlerini Kâmuran’ın yüzüne dikti:

“Bizi mahvedenin, ruhumuzu yiyip bitirenin ne olduğunu söyleyeyim sana,” dedi, “bizim mazimizde ‘Vahşi Batı’yı tek başına keşfe çıkmış kıyıcı sığır çobanları yok. Ne de ilkel doğayı tek başına sömürgeleştiren Robinson Crusoe gibi tüccar gemiciler var. Akla gelmez yöntemlerle dizi cinayetler işleyen dâhi ve deli suçlular da yok. Akıncılar var, göçler var, katliam var, mahallenin namusu var. Biz rekabeti ehlileştiremiyoruz, ne de rekabetle ehlileşebiliyoruz. Topluluk ruhunu çiğneyerek bir yere varmamız mümkün değil, topluluk ruhunu tekil varlıklarımıza özümseyerek bir yere varabiliriz.”

Kâmuran sessizdi.

“Ne o, sesin çıkmıyor... Çok mu öğretmen gibi konuştum?”

Kalkıp gitmek istiyorum buradan. Bahçe bütün ağır gölgeleriyle Feride’nin üstüne abanmıştı. Kentin az önce işitilmeyen homurtusu kulaklarını eziyordu. Eliyle Kâmuran’a işaret ettiği tepelerde kısa süre önce bambaşka bir değişimin yaşandığını bilmez değildi. Yoksul gecekonduların sakinleri arsalarını, uzay mekânları gibi alışmadık, pırıl pırıl, yüksek mi yüksek binalar diken hırslı müteahhitlere devretmişler, taş atıp kolları yorulmadan inanılmaz servetlerin sahibi olmuşlardı; margarın kutularında yeşil biber, domates yetiştirilen derme çatma barınakların yerinde başkent başkent olalı hiç tanımadığı varsılıklıta konutlar gökyüzüne tırmanırken! Şimdi, hangi kitap böyle bir gelişmeden söz ederdi ki... Yoksulların bu ani yükselişinden! Feride bir bezginlik hissetti.

Kâmuran ona şefkatle bakıyordu. Hayır, Feride, öğretmen gibi konuşmadın ya da konuştun; önemli değil.

Dediklerinde samimisin. Her sözcüğüne inanıyorsun. Seni bunun için seviyorum. Sende, kişisel olmayan şeylerin senleşmesini seviyorum.

“Ben sana daha koyusunu söyleyeyim,” dedi Kâmuran, hiç etkilenmemiş gibi sakın bir tavır takınmıştı, “bizi mahveden aşiret hayatıdır. Onun üstüne ne sosyalizm kurulabilir, ne demokrasi.”

Feride tüm varlığına derinleşerek yayılan bezginliği bastırmak için güldü:

“Öneriniz?”

“Hiçbir şey.”

“Nasıl hiçbir şey?”

Kesinlikle nihilistim, diye düşündü Kâmuran.

“Seni ilk ziyaret ettiğim gün, Güney Amerika sanatından konuşmuştuk, hatırladın mı?”

“Evet.”

“Ne demiştim, farklı malzemedен gerçek bir sentez oluşturabilmek için yüksek ısı ve basınç gereklidir. Zenci ya da Kızılderili İsa tasvirlerini unutma.”

Ağa torunu, dedi Feride içinden. Her şey saçmalık boyutunda anlamsızlaşmıştı. Çay içtikleri bahçe, Kâmuran, arkadaşlıkları, bu şehir.. Yorumlar, kuramlar..

“Yetenekli ve hırslısın Kâmuran, bir gün başarıya ulaşacaksın. Herhalde zengin de olursun. Günümüzde başarı varsılıktan ayırlamayacağına göre! O zaman, biraz önce söylediklerimi anımsa.”

Kâmuran telaşlanmıştı, toplanan Feride’ye engel olmak isteyerek kadının bileğini yakaladı:

“Dur, ne yapıyorsun, lanet olası dünya düzeni yüzünden ya da memleket meselesinden kavga edecek değiliz ya! Hiç umurum değil. Sen benim için değerlisin. Biz dostuz.”

Feride acı acı güldü,

“Sen çocuksun,” dedi, “ben de yaşlı bir kadınıam.”

Feride niçin anlamıyorsun, topluluğu benliğine özümsemek, ancak topluluk yüzünden acıya boğulmamış çocukluklardan gelenler için mümkündür. Senin

için belki, ama benim için, Kâmuran Zülkadiroğlu için mümkün değildir. Allah kahretsin, bu memleketi sevmiyorum, ama kopamıyorum! Sevmediğim halde niye kopamıyorum? Lanet olası erkekliğimi söküp atmadığım gibi şu Türklük denen etiketi de kendimden uzaklaştıramıyorum. Bir başka etiket filan istediğim yok! Hiç umurum değil! Niye yalnızca kendim olamıyorum! Elin adamı yeriyse yurduyla bütün alakasını kesip dünyanın öbür ucuna yerleşiyor, ne bağlı ne sorumlu hissediyor kendini de ben, biz niye?.. Hortlak gibi peşimizde burası nereye gitsek!

“Geciktim, Kâmuran.”

“Nereye geciktin, Allahını seversen! Pekâlâ, niçin partiye girdiğimi söyleyeceğim sana! O lanet olası –senin deyiminle– topluluk ruhu yüzünden girdim. MHP’ye girecek değildim ya! Ait olmak istedim. Bir ulusum yok benim! Ulusa filan inanmıyorum. Ölmüş annem gibi Kürt milliyetçisi filan da değilim. Sınıfım da yok! Nedir benim sınıfım? Toprak ağası torunuyum, evet! Bu da mı suç! İnsan doğduğu aileyi seçemez herhalde! Hem, toprağım nerde, söyler misin bana? Kendini sosyalist sayan bir aileden geliyordum, sosyalist olduğu varsayılan bir partiye girdim. Bunda ne var!”

“Peki, aradığını buldun mu? Bağırma lütfen, herkes bizi dinlemese de olur!”

“Hayır, bulamadım. O nedenle de çekip gidiyorum zaten.”

Feride bıçaklanmış gibi kalakaldı. Soluksuz. Demek gidiyordu. Bütün bu afra tavra, başka konularda yüksekten atıp tutmalar hep bu yüzdendi. Bir türlü dil altından çıkartılamayan bakla buydu demek... Kâmuran süt dökmüş kedi gibiydi, küçük bir sesle,

“Parti filan da kalmıyor ortada zaten. Bir tek adı kalırsa, bilmem,” dedi.

“Nereye gidiyorsun?”

“İstanbul’a yerleşmeyi düşünüyorum. Reklamcılık işleri için daha çok imkân olabilir orada. Ekonomik bu-

nalımdan beri Ankara'da işler iyice kesat.”

Demek neoliberalizmin kalbine gidiyordu...

İstirap ve teselli gecesinin sabahında karar vermişti İstanbul'a göçmeye. *Hüthüt* yıkılan ne ilk ne tek hayaliydi. Bu şehirde kendince var olması mümkün değildi. İstanbul'da saklanmadan, barlara mahkûm olmadan yaşayabileceği çevreler vardı.

“Edebiyat için de daha çok imkân olabilir orda,” dedi Feride, kendini toplamıştı, sakın duruyordu. Buradaki taşralı, beceriksiz ve kaba vurgun yetmemişti demek ki... Yüzyıllardır incelip keskinleşmiş dururken... *Mütareke*'nin taht kurduğu yerde...

Feride, Kâmuran'ın beklediğinin ötesinde, birkaç yerinden darbe yemişçesine sarsılmıştı. Bir an boş bulunmuş, denetimden çıkmış yüzü duygu karmaşasını ele vermişti. Delikanlı Feride'nin gönlünü nasıl alacağını bilemiyordu. Yaşlıca kadının düş kırıklığından, kalp ağrısından başka bir sendeleyiş de titriyordu, Feride'nin yüzüne yazılmış yitim yasında. O yüz geçirgen bir tenken, o kısacık anda bu başkalığı, bu öte anlamı Kâmuran görmüş ama neye denk düştüğünü tam olarak algılayamamıştı. Feride'nin içselleştirdiği kimi şeylerin karşılığı Kâmuran'da yoktu. Feride'ye bambaşka biçimde duyurmayı tasarlamıştı gidişini; hay Allah, kendi gevezeliğine dolanmıştı, kötü olmuştu işte.

“Bana konuk gelirsın. Sık sık telefonlaşırız. Şiirlerimi yollarım. İstersen ben de sana konuk olurum. İstanbul dediğin ne ki, beş saatlik mesafe. Bakma sen benim öyle atıp tuttuğuma, memleketten uzakta yapamıyorum. Bir süre Almanya'da çalıştım, sana bahsetmiş miydım, dedem sağlıklıyken.”

“Hayır, hiç söz etmedin.”

“İnan olsun bir yıl zor dayandım. Dedem hastalanmasa da dönecektim. Bilmem neden yapamadım oralar da.”

Feride ürpertici bir sükûnetle,

“Belki baban orada öldürüldüğü içindir,” dedi, “ma-

lum cinayetler bir tek burada işlenmiyor.”

“Yapma, Feride, gaddarlık sana yakışmıyor.”

“Gitmeliyim,” dedi Feride.

?..

İzgen'in ölümü mumun sönmesini andırdı. Vücudun kendi kendine uyguladığı şiddet... Yumuşak bir bitiş gibidir sönen mum. Ne yanılısana! Kendini amansızca tüketmiştir oysa, devasız derde düşmüşler gibi. Uzundu ve yavaştı son. Yavaşlıktı, darbelerin ağırlığını maskeleyen, yumuşaklık yanılısamasını yaratan. Yıllar önce hayatından çıkmış bir insan... Yeniden girmiş sayılabilir miydi, hastane günlerinde.

Feride duygularına ılımlı bir denetim uygulayarak gitmişti hastaneye, ilk kez, tepkilere uyanık, kendini yaşamın akışına bırakmış. Bilincinin İzgen'le ilgili bölümü boş bir sayfa sanki... İlimli denetim yazılanları okunmaz kılmış. Hiç de korktuğu gibi olmamıştı karşılaşma. İzgen'deki izleri de hastalık silmişti, sevinmişti Feride'yi gördüğüne, sevinç ne kadar mümkünse o durumda... Güçlü duygular hasta kadını yoruyordu.

İkisinin de belleklerinde ilk uyanan sevgiydi. Ötelerden, bahara bulanmış dağlardan kopup gelen taze bir çağıltı gibi sevgi... gençliğin ışıltısıyla pırıl pırıl...

Söylenecek fazla bir şey yoktu. Sözler birleştirmek-tense ayırırdı böyle durumlarda. Kayboluverirlerdi, paylaşılmamış hayat parçalarının soğuk uzamında. Sonra, kırgınlıkların, kuşkuların, bastırılmış kızgınlıkların ve kusulmuş öfkelerin acıtıcı anılarından silik şekiller peş

peşe ve birbirlerine karışarak aktılar bellek perdesinde... Olayların izdüşümleri değil, özleri, duygulardaki izleri. En doğrusu, hastalığın yol açtığı günlük sorunlar ve çözümler üzerinde durmaktı. Öyle yaptılar, ilk karşılaşmalarında ve sonrakilerde.

İzgen büyük bir gayretle Şirin konusuyla ilgilenmeye çalıştı, sevecen sorularla; çocukluğunu elbette anımsıyordu Feride'nin kızının.

Aralarında yaşanmış ve yaşanmamış her şey yaklaşan sonun önünde bütün önemini yitirirken –ne anlamı vardı, imkânı da yoktu ya zaten, otuz küsur yıl önceki İstanbul gezisinden şimdi söz açmanın, “Beni niye bırakıp gittin, İzgen?” diye sormanın– o yabancı koğuşta terk edilmenin sivri acısının üstüne yıllar donuk bir kılıf geçirmişken –ya da başka şeylerin– bir başka düzlemde o önemi nasıl da hâlâ koruyabiliyordu! Hatta önem daha da ağırlık kazanıyordu. Birbirine dolanmış *hep* ile *hiç*'in iç içeliği hiç çözülmeyen bir düğümdeki gibi sürüp gidiyor, diye düşündü Feride.

Her şey olup bittikten sonra, asla yakıcı bir keder değildi duyduğu. Hayata, kendine has anlamını bir damga gibi vuran kara keder... değildi. İzgen'in ölümü Feride'nin yaşamından asli şeyler eksiltmemişti. Bildiği öbür ölüm kederlerine benzemiyordu, bu seferki. Hani, zaman aktıkça yas bir anıya döner, o yıldırımsı şiddeti azalır ya... Ve düşlemde yeniden var olur ölen, bellekteki imgeyle düşlemdeki imge birbirine kavuşur; yas gerçekliğini yitirir, kara bir gölgeye benzer ya... İzgen'in kaybı böyle olmamıştı; o sahiden mum gibi sönmüştü. Yalnızca yavan bir hüzün... sis gibi doluyordu Feride'nin ömrüne, hiçbir ânına dokunmadan geçmiyordu; yaşamanın tadını emip yutuyordu, her şeyi bulanıklaştırıyordu. Kemirici bir duygu... Feride bildi, neydi bu paslandıran rutubet... Değeri bilinmemiş sevginin son kıpırdanışydı bu, son tepiş, son sorgulayışı...

İzgen'in ölümünden iki hafta kadar sonra, bir sabah Feride tüm bedenini kaplayan tatlı bir duyunun etkisi

altında uyandı. Olup biteni unutmuştu. Bir an süren eksiksiz mutluluk... Yalnızlık, arkadaş ölümü, Şirin'in artık bağımsız bir yetişkin oluşu, Kâmuran'ın çekip İstanbul'a gidişi, yaşlanma, yaşamda önemli hiçbir amacının kalmayışı, memleketin kötüleşen hali... Hepsi tatlı bir unutuştâ silinmiş... Bir rüya görmüştü. Rüya cezir halindeki açık deniz gibi uzaklaşırken ve boşalttığı yere gerçeklik dolarken... şimşek çakımı bir aydınlanma ânında anımsayıverdi. Daha doğrusu, bir ucunu yakalayiverdi rüyanın, gerisi çözölen iplik gibi sağıldı anımsayışa.

Annesini görmüştü; hastaydı ve altına yapmıştı. Feride onu yıkayıp temizliyordu. Hiç yüksünmüyordu. Annesi mahcup ve mutlu gülümsüyordu. Hayır, annesi değildi, hasta kadın... Ferhat'ın, hiç görmediği karısı, Şirin'in annesiydi... O utanıyor, Feride onu öpe seve temizliyordu. Kadın mutlanıyordu. Gene değişti yüz, Feride'nin hiç tanımadığı ölmüş teyzesinin yüzü oldu. Gençliğine doyamadan vereme kurban giden... Aşktan ölen... Feride ona hizmet etmekten hoşnuttu. Hayır, hiçbirisi değildi. Kadın, İzgen'di, çok hastaydı ve altına yapmış, boğazına kadar batmıştı. Öfkeli, hırçın, sonsuzca acılıydı. "Neden beni çağırmadın?" diyordu Feride, ılık sabunlu bezlerle onu incitmeden silip arıtırken, "Niye haber vermedin?" İzgen ağlıyordu. Hırçın hıçkırıkları giderek, yatışmış, ferah gözyaşlarına dönüşüyordu. Pembe beyaz, tazelenmiş cildi, yumuşacık belirliyordu yayılmış dışkının altından. Feride'nin içine sevinç doluyordu, İzgen'i pakladıkça, sanki bir ağırlıktan kurtuluyordu. Akıp gidiyordu varlığından, fazla gelen ne varsa...

Feride odasına doğan taptaze bir güneşle kalktı yatağından. Ve artık İzgen'e üzülmeydi. Bundan böyle, onu pek düşünmedi de. İzgen'le ilgili hafif, belirsiz ve karmaşık duygular, devasına kavuşmuş sızı gibi birden dinivermişti rüyada. Sis dağılmıştı.

İşte o zaman, Kâmuran'ın hayali geldi, karşısında durdu. İzgen'in ölümünün ardından ruhuna dolan siste, Kâmuran'ın yüzü silinmişti, silinmişti. Sirtaki oynayan

genç adamın çizgileri, sözlerinin izleri, Feride'nin kucağındaki sıcaklığı, gözyaşlarının dokunuşu... Sis dağıldıktan sonra, yerli yerinde durdukları anlaşıldı. Kâmuran'ın hayali zihnine süzüldü, iyice yerleşti, oradan çıkmaz oldu.

Kâmuran giderken ona bir fotoğraf bırakmıştı,'deki konak yavrusunun resmiydi bu, harap olmadan önce. Avluda küçük bir çocukla, kibar görünüşlü, yaşlıca bir adam. Kâmuran'la dedesi. Avluyu çevreleyen eyvan, cumbalar, kafesli pencereler, ahşap sütunlar, hepsi henüz pırlıl pırlıl. Ev, şimdilerde terk edilmişti, onarım giderleri Kâmuran'ın mali imkânlarını aşıyordu. Feride yakıcı bir tensel arzu gibi şiddetli bir istek duymuştu yapıyı görebilmek için. Sedat'ın zamanında ve ölümünden sonra Girit'e yönelen ateşli merak gibi bir şey. Sanki oraya varsa, o yıkık duvarlara dokunsa, avluda dolaşsa, Kâmuran'a dair bir giz keşfedecekti. Feride Güneydoğu'yu hiç görmemişti. Bir kez Sedat'la niyetlenmişler, ayrılıkçı isyan yolları kapattığı için gidememişlerdi. Şimdi -çatışma durmuştu- belki bir yolculuk düşünülebilirdi. Sedat'ın anne yurdunda ne bulabilmişti, kocası olan adama dair... Türklerden geriye ne kalmıştı ki... Girit'te bir barış esintisi, bir kabulleniş, boyun eğiş değil, özümseyiş bulduğunu anımsıyordu Feride.

Kâmuran'ı yitirdiğini biliyordu. Onu yitirmedigine dair en küçük bir umut olsa, çocukluğunun geçtiği mekânı bunca tanımak istemezdi, biliyordu. Bir alev gibiydi Kâmuran'ın hayali, gerçek varlığından yakıcıydı. Delikanlı seyrek iletilerle Feride'nin düşleminde parlayan bu alevi besliyordu. Hiç aramasa daha mı iyiydi? Som karanlık... Ödünsüz soğuk... Feride, bu kadar açık seçik biçimde, üzerine çarpı konmasına katlanabilir miydi? Kimbilir, nasıl yanardı canı? Şimdiyse, kulağı telefonda, gözü posta kutusundaydı. Gelmeyen mektupları beklemek... Çalmayan telefon... Ve ağır bir yorgunluk gibi çöken umutsuzluk...

O tuhaf ruh halleri yeniden baş gösteriyordu. Uzun

yıllar öncesinde kopmuş bir fırtınanın yankıları gibi. Ama artık sıradan günleri öyle sakindi ki, vücut devrimleri öyle usuldu ki, yankı bile kasırga kadar sarsıcı olabiliyordu. Gövdesinin nasıl, hangi uzvuyla ürettiğini bilemediği o yalazlı enerji kısıvrak yakalıyordu benliğini, her zerresini dolduruyordu, fişkınp taşmak için zorluyordu. Ferhat'ın zamanında kapıldığı anaforumsu güce benziyordu. Dağları devirecek o devingen kudret, o kararlılık, Ferhat'tan mı, Feride'den mi ışınlanırdı bir zamanlar? Dağ fare doğurmuş, ne çıkar... İşte, gene bir otobüse atlayıp soluğu İstanbul'da almak geliyordu içinden, Kâmuran'ın kapısına dayanmak, "Seni özledim, geldim," demek! Zamanı ve mekânı yararak, engelleri aşarak bunu başarabilirmiş gibi duyumsuyordu. Bu zengin taşkınlıkla, ağır ve kıpırtısız umutsuzluk birbirini izliyordu, ikide bir yer değiştirerek. Şimşek gibi çakan enerjiyle sıyrılıyordu umutsuzluktan, havalara uçuyor ve kolu kanadı kırık, düşüyordu.

Deliriyor muydu?

O gün, 'Papazın Bağı'nda, Kâmuran'a sahiden öfkelenmişti. Günün adamı olmuş, yeni düzene uymuş, çıkarıcının teki, hırstan gözü dönmüş! Öfkesini koruyamıyordu. Ne yapsındı Kâmuran... Onu anasız babasız koyup yıkılan eski dünyanın kargaşasına atmışlardı, şu hiçbir kurama uymayan Türkiye'de! Ataklıkla umutsuzluğun dönüşümü gibi, Kâmuran'a öfke ve şefkat köşe kapmaca oynayıp duruyordu yüreğinde; kadını güçsüz bırakıyordu. Buluşmalarından birkaç gün sonra Kâmuran aramış,

"Feride, özür dilerim, söylediklerimi kastetmemiştim. Öfke sana öyle yaraşüyor ki, seni kızdırmaktan kendimi alamıyorum. İpin ucunu kaçırıverdim işte," demişti.

Feride telefon başında sessizce dinliyordu. Kâmuran'ın sesi gitgide ballaşıyordu:

"Hadi, affettiğini söyle. Sen bana kızginken huzursuz oluyorum, sanki eksiliyorum."

İsteyince, nasıl da şirin olabiliyordu! Ne yapabiliirdi ki, Feride... Güz yağmurlarına, Kâmuran'ın Ankara'dan taşınmasına dek eskisi gibi buluşmuşlardı.

Feride Kâmuran'ın söylediklerini kastettiğini biliyordu; eleştirisinde yakıcı bir gerçeklik olduğunu da, keskin bir kenar gibi... Ama, tüm düzlemi ya da hacmi, bu bıçaksı kenarın tahrişinden ibaret göstermek bir başka yanılsamaya düşmektir; gerçeklik gene yitiyordu. Haklılığını haksızlığına mazeret diye kullanmamalıydı, kişi. Bir idealin ve ona ulaşma çabasının güzelliğini reddediyordu Kâmuran, başarıları azımsıyor, bu yolda düşülmüş tüm tuzakların, tüm başarısızlıkların ise çetelesini tutuyordu. Niçin? Başarısızlıkları gizlemekten çıkarı olanların yalancılığı yüzünden! Yalnızca yalanları teşhir ederek nereye varılabilirdi? Allah vere de yeteneğini harcamayaydı İstanbullarda!.. Delikanlıyı korumak istiyordu, buna gücünün yetmeyeceğini bile bile.

Daha havai, daha hercai, daha meydan okuyucu olabilseydi, ne tür olursa olsun, Kâmuran'la bir ilişki sürdürebilir miydi? Kan lekesi gibi yayılıp duran, sabit ve anaç bir acıma demir atıncaya kadar... Çekip Kâmuran'ı saplandığı kısıtılmışlıktan alabilse, geleceğe yükselebilse... Nasıl meydan okuyabilirdi, ona bu kadar acırken! Kötü bir insan değildi ki delikanlı, kendince vefalıydı, kendince incelikliydi, kendince düşünceliydi... Yaralıydı, yaralıydı... O yüzdendi kinciliği, hırsı, katılığı... Kâmuran'ın yüzü bir yara gibi duruyordu Feride'nin karşısında, bir yara gibi işliyordu varlığına, bedenine. Düşüncede açılan bir yara derinleşerek bacaklarının arasındaki saklı kıvrımlara dek işliyordu.

Feride içsel gerilimin basıncına daha fazla karşı koyamayacak hale gelmişti; direnci yıkılmış ya da aşılmış... Çalışmak ilk kez kâr etmiyordu. Oysa ne çok dizilecek tez Feride'yi bekliyordu; ekonomik bunalım onun işlerini kesatlaştırmamıştı. İş bulamayan üniversite mezunları lisansüstü eğitim kurumlarına dadanmışlardı; bu da

yığınlarla tez demekti. Ne fayda, Feride dikkatini topla-
yamıyordu ki! Bilgisayar başındaki verimi iyice düş-
müştü. Bir şeyler yazmayı denedi, boşuna! Geçten geç
parlar gibi olmuş yazma arzusu, Kâmuran'la arasındaki
iletişim kesilince sönmüştü. Sanki dairesel bir hücreye
kapatılmış, gözleri bağlı bir dolap beygiri gibi aynı kı-
sırdöngünün içinde debelenip duruyordu.

Edebiyat grubunun dergisini dizmekten de vazgeç-
mişti, "İşim çok," diye mazeret uydurup. Ne tuhaf, Kâ-
muran gideli grubun çekiciliği kalmamıştı, oysa Kâmu-
ran'dan çok önce bu çevre hayatında vardı ve anlamlıydı.

Feride hiç yaşamamış gibi hissediyordu. Varlığı bir
gölgeden ibaretti. Ferhat'a duyduğu büyük tutku sadece
hayaldi, imkânsızlıkların ateşlediği. Bedeli acının her
türüsüyü ödenmiş bir hayal. Sedat'la evliliği bir kadın-
la bir erkeğin ilişkisi miydi? İskambil kâğıdından bir şa-
to gibi yıkılıvermişti. Bedeli bedeninde kalan sekeldi.
Sadece sıradan bir öğretmen olmuştu. Toplumsal bilinci-
ni öğrencilerine aktaramamıştı. Yoksa gidip şeriatçı olur
muydu kimisi! Benimsediği idealleri yalnızca ülkesi de-
ğil, dünya terk etmişti. Nasıl oluyordu da yarı yaşında bir
çocuk, sanki bütün hayatı boyunca yanında var olmuş gi-
bi, tüm yaşama sevincini birlikte alıp götürebiliyordu?

Bu kadar saçma bir hayat... Yer ayağının altından
kayıyordu.

"Anne, nasıl böyle konuşursun, bana çok iyi bir anne
oldun, bir gün olsun öksüzlüğümü hissetmedim. Her za-
man, ihtiyaç duyan herkes için candan ve güvenilir bir
dosttun. Nasıl olur da 'Hayatım hiçbir işe yaramadı' diye
düşünebilirsin? Senin moralin bozuk, eksik saydığın her
şey bir diğer mutsuzluğu çağırıştırıyor. Sıkıntının başka
bir nedeni olmalı. Kaç öğrencinle karşılaştım, hepsi de
seni sevgiyle anıyordu. İçlerinden bir-ikisi şuraya buraya
kaymışsa, senin suçun mu!.. Dünyanın haline baksana!
Tek başına neye egemen olabilirsin ki?"

Sonunda Şirin'e açılmıştı. Hayır hayır, içinde kopan
Kâmuran fırtınasından Şirin'e söz etmeye hiç niyetli de-

ğildi. Şirin annesinin arada sırada Kâmuran'la görüştüğünü biliyordu. Feride bunu saklamamıştı. Hem, saklanacak ne vardı ki... Kâmuran'ın onda uyandırdığı duygulardan başka... Bir de, bir gece, geç vakit Kâmuran'ın Feride'ye gelip sığındığını bilmiyordu Şirin. O geceden kızına kesinlikle söz etmemişti. Düştüğü bunalımı sebebini gizleyerek Şirin'e açabileceğini ve biraz olsun deva bulabileceğini sanmış ve hayatını Şirin'e anlatırken bulmuştu kendini... Mazi sayfa sayfa dökülmüş, saçılmıştı ortaya.

Şirin güzel gözleri daha da irileşmiş ve tüm yoğunlaşması bakışlarında toplanmış, dinliyordu Feride'yi. Saatlerce dinleyecekti, sabırlı bir dinleyiciydi. Şefkatli dik-kati merhem gibiydi Feride'ye.

"Bir şey daha var. O kadar saçma ki, nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum."

"Hiçbir şey saçma değildir, anne."

Feride yetiştirdiği genç kadına baktı; küçük bir çocukken kucağına gelmiş, yüreğine girmişti. Onun minicik ayaklarını anımsadı. Bademcik ameliyatına götürüldüğü gün, babasının kucağındaki küçük bedenine iliştirilmiş gibi duran minicik, savunmasız ayaklarını. Büyüme çağında spor ayakkabı giymiş yaşlıları gibi Şirin'in ayakları da Feride'nin beğenisine göre fazla büyüktü. Yere sağlamca basıyorlardı. Çirkin değillerdi, kendilerine özgü bir zarafetleri bile vardı. Dünkü çocuk, sağlam ayakların bugünkü sahibi, bir yaşama bilgisi gibi dinliyordu annesinin derdini. Feride Şirin'in hayata dair kendisinden çok daha derin bilgisi olduğunu düşündü; gönenç ve yazıklanma aynı anda var oldu yüreğinde. O, Feride ne bilebilirdi ki?.. Ne Ferhat onu gerçekten sevmişti ne Sedat! Erkeklerle yaşadığı sevgiler anılardaki sahici-liğini yitirmişti. Kâmuran'ın yüzünden!.. Ya da Kâmuran bu yitim yüzünden var olmuştu. Hangisi hangisini doğurmuştu, bilinemezdi. Ferhat ve Sedat'la en yakın olduğu anlar bile, bugünden bakılınca, altı boş bir zeminde dans etmeye benziyordu. Her an çökebilecek bir zemin...

Çöküntü belki de başka şeylere yorulmuştu. Beni böldüler... İkisi de... İstedikleri yarım el koyup, ötekini yoksaydılar. Biri bir yarım, öbürü diğerine...

“Galiba Kâmuran’a âşık oldum!”

Şirin tepki vermedi. Feride’nin bakışları Şirin’in gözlerini buldu:

“Şaşırmadın mı?”

“Hayır, anne, o kadar şaşırtıcı bir şey değil bu.”

“Tahmin etmiş miydin?”

“Hayır. Belki, bazen. Ada’da küçük bir flört sezinlemiştim.”

“Arkadaşlığın ötesine hiç geçmedi ki...”

“Keşke aranızdaki titreşimi orada bıraksaydın, anne.”

Feride bir an duraksadı,

“Ada’da olan, orada kalır mı sanıyorsun?” dedi. “Peki, şimdi ne olacak?”

“Hiçbir şey. Zamanla geçecek. Kendine daha uygun birine rastlayacaksın, eğer istersen.”

“O bana uygundu.” Feride’nin sesi canından çok sevdiği bebeğini yitirmiş küçük bir kızinki gibi kırıktı.

Şirin annesini kucakladı, bir yeri incinmiş bir çocuğu avutur gibi, şefkatle,

“Anne,” dedi, “Kâmuran eşcinseldir.”

Feride, “Söylediğinin benimle ne alakası var?” diyen bir ifadeyle Şirin’e bakıyordu. Bir yandan da, Kâmuran’ın bir kızla birlikte olabileceğini hiç aklına getirmediyi fark ediyordu.

Şirin’in sesi sözlerinin acıtmaması için yumuşacıktı:

“Anne, bana bölük pörçük anlattıklarını yan yana koysan, ikiyle ikiyi toplayıp dört desen... Adını koyabilen... Belki de ‘erkek’ten hoşlanmıyorsun.”

“Ne demek istiyorsun?” dedi Feride, şaşkınlığı içten di.

“‘Kocalarımla doyuma ulaşamadım’ diyorsun, ‘Penis denen canlı parçası ilgimi çekmez’ diyorsun, Kâmuran’ın kadınsı havası hoşuna gitmiş olmasın?”

"Ne münasebet!" Feride'nin şaşkınlığı büyüyordu, "Hiç hoşlanmam ben öyle şeylerden! Yapmacık bir hal o, Kâmuran'ın üstünde! Sen onu bir konuya kendini kap-tırmışken görmelisin. Nasıl da hoş bir erkektir!"

"Kâmuran'ı değil, kendini çözümlemeyi denesen..."

"Lezbiyen olduğumu mu imaya çalışıyorsun?!"

"Sadece böyle bir yanının da bulunabileceğine, bu-nun da bir olasılık olduğuna dikkat çekmek istiyorum."

"Ben hiçbir zaman bir kadını arzulamadım; bir ka-dın bedeninin düşünüyordum."

"Gördün mü, bak!"

"Sen kurdun mu?"

"Anne, ben bir kadınla birlikte oldum."

Feride'nin kalbi duracaktı! Ağzından tek bir sözcük fırlayıverdi:

"Doğa'yla!?"

Şirin öfkeli bir şaşkınlıkla,

"Anne, bunu nasıl söylersin!" diye bağırdı, "Doğa'yla ben kardeş gibiyiz. Başka biriydi, sen tanımıyorsun." Ağırlaşan havayı dağıtabilmek için, çapkın bir tarzda saçlarını savurdu ve,

"Doğa'nın tipi değilim. O, çok fazla kadınsı -yani ha-nım hanımcık- kızlardan hoşlanıyor," diye ekledi.

"Yaa..." dedi Feride, Şirin'in bir tarihte Doğa'nın söz-cükleriyle ve el hareketleriyle konuştuğunu, sonra bu huydan vazgeçtiğini anımsamıştı.

"Niye şaştın, anne? Sen değil misin, 'Şirin'in en az iki ailesi, iki evi oldu' diyen! İki annesi, iki babası.. İki hayatım olmuş, çok mu?"

Feride'nin dili tutulmuştu; hiçbir şey hissetmiyordu.

"Merak etme, lezbiyenlikte değil, 'erkek'te karar kıl-dım. Demek istediğim, tenin bir başka tenin sıcaklığını özlemesi, tek başına, erkek özlemi olmayabilir. Bu özlemi kişileştirirken, ona bir erkek yüzü vermek koşullanma-dan doğmuş olabilir."

"Ama ben onun penisini istiyorum!" diye bağırdı, te-laş ve ürkü çınılıyordu sesinde, "Allah kahretsin! Vajinam

sanki oyuluyor! İbneymiş, umurum değil! Çocuğum yaşındaymış! Hiç aldırmıyorum! Onu istiyorum, anladın mı, bütün vücudunu istiyorum! Hayatımda ilk defa bir penis istiyorum!”

Birden sustu. Kâmuran'ın ünlemleriyle konuştuğunu fark etmişti.

Şirin onu kucakladı, Feride adlı kadının dağılmış parçalarını...

Şirin Feride'ye iki güzel haber getirmişti. Birincisi, araştırma görevliliği sınavını kazanmasıydı, işe giriyordu. Son zamanlarda, Feride kara kara düşünüyordu; Sedat'ın Şirin'e bıraktığı mütevazı gelir yetişmez olunca, ne yapacaklardı! İkincisi ise, yeni sevgilisiyle iyi anlaştıklarına karar verip ortak bir gelecek kurmaya yönelmeleriydi.

Feride bu iki müjdeye, özellikle ikincisine dayanarak dağılmış benliğini toparlamaya çalışacaktı. Kolay değildi. Kâmuran ağır bir darbe olmuştu ve ağır darbelerin sarsıntısı iki yıldan önce geçmezdi, deneyimle kanıtlanmış.

Önce, aklına tümüyle saçma, duygularına ise alabildiğine yakın, sahici ve yakıcı gelen 'Kâmuran olayı' için usa uygun bir açıklama geliştirmeyi, böylece etkiyi dışsallaştırıp denetim altına almayı denedi. Yaşlanıyordu ve gönlü bir kez daha sevda ateşine yanmak istemişti. Gençlik... Evet, genç bir ten, genç bir ruh arzulamıştı. Yaşıtı ya da daha yaşlı bir erkekle, onun huysuzluklarıyla, organlarının uçma, kalkma, inme sorunlarıyla uğraşacak değildi ya, şimdiden sonra! Sonra Kâmuran çıkmıştı karşısına, etkileyici, zeki ve sıra dışıydı; en önemlisi, yaralıydı... Bütün hayatının özeti gibiydi, Sedat'a benziyordu, sadece ona mı, Ferhat'ı, hatta babacığını bile andırıyordu. Kâmuran Feride'nin içinde kimsenin dokunmadığı bir tele değmiş olmalıydı ki birdenbire şiir yazmaya başlamıştı – şiir denilebilirse tabii. Herhalde Feride de

Kâmuran'ın içindeki duyarlı bir noktaya seslenmiş olmalıydı ki, delikanlı kıyıp da kimseciklere gösteremediği şiirlerini, Feride'ye okutmuştu. Bu koşullar altında, çarpılması anlaşılabilir bir şeydi. Hayatının ilk ve herhalde son orgazmını, Kâmuran kucağında ağlayışla uyku arasında bir yarı esrimedeyken yaşamıştı. Eh, demek ki buyurgan değil, sokulgan erkeklerden hoşlanıyordu. Bu garip koşullarda olsun doyuma ulaşmak, yaşam boyu ulaşamamaya yeğlenmeliydi, kuşkusuz.

Tutarlı ve geçerli bir açıklamaydı. Uslamlama bir kez işlemeyegörsün, us derhal yeni sorular üretiyordu: Ya Sedat'a, Ferhat'a, babaya benzerlik, Feride'nin yanılmasaydı... Öyle ya, insan insana benzerdi, benzetmek istemeyegör... Ya Feride'nin içinde bir yetenek odağı filan yoksa, hepsi sıradan ve emekli bir edebiyat öğretmeninin özentisiyse... Kâmuran'ın acemilik şiirlerinde bir değer olduğu nereden belli... Ya kuru gürültüden ibaretse... Girdaplaşan soruların ardı arkası kesilmiyordu. Ne sorular ne de doyurucu ya da yüzeysel yanıtlar, gövdede ezim ezim ezilen özleme merhemdi...

O zaman acıya teslim oldu, duyguların ve aklın uyuştugu son aşamaya kadar. İstirap kendi devasını içinde taşıyor, kişi beklemediği bir sağaltım buluyordu kederin uyku benzeri dalgınlığında, yorgun ruh dinleniyordu.

Şirin'in çözümlemelerini pek ciddiye almamıştı. Şirin, eşcinsel arkadaşları olduğu ve dolayısıyla o hayatın tümüyle uzağında kalmadığı için baktığı her yerde eşcinsellik izleri görmekteydi, Feride'ye göre.

Ancak bu varsayım, Feride'nin onu iliklerine kadar hasta eden rüyasıyla çöktü. Kuşkusuz, Şirin'in sözlerinin etkisiydi; o nedenle bu garip şeyler girmişti düşünce. Us böyle diyordu! Feride yüzü olmayan bir kadınla seviştiğini görmüştü. Kendi yüzü de yoktu ama biliyordu, süt ırmakları gibi birbirine akan bedenlerden biri kendisiydi. Sevişme eylemini görmemişti ya da görmüş de unutmuştu. Hâlâ hayal edemiyordu, iki kadının nasıl sevişebileceğini. Ama, sevişme duygusunu inkâr etmesi müm-

kün müydü? İliklerine dek onu teslim almış bir sevişme duygusuyla uyanmıştı. Buraya kadar belki çok da önemli değildi; sonrası Feride'yi yörüngesinden kurtulmuş bir gezegen gibi savurmuştu hiç bilmediği korkutucu bir duygu uzamına! Soğuk ve ışıksız... Rüyadaki ilişkide erkek konumunda olan kendisiydi. Bu konum fiziksel olarak neydi, nasıldı, hayal edemiyordu. Ama tüm benliğindeki bu yeni ve yabancı kimlik bilincini nasıl inkâr edebilirdi!.. Rüyada doğmuş bilinç, uyanıklıkta sürüyordu. Feride rüyanın ne anlama geldiğini reddetmeyecek kadar dürüst bir insandı. Başka birine, saçma, gülünç ya da utanç verici gelebilecek rüya onu temellerinden sarsmıştı. Bildiği gerçekliğin altını üstüne getirmişti. Kadın olmak o kadar alıştığı, inandığı ve savunduğu bir şeydi ki!.. Bütün hayatı kadın olmak üstüne kuruluydu. Hayatında heyelan vardı! Hayatının temelleri kayıyordu. Çok sevgili bir yakını apansız ve sonsuza dek yitirmek kadar ıstıraplı bir düşüştü bu. Feride kendini yitirmişti.

Hâlâ bir yüzü olup olmadığından kuşkuya düşmüştü. Emin olmak için aynaya baktı. Bu yabancı kendi miydi? Sedat'ın gömüldüğü günden beri ağlamamıştı. Hıçkırıkların çarpıttığı, ağlamaktan şişmiş bu solgun, çirkin, yaşlı yüz o muydu? Aynayı kırmak geldi içinden. Gücü yoktu. Kadınlık hayatının zavallı kırıkları ve kırıntıları dört bir yana saçılmış sivri sırça parçaları gibi etlerine batıyor, duygularını kesiyordu.

"Ben kimim?" dedi, yüksek sesle.

Şirin ve rüya haklıysa... Bir kadın vücudu hayal etmeye çalıştı. Hayır, gözünün önüne getiremiyordu, bin zahmetle getirebilse, vücuda el sürdüğünü düşlediği an, dokunulan, bir erkek bedenine dönüyordu. İzgen miydi bilinçaltının sevdiği? İzgen'i bu bağlamda asla düşünemiyordu ki! Üstelik nasıl da kırgındı ona. Canı büsbütün yanıyordu. Yolunu bulamamış, seçim yapamamış bir zavallıydı o! Hepsi buydu işte. Hiçbir erkeği, dokunmayla düşlemenin eşzamanlı coşkusuyla sevmemişti, ne de erkeklerin kendisini öyle sevmelerine izin vermişti. Kim-

seyi sevmemişti! Gerçek buydu! Katlanılması imkânsız gerçek!

Sonra, aynadaki yansidan mı, kendi içinden mi geldiğini ayırtısayamadığı bir kıpırdanış hissetti. Aynadan ona bakan, annesinin yüzüydü. Doğa nasıl da dalgasını geçiyordu, biz zavallı ölümlülerle! Ölümsüzlük yanılsamaları yaratıyordu yaşlanan yüzlerde... Herkes ihtiyarlarken, gençliğinde zerrece andırmadığı annesine, büyükannesine, halasına, teyzesine benziyordu. Aynada, anneannesinin, babaannesinin, teyzesinin, o doğmadan ölmüş öbür teyzenin çizgileri birbirine karışarak, birbirinden doğarak, birbirinde eriyerek ona bakıyorlardı... Acıyla, hüznle, çileyle, artlarındaki kırık hayatlarla bakıyorlardı. "Nereye gidiyorsun," diyorlardı, "bizi bırakıp, nereye?" "Dön geri," diyorlardı, "bir sen misin acı çeken," diyorlardı, "bir sen misin kim olduğunu bilmeyen?..."

Feride aynadan çekildi. Kuru, kırık kadınlık hayatının saçılmış parçalarını toplamaya koyuldu.

Sonraki günlerde, gövdesinde ezim ezim ezilen o temas özlemi, Kâmuran'ın neredeyse somut bir cisim gibi yakın, oylumlu ve canlı hayali ve vajinasını oyan delice arzu, gerçek mi hayal mi bilemedi. Bilincin ve bilinçaltının bir özsavunu oyunu muydu? Bildiği tek şey, bu ısırap verici içbükey arzusunun, rüyada tanıdığı dışa taşan erkeklik bilincinden farklı olduğuydu. Kendinden uzaklaşan bir şeydi dışa taşan arzu, kendine dönen, derinleşen bir sızı gibiydi öbürü, korkunçtu. Devasızdı. Sanki amansız bir burğu bacaklarının arasından başlayıp, ense köküne, beynine doğru, tüm gövdesini, tüm varlığını, tüm hayatını oyuyor, unutuşun katmanlarına ulaşıyordu... O zaman hayat üstlerine yığıldıkça hissedilmez olmuş, sahiciliğini yitirmiş duygular kaynaklarına dönüp doğuş halleriyle yeniden içinde var oldular. İlkokul çağ-

larının güzelim annesi; nasıl da pırıltılı, kıpırtılı bir sevgiydi... Anne-kız el ele şarkılar söylerlerdi sokaklarda. Demek ki her zaman hüznü değildi annesi, kızının varlığında neşe bulduğu bir dönem vardı... ve babası, ergen günlerinin... Neden o kadar acımişti babasına, kalp hastası olduğu için mi, şakacılığına rağmen çehresinden silinmeyen hüznü yüzünden mi?..

Ferhat'ı sevmediği doğru değildi. Ona ilk görüşte kanı ısınmıştı. Küçücük bir kız çocuğunun elinden tutmuş kocaman adam; Ferhat'ın bir çocuğu olduğunu bile bilmiyordu daha. Kendine güvenli hallerinin arasında beliren o yenik anlam için sevmişti onu, yüzündeki yitirmişlik için, babacığının yüzünü çağrıştıran... Kâmuran'ı sevmediği doğru değildi, Sedat'a yönelmiş ve yarıda kesilmiş sevmeye susuzluğunu dindirebilmek için Kâmuran'a dönmüştü, kırık çemberi tamama eristirebilmek için, onu Sedat'ı sevdiğinden daha iyi sevebilmek için... Aşk iki kişinin arasında kıvılcımlanan çekimden doğmuyordu. O çekim insanın içinde yeraltı gölleri gibi biriken gizilgücü uyandırıyor, binlerce başka sevgiden damlacıklarla oluşmuş. Az tanıdığımız yeni birini, kimi kez böylesine derinden sevebilmemizin sırrı buydu. Sevmek insana ait bir erdem değildi; sanıldığı kadar kişisel de değildi, canlıların doğasında vardı ve insan keşke ona hiç dokunmasa, öyle doğal haliyle bıraksaydı.

Ömrün ve bedeninin sınırlarını aşan, bir ikinci atmosfer gibi canlıların uzayında helezonlanan bu ortamdan Feride de payına düşeni solumuştu. Eksik ve kusurlu sevmişti herkes gibi, ama sevmişti. Bencil olmamanın bin bir eziyetinin yanında bir ödülü vardı. İnsanın varlığı geçirgenleşiyor, genişliyordu. Sen derini aralayıp dünyayı içeri buyur edersen, dünya da seni kucaklıyordu sessizce, duru içgörü anlarında. Ve o zaman hayatının yalnızca kendi eserin olmadığını görüyordun. Payına düşeni almıştın ıstıraptan ve sevinçten; çoğu kez katışıksız değil, birlikte, iç içe gelmişlerdi, ama gelmişlerdi. Sıranı savmadan önce, yaşamıştın.

III

HAYATIN SONRASI

ŞEHİR

Havaalanından merkeze giden yol şehrin uğultusuyla atıyordu, bir ana damar gibi. Gecenin içinde ışıklar sıklaştıkça gümbürtü büyüyor, heyecan yükseliyordu. Şirin, yeterince hassas bir kulak, giderek yoğunlaşan ses bulutundaki öğeleri ayırt edebilmeli, diye düşündü. Gıcırtilar, bağırtilar, ağlamalar; metal, beden ve elektromanyetik ışımların kesişme sesleri. Mikroskop ve teleskop nasıl görüntüleri yakınlaştırıp çözümleyebiliyorsa, kısmileştirebiliyorsa, kulak için de benzer aletler gerekli değil miydi? O zaman, şehrin gürültüsü teşhis edilemezliğinden doğan basıncını yitirebilirdi. Daha tanıdık, daha evcil bir hal alıp uysallaşmaz mıydı? Devinim ve yıkım sesleri, karşılaşma ve çarpışmalar. Feride olsa, "Hayat ve ölüm iç içe," derdi.

Gökyüzündeki saatlerden sonra şehir merkezine kısa yolculuk, ortam değişikliğine uyum sağlayabilecek zamanı tanıyordu insana. Gökyüzü... Şirin'in gençliğinde hayal bile edemeyeceği kadar kalabalıktı. Helikopterler... İşadamları Boğaz sırtlarındaki villalarından kalkıp, şehrin ve ülkenin kaderinin belirlendiği gökdelenlerin tepesine bu uçan metalik böceklerle konuyorlardı. Sonra, varoşları gözetleyenler... özel güvenlik güçlerinin helikopterleri... Metalik pervanelilere sürekli binenler için, ha yer ha gök... farksızdı belki de! Şirin içinse hâlâ apayrı

iki ortam, her seferinde yepyeni... Şaşılabilmek... güzeldi. O annesi gibi değildi; uçmaktan haz duyuyordu. Kararlardan, seçim ve sorumluluktan bağımsızlaştığı bir süreydi bu. Uyku benzeri... Bazen hiçbir şey yapmıyor, mavilikte biteviye akan ya da hava dalgalarına çarpıp hoplayıp zıplayan uçağın ritmine bırakıyordu kendini. Yorgunsa öyle yapıyordu. Değilse, çalışıyordu, telefon ve faks zillerinin müdahale edemediği bu zaman parçasında.

Urfa ile İstanbul arasındaki iki saatte, notlarını düzene sokmuş, İstanbul'da yürütecekleri çalışma için bir ana iskelet kurmuştu: 'Varoшта etnik bölünmenin birey-metropol bütünleşmesine etkileri'.

Geçen yüzyılın ortalarından beri, 'hemşerilik'in adı 'etnik bölünme' olmuştu. Daha katı bir terimdi bu; bireyin üstünde daha fazla hak iddia ediyordu. 'Hemşerilik'in taşıdığı sıla özlemi, kardeşlik gibi barışçıl renklerden, kimi kez şakacı, kimi kez hüznü çağrışımlardan kopmuştu. Çıplaktı ve meydan okuyucuydu. Şirin, bir yere kadar, etnik gruplaşmanın bireyi şehrin saldırgan karmaşasından koruduğunu kabule hazırdı. Ama, bir noktadan sonra kentle birey arasına aşılması imkânsız bir duvar diktiğini düşünüyordu.

Henüz veriler toplanmamıştı. Araştırma için bir öngörü, bir bakış açısı gerekiyordu, yoksa insan kaybolup giderdi istatistiki rakamlar arasında. Veriler ilksel kurguyu doğrularsa ne âlâ... Ya bir de tersi olursa! Bilimsel araştırmanın en acı yanı buydu. O zaman tüm kuramsallıkları terk edip, harcanmış emeğin üstüne çizik atıp sıfırdan başlamak gerekiyordu. Fencilerin başka bir umarı yoktu zaten. Ama, sosyalbilimciler yorum denen o sihirli yöntemi eğip bükerek, tersini haykıran bulgulardan kendi ilksel fikirlerini doğrulayacak metinler türetme becerisini kullanabiliyorlardı, içleri elverirse. Doğru bildiğinden şaşmayan bir karı koca tarafından yetiştirilmiş Şirin'in mesleğin püf noktalarında böyle bir şans yoktu. Şimdi kurduğu akıl yürütmeleri varoşlar yalanlar-

sa, her şeye baştan başlamaya hazırdı. Kuru laf kala-balığından hiçbir zaman hoşlanmamıştı. Çeşitli siyasi ön kabullerle hareket eden araştırma gruplarına ters düşüyordu. Farklı davranabilse, adı pek çok çevrede duyulabilir, şu ya da bu ticari kuruluş için hazırlayacağı raporlarla küçük bir servet kazanabilirdi. Hâlâ ayakta kalabilmesini başarı sayıyordu. Bu sırrı, araştırmalarının güvenilirliğindense –sağlam olmasına sağlamdı yayınları ama sanki bu kimin umuruydu– bazen gülen, bazen kasırga koparan yüzüne, gereğinde tatlanıp gereğinde zehir saçabilen diline borçlu olduğunu biliyordu. Meslektaşları ‘CADI melek’ adını takmışlardı ona; ‘melek’ küçük harfle, ‘CADI’ büyük! Kulağına geldiğinde üzülmesi beklenirdi; tersine, pek memnun olmuştu. Bu unvan kafasını dik ve dinç tutabilmesinin izin belgesiydi. Meslektaşları ondan çekiniyor, ne çekinmesi düpedüz korkuyorlardı. Çıkar gruplarına bağlanmadan, bir kadın akademisyen olarak ayakta kalmanın bir başka yolunu bulamamıştı. Güleç ve uzlaşmacıyken, bir anda, gövdesinin neresinde sakladığını kendi dahil kimsenin çözemediği bir güçle kamçı gibi şaklar, vurduğu yerde kezzap yakıcılığında bir etki bırakırdı. Özsavunusu her zaman saldırgandı. Ne zaman neyi göze alabileceğini kimse kestiremezdi.

Güneydoğu’da kadın intiharlarıyla ilgili bir inceleme yapmışlardı, bir grup araştırmacıyla birlikte. Güneşte çatlamış toprak, akrep ve kuyu... Ağu ve suya ulaşma özlemi... bir hıçkırık gibi inlemeli kuyu... Hayır, Harran böyle değildi artık. Her taraf yemyeşildi, ekinler diz boyu, pamuk verimi yüksek mi yüksek! Çeyrek yüzyıldır, koskoca Ortadoğu’nun en –belki de tek– bereketli toprağı! Fıstık ağaçları göz alabildiğine... Öyleydi de, taş ve kerpiç kent ve doğa niye hâlâ susuz toprak, akrep ve kuyu çağrışımlarını uyandırıyor? İmgeler kitlesel düş gücünden silinmiyor muydu, maddi temelleri kalmamışsa da? Hayır, imgeler yüzlerden silinmemişti. Onları silmenin bir yolu bulunduğunda, belki kadınlar intihar etmeyecekti. Ya da imgelerin niçin bu kadar dayanıklı ol-

dukaları çözüldüğünde, toprak gibi sağlam ve sabırlı duran kadınların niye ve nasıl kırılıverdikleri anlaşılacaktı.

Toprağın eski sahipleri nerdeydi? Ağalar, beyler ve onların torunları? Önce onlar göç eylemişti Batı'ya, meşakkatli makamlarını kâhyalara, vekilharçlara bırakıp da; ve sonra ellerindeki çetin toprağı, oluk oluk para taşıyan bereketli baraj suyuyla değiştirmişlerdi. Şimdi, suya doymuş yeni toprağın yeni sahipleri vardı ve çoğu Batı'dan göç etmişti. Bire beş veren doğurgan tarlalarını, özel şirketlerden kiraladıkları üniformalı güvenlik birlikleri koruyordu, tarım işçilerinin hışmını denetim altında tutarak. Şirin, ıslah edilmiş topraktan gelen zenginlik hakça bölüşülmedikçe, yüzeydeki değişimin altında eski hayatın sürüp gideceğini vurgulamıştı, kendi raporunda. Biliyordu, bu ibare diğer meslektaşlarıyla sürdürüşmelere yol açacaktı.

İntihar kadınlar için kırılıvermek miydi? Başka hiçbir biçimde işittiremedikleri karşı seslerinin patlamasıydı! Hiçbir biçimde ulaşamadıkları, onlardan esirgenmiş dikkati, ilgiyi ve merhameti, önlerinde mermer bir duvar gibi kayıtsız ve geçitsiz duran hayattan kopartabilmenin –kısa bir süre için bile olsa, hayattan sonra bile olsa– tek yoluyla.

Şirin gibi düşünen meslektaşlar vardı, kuşkusuz. Ancak onlarla da görüş birliğine varmak mümkün olmuyordu. Toplumsal hayatın ve siyasi baskının önemini teslim edenler intiharlarla politik bilinç arasında sıkı bir bağ kuruyorlardı. Kadınlar yörede ezelden beri intihar ediyorlardı, dalganın yükseldiği ve alçaldığı dönemler söz konusuydu. Şirin, arkadaşlarının intiharın sosyolojik köklerinin ince bir sınırı aştıktan sonra kişiliğin kıraç yollarında psikolojik dikenlere büyüdüğünü görememelerine şaşıyordu. Sosyolojik araştırmaların yöredeki akıl hastanelerinin kadın hastalar üzerine bulgularıyla koşut geliştirilirse daha anlamlı olacağı kanısındaydı. Sosyal hayat ruhsal ihtiyacın doğal akışını kesince, ihtiyaç bastırılmayı kabul etmiyordu ki! İntihar gizli gelişen delili-

ğin patlama noktasıydı. İçtepilerde amaçlı protestolar hayal etmek veya bilinci içgüdülere indirgemek... Bireyi sadece dışsal hayatın biçimlendirdiği ya da yıktığı bir varlık olarak kavramak veya yalnız kendi içsel derinliğinden ibaret ve ruhundaki kuyunun duvarlarıyla sınırlı saymak... Yalınkatlığıyla insanı öfkeliendiren yaklaşımlar.

Kadınların delimtırak şiddeti, niye kendilerine yöneliyor, zehirli iğneleri -akrep örneği- neden kendilerini sokuyordu? Şirin'in aklına hep -kadın şiddetini anlamaya çalışırken- Feride'nin can arkadaşı İzgen üstüne anlattıkları gelirdi. İzgen'in küçücük bir çocukken ailesinin ilgisini çekebilmek için kalkıştığı küçük açlık grevleri! Başkalarını cezalandırma isteği, neden kendini cezalandırmaktan başka çıkış yolu bulamıyordu? Neden?... Neden kadın bedenlerinden fışkıran güç, kırık bir mızrak gibi gene kendi etlerine saplanıyordu?..

Sert kış ve susuz yaz, sarp dağda gezen kurt, konup uçan alıcı kuş, nöbet tutan jandarma erkeği kırdıkça, töre onu büsbütün kolluyordu. Dokunulmazlığı kutsallığa pekişiyordu. Kadının ellerine bulaşan cinnet öz cana kastediyor, erkeğe kıyamıyordu. Neden, bu muydu? Bir başka neden daha olmalıydı. Kadınların enerjisi içbükey bir yön izliyordu. Kırık-yay... Bu yön parçalansa, infilak etse, dışa yönelse, acaba sonuçlar ve etkiler ne olabilir, nerelere uzanabilirdi?.. Erkeğe kıyılabilseydi...

Şirin üniversitenin Boğaziçi'ndeki konukevine vardığında böyle düşünceler içindeydi. Saat geç değildi ama sonbaharın son günleri, kışın başlangıcı yaşandığı için hava erkenden kararmıştı. Burada şehrin uğultusu hafifliyordu. Gemi düdükları... Bir mucize gibi İstanbul karşıсындаydı. Evet, mucize, çünkü hâlâ güzeldi. Üç denizi gören yedi tepesi yerle bir edilmedikçe güzel kalacaktı. Kötücül etkinlikler bodur kalmıştı coğrafyasının ululuğu karşısında, onu tümünden çarpıtmaya yetmemişti güç-

leri. İstanbul insanlara kıyıyordu; kendine kıyanlardan, soluğunu tıkayıp boğazını kesenlerden, göklerini yırtanlardan, ormanlarını sökenlerden alamadığı hıncını kötülük mimarlarına ve kötülük tacirlerine özenen yoksullardan çıkartıyordu! Onlar birbirini boğazlıyordu.

Şirin biraz dinlenip Beyoğlu'na yollanacaktı. Küçük-lüğünden beri karanlık sokaklara alışık olduğundan İstanbul onu korkutamıyordu. Sadece önlemini alıyordu, yankesicileri, soyguncuları kışkırtmamak için şık giyinmiyor, mücevher takmıyor, üzerinde az miktarda para bulunduruyordu; kalabalık taşıtlardansa, durakları belli taksileri yeğliyor, yüzü güven vermeyen şoförün taksisine binmiyordu.

Şirin eski sevgilileri ve eski kocasıyla dost kalmıştı. Feride, "Amma da çok oğlum oldu!" derdi yaşlılık yıllarında. Beyoğlu'na çıkma nedeni, emekliye ayrılan Dinç Dayanç şerefine verilecek akşam yemeğine katılmaktı. Dinç Bey, Şirin'in hâlâ görev yaptığı, Ankara'nın emek-tar üniversitelerinden birindeki kürsüsünü çoktan terk etmiş, neoliberalizmin merkezindeki, parasal imkânları bol üniversitelerden birine geçmişti.

Şirin araştırmaları sayesinde, Türkiye'nin pek çok yöresini dolaşıyor, yeni insanlar tanıyordu. Zihni duvarlarında hiç boş yer kalmamış bir portre galerisini andırı-maktaydı. Üst üste yığılıyordu artık yüzler. Gençliğinde bayılırdı yeni ruhlara, yeni dostluklara. Yorulduğunu hissediyordu. Yeni sanılan çehrelerin altından bildik çiz-giler çıkıyordu çoğu kez. Artık unutmayı yeğliyordu. Gene de, hayatında önemli yer tutmuş kişilerle seyrek de olsa görüşmeyi sürdürmesi Feride'den devraldığı bir vefa mıydı?

Yalnız yaşamaya başlayalı -oğlu yurtdışında görev-liydi, Şirin uzun bir evlilikten sonra eşinden ayrılmış, adamcağız da zaten ölmüştü, boşuna mı demişlerdi kız-ların kaderi annelerinkini izler diye- kimi sabahlar uyandığında bir boşluk hissediyordu; ömrü kendinden uzaklaşıyormuş gibi. Sanki Şirin açık denizde bir sal

üstünde tek başınaydı. Hareket eden sal değildi; Şirin bedeni ve ruhuyla belli bir noktaya demir atmıştı... kıyı ondan uzaklaşıyordu... sislere kayıyor, kayboluyordu. Kıyı, yani ömrü... Belki de bir rüyaydı bu, zaman zaman anımsanan. Kaygan toprakla açık deniz üstündeki kadını birleştiren gevşek bağlar mıydı eski dostlar...

Çeşitli gönül serüvenlerinden sonra evlenmişti. Deneyimliydi ve gerçekçiydi. Bir o kadar da canlı ve coşkunun... Hep öyle yemyeşil, taptaze kalacağına insanı derinden inandıran, köklü bir aşkı onu evliliğe taşıyan; olsa olsa büsbütün göverecek, dal budak salacaktı. Yıllarca aşkın gölgesinde mutlu yaşandı; ta ki bir sabah kocası ezile büzüle oğulları yaşında bir kıza âşık olduğunu itiraf edene dek! Şirin kulaklarına inanamıyordu. İlk kez bir erkek ona ihanet ediyordu! İnsanları ve hayatı tanıdığını sanıyordu. İşin garibi, tanıyordu da... Gerçeklik bir anda kayıvermişti ayaklarının altından... Üçüncü sınıf bir fars-ta rol almış gibiydiler, karı koca. Şirin Feride'nin öldüğüne şükretmişti. Bu günü görse, kimbilir nasıl kahrolurdu, annesi! İlk tepkisi buydu, Feride'yle ilgiliydi. Ve başka hiçbir şey hissetmedi. Boş bir uzayda yalıtılmış gibiydi. Sonra... bu boş ve garip mekândan, yavaş yavaş yollar açılmıştı başka gariplerin yaşadığı coğrafyalara. Şirin'i çalışmak kurtarmıştı. Ve... ağır ağır gelişen bir farkındalık: Kocasıyla birlikteliği, herkes işinde gücünde, keyfinde eğlencesinde, derdinde tasasındayken, sessiz saatlerde, gecenin kuytusunda minicik, direngen tahtakurtlarının kemirdiği köhne ahşaba dönüşmüştü nicedir. Kocasına öfkelenme hakkını bulamadı kendinde. Terk edilmek öğrenilmesi ertelenmiş bir hayat dersiydi, hepsi bu... Tazelenmeye benzer bir ferahlık duyuyordu; genç bir kadının rüzgârıyla dağılıvermiş çürük yapıdan kurtulduğu için olmalı. Birkaç ay sonra, kocası mahcup ve duraksamalı geri döndüğünde barışmaya yanaşmadı.

"Ağacımız kurudu," demişti üzgün ve yenik adama, "artık yuvamız yok. Kimsenin suçu değil."

Dost kalmışlardı. Kocasını geri çevirdiğinde, genç

kadına döneceğini biliyordu. Öyle olmuştu. Eski kocanın ölümü, boşanmalarına göre, daha derinden sarstı Şirin'i. Ölümün biçimi kocasıyla yıllar boyu paylaşılmış tenselliğin en yakın, en içli hallerini canlandırmıştı Şirin'in belleğinde, sanki ondan önce ve sonra hiç kimse olmamış gibi, bu içli anlar bütün bir ömrü kapsamış gibi... Adamın kalbi genç kadınla sevişmeye çabalarken durmuştu.

Boşandıktan sonra, bir-iki ilişki yaşadı Şirin, genç erkeklerle. Aşk değildi; beden ve ruh sağlığı içindi. Yaşadı ve bitirdi. Kadınları da düşünmedi değil. O sıralarda Doğa mutlu bir ilişki sürdürüyordu. Nihayet, birkaç çocuklu dul bir sevgili bulmuş, yaşamın inatla aç bıraktığı anaçlığını sevgilisinin çocuklarıyla doyurmuştu. Arkadaşına, kendi denediği seçeneği öğütlüyordu, hararetle. Artık tek başınalığa alışmıştı Şirin, kimsenin kahrını çekesi yoktu. İşi başından aşkındı, yalnızlık tatlı bir dinlenmeden ibaretti.

O sıra, eski dostlarla daha sık buluşmaya başladı. O sıra, öz annesini daha çok düşünür oldu. Nasıl biriydi? Terk edilmiş, sonra da hepten hayattan çekip gitmiş kadın... Sakın canına kıymış olmasındı... Yüzü annesine benziyordu, öyle diyordu fotoğraflar. Öz anneye yakınlaşma, Feride'den uzaklaştırmamıştı onu. İki anneyi de içinde taşıyordu.

Aynı dostla üst üste görüşmemeye özen gösteriyordu. Yinelenen buluşmaların imkânsızlaştıracığı o ruh halini, karşılaşma ânındaki kavuşma lezzetini seviyordu. Ilık, sevecen bir duyguydu bu; pırpır eden genç bir yürek çarpıyordu o anda, başlangıçları anımsayan heyecanlı, arı bir yürek... İlk uyanan çağrışım sevgi oluyordu; sonra, acılaşmalar, bayatlamalar, bayağlaşmalar anımsanıyordu. Kuşatılmışlık... insanın üstüne abanıyordu. Akıl yürütme ve kıyaslama müdahale etmeyegörsün anılara, ne özlemin tadı kalıyordu ne özleyişin doyurulmasının. Şirin, eski dost buluşmalarından, ikinci kadehten sonra kalkardı.

Dinç Dayanç'ın onuruna verilen davette fazla oyalan-

mak niyetinde değildi. İstanbul'un *art nouveau* tarzında inşa edilmiş, yaşı iki yüze yaklaşan binalarından birindeydi restoran. Şirin, cepheleri mermer oymacılığının zarif örnekleriyle bezeli bu gün görmüş yapıları severdi; onların yüksek tavanlı iç mekânlarını. Kristal avizelerin ve ağır kadife perdelerin birlikte yarattığı yanılsamayı. Telaşsız bir dünya... Dinç Bey'in hepten ağarmış ve hayli seyrekleşmiş saçları hâlâ omuzlarına ulaşıyordu. Hâlâ bekârdı. Şirin onunla tokalaşırken, bir el ahbapça omzuna dokundu ve yanılsama parçalandı.

"Yahu, Şirin Hanım, merhabalar. Nerelerdeydiniz? Yüzünüzü gören cennetlik. İstanbul'a hoş geldiniz. Ne zaman temelli yerleşiyorsunuz?"

"Yüz yıldır, Türk aydınları birbirlerine aynı soruyu soruyorlar. Hayır, İstanbul'a yerleşmeyeceğim."

"Kızma, canım. Bir sorayım, dedim. Sen böyle celalli değildin."

"Kusura bakma, yol yorgunuyum." Şirin'in tavrı yumuşamıştı.

Burada Emek'e rastlayacağı aklına gelmemişti. Dinç Dayanç ve Emek Çalışkan'la aynı ortamda bulunmak, neredeyse çeyrek asır önceyi, üvey babasının öldüğü geceyi çağırıştırmıştı. Suç Emek'teymiş gibi, öfkesi kabarmıştı. Sahiden cadılaşıyor muydu? Feride son yıllarda sık sık, "Şirin'ciğim, kan bağınız da yok ama, gitgide -ne bileyim- yani, bana öyle geliyor ki, uzun sözün kısası Sedat'ın anneannesine benzedin," derdi. Ve, hemen ekledi: "Kötü bir şey değil tabii. Kişilik sahibi kadındı."

"Dur, sana bir bakayım, Emek, pek şıksın doğrusu."

Emek, mahcup düşmüş küçük bir çocuk gibi başını eğdi,

"Bizden geçmiş artık," dedi.

Sonu gelmeyen ekonomik bunalımlarda kâh yoksullaşıp, kâh vurgun vurarak neoliberalizmin başkentinde inişli çıkışlı, renkli bir iş hayatı sürdürmüştü. Üçüncü eşiyile evliydi. Göbek salmış, bir zamanlar ince bir yakışıklılık sergileyen yüzünü, akşamcılarının kof çizgileri ele

geçirmişti. Başını kaldırdı ve Şirin'e yılların ötesinden özlemle baktı. Şirin de ona anaç sevgiyle... Emek yavaş yavaş yılların ötesinden bugüne dönüyordu, Lou Andreas Salome bile yaşlanmıştı...

Üçü de aynı geceyi anımsıyor, Sedat'a değinseler mi... karar veremiyorlardı. Sonuçta Feride'den söz etmeye koyuldular. Eski bir öğrencisinin yobazlığa kaydığını öğrenmek Feride'yi nasıl sarsmıştı.

"Nerede şimdi öyle duyarlı insanlar," dedi Dinç Dayanç, içini çekip de.

Şirin güldü,

"Hep böyle denir," dedi.

"Yok yok.. Rahmetli farklı bir insandı. Tam bir hanımefendiydi, ölçülü, kibar..."

Emek Çalışkan sesine bulaşmasını engelleyemediği bir hınçla Dinç Bey'in sözünü kesip, damdan düşer gibi,

"Özgürcan Bey'den ne haber?" diye sordu.

Şirin bir kez daha güldü. Ne garipti, araya yıllar ve evlilikler girmişti; kimler, kimler ölmüştü... Emek de tutmuş hâlâ Özgürcan'ı kıskanıyordu.

"Yılda birkaç kez elektronik mektup atıyoruz birbirimize. Sağlığı pek iyi değil."

"Vah vah," dedi Emek, "nesi var kendilerinin?"

"Malum hastalıklar. Damar sertliği, tansiyon. Şu, kan dökmeyen, yeni usul by-pass müdahalelerinden geçirecekmiş."

"Büyük dostumuz Amerika'nın vebaları."

"Sanki bizde yok." Konuşan Dinç'ti.

"Bir yabancıнын ora üniversitelerinde sabit kadro ele edebilmesi kolay değil. Aşırı çalışma hırpalıyor insanı tabii."

"Suskun bir gençti; anımsıyorum, o gece tanışmıştık, Feride Hanım'ın masada olduğu gece. Gür, kumral saçları vardı."

"Şimdi iyice dökülmüşler; bir fotoğrafını yollamıştı bana," dedi Şirin, Dinç Dayanç'ın cılız atkuyruğuna gözleri ilişiverdi.

“Çoluğa çocuğa karıştı mı?”

“Evet, Dinç, Yunanlı bir meslektaşıyla evlendi.”

“Artık iyice Amerikalı olmuştur,” dedi Emek.

“Bilmem, galiba Türkiye’yi özlüyor. Ama, oğulları Amerikalı olacak elbette.”

“Hadi canım, boşuna gözden ırak, gönülden ırak dememişler!”

“Bu durum, galiba *kör ölür badem gözlü olur*’a daha yakın, Emek’çiğim,” dedi Şirin, “eski ülke yitirilmiş sevgiliye benziyor.”

Bir an hüzünlü bir sessizlik oldu.

Ani bir duygu değişimiyle,

“Gitmeyeydi, ne olacaktı...” dedi Emek, “bizim halimiz pek mi iyi sanki...”

“Dünyanın hali kötü,” dedi Dinç, “insan hayatta kaldığına şükretmeli.”

Dünya canı yanmış, öfkeli ve acılı amatörlerin ve soğukkanlı profesyonellerin ölümcül saldırılarıyla fokur fokur kaynıyordu. Yaralanmamış tek bir ülke kalmamıştı.

“Başka ne olsun dünyanın hali,” dedi Şirin, “kitleleri hem yoksullaştırıp hem de özgürleşmek mümkün mü? Yalanın dikâlâsı! Yoksullaştıracaksan baskı kuracaksın; o zaman da kazan patlayacak. Kimin eli yanarsa...”

“Elli yıl ‘Soğuk Savaş’, elli yıl ‘Saklı Savaş’... Sonra ne?” dedi Dinç Bey.

“Hiçbir şey... Azgın denizde dalganın sırtına binmiş bir çöp parçası bir *arş-ı âlâya* yükseliyor, bir yedi kat kuyuya batıyor. Aslında bir milim kıpırdamıyor.”

Şirin’in kişilerden mi, ülkelerden mi söz ettiği anlaşılamadı.

“Zavallı Avrupa,” dedi Dinç Dayanç, içini çekip.

“Nesi zavallı! Hem kitleleri sefaletle terk edip hem haktan hukuktan, yüksek ideallerden dem vuramazsın. Bağnazlık yetişip boğazına çöker. O kadar,” dedi Şirin.

Göz ucuyla Emek’i süzüyordu. ‘Kitleleri sefaletle terk edip’ sözcüklerini telaffuz ederken, ona elinde olmadan

dik dik bakmıştı.

Emek Şirin'i hiç duymamış gibi, pürdikkat kırmızı bir elmanın kabuklarını soyuyordu.

"Analarımız babalarımız doğduğunda Türkiye'nin sorunu neydi; ABD takımyıldızıyla Sovyetler Birliği'nin arasına sıkışmak. Bugün ne? Yıldızı sönen ABD ile Avrasya arasına sıkışmak. Değişen nedir?"

"Avrupa rüyamız fena halde hüsrarla sonuçlandı."

Emek elmadan başını kaldırdı ve Dinç'e,

"Daha sonuçlanmadı," dedi.

"Neysen osun," dedi Şirin, "olmayacak duaya amin demenin ne anlamı vardı?"

Sohbet tavsiyordu. Şirin'in gözü Emek'in tabağında ki zeytinyağlı kabak çiçeği dolmasına takıldı:

"Niye yemedin? Pek güzeldi."

"Alışık değilim. Etli dolmadan başkasını sevmem."

"Avrupa'ya gidince ne yapıyorsun?" dedi Şirin, "Bizim Türk kebapçılara mı koşturuyorsun, hemen..."

Emek sustu. Eski çelişkiler -hayata asılmakta inat eden, güçten düşmüş ihtiyarlar gibi- zayıflamış kuşatma güçlerini hepten yitirmeye direnerek beliriyorlardı. Sözler kısırdöngülere hapis oluyordu. Şirin için kalkma zamanı gelmişti ama arkadaşları onu bırakmak istemiyorlardı. Emek sözü kabak dolmasından önceki konuya döndürebilmek için,

"Kıbrıs işini bile çözemedik, yüz yıl oldu," diye mırıldandı.

Şirin sinirlendi. Boş laflarla gitmesini engelliyorlar gibi geldi ona. Saçma bir izlenimdi bu. Biliyordu, yorgunluk bastırınca her şey sinirine dokunurdu insanın. Sıkılmıştı bu içi geçmiş adamlardan, gençliğini özlemişti. Sedat'ı özlemişti... Onun enerjisini... Ne tuhaftı... insan durup dururken nasıl da özleyiveriyordu, yıllardır ölü olan birini... Şirin tek bir sözcüğüyle Sedat'a dünyaları verebilirdi: 'Babacığım'... Daha da garibi Yedigâr Nîne'yi özlemişti, sert yüzündeki yumuşak gülümsemeyi, kuru ellerinin ılık temasını. Çocuk Şirin'i severdi Yadi-

gâr Hanım.

Dostça Emek'in omzuna vurdu,

"Boş ver, Emek," dedi, "daha yüz yıl olmadı. Çöze-mezsın. Önünde Girit örneği dururken olmaz. Ben dış politikadan anlamam, benim oğlanın yalancısıyım."

"Sahi, o ne yapıyor? Evlendi mi?"

"İyi, iyi, ellerinizden öper, Dinç Amcası. Yakında baş-göz edeceğiz kendisini, merak etmeyin."

"Yaa, demek o da evleniyor..."

"Biz evlendik de ne oldu," dedi Emek.

Şirin konukevine sıkıntılı döndü. Sıkıntısı daha fazla erteleyemeyeceği bir ayrıntıyla ilgiliydi. Bir telefon görüşmesi yapması, bir buluşma ayarlaması gerekiyordu:

Şirin'i rahatsız eden mesleki cilvelerden biri, üniversitelerin ticarethaneye dönüşmesiydi. Gerçi, üniversite-nin yalnızca üniversite olduğu döneme yetişememişti. Kendini bildi bileli, mevcut süreç işlemekteydi. Önce, devlet üniversitelerini yoksullaştırma bahasına, özel kuruluşlara kamu mali desteği bol bol sunulmuş, özel üniversitelerin pıtrak gibi çoğaldığı kısa bir bahar dönemi yaşanmıştı. Derken patlayan krizler dal kıran fırtınalar gibi sarsmıştı ülkeyi; ham meyveler patır patır dökül-müştü. Sermayesi güçlü özel üniversiteler tutunabilmiş-ti ancak. Tutunmaya tutunmuşlardı da, buralarda yığılan paraydı, cihazlardı; bilgi birikmiyordu, uğrayıp geçiyor-du ya da geçerken uğruyordu. Sözü edilmeye değer araş-tırmalar yapan yalnızca birkaç köklü devlet üniversite-siydi, tıpkı çok eskiden olduğu gibi. Değişen neydi? Bun-ca patırtı niye yaşanmıştı? Değişen kayan topraktı; kök-leri sökölüp atılmasın diye ticarethanelere öykünüyordu üniversiteler, özel girişimcilerden destek kabul ederek... Ne karşılığında?..

Güneydoğu'daki kadın intiharlarının psikolojik yön-leriyle de ilgilenilecekse, araştırmanın masrafı artacak

demekti. 'Sponsor' ile konuşma için Şirin asla gönüllü olmazdı. Başkalarının aldırmadığı ya da kanıksadığı onur kırıcı bir yan sezerdi bu görüşmelerde. Ne de olsa Şirin başka bir dünyanın değerlerine göre büyütülmüştü. Birkaç kez kaçamamış, patronlarla pazarlıktaki başarısına kendi bile şaşmıştı. Güzel bir kadındı ve bunu kullanıyordu. Sesine, bakışlarına tatlılık katabiliyor, özellikle bacaklarının duruşunu hem zarifçe davetkâr olup hem her an mahcubiyetin sınırlarına çekilebilecek gibi ürkek bir dengeye ayarlayabiliyordu. Karşısındaki, tenin ısıtılıklık çekiminden sıyrılıp bencil karın buzlu sularına dönerisiye kadar, tatlı diliyle işi bağlıyordu. Ve, uçuşan esans kokuları arasında usul usul girdiği bürodan hemen ayrılıyordu, yıldırım hızıyla. Ödün vermiş gibi duyumsamıyor, tam tersine, kısa süreli bir kudret esrimesi yaşıyordu. Brecht'in kastettiği banka soyguncusu Marksistler gibi, haklı ve muzaffer! Zihninde, para babasını aşağılamaktan sadistçe bir zevk alıyordu. Ve sonra... bitimsiz bir yorgunluk... inanmadığı yöntemleri kullanma becerisinin, yabancısı olduğu bir dünyayı geçici bir süre için olsa da çekip çevirebilme ustalığının bedeli oluyordu. Boşluğa, hiçliğe doğru kanayan bir yorgunluk...

İntiharların sosyolojisini psikolojiyle bütünleştirmek kendi fikri olduğu için Şirin, iki yıl önce proje başlarken, kadın intiharlarını -kimbilir hangi sebeplerumursayan tek para babası, 'Zülkadiroğlu Reklamcılık ve Nakliye Şirketi'nin sahibi Kemalettin Kâmuran Zülkadiroğlu'yla görüşmeyi üstlenmekten kaçamadı. Bu zâtın 'gay' kuruluşlarının onursal başkanlığını da yürüttüğü, Şirin gibi boyalı basını izlemeyen birinin bile kuşağına çalınmıştı. Besbelli gençliğinde, üvey babasının üye olduğu sosyalist partide tanıdığı Kâmuran'la aynı kişiydi, saygıdeğer girişimci. Gene de, İstanbul'a bir gökdelenin üst katlarından bakan yönetim odasına girinceye, muteber işadamlarını karşısında görünceye kadar zayıf ihtimallere inanmak istemişti, isim benzerliği gibi. Hem, Kâmuran kimbilir nerelerde şiir filan yazıyor olmalı, de-

ğil miydi? Vaktiyle çekip gitmişti; anılarına hep kara bir gölge gibi vuran delikanlıdan yıllar sonra bir şey istemek fikri Şirin'i tarifsiz derecede bunaltıyordu.

Hayır; Kâmuran asude bir köşeye çekilmiş şiir filan yazmıyordu. Şehrin cehennemi seslerinin asla sızmadığı, geniş pencereleri özel camlarla kaplı, doğal ışıkla dolu büroda, Şirin'in karşısında duruyordu. Motor homurtularından arınmış bir uçakta gibi, mavilikle kuşatılmıştı insan, bu mekânda. Havada dalgalanan dinlendirici müzik... Bach mıydı... Kilo almış, hafifçe yaşlanmıştı adam, ama oydu. Kılığı kıyafeti, cinsel tercihinin sosyal belirtilerini taşısa da, patron konumunun durmuş oturmuş erkekliği çökmüştü üzerine. Şirin, yabancı olduğu dünyaları kısa süreli çekip çevirme ustalığının kendini hepten terk ettiğini duyumsadı. İnanmadığı yöntemlerini bu görüşmede kullanamayacaktı. Tümüyle silahsız kalmıştı.

"Beni hatırladınız mı?"

"Elbette," dedi Şirin.

"Birlikte Girit'e gitmiştik."

"Ya, öyle."

Şirin rahatlamaya, gülümsemeye çalıştıkça, kasları tuhaf bir başkaldırıyla diklenip büsbütün kasılıyordu.

Niye Feride'yi sormuyordu? Annem öldü, kuş gibi uçtu gitti bir gece. Bir şeyciği yoktu. Ya da öyle sanıyorduk. Kalbi varmış meğer. Yaşlıydı, ama çok da değil. Daha yaşayabilirdi. Yüksek kolesterol... Koroner yetmezliği... Babacığından miras kalmış. 21. yüzyılda kadın-erkek eşitliğinin sağlandığı tek alan kalp kırımları... Benden gizledi. Tedavi için onu zorlarım sandı, herhalde. Hiç sevmezdi vücuduna müdahale edilmesini. Sevmezdi hastaneleri.

Hayır, Feride'yi sormuyordu. "Partide birlikte çalışmıştık," diyecekti Şirin, vazgeçti. Adamı sinirlendirip, kopartacağı fonu tehlikeye atamazdı. Doğa'yı da sormuyordu; belki anımsamıyordu bile. Oysa iyi arkadaşları. Kâmuran partide Doğa'ya açıkça destek vermezdi. Doğa

bir mücadele yürütüyordu, benliğini saklamadan, baskılamadan sosyalist bir ortamda var olmak; ve inanmıyordu yalnızca 'kendisi' olmanın yeterliliğine. Kâmuran Doğa'ya sessiz bir onay verir, daha çok da Doğa'nın çabasını gözlemlerdi. Sonra çekip gitmişti. Parti dağılmıştı zaten... Kazanan yoktu. Herhalde o günleri anımsamak istemezdi Kâmuran.

Şirin lafı uzatmadan konuya girdi: Çöken ve yıkıntısı bir türlü kaldırılamayan feodalizmin bireydeki hasarını kavramaya yetmiyordu sosyolojik bulgular. Psikolojik ve psikiyatrik araştırmayla bütünleştirilmeliydiler. İster kabul et, ister ret, bizi finanse etmeyi Kâmuran Efendi, sana yalvaracak değilim! Hangi yöntem ölçebilir ki zaten yürek kırıklığını!.. Uykusunda ölmüş... Acı çekmeden... Fark ettiğimde, küçücük ayaklarını ellerimle ısıtmaya çalıştım. Güzel, zarif ayakları vardı Feride'nin, hiç görmüş müydün onları? Önce ayaklar soğur, bilir misin? Nerden bileceksin? Belki de bilirsin... Sanki can katabilecektim vücuduna, ayaklarını ısıtabilseydim. Isıtamadım... Ellerim üşüdü... Yalnız kaldım... Küçük kanatlar gibiydi ayakları, uçup gitti...

Kâmuran Zülkadıroğlu da lafı uzatmadı:

"Ne gerekliyse, şirketimiz karşılamaya hazırdır. Lütfen, sadece meblağı bildirin. Denetlememiz tamamen gereksizdir."

"Sağ olun, efendim. Teşekkür ederiz."

"Araştırmanızi de içine alacak mı?"

"Büyük olasılıkla, evet."

"Orada dede yadigârı bir evim var. İşten güçten baş alıp bir türlü gidemiyorum. Harap durumda olmalı. Eğere yolunuz düşerse, ev hakkında bana kısa bir bilgi iletebilerseniz, çok sevinirim."

Niye şoförlerinden birini görevlendirmiyorsun? Şirin Feride'nin sakladığı fotoğrafı anımsadı... Kâmuran kendi resmini değil, çok uzaktaki çok eski bir evin resmini bırakmıştı Feride'ye, andaç diye. Şair aklı... Hem reklamcı, hem nakliyecisi...

“Hay hay, efendim, sizi bilgilendirmeye çalışırım.”

Kâmuran Zülkadiroğlu Şirin’in ardından kapanan kapıya doğru baktı. Orada ufak tefek bir kadın duruyordu. Gözlerinde limanın ışıkları yakamozlanıyordu. Genç değildi; gençleşmişti. Bluzunun alazı yüzüne vurmuştu. Kâmuran Zülkadiroğlu bir an, o kadının sıcaklığını vücudunun çevresinde duyumsadı, tenine dokunmayan bir ayla gibi.

Sonra önündeki rapora eğildi. Kâr oranları, hangi bölgelerde yayılma ve genişlemenin, hangilerinde küçülmenin daha yararlı olacağına dair öneriler ve görüşler içeren kâğıt tomarı zihnini tümüyle yuttu.

Bu karşılaşmadan iki yıl sonra, Şirin üniversitenin Boğaziçi’ndeki konukevinde, denize ve tekne ışıklarına bakan bir odada, elinde bilgisayara bağlı telefonun almacı dikilip duruyordu. Kâmuran’la görüşmeyi istemiyordu ama, ona teşekkür etmesi, ata ocağıyla ilgili izlenimler iletmesi gerekiyordu. Zülkadiroğlu, araştırma ekibini hiç üzmemiş, eliaçık ve saygılı davranmış, sonuç metnine müdahale etmeye asla kalkışmamıştı.

Kâmuran’ın isteksiz yüzü ekranda belirdi, sesi kayıtsızdı. Şirin’in beklediği üzere, gökdelenin tepesindeki bürosunda randevu vermedi; ertesi akşam Beyoğlu’nda, bir vejetaryen kafede buluşmayı önerdi. Şirin sesini çıkartmadı. Büronun resmîyetinde çabucak olup bitiverecekti oysa, görüşmeleri.

Kâmuran’dan, eskiden olduğu gibi bugün de hoşlanmıyordu; daha doğrusu varlığı onu rahatsız ediyordu. Çözemediği bulmaca... Adamın gözlerindeki, tokalaşma ânında avucundaki kıldan ince, kılıçtan keskin buzdan cidar... Feride’nin azabı –elbette acı çekmişti annesi, uflanmış, dağılmış ve sonra belki... tümleştirebilmiş... miydi kendini– bu belirsiz ama köklü rahatsızlığı örten haklı

bir mazeretti sadece; ve Şirin bunu kendine itiraf edebilecek kadar dürüsttü.

“Kâmuran olayını hayalimde ben yarattım. İlk aşkım tümüyle hayaliydi; mevsimi açtığım gibi kapattım, hayalle,” demişti Feride; kendisiyle dalga geçebiliyordu, “önemsizdi.”

Gerçekten öyle miydi?.. ‘Önemsiz’... Şirin’in bebek oğlunun altını değiştiriyorlardı birlikte. Feride torunun minicik boyutlarına göre oransız irilikteki penisine fiske vurmuştu:

“Beni irkiltmeyen tek organ.” Penis lafını ağzına almaktan pek hoşlanmazdı.

Oğluyla Feride arasında ne güzel bir uyum vardı... Nasıl özlemişti oğlunu, bebek halini, çocukluğunu, çocuk sıcaklığını, boylu boslu genç erkek halini, genç erkek sıcaklığını... Nasıl tütüyordu burnunda yavrusunun kokusu... Dışışleri’nde görevliydi, Türkiye’nin bitimsiz sorunlarıyla uğraşıyordu. Yakında dönecekti yurda, yılbaşı tatili için. Kucaklayacaktı evladını, ama eskisi gibi değil. Öylesine sımsıkı basamayacaktı bağrına, tenini tenine yaslayamayacaktı. Aralarına anayla yetişkin oğlun mahcubiyeti girmişti. İşte o zaman, Feride’yi nasıl da kıskanmıştı... Yaşlı kadınla genç adamın arasında o görünmez engel yok diye...

Vaktiyle Kâmuran’ı kıskanmış mıydı? Ya Feride’yi? Çok zaman geçmişti aradan.

Kâmuran bu işe niye para yatırmıştı? Kaçakçılık mı yapıyordu oralarda, yıllardır uğramadığı memleketinin değişen sosyal yapısını mı çözmek istiyordu, daha iyi sömürebilmek için? Kurduğu varsayım Şirin’e abartılı göründü. Yok yok, vicdanını arıtmak istiyordu. İyi, temiz bir işe –hem de memleketiyle ilgili–, bilimsel araştırmaya olanak sağlayıp herkesin ve kendinin indinde yücelmek istiyordu. Şirin Kâmuran hakkında hiçbir şey bilmediğini düşündü, bildiklerini de unutmuştu.

Boğaziçi’ni biraz daha seyretti, söylenip duran televizyonu kapattı ve yattı. Uykuya dalmadan önce, yeni bir

araştırma konusu gelmişti aklına,

“Hem psikolojik, hem sosyolojik,” diye mırıldandı:
“Görsel imge bombardımanının bellek üstündeki olumsuz etkileri.”

Şehrin kesitleri televizyon ekranında izlenmiş görüntüler gibi ruhunun üstüne yığılıyordu.

ŞİRİN'İN RÜYASI

Uçan otobüs Süphan'ın karlı doruğundan daldı, yedi kat yerin altına, lav burgaçlarında döne döne. "Buzun altında ateş, buzun altında ateş," diye tempo tutuyordu, görünmez birileri. Mağaramsı bir tünelden vınn diye geçip, Harran Ovası'nı delip yeryüzüne çıktı. Havalandı, uçtu, uçtu... İstanbul'un kırık kiremit, tuğla, kerpiç, paslı çivi ve teneke, gazete kâğıdı, mukavva parçaları, televizyon antenleri, eski model lüks arabalar, çöp yığınları ve lağım derelerinden oluşmuş varoşlarına bindirip tuz buz oldu. İçindeki insanlar şangırtılar arasında dört bir yana saçıldılar, ellerindeki evrak çantalarına zor sahip oldular. Uçuşan anket kâğıtlarını yakalayabilmek için, çıplak ayaklı çocuklar –peşlerinde koşturan uyuz köpeklerle– sevinç çığlıkları atarak sıçrayıp duruyorlardı. Ortalık Babil Kulesi'ne benziyordu, Anamur muzlarıyla dolu tezgâhının gerisine siper almış, Arnavutça bir şeyler söyleyip yumruklarını sallayan posbıyıklı, al yanaklı manava, koca burunlu pideci Lazca küfrediyor; beli hançerli, siyah çizmeli, levent endam bir Çeçen direnen Boşnak kızını sarışın örgülerinden sürüklüyor; başı çatklı bir Kürt anası çömelmiş, gözleri yumulu, oğullarına ağıt yakıyor; bıyıklarından ter damlayan, eli tabancalı bir tulumbacı, kocaman erkek ayakları giydiği kadın sandaletlerinden taşmış bir travestinin tepesine binmiş, ensesine kurşun sıkıyordu. Çeşit çeşit böcekleri andıran birtakım hava taşıtları varoşun çevresinde dört dönüyorlar, gettoyu terk etmeye kalkışanları lazer ışınları atışlarla yer-

lerine mıhlıyorlardı. O sırada, elinde Dağıstan mantısıyla tepeleme dolu bir tepsi taşıyan Doğa belirdi –arkasında sevgilisinin çocukları dizim dizim–, kâğıtlarını toplamaya çalışan gökten düşmüş Şirin'e, "Bize katıl, bize katıl," diye seslenerek yıldırım gibi geçti gitti. Birden Feride göründü; sırtında '930'larda, '940'larda ve '950'lerin başlarında Cumhuriyet öğretmenlerinin giydiği türden sapsade siyah önlük, masum yüzü bir azizeninki gibi solgun, elinde tebeşir, karatahta başında, "En değerli hazinemiz, ortak dilimiz Türkçe'dir," diye ders verirken... kıyamet koptu. Bütün evlerde erkekler kadınlara dayak atmaya, kadınlar çocukları tokatlamaya, avlulara fırlayan çocuklar sokak kedilerini tekmelemeye koyuldular. "Eyvah onu katledecekler, tıpkı Halide Edip'in *Vurun Kahpeye*'sinde olduğu gibi onu öldürecekler, salt yüzü solgun olduğu için," derken, Doğa gene fırtına gibi geçti; Dağıstan mantısıyla dolu tepsiyi en değerli hazinesi gibi başının üstünde taşıyordu. Bu sefer ters yöne koşuyordu; peşinde sevgilisi ve sevgilisinin çocukları teker meker yuvarlanmaktaydılar. "Bize katıl," diye seslendi, "korkma, Sedat Ağabey mahalle kahvesinde topluyor onları," eliyle öfkesi burunda bıyıklılar kalabalığını gösterdi, "politik brifing verecek." Şirin kahveye doğru koşmak istedi ama yerdeki ölülere takıldı, babaannesi ve dedesi, Yedigâr Nine, Sedat Amca'nın annesi, –canı yandı– Ferhat, yüzü aşına gelmeyen bir kadın, yani öz annesi ve kocası. Annesinin, Ferhat'ın ve kocasının bedenleri yoktu, yüzlerden ibarettiler. Ötekilerin bedenleri vardı ve soğuktu. Ferahladı, Feride aralarında değildi. Tam brifing veren Sedat'ı görecekken, Yedigâr Nine fırlayıverdi, 'Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır' diyen bir levhayı sallayıp duruyordu. "Sedat Amcam nerde? Sedat babam nerde? Politik brifing veriyormuş." "Erkeklerden hayır gelmez!" diye gürledi Yedigâr Nine, "Sakin onlardan korkma, onlardan korkulmaz. Bulduğun yerde çüklerini kır. İki ucundan tut, taze dolmalık kabak gibi çıt diye kır." "Ama, sonra ben ne yaparım, nineciğim?" Yedigâr Nine onu, "Vay Allahsız, Avrupa Birliği düşmanı," diyerek dertop götüren çember sakallı, takkeliler kalabalığı arasında kayboldu. Emek ve Dinç de bu adamlara katılmış, bizim burada ne işimiz var diye şaşkın bakınıyorlardı. "Ben, çüksüz ne yaparım?" diye seslendi Şirin,

çember sakallıların omuzlarına çıkmayı becermiş Yedigâr Nine'ye. *Alis Harikalar Diyarı*'ndaki telaşlı tavşan gibi, hep aynı tümceyi yineleyerek, zıt yönlerde geçip duran Doğa, "Bize katıl," diye haykırdı. Şirin katılmaya giderken, ölümlerin birinin üstüne kapaklandı. Ferhat'tı bu. Hiç de ölü değildi, sıcacıktı, babacığı. Yüzü güneş gibiydi, güleç bir ova gibi büyüdü, büyüdü... Şirin sihirli bir iksir içmiş gibi küçüldü, küçüldü... çocuk oldu. Ferhat Şirin'i şingir mıngır bir avizeye doğru fırlattı, kollarını açıp aşağıda bekledi. Avize yedi renkli gök kuşaklarıyla ışıyan bir güneş oldu. Şirin kanatlandı, uçtu uçtu... güneşe yaklaştı, ısındı, ısındı... sonra kendini bıraktı, aşağıya doğru uçuşun tadını çıkarta çıkarta düştü, düştü... Harran Ovası'na kondu. Yalınayaklı, sümüklü Kürt çocuklarıyla yuvarlanıp koşturmaya başladı. Biri de Kâmuran'dı çocukların. Sıska mı sıska, çirkin mi çirkin... Saçı sıfır numara tıraşlı. "Bitlendin mi?" Boynunda mavi katır boncuklarından bir kolye. "Aa.. kız gibi boncuk takmış..." Şirin çömeldi ve kollarını açtı. Yeniden büyümüş, büyümüş... kadın olmuştu. Çocuk Kâmuran koşarak geldi, kucağına saklandı. Sıcacıktı. Ne de tatlıydı sıcaklığı. "İbneymiş, umurum değil." Ama... Bunu diyen... Feride'ydi...

Uyandı. Rüyadan sadece, havasında anlaşılmaz kelimelerin çarpıştığı gecekondu mahallesini, lazer kusan gök bekçilerini, melek yüzlü öğretmen Feride'yi ve korkunç Yedigâr Nine'yi anımsıyordu. 'Ne garip,' diye düşündü, 'Yedigâr Nine gibi şefkatli, terbiyeli bir kadın hiç 'Erkeklerin çüklerini kır' der mi!..' Amatörce kendine psikanaliz uyguladı: Bunları diyen benim. Tanıdığım kadınlar arasında en haşını diye Yedigâr Nine'yi bellemişim. Ona söylettim, diyemediğim lafları. Bunca nefreti erkek milletine karşı nerede, ne zaman biriktirmişti? Bir tek kocası onu bırakıp gitti diye... Ayıp şey doğrusu, bir oğlan anası için! İşin tuhafı... içinde nefretten eser... ara ki bulasın! Yumuşacıktı, hafifçecikti yüreği. 'Rüyamda orgazm oldum, herhalde,' diye düşündü, keyifle. Daha tatlı, daha rahat bir uykuya daldı.

HARRANLI AĞALAR

Süphan karlı doruğuyla, doğanın soncul zaferi gibi yükseliyordu. Nerden baksan karşında. Her yöne, şafaktan günbatımına bütün saatlere egemen; geceye bile. Ay ışığında muhteşem.

Göl ve dağ tüm evreni kaplıyordu. Sonra Muş Ovası'na giriyordun. Mahzun, yalnız bir ova, kıvrık bir nehir, Murat Suyu. Barajlar başlıyordu, dizim dizim. Hayat veren su, geçmiş hayatların nişanlarını örtmüş, sonsuza dek... Harran'a iniyordun. Elazığ'la Harran arası, "Yaşlıyım, çiğnenmişim..." diye inliyordu, eskimiş toprak. Doğanın zaferi aşınmış... Nice Süphan'ların yalçın dorukları zamana dayanamamış, törpülenmiş... Donmuş dalgalar gibi bitimsiz yayılıyordu, baharda bile yeşermeyen ihtiyar dağlar... Yeryüzünün ölümüne tanık oluyordun. Boşuna mıydı burada her şeyin ölümü çağrıştırması... Her şey aşınıyor, her şey siliniyor... Uzayın iskeletine, madde'nin sessizliğine dek...

Sonra, insan eliyle yeşermiş Harran'a, içinde açan bir ferahla kavuşuyorsun, paylaşmaya, kapışmaya, yarışmaya, ezip yok etmeye...

Koca ovanın bir köşesi viran, eski Harran gibi...

Konak-ev, bozkırın ortasında yalnız bir ağıt gibi yükseliyordu. Kurak, çatlak, kavruk toprak... Bir zamanlar, marabalarla, hizmetlilerle kaynayan, yeşil, sulak bir

çiftlikti burası, ova yoksul ve yoksunken. Gök öyle koyu mavi, öyle ağır maviydi ki, kobalt bir kütle gibi çöküyordu sarı toprağın üstüne. Ulu kubbe... Çitler yıkılmış, sundurma göçmüş, kepenkler kırık. Kuruyup kalmış kuyu yara gibi oymuştu avluyu. Perişanlığı *altın bir varak gibi saran güneş*... Şirin, Harran'da kayıp yuvasını arayan *Emir Bey kızı Leyla*'yı düşündü, Ayla Kutlu'nun kahramanını; cümle kapısını itip girdi... Hazin bir gıcırtı, asma kilit paslanmış, çürümüşü. İçersi rutubet kokuyordu. Garip, bir damla su yoktu görünürde. Belki terk edilmişliğin kokusuydu bu, küf kokusu, toprak ve kuru saman kokusu... Pek az eşya kalmıştı, besbelli Şirin ilk davetsiz konuk değildi. Civardaki yoksullar ağa konağının eşyalarını bir bir taşımışlardı. Kalan kilimler yırtık... Binayı, yalnız gezmek istemişti. Kâmuran'ı değil, Feride'yi düşünüyordu. Kâmuran'ın yokluğunda, annesinin bu mekânı düşlediğini biliyordu. Ne garip, delikanlının dedesiyle Ankara'da yaşadığı çocukluğu, o çocukluğun mekânı Bahçelievler'deki evi hiç merak etmemişti annesi. Belki, buraları bilmediği için, görmek isteyip de gelemediği için, kimbilir, gizli bir özlem duymuştu. Kâmuran'ın bir sırrı varsa, buradaydı.

Şirin boş odalarda dolandı durdu. En büyük oda, üç duvarındaki pencereleri çiftliğe egemen olan, selamlıktı herhalde. Ağa burada kabul ederdi konuklarını. 'Bir sinemacı için ilginç malzeme,' diye düşündü Şirin, ona bir şey demiyordu. Yalnızca umutsuzluk... Zıyan olmuş hayat, zıyan olmuş dönem... Şirin duvarların ahşabına dokundu, ayakları ürkekti, bastığı yer göçerse... Selamlığa küçük bir oda açılıyordu. Kütüphane. Yoksul köylüler kitaplara itibar etmemişlerdi. Kesif bir toz tabakasının altında eski yazıyla kalın ciltler, nakışlı Kuranlar. Yeni alfabeyle Reşat Nuri'nin, Halide Edip'in, Yakup Kadri'nin romanları. Fransızca-Osmanlıca, Fransızca-Türkçe lügatler. Kanunlar... Medeni Kanun, Ceza Kanunu... Bir karaltı fırladı kitaplığın altından... bir sıçan... Şirin tiksintiyle çekildi.

O sırada gözü kitaplığın yanındaki pencereye ilişti. El işi ak bir perde, örüldüğü günkü gibi pırıl pırlıdı. Şirin'in birden gözleri doldu. Perdeyi okşadı. Ne kadar güzel, nasıl narin ve ipeksiydi; nasıl böyle kalabilmişti... Gelin duvağı gibi... İçi ümit ve yazıklanmayla doldu. Kâmuran'a bir andaç götürmeliydi. Tiksintisini bastırıp birkaç kitap seçti. Sararmış bir mukavva kutu düştü, o sırada raftan. Eski bir ilaç kutusu. 'Haldol' yazıyordu üstünde. Psikiyatrik bir ilaç mıydı bu? Öyleydi, Şirin yanılmıyorsa. Kitaplıkta ne işi vardı? Kutuyu açtı. Ne olduğunu anlayamadığı, parçalar, kırıklar. Meraklanmıştı. Çantasındaki gazeteyi döşemeye serdi ve kutunun içindikileri dikkatle boşalttı. Plastik parçalarını ve cam kırıklarını mümkün olduğunca kendi içlerinde bütünleştirmeye çalıştı. Bir kuşa benziyordu, ortaya çıkan. Plastik bir oyuncak, küçücük. Boynu kopmuştu, kuşun başı gövdesinden ayrı düşmüştü. Öbürü de sanki bir kuştı. Cam bir biblo mu? Başında taç gibi tırtıllar taşıyan bir kuş sanki... Herhalde bir anlamı olmalıydı ki, parçaları toplayıp gözden ırak bir yerde saklamışlardı. Kim, niçin saklasın, saçma sapan bir kırık kuşu... Kâmuran'ın oyuncacı mıydı acaba? Biblonun bir anısı olmalıydı mutlaka. Şirin parçaları özenle kutuya yerleştirdi, 'Haldol' kutusunu çantasına koydu.

Sığınağa benzeyen kütüphaneden selamlığa çıktı. Onarılması imkânsız bir yıkıma tanık olmuş gibi hüznölü ve mütevekkil bir çaresizlik vardı içinde. Ve bir tutam isyan. Bastığı her yer hayat kırıklarıyla doluydu.

Kırk yıl kadar önce -Şirin bilemezdi- aynı selamlıkta, emekli yargıç, eski Urfa Milletvekili Kemalettin Zülkadiroğlu iki esrarengiz konuk kabul etmiş, onları hemen kütüphaneye geçirmişti, kapıyı sıkı sıkıya örtmüştü.

"Ağam, beyimizsin, büyüğümüzsün, emrin başüstünedir," dedi konuğun biri. Daha çok o konuşuyor, diğeri iki adım geride bekliyordu.

Konuklar kitapları yadırgamışlardı, ayıp bir şeymiş gibi raflardan yana bakmamaya çalışıyorlar, ama kaçamak nazarlar atmadan da edemiyorlardı.

“Tek oğlumu kurda kuşa yedirtmem,” dedi Kemalettin Bey; sesinde çaresiz bir kararlılık.

“Elbette, ağam.”

“Peki, bu işin oluru nedir?”

Konukların sözcüsü bir-iki adım öne çıktı, ceketinin göğüs cebinden bir zarf çekip saygıyla Kemalettin Bey’e sundu. Eğile eğile, eski durduğu yere geriledi.

Kemalettin Bey ellerinin titremesini zorlukla önleyerek zarfı açtı, zarif, uzun parmaklarıyla. Pencereden süzülen ışık serçeparmağını süsleyen yüzüğün akik taşında ışıdı; devlet kurumlarının odacıları gibi üstlerinden kaçan, soluk gri, ütüsüz takım elbiseler içindeki konukların gözünü aldı.

Kâğıtta yazılı rakam şimşekler gibi çakıp duruyor, çakıp duruyordu, Kemalettin Bey’in gözlerinde. Bu, adam başı fiyattı. Kız da yurtdışına kaçırılacaksa, fiyat iki katına çıkacaktı. Çabuk karar vermesi gerekiyordu. Gelini katarsa, neredeyse tüm varlığı gidecekti ellerinden. Zülkadiroğulları insafı ağalar olmuşlardı; o yüzden, göründükleri kadar varılsı değillerdi. Gelinini hiçbir zaman sevmemişti. Haris, hırsı yeteneğinden büyük bir babanın kıızıydı ve babasının yıkıcı öfkesini devralmıştı. İtidal nedir bilmezdi böylesi. Öte yandan, gelini gözden çıkartırsa, kız yıllarca hapislerde çürüyecekti. Torunu, biricik erkek torunu annesiz kalacaktı. Çabuk karar vermeliydi. Bedel ödemiş olsa da, bu adamlara, daha doğrusu şeflerine karşı minnet altında kalacaktı. Gelin de işin içindeyse minneti katlanacaktı. Ardı arkası kesilmez isteklerle borçluluğu ölünceye dek hatırlatılacaktı. Ömrünce bu adamlar ve şefleri gibilerinden uzak durmuştu. Ve, işte şimdi, kaderin kahpe cilvesi, ahir ömründe onlara muhtaç düşmüştü. Bu işi ancak onlar becerebilirlerdi. İnce ince örgütleniyorlardı. Hapishanelerde, sınır boylarında, her yerde adamları vardı. Sımsıkı bağlıydılar bir-

birlerine, ortak suçlar ve ortak kinlerle, ortak korkularla. Bu işin üstesinden bir onlar gelebilirdi. Oğlunun gül yaprağı gibi tenini düşündü; ağır tokatlar, kahredici tek-meler altında mosmor kesilmiş olmalıydı; elektrik akımı kıvrandırıyordu yavrusunun gül tenini. O kıza sevdalan-mak oğlunun felaketi olmuştu. Ana ata dinlememiş, al-mıştı çulsuzu. Kemalettin Bey ağalığına yakışmayan bir kinle, "Haddini bilmez köpekler," dedi içinden. Devletin parasız yatılı okullarında okuyup da devlet düşmanı ke-silen maraba çocukları haddini bilmezdi de neydi! Zül-kadiroğulları asla isyan etmemişler, isyanlara katılma-mışlardı. Gene de mağdur olmuşlardı. Çünkü Şeyh Sait zamanında, kandaşlarına silah çekemeyecekleri gerek-çesiyle, hükümete vuruşacak adam vermemişlerdi. Mağ-duriyetlerinin kinini gütmemişlerdi. Kemalettin Bey o günleri anımsamıyordu, ama büyüklerinden dinlemişti. O, Kemalettin Zülkadiroğlu, hukuka ve eğitime inanırdı, kan dökmeye değil. Çatışma kaçınılmazdı, bunu biliyor-du. Aşiret aşiretliğinden geçmedikçe merkezi idareyle uzlaşamazdı. Kemal Paşa toprağı yoksula dağıtmak iste-diğinde, aşiretler ona yardımcı olmamışlardı; olamaz-lardı. Zaten cepheye asker göndermişler, şehit vermişler-di. Bir de toprak giderse ellerinden! Olmazdı. Zamanla halledilecekti meseleler, sabırla. Devletin baskısıyla, aşi-retin isyan geleneğı tempo tutan bir çift el gibiydi; za-manla yatışırdı, durulurdu. Gençler sabırsızdı. Olmazdı. Hassas dengeler üstünde duruyordu bu ülke, sözsüz sözleşmeler üstünde. Yoksa istisnasız herkes kendini ihanete uğramış sayar, herkes kin hakkının peşinde ko-şardı, olmazdı. Çabuk karar vermeliydi.

"Birer kahve daha içmez miydiniz, ağalar?"

Adamlar ellerini yüreklerinin üstüne götürdüler:

"Sağ olasın beyim, vakitlice dönelim, fazla oyalan-mayalım. Kararın nicedir, beyim? Emrin can baş üstüne-dir."

Bu işler ne kadar küçük boyutlu tutulursa, o kadar başarılı olurdu. Ne kadar az sayıda insan bulaşmışsa, o

kadar azdı ihanete uğrama, ele geçme ihtimali. Öte yandan oğlu onu suçlamaz mıydı “Niye yalnız ben?” diye! Oğlu, canının yuvası bencilliği sevmeydi. Öte yandan... Gelinini de kurtarmaya çalışırken, oğlunun şansını yarıya indirmeyi miydi?

Sessizlik...

“Oğlum.”

“Baş üstüne, beyim.”

“Ne siz beni gördünüz, ne ben sizi.”

“Söz ağızdan bir kez çıkar, beyim.”

Kemalettin Bey yazı masasına yöneldi. Arkası adamlara dönüktü. Kilitli bölmeyi açtı, banknotlar oradaydı. Gerekli miktarı bir zarfa koyup uzattı,

“Sayın,” diye buyurdu.

Adamlar utanmış gibi yaptılar:

“Esağfurullah beyim, ne haddimize.”

Temenna çaka çaka çıktılar.

Kemalettin Bey bir heykel gibiydi, pencerenin yanında. Süzülen ışık kederli yüzüne vuruyordu. Kaskatıydı duruşu, kaskatıydı duyguları.

“Yalancılar, sahtekârlar,” dedi içinden, konuklarını düşünüp, “aç kurtlar gibi atılmışsınızdır paranın üstüne, evimden çıkar çıkmaz. Şefiniz olacak son kuruşuna kadar sayacaktır. Tek metelik eksik olsa, ne sizi sağ kor ne beni. Tiyatrocu deyyuslar! İşiniz gücünüz oyun, palavra!”

Kemalettin Bey bu iş için kavilleşip Ankara’ya dönmüştü. Orada fazla duramadı. Gelininin intiharının akabinde, Kemalettin Zülkadiroğlu torununu alıp o meşum evden, o meşum kentten kaçıp baba ocağına sığındığında, hiçbir şeyden kaçamayacağını bilmez değildi. Bu küçük oda, ona hep o uzun karar ânını hatırlatıyordu. Doğru karar vermesi mümkün değildi, çünkü doğru seçenek yoktu. Oğlu Avrupa’nın göbeğinde kim vurduya gitmişti. Alevler içinde can vermişti, evliya olup göğe uçmadıysa, melek huylu oğlu. Biricik evladına gelininin erkek kar-

deşlerinin pusu kurduğu kuşkusu asla aklından çıkmıyordu. Aynı kasabada sığınmacıydı, hepsi. Örgütün, hainleri infaz eden grubundaydı, oğlunun kayınları. Başka kasabalarda ya da ülkelerde olsalardı da fark etmezdi. İğne deliğinden geçip bulurlardı insanı. Avrupalı milletin aklı ermezdi bu işlere. Doğu'da fikirlerin uzun boylu havada yüzemeyeceğini, mutlaka şahsileşip şahsi duyguya dönüştüğünü, toza toprağa bulanıp ete kemiğe bürüneceğini kestiremezlerdi. Hele bir de kanbağı varsa işin içinde. Beş yüz yıldır soyutlamalarla uğraşanlar Doğuluları asla anlayamazlardı, kerpice benzeyen insan yapısını. Sağlam görünürken, depresyon yemişi gibi birden ufalanıverir, kayar giderdi bu ülkenin insanı, bir yudum su, bir damla gözyaşı bulmayagörsün, yapışır tutunurdu birbirine. Şaşıp kalırdın.

İnsan kalmamışsa, ne olurdu, peki? İkisi de ölmüşlerdi işte. Oğlu ve gelini. Kâmuran kimsesiz kalmıştı. Yaşlı adama ve çocuğa gene görünecekti başkent yolları. Harran'da bey olmaktansa, büyük kentte adsız biri olmak evlaydı. Müdanaa ettiği örgüt güçleniyor, amansızlaşıyordu. Haraç isteyeceklerdi ondan. Verse bir türlü, vermese bir türlü... Verse, iliğini kurutacaklardı, vermesee... Kâmuran büyüyordu, çocuğu bulaştıracaklar, zihnini çeceklerdi. Çelemezlerse... Eskiden olduğu gibi, saygıda kusur etmeyen cellatlar yollamayacaklardı. Kavga kızıışmış, beylerin inceliği kanla birlikte akıp gitmişti.

Araştırma ekibinin evin az ötesinde bekleyen cipine doğru yürürken – ‘uçan kale’ adını takmışlardı külüstür araçlarına– Şirin'in gözleri yol kenarında oynayan kızlı oğlanlı çocuklara takıldı. Az ötedeki köyün çocukları olmalıydılar. Toza bulanmışlardı, elleri yüzleri, çıplak ayakları kir pas içinde. Harran'ın yeni zenginliğinden nasiplerine pek bir şey düşmemişti anlaşılan. Süphan eteklerinden güneye doğru, insan manzaralarını taraya taraya inen ekibin yolu civar köylere de uğrayacaktı. Ye-

tişkinlikte unutulmuş o bambaşka çocuk farkındalığıyla yoksul hayatın tadını çıkartabilen küçüklere el salladı Şirin, konuşmak istedi. Köylülerle anlaşabilecek kadar Kürtçe öğrenmişti. Çocuklar bir kuş sürüsü gibi cıvıltılı sesler çıkartarak kaçıştılar. Biraz ötede durup buralı olmadığı her halinden belli orta yaşlı kadını süzmeye koyuldular. Bu da bir oyun muydu? Anlamışlardı, kadın dosttu. İçlerinden biri, güneş yanığı yüzüyle sarışın saçları, mavi gözleri sevimli bir tezatta buluşan güleç bir kız Şirin'e yaklaştı.

"En cesurları sen misin? Küçük kızlar hep öyle olur."

Şirin çocukla aynı boya gelebilmek için çömeldi ve elini uzattı. Çocuk çekinmeden kadının elini tuttu. Küçük bileğinde mavi taşlı bir bilezik vardı, katır boncuklarını andıran, öylesine bir bilezik. Yoksulluğun içinde ışıldıyordu. Şirin çocuğun eline dokundu:

"Bileziğin ne güzel."

Çocuk bileziği kolundan sıyrıp uzattı. Şirin güldü:

"Ama o sana çok yakışıyor."

Çocuk kendince zorlattı.

"Peki," dedi Şirin, bileziği aldı.

Kız minicik parmağıyla Şirin'in boynundaki kolyeye dokundu. Değersiz deniz kabuklarından sıradan bir takıydı bu. Yüzünde ancak küçük kız çocuklarında görülebilecek o nazlı mahcubiyet, vücut duruşunda yalnız onlarda kendini dışa vuran o kurnaz sokulganlık vardı.

"Sen ne şirin şeysin öyle, akıllı bıdık!" Şirin kolyeyi çıkartıp çocuğa taktı ve yanağını kıza uzattı. Kız sıcak ve ıslak bir öpücük kondurdu.

HAYAT KIRIKLARI

Şirin camekânlı kapının önünde duraladı ve içeriyi süzdü. Avrupa'daki benzerlerini andırıyordu, zarifti iç mekân, kendince iddialı, özenle oluşturulmuş iddiasız görünümünün altında. Kendinden hoşnut bir kalabalık. Et yemediğini bir tür övünçle dünyaya ilan etmek, var-sıllara özgü bir haldi. Şirin'in yüzü elinde olmadan acı bir gülümsemeyle kasıldı.

Kâmuran Zülkadiroğlu, Şark minderlerini andıran bir köşeye kurulmuştu. Bürodaki adamdan farklıydı; erkeksiliğini bir iş giysisi gibi gökdelenin kapısında bırakmıştı anlaşılan. Boynuna yere kadar inen ipek bir fular dolamış, bir ayağını altına almıştı. Serçeparmağındaki iri akik taşlı yüzük göz alıyordu.

'Masal şehzadesi gibi, yanında maiyetiyle,' diye düşündü Şirin; cam kapıdan süzülen yapay ışıktaki yüzündeki yıpranmışlık belli olmuyor, adam hepten genç duruyordu. Şirin kendini yaşlı ve yorgun hissetti. Çoklukla, hoşnuttur gövdesinden. Şimdiyse... tüm kasları yıprak torbalar gibi sarkık... Kâmuran niye ona burada randevu vermişti? Özel yaşantısını mı sergilemek istiyordu? Peki, ama neden? Saçma... Herhalde akşamları burada yiyordu, hayatının düzeni böyleydi, Şirin'i de burada aradan çıkartmayı düşünmüştü. Anlaşılan bürodaki saatleri doluydu.

Gerçekten de Şirin'in düşündüğü gibi olmuştu. Kadının bir gece önceki telefonu – “Size bazı andaçlar getirdim, ata ocağınızdan...” – Kâmuran'ın keyfini kaçırmıştı. Şirin'e gidip aile evine bakmasını söylediği tamamen çıkmıştı aklından. Ne diye böyle bir saçmalık yapmıştı ki!.. Anlık duygusallıklar! Kadın söyleneni bütününe tutmuştu!

“İşiniz varsa, öbür gün de görüşebiliriz. Sonra çalışmaya başlıyoruz. Yeni bir varoş araştırması söz konusu.”

Yarın kim uğraşacaktı bu ukala hatunla! Baston yutmuş gibi, soğuk, donuk bir kadın. Eskiden de katı bir yanı vardı Şirin'in, çok eskiden, partideyken. Annesi gibi değildi. Zaten üveydi. Ertesi gün sabahтан akşama kadar Yakın Doğu ve Kafkasya Nakliyeciler Birliği'nin toplantısında olacaktı. Açıklama yapmadan Şirin'e akşam yemeği sırasında görüşebileceklerini söyledi.

Şirin Kâmuran'ın genç maiyetiyle doldurduğu köşeye ilişti. Ortamı garipsemişti. Gençliğinde eşcinsel arkadaşları olmuştu, delikanlıların kadınsı seslerine, kadınsı hallerine alışıktı. Cinsiyetçi ahlaka meydan okumak adına ve ilgi çekebilmek için böyle davrandıklarını biliyordu. Herkes gibi Şirin de yaşlandıkça tutuculaşmış, gençliğinde başkaldıran yanını görüp alkışladığı bu davranış biçiminin, orta yaşında, ilgi çekmek için başvuru- lan yapmacıklığı gözüne batır olmuştu. “Buradaki en sade giyimli kadın benim,” dedi kendi kendine, gülmesini zor bastırarak, alaycılığının gizli hazzını tadarak. Sonra, uzun evlilik yıllarında, tam bir homofob olan kocasının yüzünden, Doğa'nın dışındaki eşcinsel çevreden uzak kalmıştı. Evliliğinin düzgün yürüyebilmesi için verdiği ödünlerden biri de buydu. Doğa'yı bile zor kabul ettirebilmişti. Kocas, Doğa'nın simgelediği nüfuz edilemeyen ve denetim altına alınamayacak bölgeden hep tedirgindi. Şirin'in vaktiyle bir-iki lezbiyen ilişkisi olduğunu biliyordu ve belki de karısının Doğa ile kardeşliğinin hiç bozulmadığına inanmıyordu. Şirin'i birden şiddetli bir merak

dürttü, buradaki oğlanların acaba hangisi Kâmuran'ın gözdesiydi? Sonra da utandı. Her şeye burnunu sokan kocakarlara döndüm. Ne yapacağını kestiremiyordu, kütüphaneden seçtiği kitapları verse ve kalkıp gitse miydi? Peki, 'Haldol' kutusu ve içindeki ne idüğü belirsiz parçacıklar ne olacaktı? Çöpe atarım, biter gider. Getirdiğim kabahat. Adam bizi finanse etti diye ricasını kırmadık, istediğini yaptık, şimdi de hiç ilgilenmiyor, sanki unutmuş... Neyse ki tabağındaki vejetaryen yemek çok lezzetliydi, patron Kâmuran'ın hemen ısmarladığı. Şirin konuşulanlara kulak kabarttı. Birbiriyle ilintisiz gibi duran bu yüzeysel şakalarda, argo dokundurmalarda, kısa saptamalarda, belki de taraflarca paylaşılan nirengi noktaları vardı, kimbilir... Şirin ağır gökyüzünün dünyanın bütün çocuklarınca safir bir kütle gibi neşe içinde taşınabileceğine dair bütün ütopyaların acı veren geçersizliğini bir kez daha duyumsadı. Sıkılmıştı. Çantasından kitapları çıkartıp kütt diye masanın üstüne koydu,

"Evinizde fazla eşya kalmamış. Köylüleriniz götürmüşler anlaşılan. Yapı berbat halde. Onarım kabul eder mi, bilemem. Herhalde bir servete mal olur. Değerli kitaplarla dolu zengin bir kütüphane vardı," -sıçandan söz etmesem de olur- gülümsedi, "bir de yepyeni kalmış tül perde, bulut gibi. İşte böyle."

Masadaki hava değişiverdi. Kâmuran vejetaryen tabağını ısmarladıktan sonra unuttuğu Şirin'e döndü,

"Çok teşekkür ederim," dedi, "zahmet verdim size, beni mütehassis ettiniz. Doğrusu taa'ye kadar gidebileceğinizi sanmıyordum."

"'Mütehassis' gibi dedem zamanının sözcüğünü hâlâ kullanan kalmış demek ki," dedi, Şirin içinden, "oysa yaşıt olmalıyız." Yüzünde bir gülümseme belirdi. Kâmuran yirmi küsur yıl önce, bir Girit limanında Feride'ye bakan çocuk gözlerini Şirin'e doğrultmuştu. O sırada masadaki delikanlılar birer ikişer izin isteyip kalktılar. Şirin ani bir ferahlamayla gevşedi. Herhalde Kâmuran bu geceyi çocuklardan biriyle değil, yalnız geçirecekti.

Şirin'e neydi sanki!

Kâmuran gerçekten de bazı geceler bu çocuklardan biriyle ya da öbürüyle kalıyordu. İstanbul'da varsıllığın basamaklarını tırmanırken, ıstıraplı yıllar, ıstıraplı aşklar yaşamıştı. Yaşamıştı dolu dolu, doyasıya, tükenesiye... çok güzel aşklar.. Kanatıcı, paralayıcı aşklar. Pişman değildi. Serveti nasıl yükseldiyse, aşk hayatı da hep öyle daha çok, daha çok yükselecek sanmıştı... Zenite doğru... Öyle olmamıştı. Bir eşle dikiş tutturamayınca, işler sarpa sarıyordu. Daha da gençlere muhtaç düşüyordu kişi, yıllar geçtikçe... Artık dilinden anlamaz olmuş gençlere... Seçtiği hayatın en kötü yanı buydu. Sevgilileriyle arasın-da sosyal düzey farkları büyüyordu. Varsıllığın doruğu ıssız bir yerdi. Artık tek kişiyle yuva kurma umudu hemen hemen hiç kalmamıştı. Pahalı hediyelerle döndürüyordu çevresinde, merkezi olduğu güneş sisteminin gezegenlerini; dervişler gibi yakınlaşıp uzaklaşarak ama asla kopamayarak dolanıyorlardı yörüngesinde. Issızlığı aralıyorlardı. Tenin arzusu durulmamıştı ama, bir başka şey olmuştu; rikkatli bir duygu titreşiyordu içinde bu çocuklara karşı, tanımadığı baba yüreği bu olsa gerekti. Ve işte Kâmuran'ı tam da oradan vurabiliyorlardı, genç hayranları, henüz ne olduğunu bilmedikleri baba yüreğinden sonsuzca yaralayabiliyorlardı, kırdığı kristal vazonun değerini asla bilemeyen hoyrat çocuklar gibi.

Şirin, Kâmuran'ın suçsuz gözlerinin etkisinde, 'O da bir zamanlar çocuktu,' diye düşündü şefkatle, 'onun da bir annesi vardı.'

Ve anımsayıverdi, Kâmuran'ın neredeyse hiç annesi olmamıştı. Kadın teninin koruyucu sıcaklığını hiç tanımamıştı. O çok küçükken annesi tutuklanmış ve cezaevinde ölmüştü. Bu eski hikâye böyle kalmıştı Şirin'in aklında. 'Yazık,' diye düşündü. Birden içine bulundukları mekân, hafif kızılımtırak ışık, duvarları yumuşakça kaplayan kadifemsi süslemeler, havada ılık bir sıvı gibi akan buharlı taze kokular Şirin'e insanın ilk yuvasını düşündürdü. Çabucak yiten cenneti. Kâmuran sonsuz

çekiciliğiyle bu yuvanın duvarlarını kâh kendine yaklaştırıyor, kâh itip uzaklaştırıyordu, kendi ritmince. ‘Bunu yalnızca varsılığıyla yapamaz,’ diye düşündü Şirin, ‘Yılların eksiltemediği çekiciliğinin farkında.’ Kendinde odaklı bu farkındalıktı, Kâmuran’ın yaşam biçimini katlanılır kılan. Şirin sezgisine güveniyordu.

Çantasından ‘Haldol’ kutusunu çıkartıp usulca masanın üstüne bıraktı,

“Bilmem sizin için bir anlamı var mı, böyle bir şey buldum kitaplık raflarında. Herhalde bir anısı olmalıydı ki, ilaç kutusunun içine özenle yerleştirip saklamışlar bu kırıkları. Bir şey anımsıyor musunuz? Belki de sizin oyuncağınız falandı.”

Kâmuran avucunu dolduran plastik parçalarına ve cam kırıklarına dikkatle baktı. Beyninin arkasında, beyninin altındaki karanlıkta bir şekil kıpırdar gibi oldu. Hayır... Boşluk... Durgunluk...

“Kimbilir,” dedi dalgın dalgın, “dedemin biriktirme huyu vardı. Tam bir koleksiyoncuymuş. Zamanında müt-hiş bir pul koleksiyonunun sahibiymiş. İhtiyaç yıllarında satmış.”

“Parçaları birleştirmeye çalıştım. Belki de bir bibloydu. Kuşa benzer bir şey çıkıyor ortaya.”

* * *

Çocuk masanın altını yuva bilmişti, oraya saklanıp oynuyordu. Plastik hayvancıklar... Seviyordu onları. Önce kadının ayaklarını gördü, sonra ipince kalmış bacaklarını. Acı çekmiş ayaklardı bunlar, paralanmış... Çocuk bilemezdi neler olduğunu, yaralı ayaklar ve incecik bacaklar onu korkutmuştu; ilgisini de çekmişti. Bedenin büyük kısmını masanın altında güvenceye alarak, sakınımla başını uzattı ve ayaklarla bacakların sahibine baktı.. Upuzun beyaz bir giysi, upuzun siyah saçlar, upuzun bir yüz. Kadın ellerini uzatmış ona doğru geliyordu, korkuyla bağırdı, sımsıkı yapıştığı oyuncağını çekiştir-

meye koyuldu, çaresizlikle. En sevdiği kuşunun başını kopartmıştı korkunun gücü. Çocuk bunu fark edince, büsbütün ürktü; öfkelenmişti de; bağıarak ağlamaya başladı. Emekleyip masanın ters tarafından çıktı ve eline geçirdiği ilk şeyi –cam bir kuş biblosuydu bu, hüthüt kuşu– kadına doğru fırlattı.

* * *

Kâmuran yirmi küsur yıl önce hüthüt kuşuyla ilgili bir şiir yazdığını tamamen unutmuştu. ‘Hüthüt’ adını verdiği o delikanlıya sevdalandığını, ıstırap çektiğini anımsamak istemezdi. Taçlı bir başa benzeyen cam kırığını uzun uzun inceledi,

“Bir ibik sanki...”

Canı yanıyordu. Kırıklar elini mi kesmişti...

Kâmuran’ın yapısı üç spiralin iç içe geçmesiyle oluşmuş bir biçimselliği andırıyordu ya da kabuklu bir deniz yaratığını. Dışta başarılı işadaminin katı duruşu ve halleri vardı, ortada hovarda gibi görünen kalbi kırık eşcinsel ve altta, en içte hâlâ canlılığını koruyan ama küçücük bir oyluma sıkışmış ve üstündeki tabakanın tersine, dış katmana ulaşacak yol bulmayıp kapalı kalmış şiir...

İş hayatına, edebiyat ortamında kendine mali destek yaratabilme umuduyla atılmıştı. Sınırlı bir ilgiyle karşılaşan ilk kitabı –şimdilerde kim anımsıyordu ki– aslında ümit verici bir başlangıçtı. Kıran kırana rekabete boyanmış edebiyat çevresinde, ihtiyaç duyduğu tek yakıt gerçekten de tanıtım için gerekli mali imkândı. Sermayesi yoktu ama yetenekliydi. Sermayedar olan ortağıydı. Başarılı bir ikili oluşturmuşlardı. Reklamcılıkla nakliyecilik karışımının sonuçları verimliydi. Karayollarına bağımlıydı bu ülkede hayat; her şey dursa nakliyecilik işliyordu. Küçük şirketleri satın ala ala büyümüşlerdi. Ortağı ölünce, onun akli beş karış havada oğullarından, tüm hisseleri Kâmuran satın almıştı. Artık, bir tür endüstriye dönüşmüş bulunan edebiyat yapıtı tanıtımı Kâmuran

için asla bir külfet değildi. İstese kendi yayınevini ve dağıtım şirketini bile kurabilirdi.

Ancak... İçindeki müzik susmuştu, bir kez. Zihninin imgelerle hemhal olan yanını, nakliye kamyonları sanki ezmişti... Duyguları, karşıtlıkları, çelişkileri sözcüklerle besteleyemiyordu artık. Ruhundan dile açılan damarlar kasılıp kalmıştı.

Gençliğinde hep kim olduğuyla uğraşmıştı zihni, kim olduğunu hayata geçirmekti birincil amacı. Gün geliyor, kim olamadığını düşünmeye koyuluyordu kişi... Olabileceksen olamadığı kimlikler karşısına dikilip hesap soruyordu, bütün kabukları çatlatabilecek bir basınçla! Gençliğinde kendini çözümlemeye pek meraklı olan Kâmuran, orta yaşında, içine eğilip ruhundaki kuyuya hiç bakmıyordu artık. Şiiri bırakmasını bir zafer olarak görmek ve göstermek istiyordu. Kişinin kendine ve edebiyata saygısının zaferi! Beceremediği noktada onuruyla bırakmıştı! Kendine acımalardan, gözü yaşlı yakınmalardan medet ummadan. Buram buram iktidarsızlık kokan edebiyatçı kavgalarına tutunmaya çabalamadan. İçki masalarında sürünmeden...

Varlığı iki tabakaydı ona göre; sahip çıktığı özü eşcinselliğiymiş, işte o kadar.

Avucunu çizen kırıklar ve yüreğindeki sızı ona garip biçimde Feride'yi çağrıştırmaktaydı. Hiçbir nedeni yoktu bu çağrışımın. Küçük kadının kocaman kucağını devasız bir hasretle özledi, apansız. Saplanan ve aynı hızla kaybolan bir ağrı...

* * *

Kadının eti acının ötesine geçmişti. Vücudu sayısız darbe izleri taşıyordu. Omurga refleksleriyle, beynin üst odakları arasındaki bilinç bağları neredeyse tümüyle kopmuştu. Kocasının gittiğine, kendisinin kayınpederinin saygınlığı ve ilişkileri sayesinde kısa süreli salıverildiğine dair bilgiler, artık bilgi olmaktan çıkmıştı. Bir rü-

yadan bölük pörçük anımsanan, anımsanırken büsbütün silinen, soluk imgeler gibi... Ama çocuğun onun olduğunu biliyordu, çocuğu korkuttuğunu da saptayabilmişti. Bir şey hissetmiyordu. Bir mıknaatı onu çekiyormuş gibi pencereye yürüdü ve şangırtı seslerini biçerek camdan geçti.

* * *

“Bunca zamandır durmuş, biraz daha dursun bakalım,” dedi Kâmuran, parçacıkları ‘Haldol’ kutusuna yerleştirirken. Gözleri nemlenmişti Feride’yi anımsayınca. Değeri bilinmemiş sevginin yıllar sonra titreşen yansıslı...

Yeniden Şirin’e baktı, bulmacanın şifresi ondaymış gibi. ‘Kâmuran çekiciliğini benim üstümde mi deniyor?’ diye düşündü Şirin. Onu kimsecikler, ne oğlu, ne öğrencileri, ne iş arkadaşları böylesi yoğun bir dikkatle dinlerdi. Kâmuran’a mesleki tasarılarını anlatırken buldu kendini.

“Haklısınız,” diyordu Kâmuran, “doğru olabilir teşhislerin. ‘Sen’ diyebilir miyim?” diyordu; Şirin’in zihninde, henüz kozalarından çıkmamış düşünceleri kanatlandırıyordu. Bir büyücüydü sanki...

Varoşa Şirin’in gerçek ilgisini, mesleğinden önce Feride çekmişti. Şirin’in oğlu ele avuca gelir olunca, Feride eskiden nefret ettiği dernek çalışmalarına dönmüştü yüzünü yeniden. Sabahın köründe, sırtında tayyörü, elinde evrak çantasıyla işe gider gibi, evden çıkan annesine bakakalmıştı Şirin:

“Hayrola?”

“Eski bir borcumu ödemeye gidiyorum.”

“Ne borcu?”

“Senin yetişme yıllarında hiç de iyi bir öğretmen değildim.”

“Öğretmenliğe mi başlıyorsun? Bu yaşta!”

“Merak etme kızım, torunuma göz kulak olmaktan

vazgeçmiş değilim.”

Feride okuma yazma öğreticiliği kursuna gitmişti ve gönüllü bir dernek adına çeşitli gecekondü semtlerinin okur-yazar olmayan kadınlarını eğitiyordu.

“Derneklerdeki sen-ben kavgasıyla, kim yönetim kuruluna girmiş, kim girememiş, kim hangi komisyona soğan başı olmuş gibi konularla hiç ilgilenmiyorum, yalnızca işimi yapıyorum.”

Şirin annesini hem takdir ediyor, hem bu çabayı biraz gülünç buluyordu. Bireysel emektense grup çalışmasının erdemine inanmak Feride ve Sedat’tan öğrendiği bir şeydi. Biraz da Feride’nin kendini bu işe kaptırıp torununu ihmal edeceğinden endişeleniyor ve bu olasılığa tepki duyuyordu. Ama Feride mutluydu ve ne yaptığını biliyordu. Şirin annesine,

“Sonunda iyice edebiyattaki adaşına benzedin,” diye takılıyordu, “Kâmuran’ın derdinden varoşları boyladın. *Çalıkuşu* Feride gibi *Zeyniler Köyü*’ne *muallime* olacak değildin ya!”

“Hayır,” demişti Feride, niyeyse Kâmuran meselesinden sonra, edebiyattaki adaşıyla arasında bağ kurulmasına sinirleniyordu:

“Ben saklanmaya gitmiyorum oralara. Şahsımın ya da benim gibi üç-beş gönüllünün –pekâlâ beş yüz olsun– harikalar yaratabileceğimize de inanmıyorum. Sen, Kazancakis’in *El Greco’ya Mektuplar*’ını okumadın mı? Kazancakis’in babası Giritli bir köylüdür, bütün ekinini mahvedecek fırtınanın yaklaştığını görür. Tümüyle korunaksızdır, elinden hiçbir şey gelmemektedir. Ama ne kaçar, ne çaresizliğine ağlar, ne Tanrı’ya yakarır. Dimdik durur ve gözünü kırpmadan fırtınaya bakar.”

Şirin bunları anlatıyordu Kâmuran’a,

“Varoşlardan üstümüze fırtına geliyor,” diyordu, “bizim bin yıldır bir arada yaşamamızı sağlayan nedir?” diyordu, “Kentlilerimizin bile doğa insanının ruhunu taşıması, soyutlama yeteneğimizin fazla gelişmemiş olması, meselelere kişisel yaklaşmamız. Tek bir Yunanlının ol-

sun iyiliğini görmüşsen, bütün Yunanlıların kötü olduğuna inanmazsın.”

“Tersi de olabilir,” diyordu Kâmuran, “kendi aşiretinin dışında kimseyi bilmeyen, tanımayan, başkalarının da canının yanabileceğini hayal edemez.”

“İşte varoшта olan, tam da bu; herkes kendi etnisitesinin içine kapanıyor. Kentte daha eski olan kişilerse, teknoloji insanların o aşırı soyutlama alışkanlığını benimsiyorlar neredeyse kırk yıldır. Batı’dan kaptığımız en kötü huy! Hayatında hiç Kürt görmemiş birisi bütün Kürtleri potansiyel terörist, hiçbir Kafkasyalıya rastlamamış biri bütün Çeçenleri silah kaçakçısı varsayabiliyor. Kentin güvensizliğinde ürküntüsü büyüdükçe, önyargıları şiddetleniyor.”

“Haklı olabilirsin,” diyordu Kâmuran, “teşhislerin doğru olabilir.”

“Acilen yeni bir ‘biz’ duygusuna ihtiyaç var. Ortak acı ve ortak emekten başka ne olabilir ki bu zemin...”

“Haklı olabilirsin.”

Kâmuran Zülkadiroğlu aslında yalnızca kadının sesini, ruh hallerini dinliyordu, yüzündeki, ellerindeki anlamı... Sözlerine şöyle bir kulak kabartıyordu, o kadar. Nasıl da Feride’ye benziyordu!.. Şirin boylu bosluydu, bir fark buydu. Birlikte yaşamamanın izleri yalnızca insanların ruhlarına leğil, yüzlerine de siniyordu demek... Feride tayyörlerini çekip varoşlara çıkarma yapmıştı sonunda! ‘Papazın Bağı’ndaki tartışmayı anımsıyordu. Feride... küçücük bedeni, makyajsız, hafifçe solgun yüzü, arkaya doğru özensizce fırçalanıvermiş kumral saçlarıyla.... Aralarında aklar belirmeye başlamış, yumuşak dalgalı, parlak saçlarıyla Feride... Kâmuran’a kendince söylemişti aslında, şiiri hırsına kurban edeceğini, şefkatli ve öfkeli Feride... Bütün Türkiye Kâmuran Zülkadiroğlu’nu tanıyordu, başarılı işadamı, sayılı zenginlerden. Farklı yaşam tercihi, karıları, metresleri, *call-girl*’leri olan patronlardan daha ilginç kılıyordu onu, bastırılmış eşcinselliğin hâlâ büyük ölçüde kara bir tehdit gibi kımıldadığı bu

Ülkede. Oysa Kâmuran Zülkadiroğlu başka türlü önlenmek isterdi... Annesiyle babasını mahveden, şirin'in öz babasını lme götüren, şirin'in üvey annesiyle üvey babasını ise bir süre hayatta ve ayakta tutan ve kendi benliğinde izinin bile bulunmadığından emin olduğu o belalı cevherden şu karşısında duran kadında da vardı! Ona da bulaştırmıştı hastalığını önceki kuşak! Kâmuran aşka benzer bu garip hastalığı aşk özlemine benzeyen bir susuzlukla arzuladı. Geçici bir susuzluktu bu, biliyordu, çok sürmezdi ama şu anda mutlaktı.

Ve birden ağzından bir tümce fırlayıveriyordu ki, "Bu araştırma için size destek verebiliriz," diyecekti ki... Varlığının en derininden, habersiz yükselen bu fışkırmaı, işadamının sakınımı durduruverdi! şirin'le arasında aniden kurulan heyecan akımında bir boşluk oldu. Kâmuran ne söylemesi gerektiğini kestiremiyordu. Kaçış yolunu 'Haldol' kutusunu dikkatle incelemekte buldu.

* * *

Her şey olup bittikten sonra, haykıran çocuğu ve gelinin ölüsünü götürmüşlerdi – Kemalettin Bey yere saçılmış döküntüyü mekanik devinimlerle ama dikkatle topladı, gelinden kalan ve Güneydoğu'ya dek yanında taşıyacağı boş ilaç kutusuna doldurdu,

"Olan oldu," dedi içinden, "bundan böyle çocuğu düşünmeli."

* * *

Ona neydi varoşlardan! Türkiye'nin ve dünyanın geleceği, kendi imparatorluğunu etkilediği ölçüde ilginçti Kâmuran Zülkadiroğlu için, o kadar.

alıştırdığı varoşlu şoförlerle şirketin alışverişini düzenlemek üzere sosyal psikoloji dalında deneyimli bir halkla ilişkiler uzmanı tutmuştu ya! Fakat... İntiharlar

başkaydı tabii... İntihar psikolojisi ve intiharın toplumsal koşulları kendini bildi bileli her zaman çok çekici gelmişti Kâmuran Zülkadiroğlu'na. Neredeyse özel bir merak... Gene de... Öldükten sonra, şirketi ne olacaktı? Varlığı kime kalacaktı? İçinde alışık olmadığı ya da çok zaman önce uykuya dalmış olduğu için artık tanıyamadığı bir heyecan kıpırdıyordu. Boğazını temizledi ve sakınım süzgecinden geçmiş tümceyi telaffuz etti:

"Danışmanlarımla maddi durumumuzu görüşmeden hiçbir söz verebilmem mümkün değil ama, eğer şartlarımız elverişli ise, araştırmanızı genişletebilmeniz veya derinleştirebilmeniz için grubunuzu finanse edebilmemiz ihtimal dahilinde olabilir." Öksürdü ve devam etti: "Önerilerinizi hayata geçirebilmenin imkânlarını da soruşturabiliriz. Tabii, bu verilmiş bir söz değildir, takdir edersiniz ki. Biz sizi ararız."

Şirin'in içinde çelişkili duygular kabardı. Bir yanı Kâmuran'ın boynuna sarılıvermek istedi -tuttu kendini tabii-, öbür yanı bunca tedbirli adamın suratına edepsizce gülmek! Sonuçta, kibarca tokalaşıp ayrıldılar.

"Çok teşekkür ederim," dedi Şirin, "bizi ihya edersiniz."

"Lütfen, sizli bizli konuşmayalım," dedi Kâmuran, avucundaki buzdan cidar erimişti.

Şirin bir süre, İstiklal Caddesi'nde yürüdü, köşe başlarında uyuşturucu satıcıları, döviz kaçakçıları bekleyiyordu, ara yollarda kadınlı erkekli fahişeler. Aralık ayı is kokulu ıslak rüzgâr olmuş kol geziyordu binalar arasında. Konukevine dönüp, daha da geç olmadan oğlunu armalıydı. İstanbul'dayken, oğlu onu Güneydoğu'da olduğundan daha çok merak ediyor, onun için kaygılanıyordu. Yılbaşında gelecekti. Evleniyordu. Gelin adayını pek sevmişti Şirin. Evlendikten sonra oğul anneyi can kulağıyla büsbütün dinlemez olacaktı. Belli bir şeydi bu. Herhalde birkaç yıla kadar babaanneydi... Çocuk seviyorlardı, oğlu da gelini de. Çalışmayı sürdürecekti elden

ayaktan düşene dek. Oğlu da onun için kaygılanmayı sürdürecekti; sevginin bu şekil değiştirmiş haliyle yetinmek durumundaydı Şirin; oysa, yaptıklarıyla, ortaya koyduklarıyla ilgilenmesini yeğlerdi, evladının. Yakınmaya hakkı yoktu, birçok oğlan anasının bulabildiğinden fazla bir yaşam kırıntısıydı elindeki.

Kâmuran onlara yardımcı olacak mıydı? Az önce kısa ama sahici bir sıcaklık paylaştıklarının farkındaydı.. İki ucu belirsizliklere açılan kısa bir bağ... Deneyim uyarıyordu onu, varsıllarla orta halliler, eşcinsellerle kadınlar arasında yaşanan geçici yakınlıklara güvenmemesini söylüyordu. Gene de belli olmazdı insan kısmı. Kâmuran'ın parası önceki projede işe yaramıştı. Şirin Harranlı küçük kızı anımsadı, çocuğun bileziğini bir uğur gibi yanında taşıyordu. Çocuk deniz kabuklu kolyeyi ne yapmıştı? Çoktan kopartmış olmalı. Canı sağ olsun. Belki de 'başkentten gelen teyze'den anı diye saklıyordu. Kızın küçük bedenini kucaklamış gibi kadının karnı ve sol memesi ısınmıştı. Rüzgâr üşütemeden dolandı çevresinde. Altı-yedi yaşlarında olmalıydı çocuk ama çelimsizdi, ufacıktı. Bacaklarına iştirilmiş gibi duran minicik ayakları Şirin'in karnına değiyordu. Çocuğun ılık başını omuz girintisinde duyumsadı, gülümsemesini saklamak için elini yüzüne götürdü, gecenin bu saatinde yoldan geçenlerce kendi kendine konuşup gülen deli bir kadın sanılmak işine gelmezdi doğrusu,

"Torunum olursa, anlaşılan çok seveceğim," diye fıslıdadı.



Fotoğraf: BURHAN ALAYBEY

Erendiz Atasü

BİR YAŞDÖNÜMÜ

RÜYASI



Bir Yaşdönümü Rüyası, '70'li yılların sonundan günümüze ve daha sonra 2025'e uzanan iki ayrı zaman dilimi içinde Türkiye'nin toplumsal ve siyasal çalkantıları arasında, bir yandan savunduğu siyasal görüşün mücadelesini verirken, bir yandan da farklı aşklar yaşayan *Feride*'nin öyküsünü anlatıyor. Sol mücadelenin içinde yer alıp devrimci bir örgütte çalışırken, bireysel ilişkileri geriye iten bir kocanın karşısında tutkuları kabuk bağlayan; ilk eşinde bulamadığı sıcaklığı ikinci eşinde bulsa da başka hayâl kırıklıkları yaşayan; çocuğu yaşındaki *Kâmuran*'a taze bir aşkla bağlanan *Feride*'ye, hayatına giren bu üç erkek üç değişik aşkı yaşıyor. Kendisine hoyrat bir aşk sunan *Ferhat*, şefkatine sığındığı *Sedat*, yalnızlığının ve kayıp giden gençliğin ilacı olabilecek *Kâmuran*; bir de, bütün bu erkeklerin yanı sıra hep var olan, özel bir ana-kız ilişkisi yaşadığı *Şirin*: *Ferhat*'ın kızı. İnançları uğruna her biri bir başka yöne savrulan roman kahramanları, o dönem gençliğinin ve düşünen insanının birer simgesi. Onların kimliğinde, '80'li yıllar Türkiye'sinin bir panoramasını veren, aydınların düşünce yapısına bir kapı açan, ülkenin girdiği değişik dönemece, hızlı gelişimlere ayna tutan **Bir Yaşdönümü Rüyası**, o yılların derin yaralarını taşıyan bir kadının bakış açısından yazılmış bir 'dönem romanı'. **Erendiz Atasü**'nün çok katmanlı, kapsamlı romanı, belki tek değişmeyen 'değişmek' olduğunu, ama hayatın da bir tekrardan başka bir şey olmadığını düşündürüyor okuruna.

Kapaktaki resim: MARC CHAGALL

ISBN 975-07-0212-3



9 789750 702129

<http://www.canyayinlari.com>

KDV İÇİNDEDİR

12300000